

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Α. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ - ΚΟΚΚΟΒΑ

5/20

ΑΘΗΝΑΙ 1967

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

PHYSICAL CHEMISTRY

1954

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελίς
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ</u>	" 1
I. "Εννοια καί 'Αντικείμενον τῆς Οικονομικῆς 'Επιστήμης	" 1
II. Διακρίσεις τῆς Οικονομικῆς 'Επιστήμης	" 11
A. Κυρίως Οικονομική 'Επιστήμη καί Βοηθητικά καί Οικονομικά 'Επιστήμαι	" 11
B. Μικροοικονομική 'Επιστήμη-Μακροοικονομική 'Επιστήμη	" 14
Γ. Θετική καί Δεοντολογική Οικονομική	" 15
Δ. Στατική καί Δυναμική Οικονομική	" 16
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β. ΑΝΑΓΚΑΙ-ΑΓΑΘΑ</u>	" 18
I. 'Ανάγκαι	" 18
1. 'Ορισμός ἀναγκῶν	" 18
2. Διακρίσεις ἀναγκῶν	" 18
3. 'Ιδιότητες ἀναγκῶν	" 18
II. 'Αγαθά	" 22
1. "Εννοια ἀγαθῶν	" 22
2. Νόμος τῆς φθινούσης ὀριακῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν	" 23
3. Διακρίσεις ἀγαθῶν	" 27
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ-ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ</u>	" 36
I. "Εννοια τῆς Παραγωγῆς	" 36
II. Συντελεσταί τῆς Παραγωγῆς	" 39
1. Γενικαί Παρατηρήσεις	" 39
2. Παραγωγικότης τῶν συντελεστῶν. Νόμος τῆς φθινούσης ὀριακῆς παραγωγικότητος	" 41
III. Τό "Εδαφος	" 48
IV. 'Η 'Εργασία	" 52
V. Τό 'Υλικόν Κεφάλαιον	" 59

	Σελίς
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ. ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ-ΕΠΙΛΟΓΗ. . .</u>	" 63
I. 'Ανεπάρκεια τῶν Παραγωγικῶν Μέσων καί Οἰκονομικόν 'Αξίωμα	" 63
II. Καμπύλη Παραγωγικῶν Δυνατοτήτων τῆς Οἰκονομίας	" 65
III. 'Επιλογή τοῦ 'Επιπέδου Παράγωγῆς	" 78
IV. Τιμαί καί Οἰκονομικόν Κύκλωμα	" 84
A. Πραγματικόν Οἰκονομικόν Κύκλωμα	" 85
B. Χρηματικόν Οἰκονομικόν Κύκλωμα	" 85
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε. ΕΝΝΟΙΑ ΑΓΟΡΑΣ-ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΓΟΡΑΣ</u>	" 90
I. "Εννοια καί Μορφαί 'Αγορᾶς	" 90
A. "Εννοια 'Αγορᾶς	" 90
B. Μορφαί 'Αγορᾶς	" 92
1. Πλήρως 'Ανταγωνιστική 'Αγορά	" 93
2. Μονοπώλιον	" 96
3. Μονοψώνιον	" 97
4. 'Αγορά 'Ατελοῦς 'Ανταγωνισμοῦ	" 97
II. Μηχανισμός τῆς 'Αγορᾶς	" 100
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ</u>	" 106
I. "Εννοια τῆς Ζητήσεως	" 106
II. Προσδιοριστικαί Παράγοντες τῆς Ζητήσεως	" 107
III. Καμπύλη Ζητήσεως	" 113
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ</u>	" 127
I. "Εννοια τῆς Προσφορᾶς	" 127
II. Προσδιοριστικοί Παράγοντες τῆς Προσφορᾶς	" 128
III. Καμπύλη Προσφορᾶς	" 135
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ.</u>	" 144
I. Σχηματισμός τῆς τιμῆς ἰσορροπίας	" 144
II. 'Επίδρασις τῆς μετατοπίσεως τῶν Καμπυλῶν Προσφορᾶς καί Ζητήσεως ἐπὶ τῆς τιμῆς ἰσορροπίας.	" 150

	Σελίς
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΕΩΣ</u>	" 158
I. Γενικά Παρατηρήσεις	" 158
II. Έλαστικότης Ζητήσεως	" 159
A. Έλαστικότης Τιμῆς	" 159
1. Έννοια	" 159
2. Ἀριθμητικά Τιμαί τοῦ Συντελεστοῦ Έλαστικότητος	" 167
3. Προσδιοριστικά Παράγοντες τῆς Έλαστικότητος Τιμῆς.	" 175
4. Έλαστικότης Τιμῆς καί Συνολική Δαπάνη..	" 179
B. Εἰσοδηματική Έλαστικότης τῆς Ζητήσεως. . .	" 188
1. Έννοια τῆς Εἰσοδηματικῆς Έλαστικότητος	" 188
2. Προσδιοριστικοί Παράγοντες	" 189
3. Ἀριθμητικά Τιμαί τοῦ Συντελεστοῦ Εἰσοδηματικῆς Έλαστικότητος	" 192
Γ. Σταυροειδῆς Έλαστικότης τῆς Ζητήσεως . . .	" 193
1. Έννοια τῆς Σταυροειδοῦς Έλαστικότητος	" 193
2. Προσδιοριστικοί Παράγοντες	" 194
3. Ἀριθμητικά Τιμαί τῆς Σταυροειδοῦς Έλαστικότητος	" 196
III. Έλαστικότης Προσφορᾶς	" 197
1. Έννοια	" 197
2. Προσδιοριστικοί Παράγοντες	" 199
3. Ἀριθμητικά Τιμαί τῆς Έλαστικότητος Προσφορᾶς	" 202
IV. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	" 207
1. Σχέσις μεταξύ συντελεστοῦ έλαστικότης καί κλίσεως τῆς καμπύλης ζητήσεως.	" 207
2. Έλαστικότης Τόξου	" 214
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ</u>	" 221
I. Συνολικόν Κόστος-Μέσον Κόστος-Όριακόν Κόστος..	" 225

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ</u>	"	225
I. Συνολικόν Κόστος-Μέσον Κόστος-Όριακόν Κόστος	"	225
1. Συνολικόν Κόστος	"	225
2. Μέσον Κόστος	"	225
3. Όριακόν Κόστος	"	227
II. Βραχυχρόνιοι Καμπύλαι Κόστους	"	228
1. Καμπύλη Συνολικοῦ Σταθεροῦ Κόστους.	"	230
2. Καμπύλη Συνολικοῦ Μεταβλητοῦ Κόστους.	"	230
3. Καμπύλη Συνολικοῦ Κόστους	"	231
4. Καμπύλη Μέσου Σταθεροῦ Κόστους.	"	232
5. Καμπύλη Μέσου Μεταβλητοῦ Κόστους	"	233
6. Καμπύλη Μέσου Κόστους	"	240
7. Καμπύλη Όριακοῦ Κόστους	"	242
8. Σχέσις Μέσου Μεταβλητοῦ, Μέσου Κόστους καί Όριακοῦ Κόστους	"	247
III. Μακροχρόνιοι Καμπύλαι Κόστους	"	254
1. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Σταθεροῦ Κόστους"	"	255
2. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Μεταβλητοῦ Κόστους	"	256
3. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Κόστους	"	258
IV. Συνολικά Έσοδα, Μέσον Έσοδόν καί Όριακόν Έσοδόν.	"	266
1. Συνολικά Έσοδα	"	266
2. Μέσον Έσοδόν	"	266
3. Όριακόν Έσοδόν	"	267
V. Ίσοροπία τῆς Ἐπιχειρήσεως.	"	270

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The history of the United States is a story of growth and change. It begins with the first settlers who came to the shores of the Atlantic coast. These early pioneers were seeking a new life, a place where they could build a better future for themselves and their families. They faced many hardships, but their determination and courage led them to establish a new society.

As the years passed, the United States grew in size and power. It became a nation of immigrants, with people from many different backgrounds and cultures coming to live and work in the new land. This diversity enriched the country and helped it to become a global leader in many fields.

The American Revolution was a turning point in the nation's history. It was a struggle for independence from British rule, and it resulted in the birth of a new republic. The United States Declaration of Independence was a bold statement of the people's desire for self-governance and freedom.

The years following the Revolution were a time of rapid growth and expansion. The United States acquired new territories and states, and its economy flourished. The country became a major power in the world, and its influence was felt in many parts of the globe.

The American Civil War was a dark chapter in the nation's history. It was a struggle over the issue of slavery, and it resulted in the death of many innocent people. However, the war also led to the abolition of slavery and the strengthening of the Union.

The United States continued to grow and prosper in the years following the Civil War. It became a world leader in industry and technology, and its influence was felt in many parts of the globe. The country's economy was strong, and its people enjoyed a high standard of living.

The American Revolution was a turning point in the nation's history. It was a struggle for independence from British rule, and it resulted in the birth of a new republic. The United States Declaration of Independence was a bold statement of the people's desire for self-governance and freedom.

The years following the Revolution were a time of rapid growth and expansion. The United States acquired new territories and states, and its economy flourished. The country became a major power in the world, and its influence was felt in many parts of the globe.

The American Civil War was a dark chapter in the nation's history. It was a struggle over the issue of slavery, and it resulted in the death of many innocent people. However, the war also led to the abolition of slavery and the strengthening of the Union.

The United States continued to grow and prosper in the years following the Civil War. It became a world leader in industry and technology, and its influence was felt in many parts of the globe. The country's economy was strong, and its people enjoyed a high standard of living.

THE HISTORY OF THE

- 1. The first part of the history is the most interesting.
- 2. The second part is the most interesting.
- 3. The third part is the most interesting.
- 4. The fourth part is the most interesting.
- 5. The fifth part is the most interesting.
- 6. The sixth part is the most interesting.
- 7. The seventh part is the most interesting.
- 8. The eighth part is the most interesting.
- 9. The ninth part is the most interesting.
- 10. The tenth part is the most interesting.
- 11. The eleventh part is the most interesting.
- 12. The twelfth part is the most interesting.
- 13. The thirteenth part is the most interesting.
- 14. The fourteenth part is the most interesting.
- 15. The fifteenth part is the most interesting.
- 16. The sixteenth part is the most interesting.
- 17. The seventeenth part is the most interesting.
- 18. The eighteenth part is the most interesting.
- 19. The nineteenth part is the most interesting.
- 20. The twentieth part is the most interesting.

The history of the world is a long and interesting one. It is full of adventures and discoveries. It is a story of human progress and achievement. It is a story of the triumph of the human spirit over adversity. It is a story of the power of love and compassion. It is a story of the beauty of the world and the joy of life. It is a story of the human race and its future. It is a story of the world and its people. It is a story of the history of the world.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Ι. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

Ἡ Οἰκονομική Ἐπιστήμη ἔχει ὡς ἀντικείμενον τήν διαρεύνησιν τῶν προβλημάτων, τά ὅποια ἀνακύπτουν κατά τήν παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν καί τήν διανομήν τούτων εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, οἱ ὅποιοι συνειργάσθησαν διά τήν παραγωγήν τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν.

Τά προβλήματα ταῦτα εἶναι βασικῶς τρία :

Πρῶτον. Ποῦα ἀγαθά θά παραχθοῦν καί εἰς ποίαν ποσότητα ἕκαστον τούτων. (Ἐπιλογή ἀγαθῶν καί ἐπιπέδου παραγωγῆς αὐτῶν).

Δεύτερον. Πῶς θά παραχθοῦν τά διάφορα ἀγαθά, ἥτοι μέ ποίαν μέθοδον παραγωγῆς, μέ ποῖον συνδυασμόν παραγωγικῶν συντελεστῶν. (Ἐπιλογή μεθόδου παραγωγῆς).

Τρίτον. Πῶς θά διανεμηθοῦν τά παραχθέντα ἀγαθά εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, οἱ ὅποιοι συμμετέσχον εἰς τήν παραγωγικὴν διαδικασίαν τῶν ἀγαθῶν. (Ἐπιλογή τοῦ τρόπου διανομῆς τοῦ προϊόντος).

Οὕτω δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι ἕκαστη οἰκονομία ἔχει νά ἐπιλύσῃ τρία βασικῶς προβλήματα : τό πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἀγαθῶν (τύπου καί ποσότητος ἀγαθῶν), τό πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς τῆς μεθόδου παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, καί τό πρόβλημα τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Τά προβλήματα ταῦτα γεννῶνται λόγῳ τῆς στενότητος τῶν εἰς τήν διάθεσιν τῆς οἰκονομίας παραγωγικῶν συντελεστῶν. Οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταί (ἐργασία, φύσις καί ὑλικόν κεφάλαιον), τοὺς ὁποίους ἔχει εἰς τήν διάθεσίν της μία οἰκονομία, εἶναι δεδομένοι (εἰς ἄρισμένον χρονικόν διάστημα) καί δέν δύνανται νά αὐξηθοῦν, τοῦ-

λάχιστον βραχυχρονίως. Τό έργατικόν δυναμικόν, τό ύλικόν κεφάλαιον, τό έδαφος, δέν δύνανται νά αύξηθοῦν ούσιωδῶς έντός μικρῆς χρονικῆς περιόδου. Οἱ συντελεσταί οὗτοι θά χρησιμοποιηθοῦν διά τήν παραγωγήν ἀγαθῶν πρός κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀτόμων τῆς οἰκονομίας.

Ἄλλά αἱ ἀνάγκαι τῶν ἀτόμων εἶναι τόσοσ πολλαί (συνεχῶς δέ μεταβάλλονται καί πολλαπλασιάζονται) ὥστε νά δύνανται νά θεωρηθοῦν εἰς τήν πρᾶξιν ὡς ἀπεριόριστοι. Οὕτω ἀφ' ἐνός μὲν ἔχομεν ἀπεριόριστον ἀριθμόν ἀναγκῶν, ἀφ' ἐτέρου δέ περιωρισμένης ποσότητος παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἐπίσταται ἐν ἄλλοις λόγοις ἀνεπάρκεια τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐν συγκρίσει πρός τάς πρός κάλυψιν ἀνάγκας.

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας εἶναι προφανές ὅτι δέν καθίσταται ἐφικτή ἡ ἱκανοποίησις ὅλων τῶν ἀναγκῶν. Μερικαί ἀνάγκαι θά καλυφθοῦν ἐνῶ ἄλλαι θά παραμείνουν ἀνικανοποίητοι. Γεννᾶται ἐπομένως θέμα ἐπιλογῆς τῶν ἀναγκῶν αἱ ὅποται θά καλυφθοῦν, ἢ, ὕπερ τό αὐτό, θέμα ἐπιλογῆς τῶν ἀγαθῶν τά ὅποια θά παραχθοῦν.

Πέραν τούτου ἡ ἀνεπάρκεια (στενότης) τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καθιστᾷ ἐπιβεβλημένην τήν χρησιμοποίησιν τούτων κατά τόν καλύτερον δυνατόν τρόπον (ἄριστον τρόπον, optimum), ὥστε νά ἀποφευχθοῦν σπατάλαι αὐτῶν καί νά ἐπιτευχθῇ τό μέγιστον δυνατόν ἐπίπεδον παραγωγῆς ἀγαθῶν διά τῶν δεδομένων τούτων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἀρίστη χρησιμοποίησις τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν δημιουργεῖ τήν ἀνάγκην ἐπιλογῆς τῆς οἰκονομικωτέρας μεθόδου διά τήν παραγωγήν δοθέντος ἀγαθοῦ, ἥτοι τῆς μεθόδου ἡ ὅποια χρησιμοποιεῖ τήν μικροτέραν δυνατήν ποσότητα (ἐλαχίστην φυσίαν) ἐκ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Τέλος τά παράγόμενα προϊόντα θά περιέλθουν εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν (ἐργάτας, κεφαλαιούχους, γαιοκτήμονας, ἐπιχειρηματίας), οἱ ὅποιοι συνειργάσθησαν εἰς τήν παραγωγικὴν διαδικασίαν διά τήν δημιουργίαν τῶν προϊόντων αὐτῶν. Εἶναι φανερόν

ὅτι ἕκαστον ἄτομον ἐπιθυμεῖ νά λάβῃ ὅσον τό δυνατόν περισσότερα προϊόντα, ὡς ἀμοιβήν του διά τάς ὑπ' αὐτοῦ προσφερθεῖσας ὑπηρεσίας εἰς τήν παραγωγικήν διαδικασίαν. Οὕτω ἡ διανομή τῶν προϊόντων εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν δημιουργεῖ προβλήματα, τά ὁποῖα ἐξετάζονται ὑπό εἰδικοῦ κλάδου τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι δύο εἶναι αἱ βασικά λειτουργίαι, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐντός ἐκάστης οἰκονομίας: ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καί ἡ διαδικασία τῆς διανομῆς αὐτῶν εἰς τά οἰκονομοῦντα ἄτομα. Ἡ Οἰκονομική Ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μέ τήν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τά ὁποῖα δημιουργοῦνται κατά τάς δύο αὐτάς λειτουργίας, κατά τήν παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν καί τήν διανομήν των.

Τά προβλήματα ταῦτα ἀνάγονται τελικῶς εἰς τόν τρόπον ἐπιλογῆς μεταξύ διαζευκτικῶν δυνατοτήτων παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καί διανομῆς αὐτῶν. Τά οἰκονομοῦντα ἄτομα δεόν νά ἐπιλέξουν ποῖα ἀγαθά θά παραχθοῦν, πῶς θά παραχθοῦν καί διά ποῖον θά παραχθοῦν. Ἡ Οἰκονομική Ἐπιστήμη προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τόν τρόπον κατά τόν ὁποῖον γίνεται ἡ ἐπιλογή, τήν συμπεριφοράν τῶν οἰκονομοῦντων ἀτόμων, τόν τρόπον κατά τόν ὁποῖον ταῦτα λαμβάνουν ἀποφάσεις διά τήν παραγωγήν καί τήν διανομήν τῶν ἀγαθῶν.

Τελικῶς δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι ἡ Οἰκονομική Ἐπιστήμη ἐρευνᾷ τήν συμπεριφοράν τῶν οἰκονομοῦντων ἀτόμων ὡς παραγωγῶν καί ὡς καταναλωτῶν καί προσπαθεῖ διά διαφόρων ὑποθέσεων νά διατυπώσῃ τοὺς γενικούς νόμους οἱ ὁποῖοι διέπουν τήν συμπεριφοράν ταύτην παραγωγῶν καί καταναλωτῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νά δώσωμεν τόν ἐξῆς ὀρισμὸν εἰς τήν Οἰκονομικήν Ἐπιστήμην.

Οικονομική 'Επιστήμη είναι ο κλάδος εκείνος της 'Επιστήμης ο οποίος έρευνά τήν συμπεριφοράν τῶν οἰκονομούντων ατόμων ὡς παραγωγῶν (κατά τήν ἐπιλογήν τοῦ ὀρθοῦ τρόπου χρησιμοποίησεως τῶν ἐν ἀνεπαρκείᾳ εὐρισκομένων παραγωγικῶν συντελεστῶν διά τήν παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν) καί ὡς καταναλωτῶν (κατά τήν ὑπ' αὐτῶν διάθεσιν τοῦ εἰσοδήματός των πρὸς ἀπόκτησιν καί κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια παρήχθησαν).

Εἰδικώτερον δυνάμεθα νά κατατάξωμεν τὰ προβλήματα μέ τὰ ὅποια ἀσχολεῖται ἡ Οἰκονομική 'Επιστήμη - τὰ ἀντικείμενα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης - εἰς ἕξ ὁμάδας.

Πρῶτον. Προβλήματα 'Επιλογῆς τῶν πρὸς παραγωγήν ἀγαθῶν.

Τὰ προβλήματα ταῦτα γεννῶνται, ὡς ἤδη ἐλέχθη ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν εἰς τήν διάθεσιν τῶν ατόμων μιᾶς οἰκονομίας παραγωγικῶν συντελεστῶν. Αἱ ποσότητες παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐντός τῆς οἰκονομίας εἶναι δεδομένοι, ἐνῶ αἱ ἀνάγκαι τῶν ατόμων εἶναι πρακτικῶς ἀπεριόριστοι. Οὕτω ὑφίσταται ἀνεπάρκεια (ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας) τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Κατά συνέπειαν πρέπει νά γίνῃ ἐπιλογή τῶν ἀναγκῶν αἱ ὅποιαί θά καλυφθοῦν ἐκαστοτε, ἢτοι ἐπιλογή τῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια δεόν νά παραχθοῦν καί κατανομή τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐναλλακτικῆς (διαζευκτικῆς) χρήσεις. Τό πρόβλημα τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς κατανομῆς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ὡς καί τῶν συνεπειῶν μιᾶς μεταβολῆς τῆς ὑφισταμένης κατανομῆς αὐτῶν ἀπασχόλησεν τοὺς οἰκονομολόγους ἀπό τῶν πρώτων σταδίων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Εἰς πᾶσαν οἰκονομίαν, εἰς τήν ὁποίαν ὑφίσταται ἀνεπάρκεια παραγωγικῶν συντελεστῶν, δεόν νά ὑπάρχῃ κάποιος μηχανισμός βάσει τοῦ ὁποίου θά ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανομή τῶν συντελεστῶν εἰς τήν παραγωγήν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν.

Ἐκαστον σύστημα ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας χρησιμοποιεῖ καί διάφορον μηχανισμόν διὰ τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων. Εἰς τὰ ὀλοκληρωτικά καθεστῶτα, ὅπου τὰ μέσα παραγωγῆς ἀνήκουν εἰς τό κράτος, τὰ ἀνωτέρω προβλήματα ἐπιλύονται διὰ κρατικῶν ἀποφάσεων καί προγραμμάτων. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς χώρας μέ φιλελεύθερον οἰκονομικόν σύστημα ἡ κατανομή τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς πραγματοποιεῖται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν. Βεβαίως καί εἰς τὰς τελευταίας ταύτας χώρας ὑφίσταται ὠρισμένος βαθμός κρατικῆς παρεμβάσεως, δεδομένου ὅτι ὁ μηχανισμός τῶν τιμῶν ἂν ἀφεθῆ ἔντελῶς ἐλεύθερος πιθανόν νά ὀδηγήσῃ εἰς σπατάλην παραγωγικῶν συντελεστῶν ἢ εἰς ἐκμετάλλευσιν τῶν καταναλωτῶν.

Ἡ κλάδος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μέ τόν μηχανισμόν τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν καλεῖται "θεωρία τῶν τιμῶν" (Price Theory).

Δεύτερον. Προβλήματα ἐπιλογῆς τῶν μεθόδων παραγωγῆς.

Κατά κανόνα ἔν ἀγαθόν δύναται νά παραχθῆ διὰ διαφόρων μεθόδων. Ἐπί παραδείγματι μία γέφυρα δύναται νά παραχθῆ εἴτε μέ 10 μηχανάς καί 50 ἐργάτας, εἴτε μέ 5 μηχανάς καί 100 ἐργάτας. Εἰς τήν πρώτην περίπτωσιν λέγομεν ὅτι ἡ χρησιμοποιουμένη μέθοδος εἶναι ἐντάσεως κεφαλαίου (capital intensive), δεδομένου ὅτι χρησιμοποιεῖ περισσότερον ὑλικόν κεφάλαιον (μηχανήματα) ἐν συγκρίσει πρός τήν δευτέραν μέθοδον, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς μέθοδος ἐντάσεως ἐργασίας (labour intensive technique), διότι χρησιμοποιεῖ περισσότεραν ἐργασίαν.

Ὡς ἕτερον παράδειγμα δυνάμεθα νά λάβωμεν τήν παραγωγήν 1000 χιλιogramμῶν σίτου. Ἡ ποσότης αὕτη δύναται νά παραχθῆ ἔστω ἐπί 5 στρεμμάτων ἐδάφους καλλιεργουμένων ὑπό 10 ἐργατῶν χωρίς τήν χρῆσιν λιπασμάτων ἢ γεωργικῶν μηχανῶν. Ἡ ἴδια ποσότης σίτου δύναται ὡσαύτως νά παραχθῆ ἐπί 3 στρεμμάτων, καλλιεργουμένων ἐντατικῶς διὰ

μηχανημάτων, διά τῆς χρησιμοποίησεως δύο μόνων ἐργατῶν καί διαφο-
ρων λιπασμάτων. Ἡ πρώτη μέθοδος χαρακτηρίζεται ὡς ἐκτατική μέ-
θοδος παραγωγῆς (χρησιμοποιεῖ μεγάλας ἐκτάσεις ἐδάφους), ἐνῶ ἡ
δευτέρα εἶναι ἐντατική μέθοδος παραγωγῆς (χρησιμοποιεῖ ὀλιγώτερα
ἐδάφη, ἀλλά περισσότερα μηχανήματα καί λιπάσματα).

Παρόμοιαι συνθήκαι παρουσιάζονται καί εἰς τὴν βιομηχανίαν.
Τὸ αὐτὸ βιομηχανικὸν προϊόν δύναται τεχνικῶς νά παραχθῆ διά δια-
φόρων συνδυασμῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἐπί παραδείγματι 100
ζεύγη ὑποδημάτων δύνανται νά παραχθοῦν εἰς ἓν ἐργοστάσιον ἐντὸς
μιᾶς ἡμέρας διά μιᾶς τῶν κάτωθι μεθόδων παραγωγῆς.

<u>Προϊόν</u>	<u>Μέθοδος Α</u>	<u>Μέθοδος Β</u>	<u>Μέθοδος Γ</u>
100 ζεύγη ὑποδημάτων	5 ἐργάται 5 μηχανήματα	10 ἐργάται 2 μηχανήματα	2 ἐργάται 8 μηχανήματα

Οὕτω γεννᾶται θέμα ἐπιλογῆς μεταξὺ τῶν διαφορῶν μεθόδων παρα-
γωγῆς ἐνός ἀγαθοῦ. Ποιοὶ λόγοι ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς μιᾶς
μεθόδου καί ὄχι μιᾶς ἄλλης; Ὑπὸ ποίας συνθήκας συμφέρει ἡ ἐφαρμο-
γὴ μεθόδων ἐντάσεως ἐργασίας, καί ὑπὸ ποίας ἡ ἐφαρμογὴ μεθόδων
ἐντάσεως κεφαλαίου; Τὰ προβλήματα ταῦτα τῆς ἐπιλογῆς τῶν μεθόδων
παραγωγῆς ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικοῦ κλάδου τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστή-
μης, ὃ ὁποῖος καλεῖται θεωρία τῆς Παραγωγῆς (Theory of Production).

Τρίτον. Προβλήματα διανομῆς τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν εἰς τὰ
οἰκονομοῦντα ἄτομα.

Τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα παράγονται ἐντὸς μιᾶς οἰκονομίας θά ἀγορα-
σθοῦν τελικῶς ὑπὸ τῶν οἰκονομοῦντων ἀτόμων, μέ τὸ εἰσόδημα τὸ ὁ-
ποῖον ταῦτα ἔλαβον ὑπὸ μορφήν ἀμοιβῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγω-
γῆς, τοὺς ὁποίους τὰ ἐν λόγῳ οἰκονομοῦντα ἄτομα διέθεσαν εἰς τὴν
παραγωγικὴν διαδικασίαν. Ἡ ποσότης τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα θά ἀγορά-
σουν τὰ ἄτομα ἐξαρτᾶται προφανῶς ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ εἰσοδήματος
αὐτῶν. Οὕτω ἡ διανομὴ τῶν ἀγαθῶν εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν

συντελεστών (έργατος, κεφαλαιούχους, γαιοκτήμονας, επιχειρηματίας) ανάγεται τελικώς εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος τῆς οἰκονομίας εἰς αὐτούς. "Αν οἱ ἔργαται λαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ εἰσοδήματος μιᾶς οἰκονομίας, εἶναι φανερόν ὅτι οὗτοι θὰ λάβουν καὶ τὰ περισσότερα ἀγαθά.

Ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ἐνδιαφέρει ἀπὸ ἀπόφews ἀσκήσεως οἰκονομικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἐπηρέαζονται αἱ καταναλωτικαὶ συνήθειαι τῶν ἀτόμων. Ἄλλης μορφῆς εἶναι ἡ ζήτησις ὅταν ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἄνισος, καὶ ἄλλη ὅταν τὸ εἰσόδημα εἶναι ὁμοιόμορφως διανεμημένον εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα. Κατὰ συνέπειαν ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ἐνδιαφέρει τόσον τοὺς παραγωγούς-ἐπιχειρηματίας ὅσον καὶ τὸ κράτος. Ἡ μορφή τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἐπηρέαζει τὴν δημοσιονομικὴν καὶ εἰδικώτερον τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους. Τέλος ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ἐπηρέαζει τὸ ἐν γένει βιωτικόν ἐπίπεδον τῶν ἀτόμων.

Μέ τὰ προβλήματα τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ προϊόντος ἀσχολεῖται ἡ θεωρία τῆς Διανομῆς (Distribution Theory).

Τέταρτον. Προβλήματα ἀποδοτικῆς χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Δεδομένου ὅτι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εὐρίσκονται ἐν ἀνεπαρκείᾳ, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ οἰκονομία δεόν νά χρησιμοποιῆ τούτους κατὰ τὸν πλέον ἀποδοτικόν τρόπον, ὥστε ἀφ' ἑνός μὲν νά καθίσταται δυνατὴ ἡ παραγωγή τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ἐπιπέδου προϊόντων, ἀφ' ἑτέρου δέ τὰ προϊόντα ταῦτα νά παρέχουν εἰς τὰ ἄτομα τὴν μεγίστην δυνατὴν ἱκανοποίησιν.

Λέγομεν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν συντελεστῶν εἶναι ἀποδοτικὴ (efficient) ὅταν ἐπιτυγχάνεται τὸ μέγιστον δυνατόν ἐπίπεδον παραγωγῆς

καί ἡ μέγιστη δυνατή ἱκανοποίησις τῶν ἀτόμων. Τό θέμα τῆς ἀποδοτικῆς χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἀνάγεται οὕτω εἰς τήν ἐπίτευξιν δύο "optimum" ταυτοχρόνως: optimum παραγωγῆς καί optimum καταναλώσεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ χρησιμοποίησις τῶν συντελεστῶν εἶναι ἀποδοτική ὅταν/ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν ^{καί} εἶναι ἀποδοτική καί ἡ διανομή τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἀποδοτική.

Ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἀποδοτική (efficient) ὅταν δέν δυνάμεθα δι' ἀπλῆς ἀνακατανομῆς τῶν συντελεστῶν εἰς διαφόρους κλάδους νά ἐπιτύχωμεν μεγαλύτερον ἐπίπεδον παραγωγῆς ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ χωρίς νά μειώσωμεν τήν παραγωγήν ἑτέρου. Ἐάν ἀντιθέτως εἶναι δυνατή ἡ ἀύξησις τῆς ποσότητος ἑνός ἢ ὄλων τῶν ἀγαθῶν δι' ἀπλῆς μετακινήσεως παραγωγικῶν συντελεστῶν ἀπό κλάδου εἰς κλάδον, λέγομεν ὅτι ἡ ὅλη παραγωγή δέν εἶναι ἀποδοτική (inefficient).

Ἐξ ἄλλου ἡ διανομή τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἀποδοτική ὅταν ἡ κοινωνία ἔχει ἐπιτύχη τό μέγιστον δυνατόν ἐπίπεδον ἱκανοποίησεως, τῶν ἀτόμων, ἥτοι ὅταν δέν δυνάμεθα δι' ἀναδιανομῆς τῶν ἀγαθῶν νά αὐξήσωμεν τήν ἱκανοποίησιν ἕστω καί ἑνός ἀτόμου χωρίς νά μειώσωμεν ταυτοχρόνως τήν ἱκανοποίησιν ἑτέρου ἀτόμου. Ἐναντιθέτως ἡ διανομή δέν εἶναι ἀποδοτική ἂν εἶναι δυνατή ἡ ἐπίτευξις δι' ἀναδιανομῆς τῶν ἀγαθῶν ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου ἱκανοποίησεως δι' ἕν ἢ πλεονά ἄτομα, ἄνευ μειώσεως τῆς ἱκανοποίησεως οὐδενός ἀτόμου.

Τά προβλήματα τά συνδεόμενα μέ τήν ἀποδοτικὴν ἢ μὴ χρησιμοποίησιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἐρευνῶνται ὑπό τῆς θεωρίας τῆς Κοινωνικῆς Εὐημερίας (Welfare Economics), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἕν ἐκ τῶν δυσχερεστέρων κλάδων τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης.

Πέμπτον. Προβλήματα ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Εἶναι γνωστόν ὅτι εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου ὠρισμένοι

παραγωγικοί συντελεσταί παραμένουν άχρησιμοποίητοι. Είς μερικές όμως αϊ μή χρησιμοποιούμεναι ποσότητες συντελεστών είναι μικραί, ενώ είς άλλας ή ύποαπασχόλησις τών συντελεστών είναι σημαντική. Ήε άλλου έντός μιᾶς καί τῆς αὐτῆς οίκονομίας τό επίπεδον άπασχολήσεως μεταβάλλεται από περίοδου είς περίοδον. Οί λόγοι τῆς τοιαύτης ύποαπασχολήσεως είναι ποικίλοι, διαφέρουν δέ από χώρας είς χώραν καί από περίοδου είς περίοδον. Δεδομένου ότι οί συντελεσταί εύρίσκονται έν άνεπαρκεία έν σχέσει πρός τάς ανάγκας, είναι φανερόν ότι ή ύποαπασχόλησις τών ύφισταμένων ποσοτήτων συντελεστών άποτελεῖ σπατάλην παραγωγικῶν δυνάμεων, ή όποία είναι άνεπιθύμητος από όλα τά άτομα έν γενεί. Ούτω είς έκ τών βασικῶν στόχων τῆς οίκονομικῆς πολιτικῆς τών διαφόρων κρατῶν είναι ή επίτευξις επίπεδου πλήρους άπασχολήσεως τών συντελεστών, ή έν πάσει περιπτώσει ύψηλοῦ επίπεδου άπασχολήσεως. Ή ύπαρξις ύποαπασχολήσεως δεικνύει προφανῶς μή άποδοτικὴν παραγωγήν, έφόσον είναι δυνατόν διά τῆς χρησιμοποίησεως τών ύποαπασχολουμένων συντελεστών νά αύξήσωμεν τά παραγόμενα άγαθά, ή μερικά έξ αὐτῶν, χωρίς νά μειώσωμεν τήν παραγωγήν έτέρων.

Τά προβλήματα τοῦ επίπεδου άπασχολήσεως τών παραγωγικῶν συντελεστών έξετάζονται υπό τῆς θεωρίας τοῦ Είσοδήματος καί 'Απασχολήσεως (Income and Employment Theory) καί υπό τῆς θεωρίας τών Οίκονομικῶν Διακυμάνσεων (Business Cycle Theory).

Έκτον. Προβλήματα 'Αναπτύξεως τών Παραγωγικῶν Δυνατοτήτων τῆς Οίκονομίας.

Ή συνεχής βελτίωσις τοῦ επίπεδου διαβιώσεως τών κατοίκων τῆς χώρας, μετά τήν επίτευξιν επίπεδου πλήρους καί άποδοτικῆς χρησιμοποίησεως τών παραγωγικῶν τῆς συντελεστών, καθίσταται δυνατόν μόνον αν αύξάνουν αϊ παραγωγικαί δυνατότητες αὐτῆς - τό παραγωγικόν δυναμικόν αὐτῆς - ήτοι αν αύξάνη ή ικανότης τῆς οίκονομίας

πρός παραγωγήν αγαθών.

Μία οίκονομία, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ παραγωγικόν της δυναμικόν παραμένει ἀμετάβλητον, χαρακτηρίζεται ὡς στατική οίκονομία. Ἀντιθέτως μία οίκονομία τῆς ὁποίας τὸ παραγωγικόν δυναμικόν αὐξάνει, καλεῖται δυναμική οίκονομία.

Τὸ παραγωγικόν δυναμικόν (ἢτοι ἡ ἰκανότης πρὸς παραγωγήν αγαθῶν) δύναται νά αὐξηθῆ : α) διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ποσότητος τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν (αὐξήσεις καλλιεργούμενων ἐδαφῶν δι' ἐκχερσώσεως, δι' ἀποξηράνσεως ἐλῶν κ.ο.κ., αὐξήσεις τῶν μηχανημάτων, αὐξήσεις τῶν ὥρῶν ἐργασίας κλπ.), β) διὰ τῆς τεχνικῆς προόδου, ἢτοι διὰ τῆς ἐφευρέσεως καὶ ἐφαρμογῆς βελτιωμένων μεθόδων παραγωγῆς, διὰ τῶν ὁποίων αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης τῶν ὑφισταμένων συντελεστῶν (π.χ. χρήσις νέων μηχανῶν τελειωτέρων καὶ ταχυτέρων, αἱ ὁποῖαι αὐξάνουν τὴν παραγωγικότητα τῶν ἐργατῶν ἢ ἐξοικονομοῦν πρῶτας ὕλας διὰ τῆς μειώσεως τῆς σπατάλης αὐτῶν), γ) διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς "ποιότητος" τῶν συντελεστῶν (π.χ. βελτιώσεως τῆς μορφώσεως τῶν ἐργατῶν), δ) διὰ τῆς καλλιτέρας ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς (π.χ. συγχώνευσις μικρῶν ἐπιχειρήσεων εἰς μίαν μεγάλην παραγωγικὴν μονάδα, ἡ ὁποία νά παράγῃ μέ μειωμένον κόστος, κ.ο.κ.).

Τὸ παραγωγικόν δυναμικόν αὐξάνεται εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τοῦ κόσμου. Ὁ ρυθμὸς ὅμως αὐξήσεως δέν εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Τὰ προβλήματα τὰ συνδεόμενα μέ τὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων οίκονομιῶν ἐξετάζονται ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως καὶ Οἰκονομικῆς Προόδου (Theory of Economic Development and Economic Growth).

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης εἶναι εὐρύτατον. Ἡ Οἰκονομική ὡς ἐπιστήμη

άσχολεῖται μέ τήν διερεύνησιν ὄλων τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων καί ἐπιχειρεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τήν συμπεριφοράν τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων κατά τήν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τούτων.

+ +
+

II. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

Κατά καιρούς ἔχουν διατυπωθῆ ὑπό τῶν οἰκονομολόγων διάφοροι διακρίσεις τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Κατωτέρω ἀναφερόμεθα ἐν συντομία εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν διακρίσεων αὐτῶν.

A. ΚΥΡΙΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.

Ἡ Οἰκονομική Ἐπιστήμη διακρίνεται εἰς δύο βασικούς κλάδους, τήν κυρίως οἰκονομικήν ἐπιστήμην καί τὰς βοηθητικάς οἰκονομικῆς ἐπιστήμας.

Ἐκαστος τῶν κλάδων αὐτῶν διαχωρίζεται περαιτέρω εἰς περισσότερους ὑποκλάδους.

Ἡ κυρίως οἰκονομική ἐπιστήμη περιλαμβάνει τρεῖς κλάδους : 1) τήν θεωρητικήν Οἰκονομικήν 2) τήν Ἐφαρμοσμένην Οἰκονομικήν καί 3) τήν Δημοσίαν Οἰκονομικήν.

Αἱ βοηθητικάι Οἰκονομικαί ἐπιστήμαι εἶναι : 1) Ἡ Οἰκονομική Ἱστορία, 2) Ἡ Οἰκονομική Γεωγραφία, 3) Ἡ Ἰδιωτική Οἰκονομική, 4) Ἡ Οἰκονομική Στατιστική καί 5) Ἡ Οἰκονομετρία.

Ἡ Θεωρητική Οἰκονομική (ἢ Θεωρητική Κοινωνική Οἰκονομική ἢ Θεωρητική Πολιτική Οἰκονομία) ἀσχολεῖται μέ τήν διατύπωσιν ὑποθέσεων (θεωριῶν), αἱ ὁποῖαι ἐρμηνεύουν τήν συμπεριφοράν τῶν ἀτόμων ὡς παραγωγῶν καί ὡς καταναλωτῶν. Βάσει παρατηρήσεων τῆς

συμπεριφορᾶς τῶν ἀτόμων γίνεται ἡ διατύπωσις τῶν βασικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν συμπεριφορὰν παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν. Π.χ. ὁ νόμος τῆς ζητήσεως λέγει ὅτι ἡ ποσότης ἐξ ἑνὸς ἀγαθοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγοράσῃ ἕνας καταναλωτής, αὐξάνεται ὅταν μειοῦται ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μειοῦται ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ ὑψοῦται. Ἡ διατύπωσις τοῦ νόμου ἐβασίσθη εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς καθημερινῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀγοραστῶν ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ Ἐφαρμοσμένη Οἰκονομική (Ἐφαρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία) ἀσχολεῖται μὲ τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους λαμβανομένων μέτρων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν ἀτόμων, ἥτοι μὲ τὴν ἀσκοῦμένην ὑπὸ τοῦ κράτους οἰκονομικὴν πολιτικὴν (economic policy). Ἡ Ἐφαρμοσμένη Οἰκονομική ἐξετάζει τὰς συνεπειὰς τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἔχουν διάφοροι ἀποφάσεις τοῦ Κράτους ἢ ἡ θέσπισις ὠρισμένων κανόνων συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς ὁποίους κατ' ἀνάγκην θὰ συμμορφωθοῦν τὰ οἰκονομοῦντα ἄτομα. Ἀναλόγως τοῦ εἰδιωκτέρου τομέως τῆς οἰκονομίας, τὸν ὁποῖον ἀφοροῦν τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ κράτους μέτρα, ἡ Ἐφαρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία διακρίνεται εἰς τοὺς ἐξῆς ὑποκλάδους: 1) Ἀγροτικὴ Πολιτικὴ 2) Βιομηχανικὴ Πολιτικὴ 3) Κοινωνικὴ Πολιτικὴ 4) Νομισματικὴ Πολιτικὴ 5) Ἐμπορικὴ Πολιτικὴ 6) Συγκοινωνιακὴ Πολιτικὴ 7) Καταναλωτικὴ Πολιτικὴ 8) Πληθυσμιακὴ Πολιτικὴ κ.ο.κ.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὰς οἰκονομικὰς δραστηριότητας τοῦ Κράτους καὶ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. Τὸ κράτος καὶ τὰς ἄλλα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου ἀποτελοῦν οἰκονομικὰς μονάδας, αἱ ὁποῖαι ἀσκοῦν οἰκονομίαν, ἥτοι ἐπιδιώκουν τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διὰ τῆς ἐλαχίστης θυσίας οἰκονομικῶν μέσων, καθ' ὃν τρόπον ἀσκοῦν οἰκονομίαν καὶ οἱ ἰδιωτικοὶ παραγωγοὶ καὶ καταναλωταί. Ἡ διαφορὰ μεταξύ ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν μονάδων καὶ τοῦ κράτους ἔγκειται εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον

διά τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος (οἰκονομικῶν συναλλαγῶν) σκοπόν. Σκοπός τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀτόμου εἶναι ἡ κατά τό δυνατόν πληρεστέρα ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀτόμου ἐνώ σκοπός τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ κράτους εἶναι ἡ εὐημερία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ Οἰκονομική Ἱστορία ἀσχολεῖται μέ τήν μελέτην τῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας (Ἱστορία οἰκονομικοῦ βίου), ὡς καί τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως (Ἱστορία οἰκονομικῶν θεωριῶν).

Ἡ Οἰκονομική Γεωγραφία ἀσχολεῖται μέ τήν μελέτην τῆς κατανομῆς τῶν οἰκονομικῶν πόρων εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς τῆς ὑδρογείου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται εἰς μέγαν βαθμόν καί ἡ κατανομή τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων, ὁ διεθνῆς καταμερισμός τῆς οἰκονομικῆς δράσεως τῶν ἀτόμων.

Ἡ Ἰδιωτική Οἰκονομική ἐξετάζει τόν τρόπον καθ' ὃν ὀργανοῦνται καί λειτουργεῖ μία παραγωγική μονάς (ἐπιχειρήσις ἢ ἐκμετάλλευσις), ἐν ἀντιθέσει πρός τήν θεωρητικὴν Οἰκονομικήν, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τό πλέγμα τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, τό σχηματιζόμενον διά τῶν συναλλαγῶν τῶν ἐπί μέρος οἰκονομικῶν μονάδων.

Ἡ Οἰκονομική Στατιστική ἀσχολεῖται μέ τήν ἐφαρμογήν τῶν μεθόδων τῆς Γενικῆς Στατιστικῆς εἰς τήν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μεγεθῶν.

Ἡ Οἰκονομετρία εἶναι ὁ κλάδος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἀντικείμενον τόν ἔλεγχον τῶν τιθεμένων ὑπό τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας ὑποθέσεων καί τήν μέτρησιν τῶν παραμέτρων τῶν διαφόρων θεωρητικῶν ὑποδειγμάτων, βάσει μεθόδων στατιστικομαθηματικῶν, καταλλήλως προσηρμοσμένων διά τήν μέτρησιν τῶν ἰδιαζούσης φύσεως οἰκονομικῶν θεωρητικῶν σχέσεων. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ οἰκο-

νομετρία προϋποθέτει συνδυασμόν οίκοномиκῆς θεωρίας στατιστικῶν μεθόδων καί μαθηματικῆς ἀναλύσεως. Διά τῆς ἐφαρμογῆς εἰδικῶς προσηρμοσμένων στατιστικῶν καί μαθηματικῶν μεθόδων (αἱ ὅποιοι λέγονται οἰκονομετρικαί μέθοδοι), ἡ οἰκονομετρία ἐπιχειρεῖ νά δώσῃ συγκεκριμένην ποσοτικήν ἔκφρασιν εἰς τοὺς γενικοὺς νόμους τοὺς ὁποίους διατυπώνει ἡ οἰκονομικὴ θεωρία.

Β. ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

Βάσει τοῦ εἰδικωτέρου ἀντικειμένου μέ τό ὅποτον ἀσχολεῖται ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη, αὕτη διακρίνεται εἰς Μικροοικονομικήν Ἐπιστήμην καί Μακροοικονομικήν Ἐπιστήμην.

Ἡ Μικροοικονομικὴ (Microeconomics) ἐξετάζει τὰ προβλήματα τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἐντός τῆς οἰκονομίας.

Βασικῶς τὰ προβλήματα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν κατανομήν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τοὺς διαφόρους παραγωγικοὺς κλάδους καί τὴν διανομήν τῶν παραγομένων ἀγαθῶν εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Εἰς μίαν ἐλευθέραν οἰκονομίαν τὰ προβλήματα ταῦτα συνδέονται μέ τόν μηχανισμόν τῆς ἀγορᾶς, ἥτοι μέ τόν ὄλον τρόπον διαμορφώσεως τῶν τιμῶν ἐντός τῆς ἀγορᾶς. Ἐπι τούτων συνάγεται ὅτι ἡ Μικροοικονομικὴ Ἐπιστήμη περιλαμβάνει:

- α) τὴν θεωρίαν τῶν Τιμῶν, β) τὴν θεωρίαν τῆς Παραγωγῆς, γ) τὴν θεωρίαν τῆς Διατανομῆς καί δ) τὴν θεωρίαν τῆς Κοινωνικῆς Εὐημερίας, ἥτοι ἐξετάζει τὰ προβλήματα τῶν τεσσάρων πρώτων ἐκ τῶν εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον ἀναφερθεισῶν ὁμάδων.

Ἡ Μακροοικονομικὴ Ἐπιστήμη (Macroeconomics) ἀσχολεῖται μέ τὰ προβλήματα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος τῆς οἰκονομίας, τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ὡς καί μέ τὰ προβλήματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφορῶν χωρῶν. Οὕτω ἡ

Μακροοικονομική 'Επιστήμη περιλαμβάνει : α) τήν θεωρίαν τοῦ 'Εθνικοῦ Εἰσοδήματος καί τῆς 'Απασχολήσεως β) τήν θεωρίαν τῶν Οἰκονομικῶν Διακυμάνσεων γ) τήν θεωρίαν τῆς Οἰκονομικῆς 'Αναπτύξεως καί Οἰκονομικῆς Προόδου, ἥτοι ἐξετάζει τά προβλήματα τῶν δύο τελευταίων ἐκ τῶν εἰς τήν προηγουμένην παράγραφον ἀναφερθεισῶν ὁμάδων.

Γ. ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ.

Βάσει τοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἐκάστοτε ἡ ἀνάλυσις τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων ἡ Οἰκονομική 'Επιστήμη δύναται νά διαχωρισθῆ εἰς δύο κλάδους, τήν Θετικήν Οἰκονομικήν (Positive Economics) καί τήν Δεοντολογικήν Οἰκονομικήν (Normative Economics).

'Η Θετική Οἰκονομική ἔχει ὡς ἀντικείμενον τήν διερεύνησιν τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν φαινομένων καί τήν διατύπωσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν (νόμων), αἱ ὁποῖαι διέπουν τήν λειτουργίαν τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. 'Η Θετική Οἰκονομική ἀσχολεῖται μέ τήν ὑφισταμένην κατάστασιν, μέ τόν τρόπον λειτουργίας τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, χωρίς νά διατυπῶνῃ κρίσεις περί τῆς ὀρθολογιστικῆς ἢ μή λειτουργίας τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος.

'Αντιθέτως ἡ Δεοντολογική Οἰκονομική ἀσχολεῖται μέ τήν διατύπωσιν κρίσεων περί τῆς ἱκανοποιητικῆς ἢ μή λειτουργίας τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. 'Η ἀξιολόγησις γίνεται βάσει ὁρισμένων στόχων ἢ ὁρισμένων προτύπων (standards), τά ὁποῖα θεωροῦνται ὡς γενικῶς ἐπιθυμητά καί παραδεκτά ὑπό τῆς κοινωνίας. Δέον πάντως νά σημειωθῆ ὅτι οἱ στόχοι, βάσει τῶν ὁποίων ἡ Δεοντολογική Οἰκονομική ἐπιχειρεῖ νά ἀξιολογήσῃ τήν ἱκανοποιητικήν ἢ μή λειτουργίαν τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, δέν προσδιορίζονται ὑπό τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως. 'Ο καθορισμός στόχων ἀνάγεται εἰς τήν σφαῖραν τῆς 'Ἠθικῆς καί οὐχί τῆς Οἰκονομικῆς 'Επιστήμης. Οἱ στόχοι ἀποτελοῦν ὑποθέσεις (περί τοῦ ἐπιθυμητοῦ ἢ μή, περί τῆς

ὀρθότης ἢ μὴ ὠρισμένων καταστάσεων) ἠθικῆς φύσεως καὶ δέν δύνανται ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νά θεωρηθοῦν ὡς τὸ ἀποτέλεσμα οἰκονομικῆς ἀναλύσεως.

Ἐν συνόψει θά ἤδυνάτο νά λεχθῆ ὅτι ἡ θετικὴ Οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται μέ τήν ὑφισταμένην ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ, ἐνῶ ἡ Δεοντολογικὴ Οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται μέ τήν "ἐπιθυμητὴν" ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς οἰκονομίας.

Ἐπί παραδείγματι τὸ μονοπώλιον ἐξετάζεται καὶ ὑπὸ τῆς θετικῆς Οἰκονομικῆς, ἡ ὁποία περιγράφει καὶ διατυπώνει τὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν τήν λειτουργίαν τοῦ μονοπωλίου, καὶ ὑπὸ τῆς Δεοντολογικῆς Οἰκονομικῆς, ἡ ὁποία ἐξετάζει ἂν τὸ μονοπώλιον εἶναι ἐπιθυμητόν ἢ ὑπὸ ποίους ὅρους εἶναι ἐπιθυμητόν ἐν ὄψει ἐνός τιθεμένου κοινωνικοῦ στόχου, π.χ. τῆς ἀποφυγῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν καταναλωτῶν ὑπὸ τοῦ μονοπωλητοῦ. "Ἄν διαπιστωθῆ ἡ ὕπαρξις τοιαύτης ἐκμεταλλεύσεως, ἡ λειτουργία τοῦ μονοπωλίου κρίνεται ὡς μὴ ἐπιθυμητή.

Δ. ΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ.

Βάσει τῆς χρησιμοποιοιουμένης ἐκάστοτε μεθόδου ἐρεύνης τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστῆμη διακρίνεται εἰς Στατικὴν καὶ Δυναμικὴν Οἰκονομικὴν Ἀνάλυσιν.

Ἡ Στατικὴ Οἰκονομικὴ Ἀνάλυσις (Static Economic Analysis) ἐξετάζει καταστάσεις οἰκονομικῆς ἰσορροπίας, ἥτοι τὰς σχέσεις ἐκείνας μεταξύ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μεγεθῶν, αἱ ὁποῖαι ἐφόσον ἐπιτευχθοῦν θά ἐξακολουθήσουν ἰσχύουσαι, ὑπὸ τήν προϋπόθεσιν ὅτι δέν μεταβάλλονται οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς καταστάσεως ταύτης (ἰσορροπίας). Ἡ Στατικὴ Οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται μέ τοὺς προσδιοριστικούς παράγοντας τῆς ἰσορροπίας καὶ μέ τὰς σχέσεις αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὰ οἰκονομικά μεγέθη εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας. Πέραν τούτου συγκρίνει διαφόρους καταστάσεις ἰσορροπίας (Comparative

Statics), αλλά έμμέσως μόνον άσχολεΐται με τήν διαδικασίαν έπιτεύξεως δοθέντος έπιπέδου ίσορροπίας. Χαρακτηριστικόν τής Στατικής 'Αναλύσεως είναι ότι δέν λαμβάνεται ύπ' όψιν ο παράγων "χρόνος", δεδομένου ότι δέν αναλύεται ή διαδικασία προσρμογής διαχρονικώς του συστήματος είς τήν κατάστασιν ίσορροπίας.

'Η Δυναμική Οικονομική 'Ανάλυσις (Dynamic Economics) άσχολεΐται πρωταρχικώς με τήν διαδικασίαν έπιτεύξεως έπιπέδου οικονομικής ίσορροπίας. Είς τήν δυναμικήν άνάλυσιν ο παράγων "χρόνος" άποκτά πρωταρχικήν σημασίαν, δεδομένου ότι τό ύψος των διαφόρων οικονομικών μεγεθών (είσοδήματος, καταναλώσεως, επένδύσεως, άπασχολήσεως κλπ.) προσδιορίζεται έκ του ύψους των αύτων οικονομικών μεγεθών είς προγενέστερον χρόνον. Π.χ. ή κατανάλωσις του έτους 1966 έξαρτάται, έκτός των άλλων παραγόντων, και έκ του έπιπέδου καταναλώσεως προγενεστέρων έτών, 1965, 1964 κ.ο.κ.

* * *

'Εκ των τριών κλάδων τής κυρίως οικονομικής επιστήμης, ήτοι τής θεωρητικής Οικονομικής, τής Έγρημοσμένης Οικονομικής και τής Δημοσίας Οικονομικής, θά άσχοληθώμεν ένταύθα με τον πρώτον, τήν θεωρητικήν Οικονομικήν ή θεωρητικήν Πολιτικήν Οικονομίαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β

ΑΝΑΓΚΑΙ-ΑΓΑΘΑ

Σκοπός τῆς οἰκονομικῆς δράσεως τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἐξασφάλι-
σις τῶν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν. Τὰ μέσα, τὰ ὅποια χρησι-
μοποιοῦνται διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν καλοῦνται
ἀγαθά.

Κατωτέρω ἀσχολούμεθα μέ τὴν ἔννοιαν, τὰς ιδιότητες καὶ τὰς
διακρίσεις τῶν ἀναγκῶν, ἐνῶ εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον πραγμα-
τευόμεθα τὸ θέμα τῶν ἀγαθῶν.

ΑΝΑΓΚΑΙ

I. Ὅρισμός.

Ἄναγξιν εἶναι τὸ δυσάρεστον αἴσθημα τῆς ἐλλείψεως, τὸ ὅποτον
ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐξαλείψεως αὐτοῦ. Π.χ. ἀνάγξιν δια-
τροφῆς, ἐνδύσεως κ.ο.κ.

II. Διακρίσεις τῶν ἀναγκῶν.

Αἱ ἀνάγκαι διακρίνονται εἰς δύο βασικὰς κατηγορίας. α) Ἄνάγ-
και ὑπάρξεως, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανοποίησις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν
διατήρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν ζωῇ. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀνάγκαι τροφῆς,
ἐνδυμασίας, κατοικίας κ.ο.κ. β) Κοινωνικαὶ ἀνάγκαι, αἱ ὅποται δη-
μιουργοῦνται ἐκ τῆς διαβιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐν κοινωνίᾳ. Ἐπί πα-
ραδείγματι ἡ ἀνάγξιν ψυχαγωγίας, ἡ ἀνάγξιν μορφώσεως κλπ.

III. Ἰδιότητες τῶν ἀναγκῶν.

Τρεῖς εἶναι αἱ βασικαὶ ιδιότητες τῶν ἀναγκῶν: 1) ἡ ιδιότης
τῆς ἐξελιξέως τῶν ἀναγκῶν 2) ἡ ιδιότης τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν

ἀναγκῶν καὶ 2) ἡ ἰδιότης τοῦ κορεσμοῦ τῶν ἀναγκῶν.

1. Ἰδιότης ἐξελίξεως τῶν ἀναγκῶν.

Μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀνάγκη δὲν παραμένει σταθερὰ καὶ ὁμοίομορφος. Παρουσιάζει διαφορισμὸν χρονικόν, τοπικόν καὶ ἐπαγγελματικόν. Διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου αἱ ἀνάγκαι λαμβάνουν συνθετωτέραν μορφήν. Ἡ ἀνάγκη τῆς διατροφῆς ἦτο διάφορος εἰς τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον ἀπὸ ὅτι εἰς τὸ σύγχρονον (χρονικός διαφορισμός). Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ ζῆ μόνον μέ ρίζας φυτῶν καὶ καρπούς. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην ποικιλίαν τροφῶν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας ὑπάρξεως. "Ἄλλαι ἦσαν αἱ ἀπαιτήσεις ἐνδύσεως τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μεσαίωνος, ἄλλαι αἱ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει τοπικός διαφορισμὸς τῶν ἀναγκῶν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐπὶ παραδείγματι ἄλλαι αἱ ἀπαιτήσεις τροφῆς, ἐνδύσεως καὶ οἰκῆσεως τοῦ ἀγρότου καὶ ἄλλαι τοῦ κατοίκου τῶν πόλεων. Τέλος, αἱ ἀνάγκαι παρουσιάζουν διαφορισμὸν ἐπαγγελματικόν. "Ἄλλα αἱ ἀπαιτήσεις ἐνδυμασίας καὶ οἰκῆσεως τοῦ πλευματικῶς ἐργαζομένου καὶ ἄλλαι τοῦ ἀγρότου ἢ χειρόνακτος ἐν γένει.

Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐμφαίνεται ἡ ἐξέλιξις καὶ ὁ διαφορισμὸς τῶν ἀναγκῶν ὀφείλεται τόσον εἰς φυσιολογικούς λόγους ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ἀνθρώπων.

2. Ἰδιότης πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀναγκῶν.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου διαρκῶς πολλαπλασιάζονται. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἀνάγκη ταξιδίων ἀναφυχῆς, ἡ ἀνάγκη τηλεοράσεως, ἡ ἀνάγκη ἀναγνώσεως ἐφημερίδος, ἡ ἀνάγκη τοῦ καπνίσματος κλπ. ἀποτελοῦν ἀνάγκας, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον βεβαίως οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀναγκῶν πραγματοποιεῖται διὰ τῆς

μιμήσεως και τῆς συνηθείας.

Ἡ μίμησις εἶναι ἔμφυτος εἰς τόν ἄνθρωπον. Εἰς ταύτην βασίζεται ἡ κοινωνική ἐκδήλωσις τῆς μόδας. Ὅταν ἐμφανισθῇ καί χρησιμοποιηθῇ ἕν ἀγαθόν ἢ (ὠρισμένη τάσις) ἀμέσως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν νά τό χρησιμοποιήσουν. Οὕτω ἡ ἀνάγκη τοῦ ἕν λόγῳ ἀγαθοῦ ἐπεκτείνεται εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀνθρώπων.

Ἐξ ἄλλου ἡ συνηθεία ἀποτελεῖ οὐσιώδη παράγοντα διαμορφώσεως τῶν ἀναγκῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἔμφυτον τήν τάσιν νά ἐπαναλαμβάνη πράξεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ δίδουν ἱκανοποίησιν. Διά τῆς ἐπαναλήψεως ταύτης διαμορφοῦται ἡ ἀνάγκη.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς διαμορφώσεως μιᾶς ἀνάγκης εἶναι ἡ γνῶσις τῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς τήν διάδοσιν ἀκριβῶς τῆς γνώσεως περί τῶν ἰδιοτήτων καί τῆς καί τῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν ἀποσκοπεῖ ἡ διαφήμησις, ἡ ὁποία ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς σημαντικόν κλάδον παροχῆς ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἰδιότης τῆς ἐξελίξεως καί τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀναγκῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν διά τήν οἰκονομικήν πρόοδον. Αἱ διαρκῶς ἀύξανόμεναι ἀνάγκαι ἀποτελοῦν τό βασικόν κίνητρον αὐξήσεως τῶν ἀγαθῶν καί ἐξυψώσεως τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν.

3. Ἡ ἰδιότης τοῦ κορεσμοῦ.

Ἡ ἰδιότης τοῦ κορεσμοῦ τῶν ἀναγκῶν συνίσταται εἰς τήν μείωσιν τῆς ἐντάσεως αὐτῶν ὡσον προχωρεῖ ἡ ἱκανοποίησις των. Διά τόν λόγον τοῦτον αἱ πρῶται χρησιμοποιούμεναι μονάδες ἕκ τινος ἀγαθοῦ παρουσιάζουν μεγαλύτεραν χρησιμότητα διά τόν ἄνθρωπον, τοῦ προσφέρουν μεγαλύτεραν ἱκανοποίησιν.^{1/} Ὅσον προχωρεῖ ἡ

1/ Ἡ ἰδιότης αὕτη προκαλεῖ τήν λειτουργίαν τοῦ νόμου τῆς φθινοῦσης ὀριακῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν", περί τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος κατωτέρω.

ικανοποιήσις τῆς ἀνάγκης τόσον μειοῦται ἡ χρησιμότης τῶν (ἐπομένων) μονάδων ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καί ἢ ἐκ τούτων ἀπόλαυσις. Ὁ-
ταν ἱκανοποιηθῇ πλήρως ἡ ἀνάγκη λέγομεν ὅτι ἐπῆλθε κορεσμός αὐ-
τῆς.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἰδιότης αὕτη ἀναφέρεται εἰς ὠρισμένην
χρονικὴν περίοδον, τοῦλάχιστον δι' ὠρισμένης ἀνάγκας. Αὗται κο-
ρένυνται, ἀλλὰ μετὰ πάροδον ὠρισμένου χρονικοῦ διαστήματος ἐπα-
νεμφανίζονται (π.χ. ἡ ἀνάγκη τροφῆς).

Ἡ ἰδιότης τοῦ κορεσμοῦ εἶναι προφανῆς εἰς τὰς φυσιολογικὰς
ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ὠρισμέναι κοινωνικαὶ ἀνάγκαι φαίνονται
ἐκ πρώτης ὄψεως ἀκόρεστοι (π.χ. ἀνάγκη ψυχαγωγίας, μορφώσεως).
Ἐν τούτοις καί αἱ ἀνάγκαι αὗται παρουσιάζουν τὴν ἰδιότητα τοῦ
κορεσμοῦ. Αὗται ἀποτελοῦν οὐχὶ ἀνάγκην, ἀλλὰ ὁμάδα ἀναγκῶν ἐκά-
στη τῶν ὁποίων ὑπόκειται εἰς τὸν κορεσμόν.

Ἡ μόνη ἀνάγκη ἣτις παρουσιάζεται ἀκόρεστος εἶναι ἡ ἀνάγκη
ἀποκτήσεως πλούτου. Ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δέν πρόκει-
ται περὶ ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἱκανοποιεῖ ἡ ἀπόκτησις πλούτου.
Ὁ πλοῦτος ἀποτελεῖ μέσον καλύψεως ἀναγκῶν καί ἡ ἐπιθυμία ἀποκτή-
σεως του δέν ἀποτελεῖ ἐπιθυμίαν ἀποκτήσεως ἀγαθοῦ, ἀλλὰ ἐπιθυμίαν
καλύψεως τῶν ἀναγκῶν (διὰ τοῦ πλούτου).

1. Ἔννοια.

Ἄγαθά εἶναι τὰ μέσα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἀντικείμενα, τὰ ὅποια ἔχουν ἰδιότητος δυναμένης νὰ ἱκανοποιήσουν ἀνάγκας, ἢ ὑπηρεσίαι αἰ-ὀποῖαι καλύπτουν ἀπ' εὐθείας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἱκανότης αὕτη τῶν ἀγαθῶν νὰ ἱκανοποιῶν ἀνάγκας προσδίδει εἰς τὰ ἀγαθὰ χρησιμότητα. Χρησιμότης, οὕτω, εἶναι ἡ ἱκανότης τῶν ἀγαθῶν νὰ ἱκανοποιῶν ἀνάγκας.

Ἡ χρησιμότης εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σχέσεως ἀναγκῶν καὶ τῆς ἰδιότητος τῶν ἀγαθῶν νὰ τὰς ἱκανοποιῶν. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ χρησιμότης τῶν ἀγαθῶν δέν εἶναι αὐτοτελής ἰδιότης ἐνυπάρχουσα πάντοτε εἰς αὐτά. Αὕτη προσδιορίζεται (ἐξαρτᾶται) ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου: Ἐν ἀγαθόν εἶναι χρήσιμον μόνον ἐφόσον ὑπάρχει σχετικὴ ἀνάγκη τὴν ὁποίαν τοῦτο εἶναι εἰς θέσιν νὰ καλύψῃ. Ἄν παύσῃ ὑφισταμένη ἡ ἀνάγκη, παύει καὶ τὸ ἀγαθόν νὰ εἶναι χρήσιμον, χάνει δηλαδή τοῦτο τὴν χρησιμότητά του. Ἐπί παραδείγματι δι' ἓν ἄτομον, τὸ ὅποτον ἔπαυσε νὰ καπνίζει, τὰ σιγαρέττα δέν ἔχουν οὐδεμίαν χρησιμότητα.

Ἡ χρησιμότης δέν εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Π.χ. ἡ χρησιμότης τῶν τροφίμων εἶναι μεγαλυτέρα τῆς χρησιμότητος τῶν εἰδῶν διακοσμῆσεως. Ἡ χρησιμότης προσδιορίζεται: Πρῶτον, ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποίαν καλύπτει τὸ ἀγαθόν. Ἡ χρησιμότης τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης εἶναι μεγαλυτέρα τῆς χρησιμότητος τῶν εἰδῶν πολυτελείας. Δεύτερον, ἐξ ὑποκειμενικῶν παραγόντων Ἐπί παραδείγματι τὰ σιγαρέττα ἐνῶ διὰ τὸν καπνιστὴν ἔχουν μεγάλην χρησιμότητα, οὐδεμίαν ἀξιάν ἔχουν διὰ τὸν μὴ καπνιστὴν. Ἐν βιβλίον οὐδεμίαν χρησιμότητα ἔχει διὰ τὸν μὴ γνωρίζοντα ἀνάγνωσιν. Ἐν σπάνιον γραμματόσημον οὐδεμίαν χρησιμότητα ἔχει διὰ τὸν μὴ φιλοτελιστὴν κ.ο.κ.

Ἐξ ἄλλου ἡ χρησιμότης δέν εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλας τὰς μονάδας

ένός καί τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ. Αἱ πρῶται μονάδες τὰς ὁποίας ἀποκτᾶ ὁ καταναλωτής ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ ἔχουν μεγαλύτεραν χρησιμότητα ἀπό τὰς ἐπομένους μονάδας, διότι δίδουν εἰς αὐτόν μεγαλύτεραν ἱκανοποίησιν. Ὅσον περισσοτέρας μονάδας ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ ἀποκτᾶ ὁ καταναλωτής τόσον μικροτέραν ἱκανοποίησιν τοῦ δίδει ἐκάστη ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο ὀφείλεται καθαρῶς εἰς ψυχολογικούς παράγοντας. Ἡ σχέση αὕτη μεταξύ ποσότητος τοῦ ἀγαθοῦ καί χρησιμότητος τούτου διατυπώνεται διὰ τοῦ νόμου τῆς φθίνουσας ὀριακῆς χρησιμότητος. Κατωτέρω ἀναλύομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου τούτου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον τῆς θεωρίας τῆς ζητήσεως, μέ τὴν ὁποίαν θά ἀσχοληθῶμεν εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

* *
*

2. Νόμος τῆς φθίνουσας ὀριακῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν.

Ὁ καταναλωτής προβαίνει εἰς ἀγοράν ἀγαθῶν διότι ταῦτα δίδουν εἰς αὐτόν ψυχικὴν ἱκανοποίησιν, ἢ ἄλλως διότι ἔχουν χρησιμότητα δι' αὐτόν (utility).

Ἡ ἀπόκτησις καί χρησιμοποίησις μιᾶς μονάδος ἀγαθοῦ δίδει εἰς τὸν καταναλωτὴν ὀρισμένην ἱκανοποίησιν. Ἡ ἀπόκτησις καί δευτέρας μονάδος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ αὐξάνει τὴν συνολικὴν χρησιμότητα (ἱκανοποίησιν) τοῦ καταναλωτοῦ, ἀλλὰ ἡ ἱκανοποίησις τῆς δευτέρας μονάδος εἶναι μικροτέρα τῆς προκυπτούσης ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς πρώτης μονάδος.

Συνολικὴ χρησιμότης ἑνός ἀγαθοῦ εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν χρησιμότητων τῶν ἐπι μεροῦς μονάδων ἑνός ἀγαθοῦ.

Ὀριακὴ χρησιμότης (marginal utility) ἑνός ἀγαθοῦ εἶναι ἡ πρόσθετος χρησιμότης ἢ ὁποία δημιουργεῖται εἰς τὸν καταναλωτὴν ἐκ τῆς ἀποκτήσεως μιᾶς προσθέτου μονάδος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ τελευταία ἐκάστοτε ἀποκτιμώμενη μονάδα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ λέγεται ὀριακὴ (marginal) μονάδα, ἢ ἐκ ταύτης δέ προκύπτουσα χρησιμότης καλεῖται ὀριακὴ χρησιμότης. Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος

προκύπτει ότι αυτή δύναται να υπολογισθή εκ τῆς μεταβολῆς ἢ ὁποῖα προκαλεῖται εἰς τὴν συνολικὴν χρησιμότητα διὰ τῆς ἀποκτίσεως μιᾶς προσθέτου μονάδος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ.

Διὰ τῆς ἀποκτίσεως διαδοχικῶν μονάδων ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ ἡ συνολικὴ χρησιμότης τοῦ ἀγαθοῦ αὐξάνεται, ἀλλὰ μὲ φθίνοντα ρυθμόν. Πέραν ὅμως ὀρισμένου σημείου ἡ συνολικὴ χρησιμότης θά παύσῃ νὰ αὐξάνεται πιθανόν δέ νὰ μειωθῇ αὕτη, διότι μετὰ τὴν πλήρη ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης πρόσθετοι μονάδες ἀγαθοῦ (ἂν δέν δύνανται νὰ ἀποθηκευθοῦν εὐχερῶς) προκαλοῦν δυσἀρέσειαν εἰς τὸν καταναλωτήν.

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τῆς συνολικῆς χρησιμότητος ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ. Διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς καταναλισκομένης ποσότητος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ ὀριακὴ χρησιμότης αὐτοῦ βαίνει φθίνουσα, διότι ἐκάστη πρόσθετος μονάς δίδει εἰς τὸν καταναλωτήν μικροτέραν ἱκανοποίησιν ἀπὸ ἢ ἡ προηγουμένη μονάς. Μετὰ τὸν κορεσμόν τῆς ἀνάγκης ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τοῦ ἀγαθοῦ καθίσταται ἴση πρὸς τὸ μηδέν, ἢ πιθανόν νὰ λάβῃ καὶ ἀρνητικὴν τιμὴν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ πρῶτον παγωτόν κατὰ μίαν θερμὴν ἡμέραν δίδει εἰς τὸν καταναλωτήν μεγάλην ἱκανοποίησιν, ἢ ἄλλως ἡ πρώτη μονάς παγωτοῦ, ἔχει μεγάλην (ὀριακὴν) χρησιμότητα. Τὸ δεῦτερον παγωτόν παρέχει μικροτέραν ἱκανοποίησιν κ.ο.κ. Πέραν δέ ὀρισμένου σημείου (π.χ. τοῦ 5ου παγωτοῦ) ἔν πρόσθετον παγωτόν ὄχι μόνον δέν παρέχει ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ προκαλεῖ εἰς τὸν καταναλωτήν τὸ αἴσθημα τῆς ἀηδίας.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω ἔστω τὸ κάτωθι ἀριθμητικὸν παράδειγμα. Εἰς τὸν πίνακα 1 δίδονται στοιχεῖα ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς συνολικῆς καὶ τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος δοθέντος ἀγαθοῦ διὰ τῆς ἀποκτίσεως προσθέτων μονάδων ἐξ αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος τούτου παρατηροῦμεν ὅτι μέχρι καὶ τῆς 4ης μονάδος ἀγαθοῦ ἡ συνολικὴ χρησιμότης αὐξάνει ἀλλὰ μὲ

ΠΙΝΑΚ 1. Συνολική και Όριακή Χρησιμότης τοῦ ἀγαθοῦ

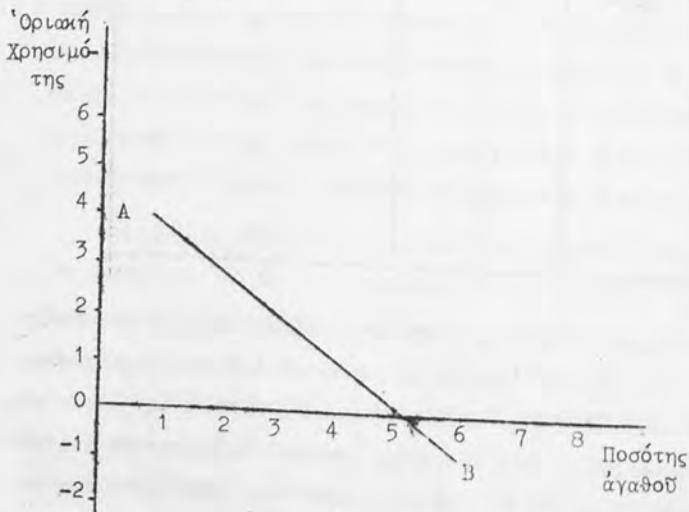
Ποσότης ἀγαθοῦ	Συνολική Χρησιμότης	Όριακή Χρησιμότης
0 μονάς	0	-
1 "	4	4
2 "	7	3
3 "	9	2
4 "	10	1
5 "	10	0
6 "	9	-1

φθίνοντα ρυθμόν. Απόκτησις τῆς 5ης μονάδος οὐδεμίαν ἱκανοποίησιν προσφέρει εἰς τόν καταναλωτήν, οὕτω δέ ἡ συνολική χρησιμότης παραμένει ἀμετάβλητος. Ἀπόκτησις καί 6ης μονάδος ἔχει μόνον δέν δίδει εὐχαρίστησιν, ἀλλά ἀντιθέτως προκαλεῖ δυσαρέσειαν εἰς τόν καταναλωτήν (λόγω τοῦ ὅτι τοῦ δημιουργεῖ π.χ. προβλήματα ἀποθηκεύσεως), οὕτω δέ ἡ συνολική χρησιμότης μειοῦται. Ἐν τῆς τρίτης στήλης τοῦ πίνακος 1 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὄριακή χρησιμότης βαίνει φθίνουσα διά τῆς ἀποκτίσεως προσθέτων μονάδων ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, πέραν δέ τῆς 5ης μονάδος ἀγαθοῦ ἡ ὄριακή χρησιμότης λαμβάνει ἀρνητικὴν τιμὴν.

Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἡ μέτρησις τοῦ βαθμοῦ ἱκανοποιήσεως, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὁ καταναλωτής, γίνεται διά τῆς χρησιμοποιοῦσεως αὐθαίρετων μονάδων, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν τοὺς "βαθμούς χρησιμότητος" τοὺς ὁποίους προσφέρει ἐκάστη μονάς ἀγαθοῦ. Π.χ. ἡ 4η μονάς ἀγαθοῦ παρέχει 1 βαθμὸν ἱκανοποιήσεως (ἢ χρησιμότητος εἰς τόν καταναλωτήν), ἡ 2α μονάς παρέχει 3 βαθμούς χρησιμότητος κ.α.κ. Ἀκριβῆς ποσοτικὴ μέτρησις τῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν δέν εἶναι δυνατὴ εἰς τὴν πρᾶξιν: ἡ ἱκανοποίησις τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ

καταναλωτής είναι καθαρώς ψυχολογική λειτουργία, η οποία δεν δύναται να μετρηθῆ μέ συγκεκριμένον ποσοστικόν μέτρον.

Εἰς τό διάγραμμα 1 ἀπεικονίζεται ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ

Διάγραμμα 1

Ἡ πρώτη μονάς ἀγαθοῦ ἔχει ὀριακὴν χρησιμότητα 4, ἡ δευτέρα μονάς ἔχει ὀριακὴν χρησιμότητα 3, ἡ πέμπτη μονάς ἔχει ὀριακὴν χρησιμότητα ἴσην πρὸς τὸ μηδέν, ἡ ἕκτη μονάς ἔχει ἀρνητικὴν χρησιμότητα ἴσην πρὸς -1. Ἄν ἐνώσωμεν ὅλα τὰ σημεῖα τὰ παριστῶντα συνδυασμοὺς μονάδων ἀγαθοῦ καὶ χρησιμότητος ἐκάστης τούτων σχηματίζομεν τὴν καμπύλην AB τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ x . Πέραν τῆς 5ης μονάδος ἀγαθοῦ ἡ καμπύλη κατέρχεται κάτωθεν τοῦ ὀριζοντιοῦ ἄξονος (ἄξων τετμημένων), δεικνύουσα ἀρνητικὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τῆς 6ης καὶ τῶν πέραν αὐτῆς μονάδων ἀγαθοῦ.

Εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου τῆς φθινούσης ὀριακῆς χρησιμότητος ὀφείλεται καὶ ἡ ἀρνητικὴ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως τῶν

ἀγαθῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τό οἰκεῖτον κεφάλαιον περί ζητήσεως.

3. Διακρίσεις ἀγαθῶν.

Τά ἀγαθά διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, τά ἐλεύθερα ἀγαθά καί τά οἰκονομικά ἀγαθά.

Ἐλεύθερα ἀγαθά εἶναι ἐκεῖνα τά ὅποια ὑπάρχουν εἰς ἀφθόνουσ ποσότητος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας πού ἱκανοποιοῦν ὥστε νά μή ἀπαιτῆται ἀντιπαροχή διὰ τήν ἀπόκτησιν αὐτῶν. Ἐπί παραδείγματι ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, ὁ ἥλιος κ.ο.κ.

Οἰκονομικά ἀγαθά εἶναι τά ἀγαθά τά ὅποια εὐρίσκονται εἰς ἀνεπάρκειαν ἐν σχέσει πρὸς τήν ζήτησιν αὐτῶν διὰ κάλυψιν ἀναγκῶν. Ἡ ἀπόκτησις τούτων ἀπαιτεῖ ὠρισμένης θυσίας τοῦ ἀνθρώπου. Τά ἀγαθά ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα τά ὅποια ἔχουν σημασίαν διὰ τήν οἰκονομίαν, καί μέ τόν τρόπον παραγωγῆς καί διανομῆς τούτων ἀσχολεῖται ἡ οἰκονομική ἐπιστήμη.

Σημειωτέον ὅτι τά ἀγαθά δύνανται νά μεταπίπτουν ἐν τῆς μίας κατηγορίας εἰς τήν ἄλλην ἀναλόγως τῶν ἐκαστοτε ἀναγκῶν καί τῆς τεχνικῆς. Ἐπί παραδείγματι τό ὕδωρ μιᾶς πηγῆς ἀπό ἐλεύθερον ἀγαθόν πιθανόν νά μετατραπῆ εἰς οἰκονομικόν ἂν ὁ πληθυσμός τῆς περιοχῆς αὐξηθῆ ὥστε αἱ ποσότητες τοῦ ὕδατος τῆς πηγῆς νά μή ἐπαρκοῦν δι' ὅσας τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ. Τό αὐτό πιθανόν νά συμβῆ μέ τήν ξύλευσιν ἐξ ἑνός δάσους κ.ο.κ.

Τά οἰκονομικά ἀγαθά διακρίνονται εἰς διαφόρους κατηγορίας περί τῶν ὁποίων γίνεται λόγος κατωτέρω.

A. Διακρίσεις τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη τά οἰκονομικά ἀγαθά εἶναι ἐκεῖνα τά

ὅποια εὐρίσκονται ἐν στενότητι σχετικῶς πρὸς τὰς πρὸς κάλυψιν ἀνάγκας. Ἡ σπάνις τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεῖ τὸ κεντρικόν πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἀποτελεῖ βασικῶς μελέτην τοῦ φαινομένου τῆς σπάνιως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς δημιουργουμένων προβλημάτων.

Τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας.

1) Τὰ ὕλικά ἀγαθὰ (ἐνσώματα ἀντικείμενα).

2) Τὰς ὑπηρεσίας (αἶψα ἀγαθὰ).

Τὰ ὑλικά ἀντικείμενα ἔχουν ὑλικὴν ὑπόστασιν. Ἐπί παραδείγματι τὰ εἶδη διατροφῆς, ἐνδυμασίας, αἰ μηχαναῖ, αἰ πρῶται ὕλαι κ.ο.κ.

Αἱ ὑπηρεσίαι δὲν ἔχουν ὑλικὴν ὑπόστασιν. Συνίστανται ἐξ ἐνεργειῶν αἰ ὅποια καλύπτουν ὠρισμένην ἀνάγκην, ὡς ἐπί παραδείγματι ἡ ὑπηρεσία τοῦ κουρέως, τοῦ ἱατροῦ κ.ο.κ.

Β. Διακρίσεις ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Τὰ ὑλικά ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς διαφόρους κατηγορίας βάσει διαφόρων κριτηρίων. Οὕτω :

1) Μὲ κριτήριον τὴν μεταβολὴν ἢ μὴ τῆς μορφῆς των κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν των, τὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς καταναλωτὰ καὶ διαρκῆ.

Καταναλωτὰ λέγονται τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον ἐφ' ἅπαξ ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν ἔχουν, μετὰ δὲ τὴν ἐφ' ἅπαξ χρησιμοποίησίν των παύουν νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν μορφήν. Οὕτω βασικόν στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς μορφῆς τῶν ἀγαθῶν μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν των. Δὲν ἔχει σημασίαν ἂν ταῦτα ὑφίστανται φθοράν ἢ ἐξαφανίζονται κατὰ τὴν χρῆσιν των. Ἐπί παραδείγματι τὸ ἄλευρον εἶναι καταναλωτὸν ὅταν χρησι-

μποιῆται διὰ τὴν παρασκευὴν ἄρτου ἢ γλυκυσμάτων διότι παύει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν ἰδίαν μορφήν, ἀλλὰ δὲν ἔξαφανίζεται ἐφόσον ἐνσωματοῦται εἰς τὸν ἄρτον ἢ τὰ γλυκύσματα. Ὅμοίως οἱ ράβδοι σιδήρου οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ κατασκευὴν ἐργαλείων, τὰ νήματα τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν ὑφάσματος κ.ο.κ.

Διαρκὴ εἶναι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐπανειλημμένως χωρὶς νὰ μεταβάλλουν μορφήν, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ εἶναι ἀγαθὰ τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Βεβαίως τὰ διαρκῆ ἀγαθὰ ὑφίστανται βαθμιαίως φθοράν, ἀλλὰ δὲν ἀλλάσσουν μορφήν. Παραδείγματα διαρκῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ οἰκία, τὰ ἔπιπλα, τὰ βιβλία, τὰ μηχανήματα κ.ο.κ.

Ἐπάρχουν σημειωτέον ἀγαθὰ τὰ ὅποια δύνανται νὰ εἶναι εἴτε διαρκῆ εἴτε καταναλωτὰ ἀναλόγως τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἔν πρόβατον εἶναι καταναλωτὸν εἰάν χρησιμοποιηθῆ ὡς σφάγιον, ἐνῶ εἶναι διαρκές εἰάν ἐκτρέφεται διὰ τὴν παραγωγὴν γάλακτος ἢ ἐρίου.

2) Μὲ κριτήριον τὸν βαθμὸν ἐπεξεργασίας, τὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς ἔτοιμα καὶ μὴ ἔτοιμα.

Ἐτοιμα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν χρειάζονται περαιτέρω ἐπεξεργασίαν διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν (νὰ καταναλωθοῦν ἢ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των, ἐφόσον εἶναι διαρκῆ ἀγαθὰ). Ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἄλευρον εἶναι ἔτοιμον καταναλωτὸν, ὁ πίναξ εἶναι ἔτοιμον διαρκές ἀγαθὸν κ.ο.κ.

Μὴ ἔτοιμα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια χρειάζονται περαιτέρω ἐπεξεργασίαν διὰ νὰ καταστοῦν κατάλληλα πρὸς χρῆσιν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ σιδηρομετάλλευμα εἶναι μὴ ἔτοιμον ἀγαθόν. Τὰ μὴ ἔτοιμα ἀγαθὰ διακρίνονται περαιτέρω εἰς πρῶτας ὕλας καὶ ἠμικατεργασμένα προϊόντα. Πρῶται ὕλαι εἶναι τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν φυσικὴν των κατάστασιν

έντός τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (π.χ. τὰ διάφορα ὀρυκτά μέταλλα). Ἡμικατεργασμένα προϊόντα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς ἐνδιάμεσον στάδιον ἐπεξεργασίας (μεταξύ πρώτων ὑλῶν καί ἐτοιμῶν). Ἐπί παραδείγματι τό ἐν κατασκευῇ ὕφασμα, ὁ ἐν παραγωγῇ εὐρισκόμενος χάλυψ, κ.ο.κ.

Ἡ διάκρισις εἰς πρώτας ὑλας καί ἡμικατεργασμένα προϊόντα δέον νά ἀναφέρεται εἰς ὁλόκληρον τήν παραγωγικήν διαδικασίαν τῆς οἰκονομίας καί οὐχί εἰς μεμωνομένον παραγωγικόν κλάδον, διότι ἕκαστος κλάδος χαρακτηρίζει ὡς πρώτας ὑλας τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἀπό ἄλλους κλάδους πρὸς παραγωγήν τοῦ προϊόντος του. Ἐπί παραδείγματι τὰ νήματα διὰ τήν οἰκονομίαν ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ἔτοιμα ἀγαθὰ, ἐνῶ διὰ τόν κλάδον τῆς ὑφαντουργίας ἀποτελοῦν πρώτην ὑλὴν.

3) Μέ κριτήριον τόν τρόπον κατὰ τόν ὁποῖον τὰ ἀγαθὰ ἱκανοποιῦν τὰς ἀνάγκας, ταῦτα διακρίνονται εἰς ἀγαθὰ ἀμέσου ἢ τελικῆς καταναλώσεως καί εἰς ἀγαθὰ ἐμμέσου ἢ παραγωγικῆς καταναλώσεως.

Ἀμέσου ἢ τελικῆς καταναλώσεως εἶναι τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα καλύπτουν ἀμέσως τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπί παραδείγματι αἱ τροφαί, τό ὕδωρ, ἡ ὑπηρεσία οἰκίσεως ἐνός κτιρίου κ.ο.κ. Λέγονται δέ τελικῆς καταναλώσεως διότι παύουν νά ὑφίστανται μετά τήν χρησιμοποίησίν των.

Ἐμμέσου ἢ παραγωγικῆς καταναλώσεως καλοῦνται τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται διὰ τήν παραγωγήν τῶν ἀμέσων ἀγαθῶν. Ἐπί παραδείγματι τό νήμα τό ὁποῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τήν παραγωγήν ὑφάσματος, ὁ ἄνθραξ ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ τήν παραγωγήν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κ.ο.κ. Τὰ ἐμμέσου καταναλώσεως λέγονται καί ἀγαθὰ παραγωγικῆς καταναλώσεως διότι δέν ἐξαφανίζονται μετά τήν χρῆσιν των ἀλλά ἐσσωματοῦνται εἰς ἄλλα ἀγαθὰ, ἥτοι χρησιμοποιοῦνται διὰ

τήν παραγωγήν ἄλλων ἀγαθῶν.

4) Μὲ κριτήριον τήν σχέσιν ἢ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ τῶν ἀγαθῶν ταῦτα διακρίνονται εἰς ἀνταγωνιστικά ἢ ὑποκατάστατα, εἰς συμπληρωματικά, καί εἰς ἀγαθὰ μὴ ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν μεταξύ τῶν.

Ἐνταγωνιστικά, ἢ ὑποκατάστατα, λέγονται τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δύναται νά καλύψουν τήν αὐτήν ἀνάγκην κατά τόν ἴδιον περίπου τρόπον. Π.χ. τό ἔλαιον καί τό βούτυρον, ὁ ἄρτος καί τὰ ζυμαρικά, τό μάλλινον καί τό βαμβακερόν ὕφασμα, ὁ ἠλεκτρισμός καί τό πετρέλαιον ὡς κινητήριοι δυνάμεις κ.ο.κ.

Συμπληρωματικά λέγονται τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τό ἕν συμπλήρωμα τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε τό ἕν δέν δύναται νά χρησιμοποιηθῆ χωρίς τό ἄλλον. Π.χ. τό αὐτοκίνητον καί ἡ βενζίνη, τό μαγνητόφωνον καί ἡ μαγνητοταινία, ὁ πίναξ καί ἡ κιμωλία κ.ο.κ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τό ἀγαθόν τό ὁποῖον κοστίζει περισσότερον χαρακτηρίζεται ὡς κύριον ἀγαθόν, ἐνῶ τό δευτερεῖον ἀγαθόν χαρακτηρίζεται ὡς συμπληρωματικόν τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ. Π.χ. τό αὐτοκίνητον εἶναι τό κύριον ἀγαθόν καί ἡ βενζίνη τό συμπληρωματικόν αὐτοῦ.

5) Μὲ κριτήριον τήν τελικήν χρῆσιν (τόν τελικόν προορισμόν) τῶν ἀγαθῶν ταῦτα διακρίνονται εἰς ἀγαθὰ καταναλώσεως καί ἀγαθὰ ἐπενδύσεως.

Ἄγαθὰ καταναλώσεως εἶναι τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἀγοράζονται καί χρησιμοποιοῦνται ὑπό τῶν τελικῶν καταναλωτῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Ταῦτα δύναται νά ἔχουν ὕλικήν ὑπόστασιν ἢ αὐλον τοιαύτην (ὑπηρεσία). Ἐπίσης τὰ ἀγαθὰ τελικῆς καταναλώσεως δύναται νά εἶναι καταναλωτά (τρόφιμα), ἢ διαρκῆ (ἠλεκτρικαὶ συσκευαί, βιβλία κ.ο.κ.).

Ἄγαθὰ ἐπενδύσεως εἶναι τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια συνιστοῦν σχηματισμὸν νέου ὑλικοῦ κεφαλαίου^{1/} καὶ τὰ ὅποια ἐπαυξάνουν τὸ παραγωγικὸν δυναμικὸν τῆς οἰκονομίας (τὴν δυνατότητα τῆς οἰκονομίας νὰ παράγῃ ἀγαθὰ). Ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον Γ, τὰ ἀγαθὰ ἐπενδύσεως περιλαμβάνουν : 1) μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα (μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς), 2) κτίρια καὶ πάσης φύσεως κτίσματα (δρόμοι, λιμένες κλπ.), 3) μεταβολὰς ἀποθεμάτων ἀγαθῶν (πρῶται ὄλαι, ἡμικατεργασμένα προϊόντα ἢ ἔτοιμα ἀγαθὰ).

Γ. Διακρίσεις τῶν ὑπηρεσιῶν.

Αἱ ὑπηρεσίαι διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, εἰς προσωπικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰς διαρκῶν ἀγαθῶν.

Προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι εἶναι ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρώπου αἱ ὅποια καλύπτουν ἀνάγκας. Ἐπὶ παραδείγματι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἱατροῦ, τοῦ καθηγητοῦ, τοῦ ἐργάτου ἐν γένει. Καὶ αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι δύνανται νὰ εἶναι ἀμέσου ἢ ἐμμέσου καταναλώσεως. Ἐπὶ παραδείγματι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἱατροῦ, τοῦ κουρέως εἶναι ἀμέσου καταναλώσεως, ἐνῶ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἐργάτου κλωστοῦφαντουργοῦ εἶναι ὑπηρεσίαι ἐμμέσου καταναλώσεως, διότι δὲν ἐξυπηρετοῦν ἀμέσως ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ὑφάσματος.

Ἵπηρεσίαι ἐκ διαρκῶν ἀγαθῶν εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι αἱ ὅποια προέρχονται ἐκ τῆς χρήσεως τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν. Τὰ διαρκῆ ἀγαθὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν καλύπτουν ἀνάγκας. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὅποια καλύπτουν ἀνάγκας. Καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἐκ διαρκῶν ἀγαθῶν δύνανται νὰ εἶναι εἴτε ἀμέσου εἴτε ἐμμέσου καταναλώσεως. Ἐπὶ παραδείγματι αἱ ὑπηρεσίαι οἰκίσεως; αἱ ὑπηρεσίαι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἑνὸς βιβλίου κλπ. ἀποτελοῦν ὑπηρεσίας ἀμέσου κατανα-

1/ Βλέπε σχετικῶς εἰς κεφάλαιον Γ.

λώσεως, ἐνῶ αἱ ὑπηρεσίαι μηχανημάτων τῆς βιομηχανίας εἶναι ἐμμέσου καταναλώσεως διότι ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Εἶναι φανερόν ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ὅτι ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἀνήκει ταυτοχρόνως εἰς πλείονας τῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν.

Ἐπὶ παραδείγματι τὸ νῆμα τὸ χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὴν παραγωγὴν ὑφάσματος εἶναι : 1) ἔτοιμον ἀγαθόν, 2) καταναλωτόν, 3) ἐμμέσου καταναλώσεως.

Ὁ ἄρτος εἶναι 1) ἔτοιμον ἀγαθόν, 2) καταναλωτόν 3) ἀμέσου καταναλώσεως. Ἐτοιμον διότι χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν ἔχει ἄνευ περαιτέρω ἐπεξεργασίας, καταναλωτόν διότι μετὰ τὴν ἐφ' ἅπαξ χρησιμοποίησίν του παύει ὑφιστάμενον ὑπὸ τὴν ἰδίαν μορφήν, ἀμέσου δέ καταναλώσεως διότι ἱκανοποιεῖ ἀμέσως ὑφ' ὅσον μορφήν ἔχει τὴν ἀνάγκην διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου.

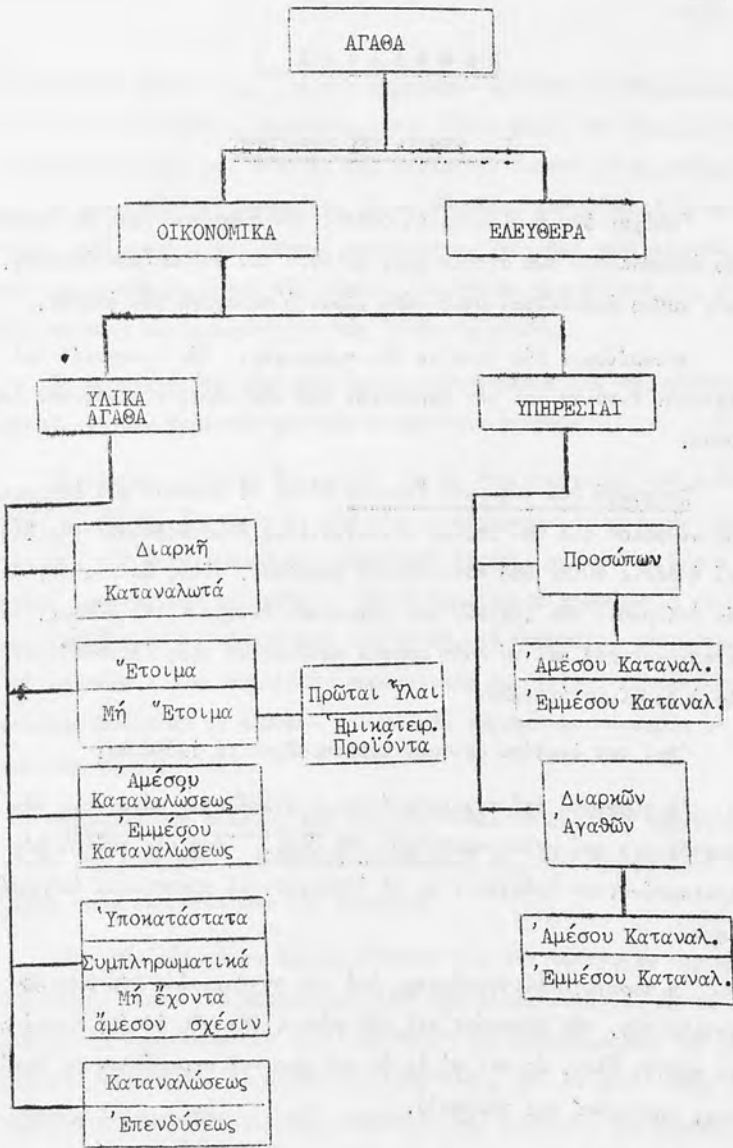
Συνήθως παρατηρεῖται σύγχυσις εἰς τὴν κατάταξιν τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν. Ἐπὶ παραδείγματι λέγεται ὅτι ἡ οἰκία εἶναι διαρκές ἀγαθόν, ἀμέσου καταναλώσεως. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἡ οἰκία εἶναι διαρκές ἀγαθόν, ἐξ ὀρισμοῦ δέ δὲν δύναται νὰ εἶναι καταναλωτόν, οὔτε ἀμέσου οὔτε ἐμμέσου καταναλώσεως. Αἱ ὑπηρεσίαι οἰκίσεως εἶναι ὑπηρεσίαι ἀμέσου καταναλώσεως, ἐνῶ ἡ οἰκία εἶναι ἀπλῶς ἔν διαρκές ἀγαθόν.

Ὡσαύτως τὰ διάφορα μηχανήματα τῆς βιομηχανίας εἶναι ἀπλῶς διαρκῆ ἀγαθὰ, αἱ δέ ὑπηρεσίαι αὐτῶν εἶναι ὑπηρεσίαι ἐμμέσου καταναλώσεως.

Ὅλα τὰ διαρκῆ ἀγαθὰ εἶναι ἔτοιμα ἀγαθὰ, δεδομένου ὅτι ἔχουν λάβει τὴν τελικὴν τῶν μορφήν.

Τέλος σημειούμεν ὅτι ἕν καί τό αὐτό ἀγαθόν δύναται νά ἀνήκῃ εἰς διαφόρους κατηγορίας ἀναλόγως τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ἐπί παραδείγματι ἕν κτίριον δύναται νά χρησιμοποιηθῇ εἴτε διὰ οἰκησιν, ὅποτε αἱ ὑπηρεσίαι ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἀμέσου καταναλώσεως, ἐξ ἄλλου ὅμως δύναται νά χρησιμοποιηθῇ διὰ γραφεῖα, ὅποτε αἱ ὑπηρεσίαι ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἐμμέσου καταναλώσεως. Ὁσαύτως τό πετρέλαιον ἢ ὁ γαιάνθραξ, ἂν χρησιμοποιοῦνται διὰ θέρμανσιν οἰκιῶν εἶναι ἀγαθά τελικῆς καταναλώσεως, ἂν ὅμως χρησιμοποιοῦνται εἰς ἕν ἐργαστάσιον διὰ παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως χαρακτηρίζονται ὡς ἀγαθά ἐμμέσου καταναλώσεως. Τό αὐτό ἰσχύει καί διὰ τόν ἠλεκτρισμόν.

Κιτωτέρω παρατίθεται διάγραμμα ἐμφανῶν τήν διάκρισιν τῶν ἀγαθῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναφερθείσας κατηγορίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ

Ι. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ἐλέχθη ὅτι ἡ οἰκονομική δραῖσις τῶν ἀνθρώπων ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ὅπως λάβῃ χώραν ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν.

Διακρίνομεν δύο ἐννοίας τῆς παραγωγῆς. Τὴν παραγωγήν ὑπὸ τεχνικῆν ἔννοιαν καὶ τὴν παραγωγήν ὑπὸ εὐρυτέραν οἰκονομικὴν ἔννοιαν.

Παραγωγή ὑπὸ τεχνικὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ μετατόπισις τῆς ὕλης καὶ ἡ θέσις αὐτῆς ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας, οὕτως ὥστε αὕτη, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χημικῶν καὶ μηχανικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, νὰ μετασχηματισθῇ καὶ νὰ λάβῃ μορφήν κατάλληλον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ὀρισμοῦ παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἡ παραγωγή ὑπὸ τεχνικὴν ἔννοιαν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν μετατόπισιν καὶ μετασχηματισμὸν τῆς ὕλης. Ἄρα εἰς ταύτην δέν περιλαμβάνονται ἐνέργειαι ὡς τὸ ἐμπόριον, αἱ τραπεζικαὶ ὑπηρεσίαι κ.ο.κ.

2) Ἡ παραγωγή ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συνεργασίας δύο βασικῶν συντελεστῶν, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φύσεως (ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνονται πρῶται ὕλαι, ὡς καὶ αἱ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος δυνάμεις, μηχανικαὶ καὶ χημικαί).

Οὕτω ὁ ἄνθρωπος περιορίζεται εἰς τὸ νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν καθ' ὀρισμένον τρόπον τὰ ἐξωτερικὰ ὑλικά ἀντικείμενα. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ παραγωγή συντελεῖται βάσει τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τῶν ἰδιοτήτων

τῶν ἀντικειμένων. Π.χ. διὰ τὴν παραγωγὴν χάλυβος ὁ ἄνθρωπος προβαίνει εἰς ὠρισμένας ἐνεργείας, ἥτοι θέτει ἐντὸς τῆς ὑφικαμένου σιδηρομετάλλευμα καὶ ἄνθρακα εἰς ὠρισμένην ἀναλογίαν καὶ θερμαίνει τὸ μίγμα μέχρις ὠρισμένης θερμοκρασίας. Μετὰ ταῦτα ἡ μετατροπὴ τοῦ σιδήρου εἰς χάλυβα πραγματοποιεῖται διὰ τῶν χημικῶν καὶ μηχανικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι προσδίδουν εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰς χαρακτηριστικὰς ιδιότητάς αὐτῶν.

3) Ἡ παραγωγή ὑπὸ τεχνικὴν ἔννοιαν ἀναφέρεται εἰς τὴν παραγωγὴν ὑλικῶν ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν.

Ἔλναι ὁμως φανερόν ὅτι πέραν τῶν ὡς ἄνω ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸν μετασχηματισμὸν καὶ τὴν μετατόπισιν τῆς ὕλης, λαμβάνουν χώραν καὶ ἕτεροι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σαφῶς παραγωγικὸν χαρακτήρα. Οὕτως ἡ μεταφορὰ προσώπων ἢ ἐτοιμῶν προϊόντων, αἱ τραπεζικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἱατροῦ, τοῦ κουρέως κ.ο.κ. ἀποτελοῦν παραγωγικὰς ἐνεργείας. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τὸν κάτωθι γενικώτερον ὀρισμὸν εἰς τὴν παραγωγὴν.

Παραγωγή ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων πρὸς ἐκμετάλλωσιν τῶν ἀναγκῶν.

Ἰπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς τὴν παραγωγὴν περιλαμβάνονται, πέραν τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς ὕλης, ἐργασίαι ὡς τὸ ἐμπόριον, ἡ μεταφορὰ ἐν γένει προσώπων καὶ ἀντικειμένων, αἱ τραπεζικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ μεσητικαὶ ὑπηρεσίαι, καὶ ἐν γένει πᾶσα ἐνέργεια ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν τελικὸν καταναλωτὴν.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω, παραγωγὴν ἀποτελοῦν καὶ ὅλαι αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι ἀμέσου καταναλώσεως (τοῦ ἱατροῦ, τοῦ διδασκάλου,

τοῦ ἀρχιτέκτονος κ.ο.κ.).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐννοιῶν ἀγόμεθα εἰς τό συμπέρασμα ὅτι τό κριτήριον διὰ τόν χαρακτηρισμόν μιᾶς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ὡς παραγωγικῆς εἶναι ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη δέον νά ἀποβλέπη εἰς τήν κάλυψιν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν.

Δέον πάντως νά σημειωθῇ ὅτι εἰς τήν παραγωγήν δέν περιλαμβάνονται αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρώπου αἱ συνδεόμεναι ἀμέσως μέ τήν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν. Ἐπί παραδείγματι πᾶσα ἐνέργεια πρὸς ἐξασφάλισιν τροφίμων ἀποτελεῖ παραγωγήν, ἐνῶ ἡ ἐνέργεια τῆς καταναλώσεως τῶν τροφίμων (ἡ πρᾶξις τοῦ φαγητοῦ) δέν κατατάσσεται εἰς τὰς παραγωγικὰς ἐνεργείας.

Διακρίσεις τῆς Παραγωγικῆς Δραστηριότητος

Ἡ παραγωγική δραστηριότης τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων διακρίνεται εἰς τρεῖς κατηγορίας :

- 1) Πρωτογενῆς παραγωγή.
- 2) Δευτερογενῆς παραγωγή.
- 3) Τριτογενῆς παραγωγή.

Ἡ πρωτογενῆς παραγωγή περιλαμβάνει τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς ἀλιείας καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν.

Ἡ δευτερογενῆς παραγωγή περιλαμβάνει πᾶσαν μεταποιητικὴν δραστηριότητα, ἥτοι πᾶσαν ἐνέργειαν ἀποβλέπουσαν εἰς τήν μεταβολήν τῆς μορφῆς τῶν διαφόρων ὑλῶν, διὰ νά λάβουν αὗται τήν κατάλληλον μορφήν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Εἰς τήν δευτερογενῆ παραγωγήν περιλαμβάνονται ἡ ὄρυχεία, ἡ βιομηχανία, ἡ βιοτεχνία, ἡ παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἢ ἄλλης μορφῆς ἐνεργείας.

Ἡ τριτογενής παραγωγή περιλαμβάνει τὰς πάσης φύσεως ὑπηρεσίας, ἀμέσου ἢ ἐμμέσου καταναλώσεως. Οὕτω, εἰς τὴν τριτογενῆ παραγωγὴν ὑπάγονται αἱ μεταφοραί, τὸ ἐμπόριον, αἱ τραπεζικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ ἀσφαλιστικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Δημοσίου, αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι (ἰατροῦ, καθηγητοῦ, ἀρχιτέκτονος) κ.ο.κ.

* *
*

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπαιτεῖται ἡ συνεργασία τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Οὗτοι κατὰ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις εἶναι τέσσαρες: τὸ ἔδαφος, ἡ ἐργασία, τὸ ὑλικόν κεφάλαιον καὶ ἡ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης. Ἡ τελευταία αὕτη ἀποτελεῖ μορφήν ἐργασίας καὶ ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων δέν ἐξετάζεται ὡς κεχωρισμένος συντελεστής τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν σημερινὴν ὁμῶς μορφήν ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιχειρηματίου ἔχει προσλάβει τόσῃν σημασίαν, ὥστε νὰ θεωρῆται δικαιολογημένως αὕτη ὡς τέταρτος αὐτοτελής συντελεστής τῆς παραγωγῆς.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν ἐν συντομίᾳ τὴν ἔννοιαν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

II. ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

1. Γενικαὶ Παρατηρήσεις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περὶ παραγωγῆς λεχθέντων συνάγεται ὅτι οἱ βασικοὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι δύο. Ἡ ἐργασία (ἀνθρώπιναι ἐνέργειαι) καὶ ἡ φύσις ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς ἔννοιαν (πρῶ-

ται ύλαι καί φυσικάί δυνάμεις). Οί δύο οὔτοι συντελεσταί λέγονται πρωτογενεῖς ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι οὔτοι εἶναι δεδομένοι καί δέν δύνανται νά "παραχθοῦν" (ὑπό τήν ἀνωτέρω ἔννοιαν τῆς παραγωγῆς). Πέραν τῆς ἐργασίας καί τῆς φύσεως εἰς τήν σύγχρονον οἰκονομίαν διά τήν παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν χρησιμοποιοῦνται καί δύο ἔτεροι παραγωγικοί συντελεσταί, ἡ ἐπιχειρηματική ἐργασία καί τό ὑλικόν κεφάλαιον.

Ἡ ἐπιχειρηματική ἐργασία ἀποτελεῖ βεβαίως μίαν μορφήν πνευματικῆς (κυρίως) ἐργασίας. Χαρακτηρίζεται ὁμως ὡς ἀνεξάρτητος (ὡς εἰδικός) συντελεστής τῆς παραγωγῆς λόγῳ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιχειρηματιοῦ εἰς τήν σύγχρονον μορφήν τῆς οἰκονομίας. Σήμερον ἡ παραγωγική διαδικασία λαμβάνει χώραν ἐντός μεγάλων ἐπιχειρήσεων (ἐργοστασίων) διά τήν ὁμαλήν ὀργάνωσιν καί λειτουργίαν τῶν ὀπείων ἡ ἐπιχειρηματική δρᾶσις τοῦ ἐπιχειρηματιοῦ ἀποκτᾶ ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἡ ἔλλειψις "ἐπιχειρηματιῶν" ἀποτελεῖ τόν κυριώτερον παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς καθυστερήσεως (ὑπαναπτύξεως) πολλῶν χωρῶν.

Τό ὑλικόν κεφάλαιον ἀποτελεῖται ἀπό τά πάσης μορφῆς μηχανήματα, ἐργαλεῖα, κτίσματα, τά ὅποια παρήχθησαν εἰς κάποιον προγενέστερον στάδιον καί χρησιμοποιοῦνται διά τήν παραγωγήν ἀγαθῶν. Ὁ συντελεστής οὔτος καλεῖται δευτερογενής, ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι παρήχθη διά τῆς συνεργασίας τῶν ἄλλων πρωτογενῶν συντελεστῶν (ἐργασίας καί φύσεως). Διά τοῦ ὑλικοῦ κεφαλαίου καθίσταται περισσότερο ἀποδοτική καί ὀλιγώτερον κοπιώδης ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου. Διά τήν δημιουργίαν τοῦ ὑλικοῦ κεφαλαίου ἀπαιτεῖται ἡ φύλαξις (ἢ μή κατανάλωσις) ὠρισμένων ἀγαθῶν καί ἡ καταβολή ἐργασίας ὀχι διά παραγωγήν ἀγαθῶν τελικῆς καταναλώσεως, ἀλλά διά τήν αἴξησιν τῆς δυνατότητος παραγωγῆς τοιοῦτων ἀγαθῶν εἰς τό μέλλον. Ἐν ἄλλοις λόγοις περιορίζεται τό σημερινόν ἐπίπεδον καταναλώσεως τελικῶν ἀγαθῶν χάριν μεγαλυτέρας καταναλώσεως εἰς τό μέλλον.

Τό υλικόν κεφάλαιον ὡς συντελεστής τῆς παραγωγῆς δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τήν ἔννοιαν τοῦ εἰς τήν λογιστικὴν χρησιμοποιουμένου χρηματικοῦ κεφαλαίου. Τό χρηματικόν κεφάλαιον εἶναι ἡ εἰς χρῆμα ἀποτίμησις τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν στοιχείων μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Ἐνῶ τό υλικόν κεφάλαιον εἶναι τὰ παραγωγικά μέσα ὑπό μορφήν μηχανημάτων, ἐργαλείων, μεταφορικῶν μέσων, κτισμάτων πάσης φύσεως κ.ο.κ. Ὡς θά ἴδωμεν κατωτέρω τό υλικόν κεφάλαιον διακρίνεται εἰς πάγιον καί κυκλοφοροῦν (=τό σύνολον τῶν ἡμιταπειρασμένων προϊόντων, ὡς καί τῶν ἀποθεμάτων τελικῶν ἀγαθῶν).

* *
*

2. Παραγωγικότης τῶν συντελεστῶν. Νόμος τῆς φθίνουσας ὀριακῆς παραγωγικότητος.

Κατωτέρω ἀσχολούμεθα μέ τήν ἔννοιαν τῆς παραγωγικότητος (ἢ ἀποδοτικότης) τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Διακρίνομεν τήν μέσην καί τήν ὀριακὴν παραγωγικότητα.

Μέση παραγωγικότης (average productivity) ἑνός συντελεστοῦ καλεῖται τό πηλίκον τῆς διαιρέσεως τοῦ συνολικοῦ προϊόντος (συνολικῆς παραγωγῆς) διὰ τῆς συνολικῆς ποσότητος τοῦ χρησιμοποιηθέντος συντελεστοῦ. Οὕτω ἂν χρησιμοποιοῦμεν δύο ἐργάτας καί παράγομεν συνολικῶς 100 ζεύγη ὑποδημάτων ἐντός δοθείσης χρονικῆς περιόδου, ἡ μέση παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ "ἐργασία" ἐντός τῆς περιόδου ταύτης θά εἶναι $\frac{100}{2} = 50$ ζεύγη ὑποδημάτων κατὰ ἐργάτην.

Ὄριακή παραγωγικότης ἢ ὀριακόν φυσικόν προϊόν (marginal physical product, marginal productivity) ἑνός συντελεστοῦ καλεῖται ἡ αὔξησις τοῦ συνολικοῦ προϊόντος ἢ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς αὔξεσως κατὰ μίαν μονάδα τῆς ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ, τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων, ἥτοι ὑπό τήν προϋπόθεσιν

ὅτι οἱ λοιποὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς δέν μεταβάλλονται οὔτε ποσοτικῶς οὔτε ποιοτικῶς. Ποιοτικὴν μεταβολὴν θά ἀπετέλῃ π.χ. ἡ ἀντικατάστασις ἐνός παλαιοῦ μηχανήματος δι' ἑτέρου τελευταίου τύπου: ἡ ποσότης τοῦ κεφαλαίου παραμένει εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡ αὐτή, ἀλλὰ βελτιοῦται ἡ "ποιότης" αὐτοῦ. Ἐἰς τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος δοθέντος συντελεστοῦ εἶναι ἡ διατήρησις σταθερῶν τῶν λοιπῶν συντελεστῶν. Διότι ἂν καὶ οἱ λοιποὶ συντελεσταὶ μεταβάλλοντο, ἡ προκαλουμένη μεταβολὴ τοῦ συνολικοῦ προϊόντος δέν θά ἄφείλετο εἰς ἓνα συντελεστήν ἀλλὰ εἰς ὅλους ὅσοι μετεβλήθησαν. Οὕτω δέν θά καθίστατο δυνατὴ ἡ μέτρησις τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος μεμονωμένου συντελεστοῦ.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς μέσης καὶ τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς παραθέτομεν τὸ κάτωθι παράδειγμα:

"Ἐστω ὅτι εἷς παραγωγὸς διαθέτει δέκα μηχανήματα. "Ἄν χρησιμοποιήσῃ ἓνα ἐργάτην, τὸ συνολικὸν προϊόν τὸ ὅποσον θά παραχθῇ ἔστω ὅτι ἀνέρχεται εἰς 5 μονάδας δοθέντος ἀγαθοῦ x .

"Ἄν εἰς τὸν ἴδιον ἀριθμὸν μηχανημάτων προσθέσωμεν ἓνα ἀκόμη ἐργάτην, τὸ συνολικὸν προϊόν θά ἀνέλθῃ εἰς 12 μονάδας ἀγαθοῦ.

"Ἡ μέση παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ "ἐργασία" (προϊόν κατά ἐργάτην) θά εἶναι 6 μονάδες ἀγαθοῦ, ἡ δὲ ὀριακὴ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας θά εἶναι 7 μονάδες ἀγαθοῦ, ἔση πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ συνολικοῦ προϊόντος ἐκ τοῦ προηγουμένου ἐπιπέδου αὐτοῦ. "Ἄν χρησιμοποιήσωμεν καὶ τρίτον ἐργάτην (μέ τὰ αὐτὰ μηχανήματα) τὸ συνολικὸν προϊόν θά ἀνέλθῃ εἰς 21 μονάδας ἀγαθοῦ, ἡ μέση παραγωγικότης τῆς ἐργασίας θά εἶναι περίπου 6,66 μονάδες ἀγαθοῦ καὶ ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας θά εἶναι 8 μονάδες ἀγαθοῦ

κ.ο.κ.

ΠΙΝΑΞ 2

Μέση και Όριακή Παραγωγικότητας Συντελεστοῦ "Έργασία"

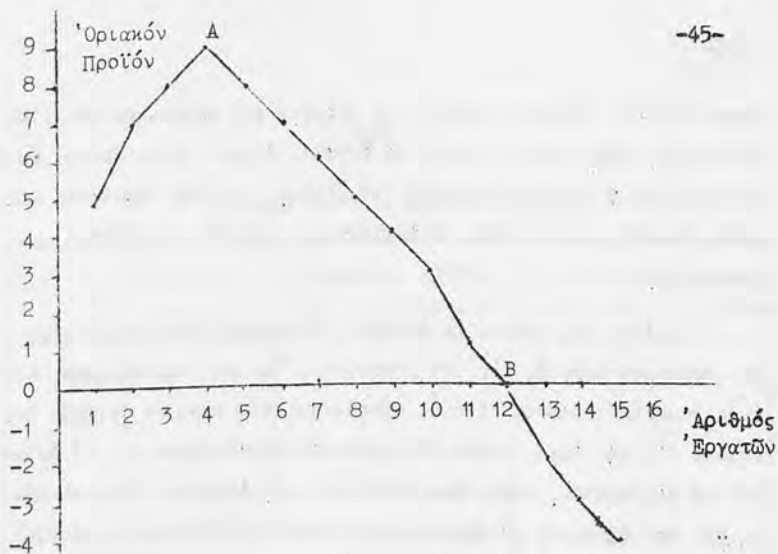
Αριθμός Μηχανῶν	Αριθμός Εργατῶν	Συνολικόν προϊόν (τεμάχια ἀγαθοῦ)	Μέση Παραγωγικότης (Προϊόν κατά ἔργα-την) (Τεμάχια ἀγαθοῦ)	Όριακή Πα-ραγωγικότης (Όριακόν φυσικόν προϊόν)
5	0	0	-	-
5	1	5	5	$5-0 = 5$
5	2	12	6	$12-5 = 7$
5	3	20	6,66	$20-12 = 8$
5	4	29	7,25	$29-20 = 9$
5	5	37	7,40	$37-29 = 8$
5	6	44	7,33	$44-37 = 7$
5	7	50	7,14	$50-44 = 6$
5	8	55	6,84	$55-50 = 5$
5	9	59	6,55	$59-55 = 4$
5	10	62	6,20	$62-59 = 3$
5	11	63	5,72	$63-62 = 1$
5	12	63	5,25	$63-63 = 0$
5	13	61	4,69	$61-63 = -2$
5	14	58	4,14	$58-61 = -3$
5	15	54	3,60	$54-58 = -4$

Τό συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως εἶναι ὅτι τό ὄριακόν φυσικόν προϊόν δέν παραμένει σταθερόν, ἀλλά μεταβάλλεται διά τῆς αὐξήσεως τῆς χρησιμοποιουμένης ποσότητος ἐκ τοῦ συντελεστοῦ. Ἡ μεταβολή αὕτη τοῦ ὄριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος ἀκολουθεῖ τόν "νόμον τῆς φθινοῦσης ὄριακῆς παραγωγικότητος" τῶν συντελεστῶν. Συμφῶ-ως πρός τόν νόμον τοῦτον τό προϊόν ἐκάστης νέας μονάδος συντελε-

στοῦ προστιθεμένης εἰς δεδομένην ποσότητα ἐκ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν βαίνει, πέραν ἑνός ὠρισμένου σημείου, φθίνον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τό ὅτι ἐκάστη μονάς ἐκ τοῦ ἀύξανόμενου συντελεστοῦ συνδυάζεται μέ ὀλονέν μικροτέρας ποσότητας ἐκ τῶν ἀμεταβλήτων συντελεστῶν. Τό προϊόν τῆς ἐκάστοτε τελευταίας μονάδος τοῦ συντελεστοῦ καλεῖται (ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη) ὀριακόν προϊόν, ἐξ οὗ καί ὁ νόμος τῆς φθινοῦσης ἀποδοτικότητος λέγεται καί "νόμος τοῦ φθίνοντος ὀριακοῦ προϊόντος" (law of diminishing marginal productivity).

Ἐκ τοῦ ἀριθμητικοῦ παραδείγματος τοῦ πίνακος 2 παρατηροῦμεν ὅτι μέχρι καί τοῦ τετάρτου ἐργάτου τό ὀριακόν φυσικόν προϊόν βαίνει ἀύξανόμενον, γεγονός τό ὅποῖον σημαίνει ὅτι δέν εἴχομεν ἐπιτύχει εἰς προηγούμενα στάδια παραγωγῆς τόν καλλίτερον συνδυασμόν κατά τήν συνεργασίαν τῶν δύο συντελεστῶν "ἐργασίας" καί "ὕλικου κεφαλαίου". Διά τῆς προσθήκης τοῦ πέμπτου ἐργάτου τό μέν συνολικόν προϊόν ἀυξάνει, ἀλλά τό προϊόν τοῦ ὀριακοῦ ἐργάτου (πέμπτου) μειοῦται (ἀπό 9 εἰς 8 μονάδας). Τό ὀριακόν προϊόν τοῦ ἕκτου, ἑβδόμου κλπ. ἐργάτου βαίνει φθίνον, ἀλλά ἐν πάσει περιπτώσει εἶναι θετικόν μέχρι καί τοῦ 11ου ἐργάτου. Πέραν τοῦ σημείου τούτου ἡ προσθήκη τοῦ 12ου ἐργάτου δέν ὀδηγεῖ εἰς αὔξησιν τοῦ συνολικοῦ προϊόντος, γεγονός τό ὅποῖον σημαίνει ὅτι τό ὀριακόν προϊόν τοῦ 12ου ἐργάτου ἴσοῦται πρός τό μηδέν. Πέραν τοῦ σημείου τούτου ἂν ἐξακολουθήσωμεν νά προσθέτωμεν ἐργάτας, τό συνολικόν προϊόν θά μειωθῆ, διότι πλέον ὁ εἷς ἐργάτης θά παρεμποδίζῃ τοῦς ἄλλους εἰς τήν ἐργασίαν των. Οὕτω πέραν τοῦ 12ου ἐργάτου τό ὀριακόν φυσικόν προϊόν τῆς ἐργασίας λαμβάνει ἀρνητικῆς τιμᾶς.

"Ἄν θελήσωμεν νά παραστήσωμεν γραφικῶς τήν ἐξέλιξιν τοῦ ὀριακοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας, θά λάβωμεν τήν καμπύλην τοῦ σχήματος 3.

Διάγραμμα 3

Εἰς τόν ὀριζόντιον ἄξονα τοῦ συστήματος συντεταγμένων μετροῦμεν τήν ποσότητα τῆς ἐργασίας (ἀριθμόν ἐργατῶν) καί εἰς τόν κάθετον ἄξονα τό ὀριακόν φυσικόν προϊόν τῆς ἐργασίας. Μέχρι τοῦ σημείου A ἡ καμπύλη ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τά δεξιὰ (εἶναι ἀνερχομένη), δεικνύουσα τήν αὔξησιν τοῦ ὀριακοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας μέχρι καί τοῦ 4ου ἐργάτου. Ἐκ τοῦ σημείου A μέχρι τοῦ B τό ὀριακόν προϊόν εἶναι μὲν θετικόν, ἀλλά βαίνει μειούμενον δι' ἕκαστον πρόσθετον ἐργάτην μέχρι καί τοῦ 12ου. Εἰς τό σημεῖον B τό ὀριακόν φυσικόν προϊόν εἶναι ἴσον πρὸς τό μηδέν, πέραν δέ τοῦ σημείου τούτου τό ὀριακόν προϊόν λαμβάνει ἀρνητικὰς τιμάς.

Ἡ λογική ἐρμηνεία τοῦ νόμου τῆς φθινοῦσης παραγωγικότητος εἶναι ὅτι μέχρι καί τοῦ 4ου ἐργάτου ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μηχανημάτων δέν ἦτο πλήρης λόγῳ ἑλλιποῦς χρησιμοποίησεως αὐτῶν, ὀφειλομένης εἰς τήν στενότητα ἐργατικῶν χειρῶν. Μετά τήν προσθήκην καί τοῦ 5ου ἐργάτου ἡ ἐργασία ἀπέβη πλεονάζουσα ἐν σχέσει πρὸς τό ἄριστον σημεῖον συνδυασμοῦ τῶν συντελεστῶν καί οὕτω ἤρχισε λειτουργῶν ὁ νόμος τῆς φθινοῦσης ἀποδοτικότητος. Πᾶσα προσθήκη

πέραν τοῦ 12ου ἐργάτου ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τοῦ συνολικοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς, λόγῳ τοῦ ὅτι πλέον οἱ ἐργάται ἔγιναν τόσοι πολλοί ὥστε παρακωλύουν ὁ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἄλλου. Διὰ τῆς προσθήκης ἐργατῶν ἕκαστος τούτων ἔχει νὰ ἐργασθῆ μέ μικροτέραν ποσότητα μηχανημάτων.

Ὁ νόμος τῆς φθινιύσης ὀριακῆς παραγωγικότητος καθίσταται περισσότερο ἐμφανῆς εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐν ἐπί παραδείγματι ἐπὶ ἐνός τεμαχίου ἐδάφους ἐξ ἐνός στρέμματος προσθέτωμεν συνεχῶς ἐργάτας, εἰς τὴν ἀρχὴν τόσοι τό συνολικόν προϊόν ὅσον καὶ τό ὀριακόν θά αὐξάνωνται, πέραν ὅμως τοῦ 5ου π.χ. ἐργάτου τό συνολικόν προϊόν θά αὐξάνεται μέ βραδύτερον ρυθμόν, ἐνῶ τό ὀριακόν προϊόν θά μειοῦται. Πέραν δέ τοῦ 11ου ἐργάτου τό συνολικόν προϊόν μειοῦται, ἐνῶ τό ὀριακόν προϊόν λαμβάνει ἀρνητικὰς τιμὰς (πίναξ 3).

Οὕτω ἕκαστος ἐργάτης συνεχῶς ἔχει νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ μικροτέρου τμήματος ἐδάφους, μέ ἀποτέλεσμα πέραν ἐνός σημείου τό συνολικόν προϊόν νὰ μειοῦται, καίτοι αὐξάνεται ὁ ἀριθμός τῶν ἐργατῶν.

Ἐνακεφαλαιοῦντες, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τόν νόμον τῆς φθινιύσης ὀριακῆς παραγωγικότητος ὡς ἑξῆς:

Αὐξησις ὠρισμένου συντελεστοῦ ὡς πρὸς ἄλλους σταθεροῦς συντελεστάς ὀδηγεῖ εἰς αὐξησιν τοῦ συνολικοῦ προϊόντος. Ἄλλὰ πέραν ἐνός σημείου ἡ αὐξησις τοῦ προϊόντος ἡ προκαλουμένη ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ λαμβάνει ὀλονέν καὶ μικροτέρας τιμὰς (ἡ αὐξησις καθίσταται ὀλονέν μικροτέρα). Ὁ φθίνων ρυθμός τῆς αὐξήσεως τοῦ προϊόντος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ μονάδες τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ συνδυνάζονται (ἔχουν νὰ συνεργασθοῦν) μέ ὀλονέν μικροτέρας ποσότητος ἐκ τῶν σταθερῶν συντελεστών.

ΠΙΝΑΞ 3

Όριακόν Φυσικόν Προϊόν Έργασίας

"Εδαφος	Αριθμός Έργατών	Συνολικόν Προϊόν (είς χιλιόγραμμα)	Όριακόν Προϊόν Έργασίας (είς χιλιόγραμ.)
1 στρέμμα	0	0	-
1 "	1	100	100
1 "	2	250	150
1 "	3	450	200
1 "	4	700	250
1 "	5	1.000	300
1 "	6	1.200	200
1 "	7	1.350	150
1 "	8	1.450	100
1 "	9	1.500	50
1 "	10	1.500	0
1 V	11	1.480	-20
1 "	12	1.450	-30
1 "	13	1.410	-40
1 "	14	1.360	-50
1 "	15	1.300	-60

III. ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ

Τό έδαφος άποτελεῖ τόν σημαντικώτερον συντελεστήν τῆς παραγωγῆς. Ἐκ τοῦ έδαφους άντλοῦνται πρῶται ὕλαι καί λοιπά στοιχεῖα (χημικά ἰδιότητες τοῦ έδαφους κλπ.), άνευ τῶν ὁποίων οὐδέν άγαθόν θά ἦτο δυνατόν νά παραχθῆ. Πέραν τούτου τό έδαφος συμμετέχει εἰς τήν παραγωγήν καί ὡς τόπος έγκαταστάσεως πάσης παραγωγικῆς δραστηριότητος.

Τό έδαφος άποτελεῖ ἕν ἐκ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Ἡ φύσις πέραν τοῦ έδαφους περιλαμβάνει καί άλλα στοιχεῖα (ὡς εἶναι ὁ άτμοσφαιρικός άήρ, τό ἡλιακόν φῶς, ἡ θερμότης) τά ὁποῖα συνθέτουν τās κλιματολογικās συνθήκας. Τά στοιχεῖα ταῦτα, καίτοι άπαραίτητα διά τήν παραγωγήν τῶν άγαθῶν, δέν άποτελοῦν συντελεστήν ὑπό οἰκονομικήν ἔννοιαν, δεδομένου ὅτι δέν εὑρίσκονται εἰς στενότητα, εἶναι ελεύθερα άγαθά. Οὕτω ἐκ τῆς φύσεως μόνον τό έδαφος λογίζεται ὡς συντελεστής τῆς παραγωγῆς, συμμετέχων εἰς αὐτήν εἴτε διά τῆς παροχῆς πρῶτων ὕλων καί λοιπῶν στοιχείων, εἴτε χρησιμεῶν ὡς τόπος έγκαταστάσεως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος.

1. Τό έδαφος ὡς πηγή φυσικῶν ὕλων καί δυνάμεων.

Ἐλέχθη ὅτι ἐκ τοῦ έδαφους άντλοῦνται ὕλαι άνευ τῶν ὁποίων οὐδέν ὕλικόν άγαθόν θά ἦτο δυνατόν νά παραχθῆ.

Τās ἐκ τοῦ έδαφους άντλουμένας ὕλας διακρίνομεν εἰς δύο κατηγορίας, τās άντικαταστατās καί τās άναντικαταστατῶς.

Ἐναντικαταστατῶς εἶναι αἱ ὕλαι αἱ ὁποῖαι καταναλίσκονται διά τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ έδαφους, άντικαθίστανται ὅμως εἴτε αὐτομάτως, εἴτε κατόπιν ἔνεργειῶν τοῦ άνθρώπου. Αἱ άντικαταστατῶς ὕλαι τοῦ έδαφους χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τήν πρωτογενῆ παραγωγήν. Διά τῆς καλλιεργείας π.χ. τοῦ έδαφους πρὸς παραγωγήν τῶν διαφόρων γεωργικῶν προϊόντων έξαντλεῖται ἡ γονιμότης τοῦ έδαφους

Ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐξαντλουμένων παραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ ἐδάφους ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς χρησιμοποίησεως διαφόρων λιπασμάτων. Ἐξ ἄλλου διὰ τῆς βοσικῆς τῶν ποιμνίων ἐπὶ τῶν βοσκοτόπων καταναλίσκεται τό ἐπ' αὐτῶν αὐτοφυῆς χόρτον καί ἐξαντλεῖται τοῦτο προσωρινῶς. Τό αὐτοφυῆς χόρτον ὁμως φύεται ἐκ νέου μετὰ πάροδον ὠρισμένου χρονικοῦ διαστήματος. Τό αὐτό συμβαίνει καί κατὰ τὴν συστηματικὴν ξύλευσιν ἐνός δάσους : τὰ ὑλοτομούμενα δένδρα ἀντικαθίστανται ὑπὸ ἐτέρων, τὰ ὅποια εἴτε φύονται μόνων (αὐτόματος ἀντικατάστασις) εἴτε φυτεύονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐφίστανται ὁμως καί ὕλαι ἐκ τοῦ ἐδάφους, αἱ ὅποια ἐφ' ἅπαξ μόνον δύνανται νά ἀντληθοῦν. Μετὰ τὴν ἐξάντλησίν των αἱ ὕλαι αὗται δέν δύνανται νά ἀντικατασταθοῦν. Τοιαῦται ἀναντικατάστατοι ὕλαι εἶναι πάντα τὰ ὀρυκτά, τὰ ὅποια εἶναι δεδομένα ἐντός τοῦ ὑπεδάφους. Τὰ κοιτάσματα ἄνθρακος, πετρελαίου, σιδηρομεταλλευμάτων κλπ. εἶναι δεδομένα, μὴ δυνάμενα νά ἀυξηθοῦν, ἐξαντλούμενα δέ δέν δύνανται νά ἀντικατασταθοῦν. Οὕτω διὰ τὰς ἀντικαταστάτους ὕλας τίθεται θέμα ρυθμοῦ ἐκμεταλλεύσεώς των. Ταχεῖα ἐξόρυξις τῶν ὑλῶν τούτων θά ὀδηγήσῃ ταχύτερον εἰς τὴν ἐξάντλησιν αὐτῶν (ἐνδεχομένως δέ εἰς διάθεσιν αὐτῶν εἰς χαμηλὰς τιμὰς, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν παραγωγικῶν χωρῶν τῶν ὑλῶν αὐτῶν). Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ ρυθμοῦ ἀντλήσεως τῶν ἐν λόγῳ ὑλῶν πιθανόν νά καταλήξῃ εἰς ζημίαν τῶν παραγωγικῶν χωρῶν, ἂν διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς τεχνικῆς δημιουργηθοῦν ὑποκατάστατα τῶν ὑλῶν αὐτῶν. Οὕτω ὁ προγραμματισμός τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των ἀναντικαταστάτων ὑλῶν ἀπαιτεῖ μεγάλην προσοχήν.

2. Τό ἔδαφος ὡς τόπος ἐγκαταστάσεως τῆς παραγωγῆς.

Δέν νοεῖται παραγωγικὴ δραστηριότης μὴ ἔχουσα ὠρισμένον τόπον ἐγκαταστάσεως. Πᾶσα μορφή παραγωγικῆς δράσεως διενεργεῖται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ πρωτογενής, ἡ δευτερογενής καί ἡ τριτογενής

παραγωγή διά νά πραγματοποιηθοῦν ἔχουν ἀνάγκη ἐδάφους. Τοῦτο δέν σημαίνει βεβαίως ὅτι πᾶν τμήμα τοῦ ἐδάφους εἶναι καί κατάλληλον διά πᾶσαν μορφήν παραγωγικῆς δραστηριότητος. Ἐπί παραδείγματι παραγωγή γεωργικῶν προϊόντων δέν εἶναι δυνατή ἐπί τῶν ἀγόνων ὀρεινῶν ἐδαφῶν.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως δι' ἐκάστην παραγωγικὴν δραστηριότητα γίνεται μέ διάφορα κριτήρια ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος.

Οὕτω ἡ ἐπιλογή τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν ἀποφασίζεται βάσει ἐνός ἐκ τῶν ἑξῆς παραγόντων : α) τῆς υπάρξεως πρώτων ὑλῶν, β) τῆς προσφορᾶς ἐργατικῶν χειρῶν, γ) τοῦ μεγέθους τῶν κέντρων κατακλιώσεως.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν γεωργίαν γίνεται βάσει α) τοῦ εἴδους τῶν προϊόντων, β) τῆς καταλληλότητος τοῦ ἐδάφους καί γ) τῆς ἀποστάσεως ἐκ τῶν κέντρων καταναλώσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Εἰς τὴν ὄρυχείαν δέν ὑφίσταται δυνατότης ἐπιλογῆς τόπου ἐγκαταστάσεως, διά τὸν λόγον ὅτι ἡ ἐγκατάστασις ἐξορυκτικῆς δραστηριότητος θά γίνῃ ἀναγκαστικῶς εἰς τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται τὰ κοιτάσματα τῶν διαφόρων ὀρυκτῶν ὑλῶν.

Ἀνεξαρτήτως τῶν κριτηρίων βάσει τῶν ὑποίων γίνεται τελικῶς ἡ ἐπιλογή τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως, γεγονός εἶναι ὅτι ὁ συντελεστής ἔδαφος εἶναι ἡ ἀπαραίτητος βᾶσις πάσης παραγωγικῆς δραστηριότητος.

3. Τὸ ἔδαφος ὡς προσδιοριστικὸς παράγων τῆς μορφῆς τῆς οἰκονομίας τῶν διαφόρων χωρῶν.

Ἐκ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας, καθορίζεται ἡ μορφή τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος

τῶν διαφόρων χωρῶν.

Αἱ συνθήκαι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος δέν εἶναι ὁμοίομορφοί εἰς ὅλας τὰς περιοχάς τῆς ὑδρογείου. Αἱ κλιματολογικαί συνθήκαι, ἡ γονιμότης καί ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους, ὁ ὀρυκτός πλοῦτος, διαφέρουν ἀπό τόπου εἰς τόπον. Αἱ διαφοραὶ αὗται προσδιορίζουν εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν τήν μορφήν τῆς παραγωγῆς ἐκάστης χώρας. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω παραγόντων προσδιορίζονται αἱ ἀνάγκαι τῶν κατοίκων καί αἱ ποσότητες τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐκάστης χώρας. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν δέ καί ἐκ τῶν ποσοτήτων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καθορίζονται τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια θά παραχθοῦν ἐντός ἐκάστης χώρας, αἱ δυνατότητες ἀναπτύξεως αὐτῆς καί τό ἐπίπεδον ζωῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ἡ σημερινή μορφή τῆς οἰκονομίας πολλῶν χωρῶν δύναται ἐν πολλοῖς νά ἐρμηνευθῆ ἐκ τῶν διαφόρων συνθηκῶν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Γερμανίας εἰς βιομηχανικά κέντρα ὑπείλεται εἰς μέγαν βαθμόν εἰς τόν πλοῦτον τοῦ ὑπεδάφους αὐτῶν (μεγάλα κοιτάσματα ἄνθρακος, μεταλλευμάτων, κλπ.), ὡς καί εἰς τήν γεωγραφικὴν των θέσιν καί τήν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους των, ἡ ὅποια καθιστᾷ εὐχερεῖς τὰς συγκοινωνίας καί τήν ἐπικοινωνίαν μετ' ἄλλων χωρῶν.

4. Τὸ ἔδαφος ὡς προϊόν ἀνθρωπίνης ἐργασίας.

Συνήθως θεωρεῖται ὅτι ἡ φύσις καί εἰδικώτερον τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖ δεδομένην συντελεστήν, μὴ δυνάμενον νά ἐπηρεασθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι βασικῶς ἐσφαλμένη. Βεβαίως ἡ συνολικὴ ἔκτασις τοῦ ἐδάφους εἶναι δεδομένη καί σταθερά. Ἀλλά ἡ συνολικὴ αὕτη ἔκτασις δέν ἀποτελεῖ συντελεστήν τῆς παραγωγῆς. Μόνον τὸ μέρος τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅποτον δύναται νά χρησιμοποιηθῆ καθ' οἰονδήποτε τρόπον πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν, ἀπο-

τελεῖ παραγωγικόν συντελεστήν. Ἀλλά ἡ ἔκτασις αὕτη εἶναι δυνατόν νά μεταβληθῆ καί νά ἐπηρεασθῆ ὑπό τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπί παραδείγματι ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις δύναται νά αὐξηθῆ διὰ τῆς ἀποξηράνσεως ἐλῶν, ἢ διὰ τῆς ἐκχερᾶσεως ἀγόνων περιοχῶν. Ἡ γονιμότης τοῦ ἔδαφους βελτιοῦται διὰ τῆς χρήσεως λιπασμάτων, διὰ τῆς κατασκευῆς ἀρδευτικῶν ἔργων κ.ο.κ. Ἀπροσπέλαστοι καί ἀνεκμετάλλευτοι περιοχαί (παρθένα δάση κ.ο.κ.) δύναται νά χρησιμοποιηθοῦν οἰκονομικῶς διὰ τῆς κατασκευῆς συγκοινωνιακῶν δικτύων κ.ο.κ.

Γενικόν συμπέρασμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι ἡ φύσις καί εἰδικώτερον τό ἔδαφος ὡς συντελεστής τῆς παραγωγῆς εἶναι δυνατόν νά ἐπηρεασθῆ ὑπό τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων καί δέν δύναται νά θεωρηθῆ ὡς ἀπολύτως δεδομένον στοιχεῖον.

Ἡ ἀμοιβή τοῦ ἔδαφους ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς καλεῖται ἔγγειος πρόσσοδος.

IV. ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Ἐννοια τῆς ἐργασίας. Διάρκεια τῆς ἐργασίας.

Ἐργασία εἶναι ἡ παροχή ὑπό τοῦ ἀνθρώπου τῶν δυνάμεων καί ἱκανοτήτων αὐτοῦ εἰς τήν παραγωγικὴν διαδικασίαν διὰ τήν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, διὰ τῶν ὁποίων καλύπτονται αἱ ἀνάγκαι.

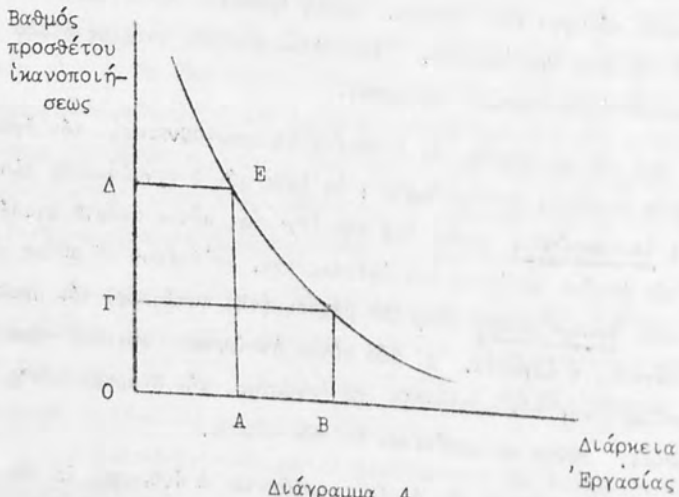
Ὅτω ὁ ἄνθρωπος προσφέρει τήν σωματικὴν (μυϊκὴν) καί τήν πνευματικὴν (νοητικὴν) δύναμιν αὐτοῦ εἰς τήν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Χαρακτηριστικόν τῶν ἐνεργειῶν τούτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅτι ἡ καταβολὴ τῆς ἐργασίας ἔχει ὡς σκοπὸν τήν δημιουργίαν ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν. Εἶναι δηλαδή ἡ ἐργασία μέσον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν καί ὄχι σκοπὸς καθ' ἑαυτόν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς διαφέρει ἡ ἐργασία ἀπὸ τῆς παιδείας. Εἰς ταύτας ὡσαύτως καταβάλλεται σωματικὴ καί νοητικὴ προσπάθεια ὑπό τοῦ ἀνθρώπου (π.χ. κολύμβησις, περίπατος, ὀρειβασία κ.ο.κ.), ἀλλὰ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας αἱ παιδιαὶ ἀποτελοῦν αὐτὰ αὐτὰ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν.

Εἰς τὴν ἐργασίαν ὑφίσταται κατὶ τὸ ἐξαναγκαστικόν: ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν. Χωρὶς ἐργασίαν δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν. Ἀντιθέτως εἰς τὰς παιδιὰς οὐδὲν στοιχεῖον ἐξαναγκασμοῦ ὑφίσταται.

Διὰ τῆς καταβολῆς τῆς ἐργασίας δημιουργοῦνται εἰς τὸν ἄνθρωπον δύο ἀντίθετα συναισθήματα: ἀπ' ἐνός μὲν ὁ ἐργαζόμενος αἰσθάνεται ἱκανοποίησιν διότι διὰ τῆς ἐργασίας οὗτος ἀποκτᾷ ἀγαθὰ διὰ τῶν ὁποίων καλύπτει τὰς ἀνάγκας του, ἀπ' ἐτέρου δέ οὗτος αἰσθάνεται δυσανεξίαν λόγῳ τοῦ μόχθου (τῆς κοπώσεως) τὸν ὁποῖον συνεπάγεται ἡ ἐργασία. Αἱ δύο αὗται ἀντίρροποι ψυχικαὶ τάσεις καθορίζουν καὶ τὴν προσφορὰν τῆς ἐργασίας, τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι.

Ἡ ἱκανοποίησις τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς λαμβανομένης ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας βαίνει μειουμένη (φθίνουσα) ὅσον περισσότερο ἐργάζεται οὗτος. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὅσον μεγαλύτερα ἡ διάρκεια τῆς ἐργασίας τόσο μικροτέρα ἡ προϋπτιουσα ἐκ τῆς προσθέτου ταύτης ἐργασίας ἱκανοποίησις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἱκανοποίησις ἐκ τῆς καλύψεως τῶν ἀναγκῶν βαίνει φθίνουσα: μὲ τὴν ἀρχικὴν ἐργασίαν καλύπτονται βασικαὶ ἀνάγκαι, ἐκ τῶν ἑπομένων ἡ ἱκανοποίησις εἶναι μεγάλη. Ὅσον προχωρεῖ ἡ ἐργασία τόσο περισσότερο αἱ ἀνάγκαι καλύπτονται, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἱκανοποίησις βαίνει φθίνουσα. Ἄν παραστήσωμεν τὴν ἀρνητικὴν ταύτην σχέσιν μεταξύ ἱκανοποιήσεως ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διάρκειας αὐτῆς ἐπὶ ἐνός διαγράμματος, λαμβάνομεν μίαν καμπύλην κατερχομένην ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (μὲ ἀρνητικὴν κλίσιν).

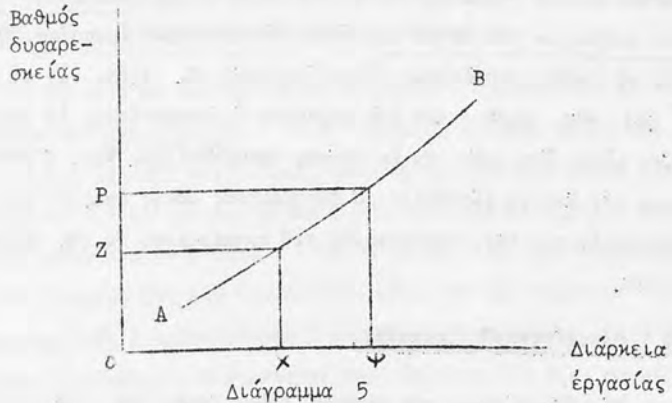
Ὅπως ἐπὶ τοῦ διαγράμματος 4 παρατηροῦμεν ὅτι ὅταν ἡ διάρκεια τῆς ἐργασίας εἶναι OA , ἡ ἀπολαμβανομένη ὑπὸ τοῦ ἐργα-

ζομένου ανθρώπου ικανοποιήσις, είναι $ΟΔ$. "Αν ή εργασία συνεχισθῆ ἔστω κατά $ΑΒ$ χρονικόν διάστημα, ή έκ τῆς προσθέτου ταύτης εργασίας ικανοποιήσις είναι μικροτέρα τῆς προηγουμένης ($ΟΓ < ΟΔ$).

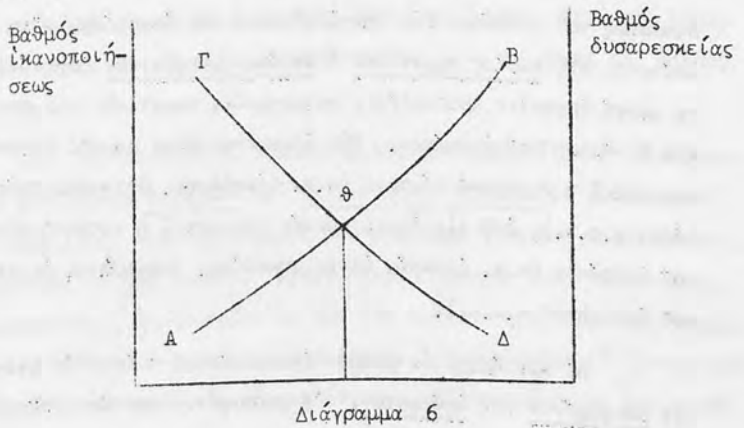
Ἐξ ἄλλου ή δυσαρέσκεια, τήν οποίαν αἰσθάνεται ὁ ἐργαζόμενος λόγῳ τῆς κοπώσεως τήν οποίαν συνεπάγεται ή εργασία, βαίνει αύξανόμενη ὅσον μεγαλύτερα ή διάρκεια τῆς εργασίας. Οὕτω ή σχέσις μεταξύ δυσανεκειᾶς έκ τῆς εργασίας καί τῆς διάρκειας αὐτῆς δύναται νά παρασταθῆ επί ἑνός διαγράμματος ὡς μία καμπύλη ἀνερχομένη

έξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (μέ θετικήν κλίσιν).

Όταν ἡ ἐργασία διαρκῆ κατά ἓν χρονικόν διάστημα ἴσον πρὸς OX , ἡ ἐκ ταύτης κόπωση εἶναι μικρά καί ἐπομένως καί ἡ μετ' αὐτῆς συνδεομένη δυσαρέσκεια εἶναι μικρά OZ . Ἄν παραταθῆ ὁ χρόνος ἐργασίας κατά $X\Psi$, ἡ κόπωση ἐκ τῆς προσθέτου ταύτης ἐργασίας εἶναι πολύ μεγαλύτερα, κατά συνέπειαν δέ καί ἡ ἐκ ταύτης δυσαρέσκεια OP ($OP > OZ$).

Ἄν συνδυάσωμεν τὰ δύο ὡς ἄνω διαγράμματα προκύπτει τὸ κάτωθι σχῆμα.

Τό σημεῖον τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν (ἱκανοποιήσεως ἐκ τῆς ἐργασίας ΓΔ καί δυσαρεσκείας ἐκ τῆς ἐργασίας ΑΒ) καθορίζει τελικῶς τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας, ἥτοι τὴν προσφορὰν ἐργασίας, ἡ ὁποία εἰς τό ληφθέν παράδειγμα εἶναι ἴση πρὸς ΟΚ. Διότι εἰς τό σημεῖον

(θ) τῆς τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν ἡ ἱκανοποίησις ἐκ τῆς ἐργασίας εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐκ ταύτης δυσαρέσκειαν, ἥτοι ἡ ἱκανοποίησις τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἐργαζόμενος μόλις ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς δυσαρεσκείας τοῦ ἐργαζομένου ἐκ τῆς κοπώσεως αὐτοῦ.

2. Διακρίσεις τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν ἔχουν ὑποδειχθῆ κατά καιροῦς διάφοροι διακρίσεις τῆς ἐργασίας. Ὁ συντελεστὴς ἐργασίας, ὡς ἄλλωστε καί οἱ λοιποὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς, δέν εἶναι ἐνῆατος, ὁμοιόμορφος, συντελεστὴς. Ὑφίστανται διάφοροι κατηγορίαι ἐργασίας, δι' ἐκάστην τῶν ὁποίων ὑφίσταται καί ὠρισμένη ἀγορά. Σήμερον μάλιστα ὅταν γίνεται λόγος στενότητος ἐργασίας δέν νοεῖται γενικὴ ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν, ἀλλὰ ἔλλειψις ὠρισμένου τύπου ἐργασίας.

1. Μέ κριτήριον τὴν συμμετοχὴν τῆς μυϊκῆς ἢ τῆς νοητικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, αὕτη διακρίνεται εἰς κυρίως σωματικὴν ἢ κυρίως πνευματικὴν ἐργασίαν. Πᾶσα μορφή ἐργασίας προϋποθέτει συνεργασίαν σωματικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς ὠρισμένας ὁμως μορφάς ἐργασίας κυριαρχεῖ ἡ σωματικὴ δύναμις (π.χ. οἰκοδόμος, ὁδοκαθαριστής, ὑλοτόμος κ.ο.κ.), ἐνῶ εἰς ἄλλας μορφάς κυριαρχεῖ ἡ νοητικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου (π.χ. ἐργασία ἐπιχειρηματίου, τραπεζίτου, ἐπιστημονικοῦ ἐρευνητοῦ κ.ο.κ.).

2. Μέ κριτήριον τὸν βαθμὸν ἐκπαιδεύσεως ἡ ἐργασία διακρίνεται εἰς μορφωμένην καί ἀμόρφωτον. Ἡ μορφωμένη ἐργασία προϋποθέτει

ώρισμένην ἐκπαίδευσιν, ἢ ὁποία δύναται νά εἶναι εἴτε θεωρητική (εἰς Γενικά Λύκεια καί Πανεπιστήμιακας Σχολάς) εἴτε τεχνική-ἐπαγγελματική (εἰς Τεχνικάς ἢ Ἐπαγγελματικάς Σχολάς).

Μέ τό αὐτό ὡς ἄνω κριτήριον ἡ ἐργασία διακρίνεται εἰς εἰδικευμένην καί ἀνειδίκευτον. Ἡ εἰδικευμένη ἐργασία πέραν τῶν γενικῶν γνώσεων ἀπαιτεῖ καί εἰδικάς γνώσεις ἐπί συγκεκριμένου ἔργου. Ἀντιθέτως ἡ ἀνειδίκευτος ἐργασία δέν προϋποθέτει εἰδικάς γνώσεις ἢ ἐμπειρίαν ἐπί ἑνός ἔργου, πιθανόν δέ νά εἶναι καί ἀμόρφωτος ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι δέν προϋποθέτει οὔτε γενικάς γνώσεις. Π.χ. ὁ ἀπόφοιτος ἑνός Λυκείου ἀποτελεῖ παράδειγμα μορφωμένης, ἀλλά ἀνειδικεύτου ἐργασίας. Ὁ ἀγροτοεργάτης, ἐφ' ὅσον δέν ἔχει φοιτήσει εἰς σχολεῖον, ἀποτελεῖ παράδειγμα ἀνειδικεύτου καί ἀμορφώτου ἐργασίας.

Δέον γενικῶς νά σημειωθῇ ὅτι διά τῆς ἐκπαιδεύσεως (θεωρητικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς) ἀυξάνει ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας, ἥτοι ἕκαστος ἐργαζόμενος δύναται νά παράγῃ περισσότερον προϊόν; διότι διά τῆς μορφώσεως δύναται νά ἀξιοποιήσῃ καλλίτερον, νά χρησιμοποιήσῃ κατά τρόπον ἀποδοτικώτερον, τὰς δυνάμεις αὐτοῦ.

Τό αὐτό ἀποτέλεσμα, ἥτοι αὔξησις τῆς παραγωγικότητος, ἐπιτυγχάνεται διά τῆς εἰδικεύσεως εἰς ὠρισμένον ἔργον. Περὶ τῆς εἰδικεύσεως καί τῶν ἐξ αὐτῆς πλεονεκτημάτων γίνεται λόγος εἰς ἕτερον σημεῖον.

3. Ἐτέρα συνήθης διάκρισις τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ διάκρισις εἰς διοικοῦσαν ἐργασίαν καί ἐκτελεστικὴν ἐργασίαν. Ἐκτελεστικὴ ἐργασία εἶναι ἡ καταβαλλομένη ὑπὸ ἀνθρώπου ὁ ὅποιος κατευθύνεται, καθοδηγεῖται ὑπὸ ἑτέρου. Εἶναι δηλαδή ἐργασία ἄνευ πνευματικῆς πρωτοβουλίας, ἀκολουθοῦσα τὸ ὑπὸ τῆς διευθυνούσης ἐργασίας καταρτισθὲν πρόγραμμα παραγωγικῆς δράσεως. Ἡ διοικοῦσα (ἢ ὀργανωτικὴ) ἐργασία συνίσταται εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ προγράμματος παραγωγῆς

καί τῆς χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς κατά τόν ἀποδοτικώτερον ἐκάστοτε συνδυασμόν. Εἰς τὴν ὀργανωτικὴν ἐργασίαν ὑπάγεται καί ἡ δραστηριότης τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιχειρηματίου συνίσταται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς, εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων περὶ τοῦ εἵδους καί τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς καί τοῦ τρόπου συνδυασμοῦ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν διὰ τὴν παραγωγήν τοῦ προϊόντος. Αἱ ἀποφάσεις αὗται κατ' ἀνάγκην συνεπάγονται ὄρισμένον κίνδυνον, δεδομένου ὅτι ἂν δέν πραγματοποιηθοῦν αἱ προβλέψεις τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθησαν αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ, θά προκίψῃ ζημία ἐκ τῆς παραγωγικῆς δράσεως. Ὁ κίνδυνος οὗτος καλεῖται ἐπιχειρηματικὸς κίνδυνος (*risk*). Ἡ σημασία τῆς ἐπιχειρηματικῆς ἐργασίας εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε αὕτη νά ἐξετάζεται κεχωρισμένως τῶν λοιπῶν μορφῶν ἐργασίας καί νά θεωρῆται ὑπὸ πολλῶν οἰκονομολόγων ὡς τέταρτος αὐτοτελής συντελεστής τῆς παραγωγῆς. Χαρακτηριστικόν τῆς ἐπιχειρηματικῆς ἐργασίας εἶναι ὅτι αὕτη ὄδεν δύναται νά "παραχθῆ", δέν δύναται ἡ ἐπιχειρηματικὴ ἱκανότης νά ἀποκτηθῆ μόνον διὰ μορφώσεως ἢ εἰδικεύσεως καί ἐμπειρίας. Προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν ὀρισμένων ἐμφύτων χαρακτηριστικῶν: ὁ ἐπιχειρηματίας γεννᾶται καί δέν γίνεται. Τοῦτο βεβαίως δέν σημαίνει ὅτι τὸ "ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα" ὄδεν προάγεται διὰ τῆς μόρφώσεως. Ἀπλῶς δηλώνει τὸ γεγονός ὅτι ὀρισμένοι ἰδιότητες (πρωτοβουλία, εὐθυκρισία, ὀρθὴ πρόβλεψις) ἀπαραίτητοι εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν εἶναι δυσχερές ἂν μή ἀδύνατον νά ἀποκτηθοῦν διὰ τῆς μόρφώσεως καί τῆς εἰδικεύσεως.

Ἡ ἀμοιβή τῆς ἐργασίας καλεῖται μισθός. Εἰδικώτερον ἡ ἀμοιβή τοῦ ἐπιχειρηματίου καλεῖται ἐπιχειρηματικὸν κέρδος (θετικὸν ἢ ἀρνητικόν).

V. ΥΛΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

1. Ἔννοια τοῦ ὑλικοῦ κεφαλαίου.

Ὁ τρίτος συντελεστής τῆς παραγωγῆς εἶναι τὸ ὑλικόν κεφάλαιον. Ὁ συντελεστής οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι στοιχείων.

- 1) Μηχανήματα, ἐργαλεῖα, μεταφορικά μέσα.
- 2) Κτίρια καί ἐγκαταστάσεις, ὁδικά δίκτυα, λοιπά κτίσματα.
- 3) Ἀποθέματα πρώτων ὑλῶν, ἡμικατεργασμένων προϊόντων καί ἐτοιμῶν προϊόντων (ἐφ' ὅσον ταῦτα δέν ἔχουν φθάσει εἰς τόν τελικόν καταναλωτήν).

Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἀνεφέρθη, τὸ ὑλικόν κεφάλαιον εἶναι δευτερογενῆς συντελεστής τῆς παραγωγῆς, ὑπό τήν ἔννοιαν, ὅτι παρήχθη εἰς προγενέστερον στάδιον παραγωγῆς διὰ τῆς συνεργασίας τῶν πρωτογενῶν συντελεστῶν, ἐργασίας καί ἐδάφους.

Τὸ ὑλικόν κεφάλαιον ἀποτελεῖται ἐξ ἀγαθῶν διαρκῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, ^{1/} τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τήν παραγωγικὴν διαδικασίαν διὰ παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν. ^{2/} Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν τοῦ ὑλικοῦ κεφαλαίου ἀποτελοῦν ὑπηρεσίας ἐμμέσου (ἢ παραγωγικῆς) καταναλώσεως, διότι αἱ ὑπηρεσίαι αὗται καταναλίσκονται κατὰ τήν χρῆσιν των, ἐνσωματούμεναι εἰς τὰ (ὑπό τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν) παραγόμενα ἀγαθά.

Τὸ ὑλικόν κεφάλαιον ἀντλεῖ τήν σημασίαν του ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δι' αὐτοῦ ἀυξάνει ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας. Οὕτω π.χ. ὁ ὑποδηματοποιός ὁ ὁποῖος ἐργάζεται μέ μηχανήματα παράγει περισσότερα ζεῦγη ὑποδημάτων, ἐν συγκρίσει πρὸς τόν ὑποδηματοποιόν ὁ

- 1/ Μέ ἐξαίρεσιν τὰ ἀποθέματα προϊόντων (ἡμικατεργασμένων ἢ ἐτοιμῶν).
- 2/ Ἐξαίρεσει τῶν κτιρίων καί λοιπῶν διαρκῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ὑπό τῶν τελικῶν καταναλωτῶν, π.χ. κτίρια δι' οἰκισιν, βιβλία, ραπτομηχαναί οἰκειακαί κ.ο.κ.

όποτος δέν διαθέτει μηχανικόν έξοπλισμόν.

Σημειωτέον ότι διά τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ συντελεστοῦ "ὕλικόν κεφάλαιον" οὐσιαστικῶς μετατρέπονται αἱ μέθοδοι παραγωγῆς εἰς ἐμμέσους μεθόδους: παράγομεν μηχανήματα διά νά τά χρησιμοποιήσωμεν εἰς τήν παραγωγήν ἐτέρων ἀγαθῶν.

Ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη διά τῆς ἐφαρμογῆς ἐμμέσων μεθόδων παραγωγῆς χρησιμοποιουσῶν ὕλικόν κεφάλαιον, αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας. Γεννᾶται ἐπομένως τό ἐρώτημα διατί δέν ἐπεκτείνεται ἀπεριορίστως ἡ χῆρσις τοῦ ὕλικου κεφαλαίου εἰς τήν παραγωγικήν διαδικασίαν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ αὐξάνεται τό προϊόν (ἡ παραγωγικότης) τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀπάντησις εἰς τό ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ὅτι τοιαύτη συνεχῆς ἐπέκτασις συνεπάγεται ὠρισμένον κόστος, ὠρισμένην φύσιαν. Διότι διά νά παραχθοῦν τά κεφαλαιουχικά ἀγαθά ἀπαιτεῖται ἡ διάθεσις ἐργατικῶν χειρῶν καί φυσικῶν ὑλῶν, ἧτοι πρωτογενεῖς συντελεσταί οἱ ὅποιοι θά ἤδύναντο νά χρησιμοποιηθοῦν διά τήν παραγωγήν ἀγαθῶν τελικῆς καταναλώσεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ παραγωγή ἀγαθῶν ὕλικου κεφαλαίου προϋποθέτει τόν περιορισμόν τῆς καταναλώσεως εἰς τό παρόν χάριν ἐπιτεύξεως μεγαλυτέρας καταναλώσεως εἰς τό μέλλον. Ἡ δημιουργία ὕλικου κεφαλαίου προσδιορίζεται ἐκ τῆς ἱκανότητος καί τῆς θελήσεως τῶν ἀτόμων πρὸς ἀποταμίευσιν, πρὸς ἀναβολήν τῆς παρούσης καταναλώσεως καί ἀναμονήν διά μεγαλυτέραν κατανάλωσιν εἰς τό μέλλον.^{1/}

Ὅτω ἡ δημιουργία ὕλικου κεφαλαίου ἀπαιτεῖ φύσιαν τοῦ παρόντος ἐπιπέδου καταναλώσεως διά νά καταστή δυνατή μεγαλυτέρα ἀποταμίευσιν. Διά τῆς λειτουργίας ταύτης καθίσταται δυνατή ἡ ἐξοικονό-

1/ Βεβαίως ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ὅσον μεγαλυτέρα ἡ ἀποταμίευσιν τῶν ἀτόμων τόσοσ ὀλιγωτέρα ἡ παραγωγή ὕλικου κεφαλαίου ὑπό τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Περιπτώσεις τοιαύτης φύσεως θά ἀναλυθοῦν εἰς ἕτερον κεφάλαιον.

μησις παραγωγικῶν συντελεστῶν (ἐν τῆς μή παραγωγῆς ἀγαθῶν τελικῆς καταναλώσεως) καί ἡ διάθεσις τούτων εἰς τὴν παραγωγὴν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, ἀγαθῶν ὑλικῶ κεφαλαίου.

Ἔστιν φανερόν ὅτι δέν εἶναι δυνατή ἡ ἀπεριόριστος αὔξησις τῆς ἀποταμιεύσεως, δεδομένου ὅτι τοῦτο θά συνεπήγετο ἀντίστοιχον μείωσιν τῆς τελικῆς καταναλώσεως. Ὑφίστανται ὄρια πέραν τῶν ὁποίων δέν εἶναι δυνατή ἡ αὔξησις τῆς ἀποταμιεύσεως χωρίς κίνδυνον κάμψεως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος ὁλοκλήρου τῆς οἰκονομίας.^{1/} Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω καθίστανται φανεροί οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους δέν εἶναι δυνατή ἡ ἀπεριόριστος αὔξησις τῆς παραγωγῆς καί χρήσεως ὑλικῶ κεφαλαίου.

2. Διακρίσεις τοῦ ὑλικῶ κεφαλαίου.

Τό ὑλικόν κεφάλαιον διακρίνεται εἰς πάγιον καί κυκλοφοροῦν.

Τό πάγιον ὑλικόν κεφάλαιον περιλαμβάνει τό σύνολον τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν (οἰκίματα, μηχανήματα, μέσα μεταφορᾶς, ἔργα βασικῆς ὑποδομῆς κ.ο.κ.).

Τό κυκλοφοροῦν ὑλικόν κεφάλαιον περιλαμβάνει τὰ ἀποθέματα πρώτων ὑλῶν, ἡμικατεργασμένων προϊόντων, καί ἐτοιμῶν ἀγαθῶν ἐφ' ὅσον ταῦτα δέν ἔφθασαν εἰς τόν τελικόν καταναλωτήν.

Τό νεοπαραγόμενον ἐντός μιᾶς χρονικῆς περιόδου (συνήθως ἐνός ἔτους) ὑλικόν κεφάλαιον καλεῖται ἐπένδυσις (investment).

Ἔστιν ἐξ ἄλλου γνωστόν ὅτι συνεχῶς τό ὑλικόν κεφάλαιον διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ὑφίσταται φθοράν ἢ ἀπαξίωσιν (μείωσιν τῆς ἀξίας του) λόγῳ τῆς τεχνικῆς προόδου. Ἡ ἀξία τῆς φθορᾶς αὐτῆς

1/ Οἱ οἰκονομολόγοι ὁμιλοῦν περί ἀρίστου ποσοτοῦ ἀποταμιεύσεως, ὀρίζοντες τοῦτο ὡς τό ἐπίπεδον ἐκεῖνο τῆς ἀποταμιεύσεως πέραν τοῦ ὁποίου πᾶσα αὔξησις τῆς ἀποταμιεύσεως καταλήγει εἰς μείωσιν τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῶν ἀτόμων.

χαρακτηρίζεται ως απόσβεσις (amortization).

Τό νεοπαραγόμενον ύλικόν κεφάλαιον, ή επένδυσις, έφ' όσον υπο-
λογίζεται πρό τής αφαιρέσεως τής φθοράς τοϋ ύλικου κεφαλαίου κα-
λεΐται ανάθάριστος επένδυσις (gross investment). "Αν όμως αφαιρε-
θῆ έκ τοϋ νεοπαραχθέντος ύλικου κεφαλαίου ή φθορά τοϋ κεφαλαίου
τής οίκονομίας (απόσβεσις) προκύπτει ή καθαρά αύξησις τοϋ ύλικου
κεφαλαίου έντός τοϋ έτους ήτοι ή καθαρά επένδυσις (net investment).

Έκ τών άνωτέρω καθίσταται φανερόν ότι τό ύλικόν κεφάλαιον
μιās οίκονομίας είς δεδομένην χρονικήν στιγμήν (capital stock) ά-
ποτελεΐται από τό άθροισμα όλων τών επενδύσεων, αί όποΐαι έλαβον
χώραν καθ' όλας τάς προηγουμένας χρονικάς περιόδους.

Τό ύλικόν κεφάλαιον ως συντελεστής τής παραγωγής λαμβάνει
άμοιβήν διά τήν συμμετοχήν του είς τήν παραγωγικήν διαδικασίαν.

Ή άμοιβή αύτη καλεΐται τόκος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ

Γ. ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΞΙΩΜΑ

Ἐλέχθη ὅτι ἀντικείμενον τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης εἶναι ἡ διερεῦνησις τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀνακύπτουν κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Τὰ προβλήματα ταῦτα ἀνακύπτουν λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν εἰς τὴν διάθεσιν μιᾶς οἰκονομίας ποσοτήτων παραγωγικῶν μέσων (ἐργασίας, κεφαλαίου καὶ ἐδάφους) πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Εἰς ἐκάστην χρονικὴν στιγμήν αἱ ποσότητες τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς μιᾶς οἰκονομίας εἶναι δεδομένα, καὶ διὰ τῶν παραγωγικῶν τούτων συντελεστῶν δεόν νά καλυφθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐντός τῆς οἰκονομίας διαβιούντων ἀτόμων. Αἱ ἀνάγκαι ὅμως τῶν ἀνθρώπων εἶναι τόσοσ πολυάριθμοι ὥστε πρακτικῶς δύνανται νά θεωρηθοῦν ὡς ἀπεριόριστοι, οὕτω δέ οἱ δεδομένοι παραγωγικοὶ συντελεσταὶ δέν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν κάλυψιν ὅλων τῶν ἀναγκῶν. Γεννᾶται συνεπῶς θέμα ἐπιλογῆς τῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια θά παραχθοῦν ὡς καὶ τῶν μεθόδων διὰ τῶν ὁποίων θά παραχθοῦν ταῦτα, οὕτως ὥστε νά ἐπιτευχθῆ τὸ ἀνώτερον δυνατὸν ἐπίπεδον εὐημερίας τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων.

Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν μέσων (συντελεστῶν) παραγωγῆς ἐπιβάλλει τὴν ἀποφυγὴν οἰασοῦσπιτε σπατάλης κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, πᾶσα δέν ἐέργεια τῶν ἐντός τῆς οἰκονομίας διαβιούντων ἀτόμων διέπεται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἀρίστου συνουασμοῦ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιοικονομικῆς χροῖσεως αὐτῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ συμπεριφορὰ τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων διέπεται ἀπὸ μίαν θεμελιώδη οἰκονομικὴν ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν οἰκονομικὸν ἀξίωμα. Τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διὰ τῆς ἐλαχίστης θυσίας. Οἱ ἀνθρωποι ἐν ὄψει

της στενότητας (ανεπαρκείας) των παραγωγικών συντελεστών, προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τούτους κατὰ τὸν ἄριστον (optimum) δυνατὸν τρόπον. Λέγομεν δὲ ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρίστη χρησιμοποίησις τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἴτε ὅταν ἐκ δεδομένων ποσοτήτων συντελεστῶν παράγεται τὸ μέγιστον δυνατὸν ἐπίπεδον ἀγαθῶν (μεγιστοποιήσις ὠφελείας), εἴτε ὅταν δεδομένον ἐπίπεδον ἀγαθῶν παράγεται διὰ τῆς ἐλαχίστης δυνατῆς ποσότητος συντελεστῶν παραγωγῆς (ἐλαχιστοποιήσις θυσίας-κόστους).

Αιθίσταται ἐκ τῶν ἀνωτέρω φανερόν ὅτι τὸ οἰκονομικὸν ἀξίωμα ἔχει δύο ὄψεις, τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ ἀποτελέσματος διὰ δεδομένων μέσων, καὶ τὴν ἐλαχιστοποίησιν τῆς ἀπαιτουμένης θυσίας (εἰς παραγωγικὰ μέσα) πρὸς ἐπίτευξιν δεδομένου ἀποτελέσματος. Ἐντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶναι ἡ ἀρίστη χρησιμοποίησις τῶν ἐν ἀνεπαρκείᾳ εὐρισκομένων παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ὄταν οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταὶ εἶναι δεδομένοι, παραγωγή ὠρισμένων ἀγαθῶν σημαίνει ἐξάντλησιν ὠρισμένων ἐκ τῶν συντελεστῶν τούτων, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν ἐτέρων ἀγαθῶν. Ἐπὶ συνθήκῃς στενότητος τῶν παραγωγικῶν μέσων δέον νὰ ἐπιδιώκεται ὁ ἐκτίστοτε οἰκονομικώτερος συνδυασμὸς τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν διὰ τὴν παραγωγὴν δοθέντος ἀγαθοῦ (ἐλαχιστοποίησις θυσίας), διότι οὕτω ἐπιτυγχάνεται ταυτοχρόνως ἡ παραγωγή τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ἐπιπέδου προϊόντων ἐκ τῶν δεδομένων ποσοτήτων παραγωγικῶν συντελεστῶν (μεγιστοποιήσις ἀποτελέσματος). Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐλαχιστοποίησις τῆς θυσίας συνεπάγεται ταυτοχρόνως καὶ μεγιστοποίησιν τοῦ ἀποτελέσματος.

* * *

Γενικόν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως εἶναι ὅτι ἡ ἀνεπάρκεια τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀγαθῶν αἱ ὁποῖα θὰ καλυφθοῦν, καὶ συνεπῶς ἐπιλογὴν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα θὰ παραχθοῦν, ὡς καὶ τῶν μεθόδων διὰ τῶν ὁποίων θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ παραγωγή. Εἰς μίαν οἰκονομίαν λειτουργοῦσαν βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἡ ἐπιλογή αὐτῆ πραγματοποιεῖται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν καὶ βάσει τῶν δυνατοτήτων παραγωγῆς τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὰς ἐπομένους παραγράφους ἀσχολούμεθα ἐν συντομίᾳ ἀφ' ἑνός μὲν μέ τὸν τρόπον προσδιορισμοῦ τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκονομίας, ἀφ' ἑτέρου δέ μὲ τὸν ρόλον τῶν τιμῶν κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν παραχθησομένων ἀγαθῶν.

* * *

*

II. ΚΑΜΠΥΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ἢ ΚΑΜΠΥΛΗ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ἐλέχθη καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι αἱ εἰς τὴν διάθεσιν μιᾶς οἰκονομίας ποσότητες παραγωγικῶν συντελεστῶν (ἐργασίας, ἐδάφους καὶ ὑλικοῦ κεφαλαίου) εἶναι ὠρισμένοι ἐντός δεδομένου χρόνου, ἐνῶ αἱ πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνάγκαι εἶναι τόσον πολυάριθμοι ὥστε νά δύνανται νά θεωρηθοῦν πρακτικῶς ὡς ἀπεριόριστοι. Οὕτω γεννᾶται θέμα ἀφ' ἑνός μὲν ἐπιλογῆς τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε θὰ παραχθοῦν, ἀφ' ἑτέρου δέ θέμα ἀρίστης χρησιμοποίησεως τῶν ἐκάστοτε διαθεσίμων ποσοτήτων συντελεστῶν παραγωγῆς.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς βεβαίως τίθεται μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὑπαρχουσῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκονομίας, ἥτοι τῶν ποσοτήτων ἀγαθῶν τὰς ὁποίας δύναται νά παράγῃ αὕτη διὰ τῆς

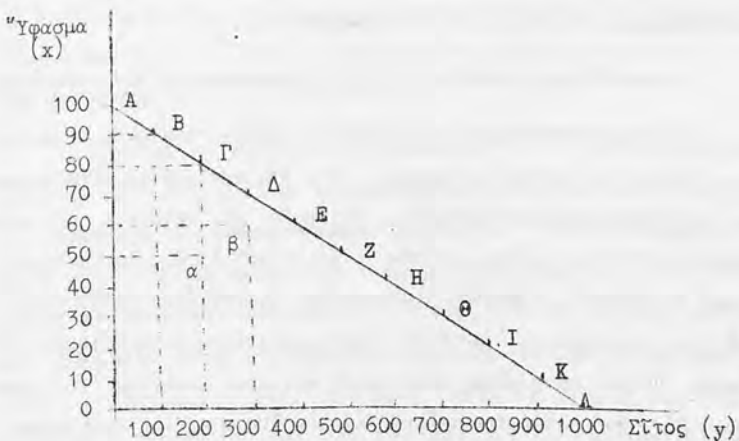
χρησιμοποίησεως τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της εὐρισκομένων παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς λεγομένης καμπύλης παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκονομίας (production-possibility curve). Ἡ καμπύλη αὕτη ὑπολογίζεται ὡς ἑξῆς.

Λαμβάνομεν ἓν ἀπλουστευμένον παράδειγμα. Ὑποθέτομεν ὅτι μία οἰκονομία διαθέτει ὠρισμένας ποσότητας ἐργασίας, ὑλικῶν κεφαλαίου καὶ ἐδάφους καὶ δι' αὐτῶν δύναται νὰ παράγῃ δύο ἀγαθὰ, ἔστω σίτον καὶ ὑφάσμα. Ἐάν διαθέσῃ ὅλας τὰς ποσότητας τῶν παραγωγικῶν τῆς συντελεστῶν διὰ τὴν παραγωγὴν ὑφάσματος δύναται νὰ παράγῃ ἔστω 100 μονάδας μέτρα ὑφάσματος. Ἐξ ἄλλου ἂν ὅλαι αὐτὴ ποσότητες τῶν συντελεστῶν διατεθοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν σίτου, ἡ παραγωγή θά εἶναι ἔστω 1000 τόννοι (μονάδες) σίτου. Οὕτω ἡ οἰκονομία δύναται νὰ παράγῃ εἴτε 1.000 τόννους σίτου καὶ οὐδεμίαν ποσότητα ὑφάσματος, εἴτε 100 μέτρα ὑφάσματος καὶ οὐδεμίαν ποσότητα σίτου. Βεβαίως εἶναι δυνατόν νὰ παραχθοῦν ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀγαθοῦ μικρότεραι ποσότητες, ὥστε ἐκ τῶν ἀποδεσμευομένων (μὴ χρησιμοποιουμένων) συντελεστῶν νὰ παραχθῇ ὠρισμένη ποσότης καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου ἀγαθοῦ. Ἐστω ὅτι οἱ δυνατοὶ (δυναμένοι νὰ παραχθοῦν) συνδυασμοὶ τῶν ἀγαθῶν σίτος καὶ ὑφάσμα εἶναι οἱ ἑξῆς:

ΠΙΝΑΞ 4

Συνδυασμοὶ Ἀγαθῶν	Ὑφάσμα (x)	Σίτος (y)
A	100	0
B	90	100
Γ	80	200
Δ	70	300
E	60	400
Z	50	500
H	40	600
Θ	30	700
I	20	800
K	10	900
Λ	0	1000

Οι άνωτέρω συνδυασμοί άγαθών δύνανται νά άπεικονισθοϋν εΐς διάγραμμα ώς έξής. Λαμβάνομεν έν σύστημα συντεταγμένων εΐς τούς άξονας τοϋ όποϋοϋ μετροϋνται αΐ ποσότητες τών άγαθών σΐτος καΐ ύφασμα. Έκαστον σημεΐον επί τοϋ συστήματος τούτου δεικνύει συγκεκριμένον συνδυασμόν ποσοτήτων έν τών άγαθών ύφασμα καΐ σΐτος. Τό σημεΐον Β π.χ. δεικνύει 90 μονάδας έν τοϋ άγαθοϋ ύφασμα (x) καΐ 100 μονάδας έν τοϋ άγαθοϋ σΐτος (y). Τό σημεΐον Γ δεικνύει τόν συνδυασμόν επίπέδων παραγωγής 80 μονάδων έν τοϋ άγαθοϋ x καΐ 200 μονάδων έν τοϋ άγαθοϋ y κ.ο.κ. "Αν συνδέσωμεν όλους τούς συνδυασμούς Α έως Λ σχηματίζομεν τήν καμπύλην τών παραγωγικών δυνατοτήτων τής οΐκονομΐας (production possibility curve).

Διάγραμμα 7

Ή καμπύλη τών παραγωγικών δυνατοτήτων λέγεται καΐ καμπύλη μετασχηματισμοϋ τής οΐκονομΐας (production transformation curve) διότι δεικνύει τόν τρόπον κατά τόν όποϋον μετασχηματίζεται ή συνολική παραγωγή τής οΐκονομΐας, ήτοι τόν τρόπον καθ'όν ή μείωσις τοϋ ένός άγαθοϋ έπιτρέπει τήν αύξησιν τοϋ έτέρου άγαθοϋ: τό έν προϊόν

"μετασχηματίζεται" εἰς ἕτερον προϊόν. Ὁ μετασχηματισμός βεβαίως δέν γίνεται ἀμέσως (τό ὕφασμα δέν εἶναι δυνατόν νά μετατραπῆ εἰς σῆτον), ἀλλά πραγματοποιεῖται ἐμμέσως διὰ τῆς ἀπελευθέρωσης (ἀποδεσμεύσεως) παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου ἡ παραγωγή μειοῦται καί τῆς διαθέσεως τῶν συντελεστῶν αὐτῶν εἰς τήν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ.

Ἡ περιοχή ΟΑΔ, ἡ ὁποία δεικνύει ὅλους τοὺς δυνατοὺς (πραγματοποιησίμους) συνδυασμούς ἐπιπέδων παραγωγῆς ἀγαθῶν, καλεῖται περιοχή παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκονομίας, ἢ περιοχή πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν. Πᾶν σημεῖον τῆς περιοχῆς ταύτης δεικνύει ἕν ἐπίπεδον παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν x καί y , τό ὁποῖον ἔχει τήν δυνατότητα νά παράγῃ ἡ οἰκονομία διὰ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν τοὺς ὁποίους αὕτη ἔχει εἰς τήν διάθεσίν της.

Ἡ καμπύλη ΑΔ, καλεῖται μέτωπον πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν.

Οἱ πραγματοποιησίμοι συνδυασμοί ἐπιπέδων παραγωγῆς διακρίνονται, βάσει τοῦ κριτηρίου Pareto,^{1/} εἰς δύο κατηγορίας, ἀποδοτικούς καί μή ἀποδοτικούς συνδυασμούς. Μή ἀποδοτικός καλεῖται εἰς συνδυασμός ἀγαθῶν ὅταν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτευχθῆ ἕτερος πραγματοποιησίμος συνδυασμός, ὁ ὅποτος περιλαμβάνει μεγαλύτεραν ποσότητα ἐκ τοῦ ἑνός τοῦλάχιστον ἀγαθοῦ καί οὐχί μικροτέραν ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ. Ὁ δεύτερος οὗτος συνδυασμός κρίνεται καλλίτερος τοῦ πρώτου. Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην λέγομεν ὅτι ὁ πρῶτος συνδυασμός ἀγαθῶν μέ τήν μικροτέραν ποσότητα ἐκ τοῦ ἑνός τοῦλάχιστον ἀγαθοῦ δεσπόζεται ὑπό τοῦ δευτέρου συνδυασμοῦ. Ἐπί παραδείγματι εἰς τό διάγραμμα 7 ὁ συνδυασμός α ὁ ὅποτος δεικνύει παραγωγὴν 50 μονά-

1/Τό κριτήριον "περί ἀποδοτικῶν συνδυασμῶν" λέγεται καί κριτήριον Pareto ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκονομολόγου ὁ ὅποτος τό διετύπωσεν πρῶτος.

δων ύφάσματος καί 200 μονάδων σίτου, είναι μή άποδοτικός διότι ή οίκονομία έχει τήν δυνατότητα νά παραγάγη έτερον συνδυασμόν άγαθών, π.χ. τόν β, ό όποτος περιλαμβάνει μεγαλύτερας ποσότητας καί έκ τών δύο άγαθών (60 μονάδας ύφάσματος καί 300 μονάδας σίτου). Έξ άλλου, άποδοτικός συνδυασμός καλεΐται εΐς συνδυασμός άγαθών όταν δέν είναι δυνατόν νά πραγματοποιηθῆ έτερος περιέχων μεγαλύτεραν ποσότητα έκ τοῦ ενός (ή άμφοτέρων) τών άγαθών χωρίς ή αύξησις αὔτη νά συνεπάγεται μείωσιν τοῦ έτέρου άγαθοῦ. Οὔτω ό συνδυασμός Δ είναι άποδοτικός διότι οίσοδήποτε έτερος συνδυασμός (έπί τῆς καμπύλης ή κάτωθεν αὐτῆς) περιλαμβάνει μικροτέραν ποσότητα τουλάχιστον έξ ενός τών άγαθών.

Έν τῆς άνωτέρω άναλύσεως συνάγεται ότι ὅλοι οί συνδυασμοί οί εύρισκόμενοι επί τῆς καμπύλης μετασχηματισμοῦ είναι άποδοτικοί. Άντιθέτως ὅλοι οί λοιποί συνδυασμοί τῆς περιοχῆς πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν είναι μή άποδοτικοί.

Οί συνδυασμοί άγαθῶν οί εύρισκόμενοι επί τοῦ μετώπου πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν έπιτυγχάνονται διά τῆς χρησιμοποίησεως ὄλων τῶν ποσοτήτων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. "Αν οί παραγωγικοί συντελεσταί δέν άπασχολοῦνται πλήρως, τοῦτο σημαίνει ὅτι ό συνδυασμός τῶν παραγομένων άγαθῶν κείται ούχί επί τῆς καμπύλης μετασχηματισμοῦ, αλλά έντός τῆς περιοχῆς πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν. "Ἢτοι ή οίκονομία παράγει ποσότητας άγαθῶν ὀλιγωτέρας από ὅσας θά ήδύνατο νά παράγη διά τῶν εΐς τήν διάθεσίην της παραγωγικῶν μέσων. Κ. τά συνέπειαν ἄν χρησιμοποιηθῶν περισσότεροι συντελεσταί είναι δυνατόν νά παραχθοῦν μεγαλύτεραι ποσότητες καί έκ τῶν δύο άγαθῶν. Έπί παραδείγματι ἄν παράγωμεν τά άγαθά x καί y εΐς τόν συνδυασμόν α (50 μονάδες ύφάσματος καί 200 μονάδες σίτου), ό όποτος κείται έντός τῆς περιοχῆς πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν, δέν χρησιμοποιοῦμεν ὄλας τὰς ποσότητας/παραγωγικῶν συντελεστῶν, ἦτοι ἔχομεν

υποαπασχόλησιν τῶν συντελεστῶν. Ἐάν χρησιμοποιήσωμεν ὅλους τοὺς συντελεστάς καὶ παράγομεν ἔστω τὸν συνδυασμὸν ἀγαθῶν Δ, ἐπιτυχῶ- νομεν μεγαλύτεραν ποσότητα καὶ ἐκ τῶν δύο ἀγαθῶν (70 μονάδας ὑ- φάσματος καὶ 300 μονάδας σίτου).

Ἡ καμπύλη μετασχηματισμοῦ ἔχει ἀρνητικὴν κλίσιν, ἥτοι κα- τέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν συντε- ταγμένων. Ἡ οἰκονομικὴ ἔννοια τῆς ἀρνητικῆς κλίσεως τῆς καμπύ- λης μετασχηματισμοῦ εἶναι ὅτι ἡ μείωσις τῆς παραγομένης ποσότητος ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀγαθοῦ καθιστᾷ δυνατὴν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἑτέρου.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ληφθὲν παράδειγμα ἡ καμπύλη μετασχηματισμοῦ εἶναι εὐθεῖα γραμμὴ, μέ σταθεράν (ἀρνητικὴν) κλίσιν (σχῆμα 7). Ἡ κλίσις τῆς γραμμῆς ^{1/} εἶναι $\frac{1000}{100} = 10$. Ἡ κλίσις αὕτη μετρεῖ τὸν λόγον μετασχηματισμοῦ τῶν δύο ἀγαθῶν, ἥτοι τὴν ποσότητα ἡ ὀ- ποία παράγεται ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀγαθοῦ ὅταν μειοῦται ἡ ποσότης τοῦ ἑ- τέρου κατὰ μίαν μονάδα. Εἰς τὸ ληφθὲν παράδειγμα ὁ λόγος μετα- σχηματισμοῦ εἶναι σταθερὸς, ἴσος πρὸς 10. Τοῦτο σημαίνει ὅτι διὰ τῆς μείωσεως τοῦ ὑφάσματος κατὰ μίαν μονάδα καθίσταται δυνα- τὴ ἡ παραγωγή (διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῶν ἀποδεσμευομένων συντε- λεστῶν) δέκα μονάδων σίτου συνεχῶς. Τοῦτο ὅμως δέν ἀνταποκρίνε- ταί εἰς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα. Ὅταν ἀρχίσωμεν νὰ μειώ- νωμεν τὴν παραγωγὴν τοῦ x , προφανῶς θά ἀποδεσμεύσωμεν τοὺς συν- τελεστάς, οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ ὀλιγώτερον κατάλληλοι διὰ τὸ ἀγαθὸν x , ἀλλὰ εἶναι οἱ περισσότερον κατάλληλοι διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ y . Οὕτω αἱ πρῶται μονάδες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ y θά παραχθοῦν

1/ Ὡς γνωστὸν ἡ κλίσις εὐθείας γραμμῆς μετρεῖται διὰ τῆς ἔφαπτο- μένης τῆς γωνίας, ἡ ὁποία σχηματίζεται ὑπὸ τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ ὀριζοντίου ἄξονος τοῦ συστήματος τῶν συντεταγμένων.

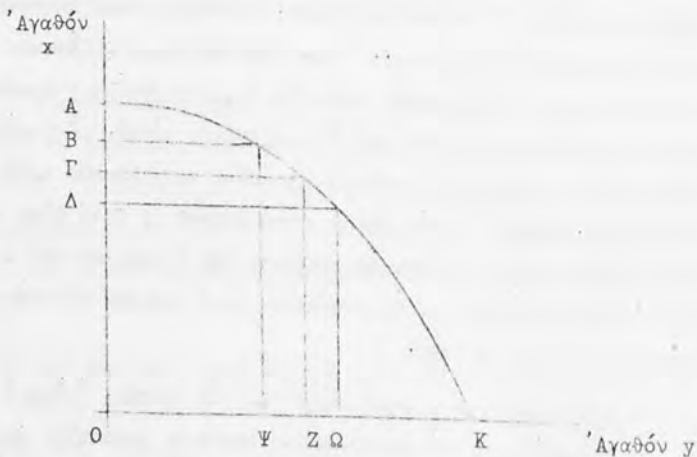
διά τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν περισσότερον καταλλήλων παραγωγικῶν συντελεστῶν (διά τὴν παραγωγὴν τῶν ἀρχικῶν ποσοτήτων σίτου θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ γονιμώτερα ἐδάφη, τὰ ὅποια εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τὴν παραγωγὴν ὑψάσματος). Ὅσον περισσότερον αὐξάνεται ἡ παραγωγή τοῦ ἀγαθοῦ καθίσταται ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίησις συντελεστῶν ὀλιγώτερον καταλλήλων διὰ τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, μέ συνέπειαν νά ἀπαιτῆται ὀλονέν καί μεγαλυτέρα ποσότης συντελεστῶν κατά μονάδα ἀγαθοῦ. Οὕτω διὰ τὴν αὐξησιν τοῦ ἀγαθοῦ y κατά μίαν μονάδα ἀπαιτεῖται ὀλονέν ἐντονωτέρα μείωσις τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ x οὕτως ὥστε νά ἀποδεσμεύονται αἱ ἀπαιτούμεναι (καί συνεχῶς αὐξανόμεναι) ποσότητες τῶν συντελεστῶν.

Ἡ σχέσις αὕτη μετασχηματισμοῦ τῶν δύο ἀγαθῶν, ἢ ἄλλως ἡ σχέσις μεταξύ προϊόντος καί ἀπαιτουμένης ἐκάστοτε ποσότητος συντελεστῶν διὰ τὴν παραγωγὴν του, διατυπῶνται διὰ τοῦ νόμου τοῦ αὐξανόμενου κόστους παραγωγῆς. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐκάστη μονάδα ἀγαθοῦ "κοστίζει" περισσότερον τῆς προηγουμένης, τοῦ κόστους μετρουμένου εἴτε εἰς ποσότητας ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ, εἴτε εἰς ποσότητας παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἡ ἐκάστοτε τελευταία παραγομένη μονάδα ἀγαθοῦ καλεῖται ὀριακὴ μονάδα, τὸ κόστος δέ αὐτῆς εἰς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς καλεῖται ὀριακὸν φυσικὸν κόστος. Οὕτω ὁ ὡς ἄνω νόμος καλεῖται νόμος τοῦ αὐξοντος ὀριακοῦ φυσικοῦ κόστους.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ αὐξοντος ὀριακοῦ κόστους δύναται νά διατυπῶθῃ κατὰ δύο τρόπους.

Πρῶτον. Ἡ αὐξησις ἐνός ἀγαθοῦ κατὰ μίαν μονάδα ἀπαιτεῖ συνεχῶς ἐντονωτέραν μείωσιν τῆς ποσότητος τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ : "Ἡ ἄλλως μείωσις τοῦ ἐνός ἀγαθοῦ κατὰ σταθεράν συνεχῶς ποσότητα καθιστᾷ δυνατὴν ὀλονέν καί μικροτέραν αὐξησιν τῆς ποσότητος τοῦ ἑτέρου ἀγαθοῦ. Ἡ λειτουργία τοῦ νόμου τοῦ αὐξοντος ὀριακοῦ κόστους καθιστᾷ τὴν καμπύλην τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων κοίλην

πρός τήν ἀρχήν τοῦ συστήματος συντεταγμένων.

Διάγραμμα 8

Ἐπί τοῦ διαγράμματος 8 ἀπεικονίζεται μία καμπύλη μετασχηματισμοῦ κοίλη πρὸς τήν ἀρχήν τῶν ἀξόνων. Μείωσις τοῦ ἀγαθοῦ x κατά ἴσας ποσότητας προκαλεῖ συνεχῶς καί μικροτέραν αὔξησιν τοῦ ἐτέρου ἀγαθοῦ y . "Ἄν μειώσωμεν τό x κατά AB καθιστῶμεν δυνατήν τήν παραγωγήν $O\Psi$ ποσότητος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ y . "Ἄν μειώσωμεν καί πάλιν τό x κατά ἴσην ποσότητα $B\Gamma$ ($AB = B\Gamma$), ἐπιτυγχάνομεν μικροτέραν αὔξησιν τοῦ y ($\Psi Z < O\Psi$) κ.ο.κ.

Δεύτερον. Ἐκάστη πρόσθετος μονάς ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ ἀπαιτεῖ ὀλονέν καί μεγαλυτέραν ποσότητα συντελεστῶν παραγωγῆς. Ἡ λογική ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ὁ νόμος τῆς φθίνουσας παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν, περί τοῦ ὁποίου ἐγένετο λόγος εἰς τό προηγούμενον κεφάλαιον. Αἱ πρῶται μονάδες ἐκάστου ἀγαθοῦ παράγονται διά τῆς χρησιμοποίησεως τῶν καταλληλοτέρων συντελεστῶν, ἤτοι αἱ πρῶται μονάδες τοῦ συντελεστοῦ ἔχουν μεγάλην παραγωγικότητα.

"Όσον περισσότερο αυξάνεται η παραγωγή του αγαθού καθίσταται άν-γκαία η χρησιμοποίησις προσθέτων μονάδων συντελεστών, αί ό-ποται έχουν μικρότεραν παραγωγικότητα.

Έκ των άνωτέρω καθίσταται προφανές ότι ό νόμος του αύξον-τος κόστους των αγαθών είναι ή άλλη όψις του νόμου της φθινούσης παραγωγικότητος των συντελεστών. Διότι τό φυσικόν κόστος ενός αγαθοῦ είναι τό αντίστροφον της παραγωγικότητος των συντελεστών (του φυσικοῦ προϊόντος των συντελεστών). 'Επί παραδείγματι αν 10 έργάται παράγουν 20 μονάδας αγαθοῦ x , τό φυσικόν κόστος κα-τά μονάδα του αγαθοῦ είναι $\frac{10}{20} = \frac{1}{2}$, τό δέ φυσικόν προϊόν έκάστου έργατου είναι $\frac{20}{10} = 2$. 'Εν άλλοις λόγοις έκάστη μο-νάς αγαθοῦ κοστίζει 1/2 εργασίας, έκαστος δέ εργάτης παράγει 2 μονάδας αγαθοῦ. Συμβολικῶς δυνάμεθα νά γράψωμεν τήν ως άνω σχέ-σιν μεταξύ φυσικοῦ κόστους του αγαθοῦ καί παραγωγικότητος (φυσι-κοῦ προϊόντος) του συντελεστοῦ ως εξής :

$$\text{Φυσικόν Κόστος 'Αγαθοῦ} = \frac{1}{\text{Φυσικόν Προϊόν Συντελεστοῦ}}$$

$$\text{καί Φυσικόν Προϊόν Συντελεστοῦ} = \frac{1}{\text{Φυσικόν Κόστος 'Αγαθοῦ}}$$

Πρός άποσαφίνισιν του νόμου του αύξοντος κόστους των αγαθών καί της σχέσεως αὐτοῦ προς τόν νόμον της φθινούσης παραγωγικότη-τος των συντελεστών, παραθέτομεν κατωτέρω αναλυτικόν αριθμητικόν παράδειγμα.

"Έστω ότι μία οίκονομία διαθέτει παραγωγικός συντελεστιάς 1000 μονάδων. Οὔτοι, άποτιμώμενοι εἰς ὥρας εργασίας^{1/}, ἔστω ότι

1/ 'Επί παραδείγματι εν μηχανημα είναι δυνατόν νά "άποτιμηθῇ" εἰς ὥρας εργασίας ως εξής: "Εν μηχανημα ἰσοδυναμεῖ ἔστω προς ἕνα εργάτην ὁ ὅποτος ἐργάζεται επί 5 ὥρας ἤτοι τό μηχανημα παράγει ὄσα αγαθά παράγει ὁ εργάτης εἰς 5 ὥρας. "Αρα 1 μηχανημα = 5 ὥραι ἐργα-σίας.

άντιστοιχούν συνολικώς εις 1000 ώρας εργασίας. Μέ τας 1000 ώρας εργασίας ή οίκονομία δύναται νά παράγη τούς κάτωθι συνδυασμούς αγαθών x και y .

ΠΙΝΑΞ 5

Συνδυασμοί αγαθών	'Αγαθόν x		'Αγαθόν y	
	Ώραι εργασίας	Ποσότης x	Ώραι εργασίας	Ποσότης y
A	1,000	100	0	0
B	700	90	300	300
Γ	450	80	500	500
Δ	300	70	700	583
E	150	60	850	607
Z	0	0	1,000	666

Είς έκαστον συνδυασμόν τών αγαθών x και y χρησιμοποιούνται ολόκληραι αι ποσότητες τών συντελεστών τής παραγωγής. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τής ἀφορίσεως (ὀριζοντίως) τών ἀριθμῶν τής δευτέρας και τετάρτης στήλης :

$$\begin{array}{l}
 \text{Συνδυασμός A : } \frac{\text{Ώραι } x}{1,000} + \frac{\text{Ώραι } y}{0} = \frac{\text{Συνολικαί Ώραι}}{1,000} \\
 \text{Συνδυασμός Δ : } 300 + 700 = 1,000 \\
 \text{Συνδυασμός E : } 150 + 850 = 1,000 \\
 \text{Συνδυασμός Z : } 0 + 1,000 = 1,000
 \end{array}$$

Διά τής ἀπλής μεθόδου τών τριῶν δυνάμεθα νά ὑπολογίσωμεν τό φυσικόν κόστος τών αγαθών και τήν παραγωγικότητα τών συντελεστών και ὡς πρός τά δύο αγαθά. Ἐπί παραδείγματι εἰς τόν συνδυασμόν Δ παράγονται :

α) 70 μονάδες αγαθοῦ x διά τής χρησιμοποιήσεως 300 ὥρων εργασίας. Ἄρα τό κόστος κατά μονάδα αγαθοῦ εὔρσκεται ὡς ἐξῆς :

Λί 70 μονάδες x απαιτούν 300 ώρας εργασίας
 ή 1 " " " X; " "

$$X = \frac{300}{70} = 4.3$$

ήτοι τό κόστος ἐκάστης μονάδος x εἶναι 4.3 ὥραι ἐργασίας.

Καθ' ὅμοιον τρόπον εὐρίσκομεν τήν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας:

Λί 300 ὥραι δίδουν προϊόν 70 μονάδων x
 ή 1. " " " X; " "

$$X = \frac{700}{300} = 0.23$$

ήτοι ἐκάστη μονάδα συντελεστοῦ (ὥρα ἐργασίας) παράγει 0.23 μονάδες ἀγαθοῦ x. Τό φυσικόν προϊόν τοῦ συντελεστοῦ εἶναι 0.23 x.

β) Εἰς τόν συνδυασμόν Δ παράγονται ἀσάυτως 583 μονάδες ἀγαθοῦ y διά τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐναπομενόντων 700 ὥρῶν ἐργασίας. Βάσει τῆς ἰδίας μεθόδου εὐρίσκομεν ὅτι τό φυσικόν κόστος ἐκάστης μονάδος y εἶναι $\frac{700}{583} = 1.2$ ὥραι ἐργασίας, ἡ δέ φυσική παραγωγικότης ἐκάστης ὥρας ἐργασίας εἶναι $\frac{583}{700} = 0.8$ μονάδες ἀγαθοῦ.

Τά ἀποτελέσματα τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ κόστους τῶν ἀγαθῶν καί τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας εἰς ὅλους τοὺς συνδυασμούς (ἐπίπεδα παραγωγῆς) ἀγαθῶν, περιλαμβάνονται εἰς τόν πίνακα 6.

Ἐπί τῶν στοιχείων τοῦ κατωτέρω πίνακος παρατηροῦμεν τά ἑξῆς:

1) Τό φυσικόν κόστος ἐκάστου ἀγαθοῦ βαίνει αὐξον διά τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς.

ΠΙΝΑΞ 6.

Συνδυασμοί	Άγαθόν x		Άγαθόν y	
	Φυσικόν κόστος (ώραι έργασίας)	Φυσικόν προϊόν έργασίας (μονάδες αγαθοῦ)	Φυσικόν κόστος (ώραι έργασίας)	Φυσικόν προϊόν έργασίας (μονάδες αγαθοῦ)
A	10.0	0.10	-	-
B	7.8	0.13	1.0	1.0
Γ	5.6	0.18	1.1	0.9
Δ	4.3	0.23	1.2	0.8
E	2.5	0.40	1.4	0.7
Z	-	-	1.5	0.6

2) Τό φυσικόν προϊόν (παραγωγικότης) τῶν συντελεστῶν (ἐπί τοῦ προκειμένου τῆς έργασίας) βαίνει φθίνον διά τῆς αὐξήσεως τῶν χρησιμοποιουμένων μονάδων τῶν συντελεστῶν.

3) Τό φυσικόν κόστος τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἴσον πρὸς τό ἀντίστροφον τοῦ φυσικοῦ προϊόντος τῶν συντελεστῶν. Π.χ. εἰς τόν συνδυασμόν Δ παρατηροῦμεν :

Διά τό ἀγαθόν x

$$\text{Φυσικόν κόστος } x = \frac{300}{70}$$

Διά τό ἀγαθόν y

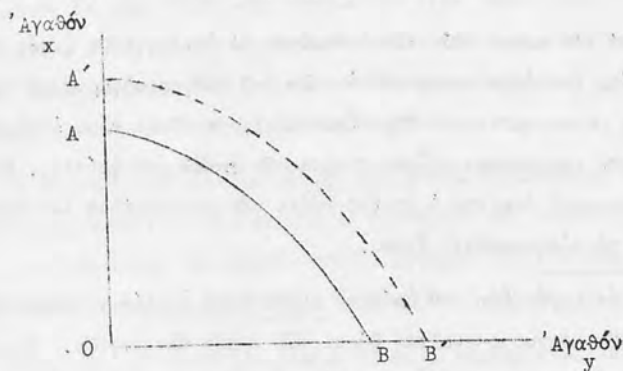
$$\text{Φυσικόν κόστος } y = \frac{700}{583}$$

Φυσικόν προϊόν έργασίας
χρησιμοποιουμένης εἰς τό x = $\frac{70}{300}$

Φυσικόν προϊόν έργασίας
χρησιμοποιουμένης εἰς τό y = $\frac{583}{700}$

Ἡ καμπύλη μετασχηματισμοῦ μιᾶς οἰκονομίας ὑπολογίζεται βάσει δεδομένων ποσοτήτων συντελεστῶν παραγωγῆς καί δεδομένων τεχνικῶν συνθηκῶν παραγωγῆς. Ἄν μεταβληθοῦν αἱ διαθέσιμοι ποσότητες παραγωγικῶν συντελεστῶν, ἢ ἂν βελτιωθοῦν αἱ μέθοδοι παραγωγῆς, οὕτως ὥστε διά τῶν ἰδίων συντελεστῶν νά καθίσταται δυνατή ἡ παραγωγή με-

γαλυτέρων ποσοτήτων αγαθών, ή καμπύλη μετασχηματισμού μετατοπίζεται προς τά άνω.

Διάγραμμα 9

Η μετατόπισις αύτη τής καμπύλης μετασχηματισμού δεικνύει αύξησιν τών παραγωγικών δυνατοτήτων τής οίκονομίας. Είς τό διάγραμμα 9 ή νέα καμπύλη μετασχηματισμού $A'B'$ δεικνύει μεγαλυτέρας δυνατότητας παραγωγής και έν τών δύο αγαθών ($OA' > OA$ και $OB' > OB$), λόγω αύξήσεως τών παραγωγικών συντελεστών (π.χ. δι' αύξήσεως του πληθυσμού και έπομένως και τής έργατικής δυνάμεως), ή λόγω βελτιώσεως τών τεχνικών μεθόδων παραγωγής.

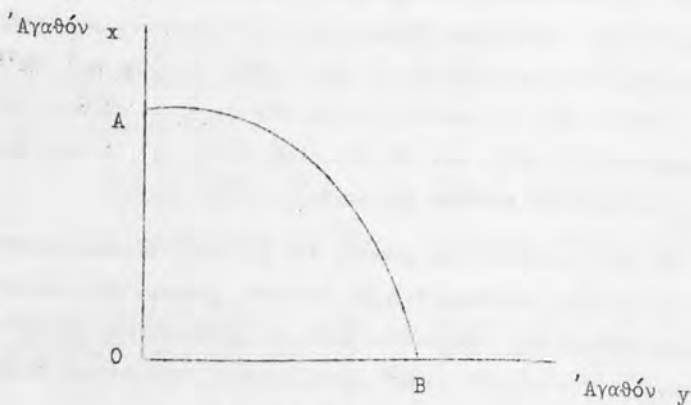
Έκ τών άνωτέρω είναι φανερόν ότι μία προς τά κάτω μετατόπισις τής καμπύλης μετασχηματισμού δεικνύει μείωσιν τών παραγωγικών δυνατοτήτων τής οίκονομίας, ή όποία όφείλεται είς μείωσιν τών παραγωγικών συντελεστών (άθρόα μετανάστευσις, καταστροφή ύλικού κεφαλαίου συνεπεία σεισμού ή πολέμου κ.ο.κ.).

* * *

III. ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ
ΑΓΑΘΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΑΥΤΩΝ.

Μετά τόν καθορισμόν τών δυναμένων νά έπιτευχθοῦν έντός τῆς οίκονομίας έπιπέδων παραγωγῆς άγαθών διά τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς καμπύλης μετασχηματισμοῦ τῆς οίκονομίας, γεννᾶται θέμα έπιλογῆς μεταξύ τών πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν άγαθῶν τοῦ άρίστου, ἥτοι τοῦ συνδυασμοῦ εκείνου ὁ ὁποῖος δίδει τήν μεγαλυτέραν ικανοποίησιν εἰς τά οίκονομοῦντα άτομα.

Ἡ έπιλογή αὕτη τοῦ άρίστου συνδυασμοῦ έπιπέδων παραγωγῆς τῶν άγαθῶν πραγματοποιεῖται βάσει τῶν τιμῶν τῶν άγαθῶν. Κατωτέρω άσχολούμεθα εἰς γενικάς γραμμάς μέ τήν διαδικασίαν τῆς έπιλογῆς, διά νά καταστή σαφής ὁ ρόλος τῶν τιμῶν, μέ τόν προσδιορισμόν τῶν ὁποίων θά άσχοληθῶμεν εἰς έπόμενα κεφάλαια.

Διάγραμμα 10

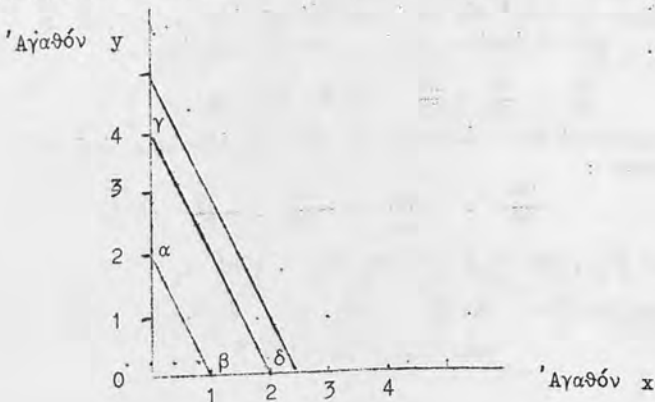
Ἐστω ὅτι ἡ καμπύλη μετασχηματισμοῦ τῆς οίκονομίας εἶναι ἡ AB άπεικονιζομένη εἰς τό διάγραμμα 10.

Κατ'άρχην δέον νά σημειωθῆ ὅτι ἡ οίκονομία θά έπιλέξη ἓνα ἐκ

των συνδυασμών, οι οποίοι κείνται επί της καμπύλης μετασχηματισμού AB , ήτοι ένα εκ των άποδοτικών συνδυασμών αγαθών. Τοῦτο δέ διότι ἕκαστος εκ των άποδοτικών συνδυασμών εἶναι καλλίτερος (ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι δίδει μεγαλύτεραν ποσότητα εκ τοῦ ἑνός τουλάχιστον ἀγαθοῦ) ἐν συγκρίσει πρός ἑτέρους συνδυασμούς κειμένους ἐντός τῆς περιοχῆς των πραγματοποιησίμων συνδυασμών.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ ἀρίστου μεταξύ των πραγματοποιησίμων συνδυασμῶν ἐπιτυγχάνεται ὡς ἤδη ἐλέχθη μέ κριτήριον τὰς τιμάς των ἀγαθών. Διά τῶν τιμῶν των ἀγαθῶν προσδιορίζομεν τήν εὐθεΐαν ἴσης ἀξίας, ἢ ἀπλῶς τήν γραμμὴν τιμῶν (price line) ὡς ἐξῆς:

"Ἐστω ὅτι αἱ τιμαὶ των ἀγαθῶν εἶναι 2 νομισματικαὶ μονάδες διά τό ἀγαθόν x καί 1 ν.μ. διά τό ἀγαθόν y . Τοῦτο σημαίνει ὅτι μία μονάς εκ τοῦ ἀγαθοῦ x ἔχει ἴσην ἀξίαν πρός δύο μονάδας εκ τοῦ ἀγαθοῦ y . Ἦτοι ἡ σχέσις των τιμῶν ἢ ἡ σχέσις ἀνταλλαγῆς των δύο ἀγαθῶν εἶναι : 2 μονάδες ἀγαθοῦ y πρός 1 μονάδα ἀγαθοῦ x . Μέ τὰ στοιχεῖα ταῦτα δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν εὐθεΐαν γραμμὴν τῆς ὁποίας ὅλα τὰ σημεῖα δεικνύουν τήν αὐτὴν ἀξίαν (γραμμὴν ἴσης ἀξίας).

Διάγραμμα 11

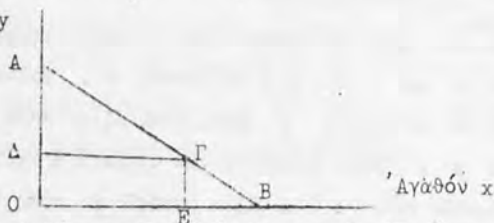
Ἐπί παραδείγματι ἔστω ὅτι θέλομεν νά κατασκευάσωμεν μίαν γραμμὴν δεικνύουσα ἀξίαν 2 ν.μ. εἰς ὅλα τὰ σημεῖα αὐτῆς. Τό σημεῖον α δεικνύει ἀξίαν 2 ν.μ. (2 μον. y X 1 ν.μ. = 2 ν.μ.). Ὁμοίως τό σημεῖον β δεικνύει ἀξίαν 2 ν.μ. (1 μον. x X 2 ν.μ. = 2 ν.μ.). Ἄν ἐνώσωμεν τὰ σημεῖα α καί β ἢ σχηματιζομένη εὐθεῖα αβ δεικνύει εἰς ὅλα τὰ σημεῖα^{1/} αὐτῆς ἀξίαν 2 ν.μ., ἥτοι ἡ αβ εἶναι μία εὐθεῖα ἴσης ἀξίας.

1/ Τοῦτο ἀποδεικνύεται ὡς ἑξῆς : Ἐδείχθη ὅτι τὰ σημεῖα A καί B δεικνύουν ἴσην ἀξίαν, ἥτοι

$$(\text{Ποσότης } OA) \cdot (\text{Τιμὴ } y) = (\text{Ποσότης } OB) \cdot (\text{Τιμὴ } x)$$

ἢ ἐν συντομίᾳ : $OA \cdot T_y = OB \cdot T_x$

Ἄγαθόν y

Λαμβάνομεν δοθέν σημεῖον ἐπὶ τῆς γραμμῆς AB, ἔστω τό Γ, καί θέλομεν νά ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ ὑποδηλουμένη ὑπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀξία εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τῆν ἀξίαν τῶν σημείων A ἢ B. Ἦτοι δεόν νά δειχθῆ ὅτι $[Ἄξία \Gamma] = [Ἄξία A] = [Ἄξία B]$

$$\text{ἢ } [Ἄξία \Gamma] = [OA \cdot T_y] = [OB \cdot T_x]$$

Σύρρομεν ἐκ τοῦ Γ τὰς καθέτους ἐπὶ τῶν ἀξόνων, ΔΓ καί ΓΕ.

Πρῶτον. Ἐκ τῶν ὁμοίων τριγῶνων AOB καί AΔΓ ἔχομεν:

$$\frac{OA}{OB} = \frac{A\Delta}{\Delta\Gamma} = \frac{A\Delta}{OE} \quad (\text{διότι } \Delta\Gamma = OE).$$

Πολλαπλασιάζοντες ἀμφότερα τὰ μέλη τῆς ἐξισώσεως ἐπὶ $\frac{T_y}{T_x}$ λαμβάνομεν :

$$\frac{OA}{OB} \cdot \frac{T_y}{T_x} = \frac{A\Delta}{OE} \cdot \frac{T_y}{T_x} \quad \text{ἐξ ἧς}$$

$$(OA) (T_y) \cdot (OE) (T_x) = (A\Delta) (T_y) \cdot (OB) (T_x).$$

Δεδομένου ὅτι $OA \cdot T_y = OB \cdot T_x$, ἔχομεν

$$(OE) (T_x) = (A\Delta) (T_y) \quad \dots \dots (1)$$

Καθ' ὅμοιον τρόπον δύναται νά κατασκευασθῆ οἰαδήποτε ἄλλη εὐ-
θεῖα ἴσης ἀξίας. Ἐπί παραδείγματι τό σημεῖον γ δεικνύει ἀξίαν
4 ν.μ. (4 μον. $y \times 1 \text{ ν.μ.} = 4 \text{ ν.μ.}$), τό αὐτό δέ ἰσχύει καί
διά τό σημεῖον δ (2 μον. $x \times 2 \text{ ν.μ.} = 4 \text{ ν.μ.}$). Οὕτω ἡ γραμ-
μή γδ εἶναι γραμμή ἴσης ἀξίας, ἕκαστον σημεῖον τῆς ὁποίας δεικνύει
ἀξίαν 4 ν.μ.

Κατά τήν ἀνωτέρω διαδικασίαν δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν ὁλό-
κληρον σειράν τοιούτων γραμμῶν ἴσης ἀξίας.

Ἐπί τῶν γραμμῶν τούτων παρατηροῦμεν τά ἑξῆς :

Πρῶτον. Ὅσον μεγαλυτέρα ἡ ἀπόστασις δοθείσης γραμμῆς ἴσης
ἀξίας ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ συστήματος συντεταγμένων τόσοσν μεγαλυτέραν
ἀξίαν δεικνύει ἡ γραμμή αὕτη.

(συνέχεια ὑποσημ. σελ. 80) :

Δεύτερον. Ἡ ἀξία ἡ δεικνυομένη εἰς τό σημεῖον Γ εὐρίσκεται
ἐκ τῶν σχετικῶν ποσοτήτων τῶν ἀγαθῶν καί τῶν τιμῶν αὐτῶν, ἥτοι

$$\left[\begin{array}{l} \text{Ἀξία } \Gamma \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{ΟΔ} \cdot \text{T}_y \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ΟΕ} \cdot \text{T}_x \end{array} \right] \dots (2)$$

Ἀντικαθιστῶντες τόν παράγοντα $\left[\begin{array}{l} \text{ΟΕ} \cdot \text{T}_x \end{array} \right]$ μέ τό ἴσον αὐτοῦ
(ἐκ τῆς σχέσεως (1)), λαμβάνομεν

$$\left[\begin{array}{l} \text{Ἀξία } \Gamma \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{ΟΔ} \cdot \text{T}_y \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ΑΔ} \cdot \text{T}_y \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{ΟΔ} + \text{ΑΔ} \end{array} \right] \cdot \text{T}_y$$

Ἀλλά ἐκ τοῦ ἀνωτέρω σχήματος εἶναι φανερόν ὅτι

$$\left[\begin{array}{l} \text{ΟΔ} + \text{ΑΔ} \end{array} \right] = \text{ΟΑ}$$

ἐπομένως καί

$$\left[\begin{array}{l} \text{Ἀξία } \Gamma \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{ΟΑ} \cdot \text{T}_y \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} \text{Ἀξία } \Lambda \end{array} \right] \quad \delta. \epsilon. \delta.$$

τῶν ἀγαθῶν εἰς τὰ οἰκονομοῦντα ἄτομα. Ἐπί παραδείγματι ἂν ἡ σχέσις τῶν τιμῶν ἐργασίας καὶ κεφαλαίου εἶναι 2:1, τὰ παραχθέντα διὰ τῶν συντελεστῶν τούτων ἀγαθὰ θὰ περιέλθουν κατὰ τὰ $2/3$ εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ κατὰ τὸ $1/3$ εἰς τοὺς κατόχους τοῦ ὕλικου κεφαλαίου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι ἐντός ἐκάστης οἰκονομίας διαμορφοῦται ἓν πλέγμα τιμῶν (διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως μεταξύ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς), βάσει τοῦ ὁποίου ἐπιλύονται τὰ βασικὰ προβλήματα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν.

Πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τῆς ἀλληλεξαρτήσεως μεταξύ τιμῶν τῶν ἀγαθῶν ἀφ' ἑνός καὶ τιμῶν τῶν συντελεστῶν ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ τοῦ ρόλου τῶν τιμῶν γενικῶς ἐντός τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, ἐξετάζομεν εἰς τὴν ἐπομένῃν παράγραφον τὴν ἔννοιαν τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος καὶ τὸν τρόπον ἐξισορροπήσεως τῶν δύο ὄψεων αὐτοῦ (τοῦ πραγματικοῦ κυκλώματος καὶ τοῦ χρηματικοῦ κυκλώματος) διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν.

* * *

IV: ΤΙΜΑΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΚΥΚΛΩΜΑ

Λέγοντες οἰκονομικόν κύκλωμα ἐννοῦμεν τὴν ἐντός ἐκάστης οἰκονομίας πραγματοποιουμένην ἀνταλλαγὴν ἀγαθῶν ἔναντι προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἦτοι οἰκονομικόν κύκλωμα εἶναι αἱ συναλλαγαί μεταξύ τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἀνταλλαγή αὕτη ἀγαθῶν ἀφ' ἑνός καὶ ὑπηρεσιῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑτέρου συντελεῖται μεταξύ τῶν δύο βασικῶν τομέων τῆς οἰκονομίας: τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τομέως.

Εἰς τόν ἰδιωτικόν τομέα περιλαμβάνονται οἱ ἰδιῶται-καταναλωταί. Εἰς τόν ἐπιχειρηματικόν τομέα ἐξ ἄλλου περιλαμβάνονται αἱ παραγωγικαὶ μονάδες, αἱ ἐπιχειρήσεις.

Αἱ συναλλαγαὶ μεταξὺ ἰδιωτῶν καὶ ἐπιχειρήσεων ἐξετάζονται ἀπὸ δύο ἀπόψεις: τὴν πραγματικὴν ἢ ὁποῖα ἀναφέρεται εἰς ποσότητας ἀγαθῶν καὶ ποσότητας συντελεστῶν παραγωγῆς, καὶ τὴν χρηματικὴν, ἢ ὁποῖα ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν συντελεστῶν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὀμιλοῦμεν περὶ πραγματικοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος, καὶ εἰς τὴν δευτέραν περὶ χρηματικοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος.

Καὶ αἱ δύο ὄψεις τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος περιγράφουν τὰς δύο βασικὰς διαδικασίας, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐντὸς ἐκάστης οἰκονομίας: τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς διανομῆς αὐτῶν εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, οἱ ὁποῖοι συνειργάσθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν.

Α. Πραγματικὸν οἰκονομικὸν κύκλωμα.

Οἱ ἰδιῶται-καταναλωταὶ προσφέρουν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς ὑπηρεσίας τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν τοὺς ὁποίους κατέχουν (ἐργασίαν, ὑλικὸν κεφάλαιον καὶ ἔδαφος).

Αἱ ἐπιχειρήσεις, χρησιμοποιοῦσαι τὰς ὡς ἄνω ὑπηρεσίας τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, παράγουν ἀγαθά.

Τὰ οὕτω παραγόμενα ἀγαθά προσφέρονται ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς συμμετοχῆς τῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη ποσοτήτων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν τῶν συντελεστῶν ἀπεικονίζεται εἰς τὸ διάγραμμα 13.

Πραγματικά ροαί τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος
Διάγραμμα 13

Οὕτω εἰς τό πραγματικόν οἰκονομικόν κύκλωμα οἱ ἰδιῶται δίδουν εἰς τάς ἐπιχειρήσεις ποσότητα παραγωγικῶν συντελεστῶν καί λαμβάνουν εἰς ἀντάλλαγμα τάς ποσότητας τῶν ὑπό τῶν ἐπιχειρήσεων παραγομένων ἀγαθῶν. Δεδομένου ὅτι ἐνταῦθα αἱ συναλλαγαί αὐται μεταξὺ τοῦ ἰδιωτικοῦ καί τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τομέως ἐξετάζονται ὑπό τήν πραγματικὴν των μορφήν, (εἰς φυσικὰς ποσότητες, φυσικόν ὄγκον) αἱ συναλλαγαί αὐται χαρακτηρίζονται ὡς πραγματικά ροαί τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος.

Β. Χρηματικόν οἰκονομικόν κύκλωμα.

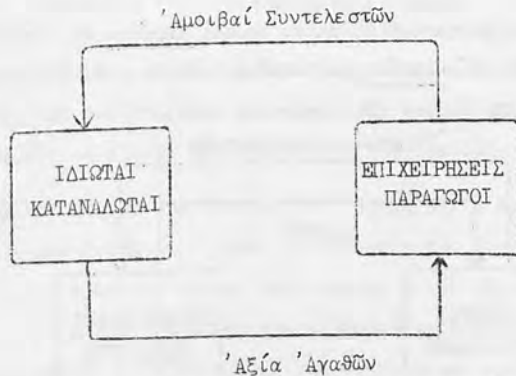
Εἰς τήν σύγχρονον μορφήν τῆς οἰκονομίας ἡ ἀνταλλαγή ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν τῶν συντελεστῶν δέν πραγματοποιεῖται ἀπ' εὐθείας, ἀλλά διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ χρήματος. Οἱ ἰδιῶται, προσφέροντες εἰς τάς ἐπιχειρήσεις τάς ὑπηρεσίας τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν τοὺς ὁποίους κατέχουν, λαμβάνουν ἀμοιβάς εἰς χρῆμα (ἐργατικόν μισθόν, τόκον, ἔγγειον πρόσδοον, κέρδη). Τό σύνολον τῶν ἀμοιβῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἐντός ἐνός ἔτους ἀποτελεῖ τό ἐθνικόν εἰσόδημα τῆς οἰκονομίας. Εἶναι προφανές ὅτι τό ἐθνικόν εἰσόδημα εἶναι τό ἄθροισμα τῶν γινομένων τῶν ποσοτήτων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐπί τάς τιμάς των, ἥτοι :

$$\begin{bmatrix} \text{Εθνικόν} \\ \text{Είσοδημα} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{Ποσότητες} \\ \text{Συντελεστών} \\ \text{Παραγωγής} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{Τιμαί} \\ \text{Συντελεστών} \\ \text{Παραγωγής} \end{bmatrix}$$

Ἐν συνεχείᾳ οἱ ἰδιῶται δαπανοῦν τὸ εἰσόδημά των προβαίνοντες εἰς ἀγοράς διαφόρων ἀγαθῶν, ἥτοι οἱ ἰδιῶται μετατρέπουσιν τὸ εἰσόδημά των εἰς δαπάνας. Αἱ δαπάναι αὗται εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῶν ποσοτήτων τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τὰς τιμὰς των, ἥτοι :

$$\begin{bmatrix} \text{Δαπάναι} \\ \text{ἐπὶ ἀγαθῶν} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{Ποσότητες} \\ \text{Ἀγαθῶν} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{Τιμαί} \\ \text{Ἀγαθῶν} \end{bmatrix}$$

Αἱ χρηματικαὶ συναλλαγαὶ μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπεικονίζονται εἰς τὸ διάγραμμα 14.

Χρηματικαὶ ροαὶ τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος

Διάγραμμα 14

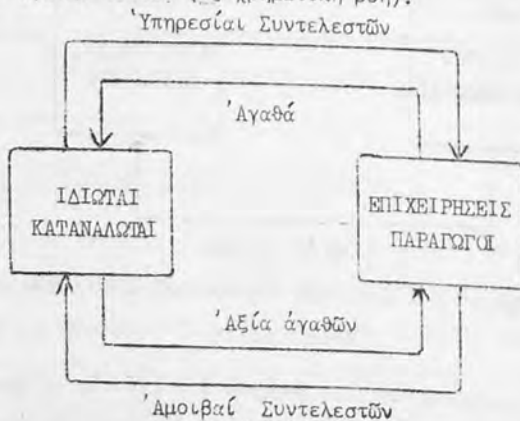
Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι καὶ εἰς τὸ χρηματικὸν κύκλωμα πραγματοποιεῖται οὐσιαστικῶς ἡ αὐτὴ λειτουργία ἀνταλλαγῆς ὡς καὶ εἰς τὸ πραγματικὸν κύκλωμα, ἥτοι ἡ ἀνταλλαγὴ ἀγαθῶν πρὸς ὑπηρεσίας συντελεστῶν παραγωγῆς. Ἀλλὰ ἡ λειτουργία αὕτη πραγματοποιεῖται ἐμμέσως, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ χρήματος. Αἱ συναλλαγαὶ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως λαμβάνουσι χρηματικὴν μορφήν :

οι ιδιώται εισπράττουν από τας επιχειρήσεις εισόδημα, και αί επιχειρήσεις εισπράττουν τό αντίτιμον τῶν πωλουμένων ὑπ' αὐτῶν ἀγαθῶν, ὑπό τήν μορφήν δαπανῶν τῶν ιδιωτῶν διά τήν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν. Αἱ ἀνωτέρω συναλλαγῆ ἀποτελοῦν τῆς χρηματικῆς ροᾶς μεταξύ τοῦ ιδιωτικοῦ καί ἐπιχειρηματικοῦ τομέως.

Αἱ χρηματικῆ ροαί ἔχουν ἀντίθετον κατεύθυνσιν πρὸς τῆς πραγματικῆς ροᾶς. Ἐπί τοῦ διαγράμματος 15 παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Ἐκ τοῦ ιδιωτικοῦ τομέως ἐκρέουν (πρὸς τόν ἐπιχειρηματικόν τομέα ὡς πραγματικῆ ροή) ὑπηρεσίαι συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καί εἰσρέουν (ἐκ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τομέως ὡς χρηματικῆ ροή) αἱ ἀμοιβαί τῶν συντελεστῶν αὐτῶν.

β) Ἐκ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ ἐξ ἄλλου τομέως ἐκρέουν τῆ ἀγαθά (ὡς πραγματικῆ ροή) καί εἰσρέουν αἱ δαπάναι τῶν ιδιωτῶν διά τήν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν τούτων (ὡς χρηματικῆ ροή).

Διάγραμμα 15

Δεδομένου ὅτι τό χρηματικόν καί τό πραγματικόν κύκλωμα περιγράφουν τήν αὐτήν λειτουργίαν, τῆς συναλλαγῆς τοῦ ιδιωτικοῦ καί τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τομέως, ταῦτα δέον νά ἐξισοροποῦνται. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διά τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καί τῶν συντελεστῶν. Τῆ παραγόμενα ἀγαθά θά περιέλθουν τελικῶς εἰς τῆ οἰκονομοῦντα ἄτομα ὡς ἀντάλ-

λαγμα διά τας προσφερθείσας ὑπ' αὐτῶν ὑπηρεσίας συντελεστῶν εἰς τήν παραγωγικήν διαδικασίαν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τό εἰσόδημα τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων μετατρέπεται τελικῶς εἰς δαπάνην διά τήν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν.

Αἱ τιμαί τῶν ἀγαθῶν καί τῶν συντελεστῶν δέον νά διαμορφωθοῦν εἰς τοιοῦτον ἐπίπεδον ὥστε νά ἐπιτευχθῇ ἡ ἰσότης:

$$\begin{bmatrix} \text{Συνολικόν} \\ \text{Εἰσόδημα} \\ \text{Συντελεστῶν} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{Συνολική} \\ \text{Δαπάνη} \\ \text{δι' ἀγαθά} \end{bmatrix}$$

$$\text{ἢ} \begin{bmatrix} \text{Ποσότης} \\ \text{Συντελεστῶν} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{Τιμαί} \\ \text{Συντελεστῶν} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{Ποσότης} \\ \text{Ἀγαθῶν} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{Τιμαί} \\ \text{Ἀγαθῶν} \end{bmatrix}$$

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως καθίσταται φανερά ἡ σημασία τῶν τιμῶν ἐντός τῆς οἰκονομίας: Διά τῶν τιμῶν ἐπιλύονται τά βασικά προβλήματα τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καί τῆς διανομῆς τούτων.

Ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατέστη φανερά καί ἡ σχέσις ἀλληλεξαρτήσεως τιμῶν ἀγαθῶν καί τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Αἱ τιμαί αὗται προσδιορίζονται ταυτόχρονως ἐντός τῆς οἰκονομίας (ἐν ἀλληλεξαρτήσει καί ἀλληλεπιδράσει) κατά τοιοῦτον τρόπον ὥστε νά ἐξισοροποῦνται αἱ δύο πλευραί τοῦ οἰκονομικοῦ κυκλώματος.

Εἰς τά ἐπόμενα κεφάλαια ἀσχολούμεθα μέ τόν σχηματισμόν τῶν τιμῶν ἐντός τῆς ἀγορᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε

Ι. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΑΓΟΡΑΣ

Α. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.

Ἐλέχθη ὅτι εἰς τὰ ἐλεύθερα οἰκονομικά συστήματα τὰ βασικά προβλήματα τῆς οἰκονομίας - ἦτοι τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς τῶν παραχθσομένων ἀγαθῶν, τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς τῶν μεθόδων παραγωγῆς διὰ τὴν ἀποδοτικωτέραν χρησιμοποίησιν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς διανομῆς τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν εἰς τοὺς παραγωγικούς συντελεστάς, οἱ ὅποιοι συνειργάσθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν - ἐπιλύονται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν.

Αἱ τιμαὶ διαμορφοῦνται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς. Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ μηχανισμοῦ κατὰ τὸν ὅποιον διαμορφοῦνται αἱ τιμαὶ εἰς τὴν ἀγοράν ἀπαιτεῖται ἡ διευκρίνισις τῆς ἐννοίας τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς.

Τιμὴ ἐνός ἀγαθοῦ εἶναι τὸ σύνολον τῶν χρηματικῶν μονάδων πρὸς τὰς ὁποίας ἀνταλλάσσεται ἡ μονὰς τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἐνός ἀγαθοῦ εἶναι αἱ ποσότητες τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, αἱ ὅποιοι ἀποκτῶνται ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς μιᾶς μονάδος ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ. Ἐπί παραδείγματι ἂν ἓν κιλόν ἐλαίου ἀνταλλάσσεται πρὸς 5 κιλὰ σίτου, ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τοῦ ἐλαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸν σίτον εἶναι αἱ 5 μονάδες σίτου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λέγομεν ὅτι τὰ δύο ἀγαθὰ ἀνταλλάσσονται εἰς τὴν σχέσιν 1 πρὸς 5 (1:5). Ὁσαύτως ἂν διὰ τῆς προσφορᾶς 1 κилоῦ ἐλαίου ἀποκτῶνται δύο μέτρα ὑφάσματος, ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τοῦ ἐλαίου ὡς πρὸς τὸ ὑφασμα εἶναι ἡ ποσότης τῶν δύο μέτρων ὑφάσματος καὶ ἡ

ἀνταλλακτική σχέσεις τῶν δύο ἀγαθῶν εἶναι 1 πρὸς 2 (1:2). Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἐκάστου ἀγαθοῦ ὀρίζεται ὡς πρὸς ἓν ἕκαστον ἐκ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν μεμονωμένως. "Ἦτοι συγκρίνεται ἐκάστοτε τὸ ἀγαθόν πρὸς τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ καὶ καθορίζεται ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία αὐτοῦ ὡς ἡ ποσότης τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποκινῶνται διὰ τῆς προσφορᾶς μιᾶς μονάδος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ.

Ὁ καθορισμὸς τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν γίνεται πολὺ εὐκολώτερον ὅταν ἕκαστον ἀγαθόν συγκρίνεται ὄχι πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ διὰ νὰ καθορισθῇ ἡ ἀνταλλακτικὴ του σχέσις μέ ἓν ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀμέσως, ἀλλὰ ἂν ὅλα τὰ ἀγαθὰ συγκρίνωνται πρὸς ἓν κοινόν ἀγαθόν. Τὸ κοινόν αὐτό μέτρον τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν εἶναι τὸ χρῆμα. Οὕτω διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ χρήματος ὡς κοινοῦ μέτρου συγκρίσεως, ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τῶν ἀγαθῶν καθορίζεται ἑμέσως, ὡς ἐξῆς: Καθορίζονται αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν, ἔστω ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ x εἶναι 2 ὀρχ. καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ y εἶναι 10 ὀρχ. Ἐκ τῶν τιμῶν τῶν δύο ἀγαθῶν εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀνταλλακτικὴ σχέσις τῶν δύο ἀγαθῶν εἶναι πέντε μονάδες τοῦ x πρὸς 1 μονάδα τοῦ y . Διότι αἱ πέντε μονάδες τοῦ x κοστίζουν 10 ὀρχ. (5 μον. \times 2 ὀρχ. = 10 ὀρχ.), ὅσον ἀκριβῶς στοιχίζει μία μονάς ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ y . Ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ ἀγαθὰ x καὶ y ἀνταλλάσσονται μεταξύ των εἰς τὴν σχέσιν 5 πρὸς 1. Ἡ, ἄλλως, 5 μονάδες τοῦ x ἀνταλλάσσονται πρὸς 1 μονάδα τοῦ y .

Ἄγορά ἐνός ἀγαθοῦ εἶναι ἡ τοπικὴ καὶ χρονικὴ συσχέτισις ζητουμένων καὶ προσφερομένων ποσοτήτων τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ. Ἡ ἀγορὰ δημιουργεῖται ὑπὸ τῶν παραγωγῶν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἀγοραστῶν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι δέον νὰ εὐρίσκωνται εἰς κάποιαν ἐπικοινωνίαν μεταξύ των (ὄχι κατ' ἀνάγκην νὰ εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον) ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀνταλλάξουν ἢ νὰ συμφωνήσουν τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ἀγαθοῦ. Οἱ παραγωγοὶ προσφέρουν τὸ ἀγαθόν πρὸς ἀνταλλαγὴν ἔναντι χρήματος, οἱ δὲ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀγοράσουν

τό αγαθόν εἶναι διατεθειμένοι νά καταβάλλουν τήν εἰς χρήμα ἀξίαν αὐτοῦ διά τήν ἀπόκτησίν του. Δεῦ εἶναι ἀναγκαῖον οἱ ἀγορασταί καί οἱ πωληταί νά εὐρίσκωνται εἰς τόν ἴδιον τόπον. Ἀρκεῖ νά εἶναι δυνατή ἡ μεταξύ των ἐπικοινωνία καθ' οἴανδήποτε τρόπον (π.χ. διά τηλεφώνου). Ἡ "τοπική" συσχέτισις προσφερομένων καί ζητούμενων ποσοτήτων δέον νά λαμβάνεται ὑπό εὐρυτέραν ἔννοιαν. Ἐξ ἄλλου αἱ ἐπιθυμίαι ἀγοραστῶν καί πωλητῶν δέον νά ἀναφέρονται εἰς ἓν ὠρισμένον χρονικόν διάστημα. Ἐν ἄλλοις λόγοις αἱ συναλλαγαί μεταξύ προσφερόντων καί ζητούντων τό αγαθόν δέον νά πραγματοποιοῦνται ἐντός δοθείσης χρονικῆς περιόδου.

Β. ΜΟΡΦΑΙ ΑΓΟΡΑΣ.

Μέ κριτήριον τήν εὐχέρειαν ἐπηρεασμοῦ τῆς τιμῆς ὑπό τῶν ἐπί μέρους ἀγοραστῶν ἢ πωλητῶν διακρίνομεν διαφόρους μορφάς ἀγορῶν. Οὕτω ἀναλόγως τῆς δυνατότητος τήν ὁποίαν ἔχουν οἱ μεμονωμένοι ἀγορασταί ἢ πωληταί νά ἐπηρεάσουν τό ὕψος τῆς τιμῆς, ἀυξάνοντες ἢ μειοῦντες τὰς ὑπ' αὐτῶν ζητούμενας ἢ προσφερομένας ποσότητες τῶν αγαθῶν, αἱ ἀγοραί διακρίνονται εἰς τὰς κάτωθι κατηγορίας.

1) Πλήρως ἀνταγωνιστική ἀγορά ἢ ἀγορά πλήρους ἀνταγωνισμοῦ, ἢ ἀγορά ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἢ ἀγορά τελείου ἀνταγωνισμοῦ). Εἰς τήν ἐν λόγω μορφήν ἀγορᾶς οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπί τῆς τιμῆς δύνανται νά ἀσκήσουν διά τῶν ἐνεργειῶν των οἱ ἐπί μέρους ἀγορασταί ἢ πωληταί. Διά νά ἐξασφαλισθῇ ἡ συνθήκη αὕτη τῆς μῆς δυνατότητος ἐπηρεασμοῦ τῆς τιμῆς, δέον νά ὑπάρξουν ὠρισμένοι προϋποθέσεις μέ τὰς ὁποίας ἀσχολούμεθα εἰς ἐπομένην παράγραφον.

2) Μονοπώλιον (ἢ μονοπωλιακή ἀγορά), εἰς τό ὁποῖον ὁλόκληρος ἡ προσφορά τοῦ ἀγαθοῦ προέρχεται ἀπό ἓνα μόνον πωλητήν, καί μονοψώνιον, εἰς τό ὁποῖον ὁλόκληρος ἡ ζήτησις προέρχεται ἀπό ἓνα μόνον ἀγοραστήν. Εἰς τὰς ἀγοράς ταύτας ἡ δυνατότης ἐπηρεασμοῦ τῆς τιμῆς ὑπό τοῦ μονοπωλητοῦ ἢ τοῦ μοναδικοῦ ἀγοραστοῦ εἶναι τόσον

μεγάλη ὥστε νά δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι εἰς τήν μονοπωλιακὴν καί τήν μονοφωνιακὴν ἀγοράν ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ εὐρίσκεται ὑπὸ τόν ἀπόλυτον σχεδόν ἔλεγχον τοῦ μονοπωλητοῦ ἢ τοῦ μοναδικοῦ ἀγοραστοῦ. Εἶναι προφανές ὅτι αἱ δύο αὗται μορφαὶ ἀγορᾶς ἀποτελοῦν τήν ἄκρας ἀντίθετον περίπτωσιν τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

3) Μεταξύ τῶν δύο ὡς ἄνω ἀκραίων μορφῶν ἀγορᾶς περιλαμβάνεται ἡ μορφή τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἀτελοῦς ἀνταγωνισμοῦ, εἰς τήν ὁποίαν ὑφίσταται δυνατότης ἐπηρεασμοῦ, μέχρις ὀρισμένου βαθμοῦ, τῆς τιμῆς ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους ἀγοραστῶν ἢ πωλητῶν. Εἰς τήν ἀγοράν δηλαδή τοῦ ἀτελοῦς ἀνταγωνισμοῦ ἡ τιμὴ δέν εἶναι μὲν ὑπὸ τόν ἀπόλυτον ἔλεγχον τοῦ πωλητοῦ ἢ τοῦ ἀγοραστοῦ (ὡς εἰς τό μονοπῶλιον καί τό μονοφώνιον), ἀλλά οὔτε καί δεδομένη (ὡς εἰς τήν ἐλευθέραν ἀνταγωνιστικὴν ἀγοράν). Μεμονωμένοι ἀγορασταὶ ἢ πωληταὶ δύνανται, μεταβάλλοντες τήν ὑπ' αὐτῶν ἀγοραζομένην ἢ πωλουμένην ποσότητα, νά ἐπηρεάσουν κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἥτιον τό ὕψος τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς τήν ἀγοράν ἀτελοῦς ἀνταγωνισμοῦ δυνάμεθα νά διακρίνωμεν ὀρισμένας ὑποδιαίρεσεις ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἀτελείας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Αἱ πλέον συνήθεις μορφαὶ ἀτελοῦς ἀνταγωνισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τύχει θεωρητικῆς ἀναλύσεως, εἶναι : α) ἡ ἀγορά τοῦ μονοπωλιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ, β) ἡ ἀγορά τοῦ ὀλιγοπωλιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ, γ) ἡ ἀγορά τοῦ δυοπωλίου (ἢ δυπωλίου).

Κατωτέρω προβαίνομεν εἰς σύντομον ἐξέτασιν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν ἐκάστης τῶν ὡς ἄνω μορφῶν ἀγορᾶς.

1. Πλήρως Ἀνταγωνιστικὴ Ἀγορά (ἢ Ἀγορά τελείου ἀνταγωνισμοῦ).

Τὰ βασικά χαρακτηριστικά τῆς ἐν λόγῳ ἀγορᾶς εἶναι πέντε.

- 1) Μεγάλος ἀριθμὸς πωλητῶν.
- 2) Μεγάλος ἀριθμὸς ἀγοραστῶν.
- 3) Ὁμοιογενές προϊόν.
- 4) Πλήρης γνῶσις τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τῶν

ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν. 5) Ἐλευθερία εἰσόδου καὶ ἐξόδου παραγωγικῶν μονάδων (ἐπιχειρήσεων) εἰς τὴν ἀγοράν. Δι' προϋποθέσεις αὗται εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὑπάρξη πλήρους ἀνταγωνισμοῦ, ἥτοι διὰ τὴν μὴ ὑπάρχη δυνατότητος ἐπηρεασμοῦ τῆς τιμῆς ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν.

1) Μεγάλος ἀριθμὸς παραγωγῶν. Δεδομένου ὅτι οἱ παραγωγοὶ εἶναι πολλοί, ἡ ὑφ' ἐνός ἐκάστου προσφερομένη ποσότης προϊόντος, ὅσονδήποτε σημαντικὴ καθ' ἑαυτὴν, ἀποτελεῖ μικρὸν τμῆμα τῆς συνολικῶς προσφερομένης εἰς τὴν ἀγοράν ποσότητος τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπομένως ἕκαστος παραγωγὸς μεμονωμένως δέν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ ὄψος τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, ἥτοι δέν δύναται νὰ αὐξήσῃ τὴν τιμὴν μειῶνων τὴν προσφερομένην ὑπ' αὐτοῦ ποσότητα, ἢ ἀντιστρόφως δέν δύναται νὰ προκαλέσῃ μείωσιν τῆς τιμῆς διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς προσφερομένης ὑπ' αὐτοῦ ποσότητος. Τοῦτο δέ διότι αἱ ποσότητες ἐκάστου παραγωγοῦ ἀποτελοῦν μικρὸν μόνον μέρος τῆς συνολικῆς προσφορᾶς. Κατὰ συνέπειαν δι' ἕκαστον μεμονωμένον παραγωγὸν ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς εἶναι δεδομένη καὶ οὗτος δέν δύναται νὰ τὴν ἐπηρεάσῃ. Ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς τὴν (δεδομένην) τιμὴν τῆς ἀγορᾶς ἕκαστος παραγωγὸς δύναται νὰ προσφέρῃ οἰανδήποτε ποσότητα ἀγαθοῦ χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ.

2) Μεγάλος ἀριθμὸς ἀγοραστῶν. Τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα διὰ τοὺς πωλητὰς ἰσχύουν κατ' ἀναλογίαν καὶ διὰ τοὺς ἀγοραστὰς. Οὕτω ἕκαστος τούτων δέν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν τιμὴν, δεδομένου ὅτι ἡ ζητουμένη ὑπ' αὐτοῦ ποσότης, ὅσονδήποτε σημαντικὴ καθ' ἑαυτὴν (μεμονωμένως ἐξεταζομένη) ἀποτελεῖ μικρὸν μόνον τμῆμα τῆς συνολικῆς ζητήσεως. Ἐπομένως δι' ἕκαστον ἀγοραστὴν ἡ τιμὴ εἶναι δεδομένη, εἰς ταύτην δέ δύναται νὰ ἀφοράσῃ οἰανδήποτε ποσότητα ἐπιθυμητῆ.

3) Ὁμοιογενές προϊόν. Τὸ ὑφ' ἐκάστου παραγωγοῦ προσφερόμενον προϊόν δεόν νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς ποιότητος καὶ μορφῆς

μέ τό προϊόν παντός ἑτέρου παραγωγῶ. Κατά συνέπειαν οὐδεὶς παραγωγὸς δύναται νά ζητήσῃ διάφορον τιμὴν διὰ τό προϊόν του. Ἐάν ἔπραττε τοῦτο οἱ ἀγορασταὶ θά ἐστρέφοντο πρὸς ἄλλον παραγωγόν, ἐφόσον τό προϊόν αὐτοῦ θά ἦτο ἀκριβῶς τῆς αὐτῆς ποιότητος μέ τό προϊόν τοῦ πρώτου. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπαρξίς ἀπολύτως ὁμοιογενοῦς προϊόντος ἀποκλείει τὴν περίπτωσιν οἱ ἀγορασταὶ νά θεωρήσουν τό προϊόν τοῦ ἑνὸς παραγωγῶ καλλίτερον ἀπὸ τό προϊόν τοῦ ἄλλου καὶ οὕτω νά προσφέρωμεν διαφόρους τιμὰς εἰς τοὺς καθ' ἕναστον παραγωγούς.

4) Πλήρης γνῶσις ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν καὶ τῶν πωλητῶν τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀγοράν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τόσον οἱ ἀγορασταὶ ὅσον καὶ οἱ πωληταὶ εἶναι καλῶς πληροφορημένοι περὶ τῆς ἐπικρατούσης τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, περὶ τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος αὐτοῦ. Ἄν δέν ἔχουν πλήρη γνῶσιν τῶν συνθηκῶν τούτων εἶναι πιθανόν οἱ μὲν ἀγορασταὶ νά καταβάλουν ὑψηλοτέραν ἢ χαμηλοτέραν τιμὴν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου οἱ πωληταὶ εἶναι δυνατόν νά ἀξιῶσουν διάφορον τιμὴν τῆς πράγματι ἰσχυοῦσης εἰς τὴν ἀγοράν, ἀκριβῶς λόγῳ ἑλλιποῦς γνώσεως τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς.

5) Ἐλευθερία εἰσόδου καὶ ἐξόδου τῶν παραγωγῶν εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀγοράν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δέν ὑφίστανται περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐγκατάστασιν νέων παραγωγῶν εἰς τὴν ἀγοράν ἢ τὴν ἀποχώρησιν ἐξ αὐτῆς παλαιῶν παραγωγικῶν μονάδων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξασφαλίζεται ἡ μετακίνησις τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐξ ἑνὸς κλάδου παραγωγῆς εἰς ἕτερον παρουσιάζοντα μεγαλύτερον κέρδος.

Ὡς γενικόν συμπέρασμα δύναται νά λεχθῇ ὅτι ἐλευθέρα ἀνταγωνιστικὴ ἀγορὰ εἶναι ἡ ἀγορὰ ἐκεῖνη εἰς τὴν ὁποίαν ἡ τιμὴ εἶναι δεδομένη, ἔχει διαμορφωθῆ ἐκ τῶν ταύτοχρόνων ἀποφάσεων μεγάλου ἀριθμοῦ ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων μεμονωμένως

οὐδεμίαν ἐπίδρασιν δύναται νά ἔχη ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τιμῆς: Ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς ἡ τιμὴ προσδιορίζεται ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀγοραστῶν, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νά ἀποκτήσουν τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν μικροτέρην δυνατὴν τιμὴν, καὶ τῶν πωλητῶν, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νά τὸ διαθέσουν εἰς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν τιμὴν. Οὐδεὶς μεμονωμένος ἀγοραστής δύναται νά καθορίσῃ ὑψηλοτέραν τῆς κρατούσης τιμὴν, διότι οἱ ἀγορασταὶ θά στραφοῦν πρὸς ἐτέρους πωλητάς. Ἐξ ἄλλου οὐδεὶς ἀγοραστής δύναται νά ἀποκτήσῃ τὸ ἀγαθὸν εἰς κατωτέραν τῆς κρατούσης τιμὴν, διότι οὐδεὶς πωλητῆς εἶναι διατεθειμένος νά πωλήσῃ εἰς χαμηλοτέραν τῆς κρατούσης εἰς τὴν ἀγορὰν τιμῆς. Οὕτω οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς τιμῆς δύναται νά ἀσκήσῃ εἷς ἀγοραστής ἢ εἷς πωλητῆς μεμονωμένως.

2. Μονοπώλιον, ἢ μονοπωλιακὴ ἀγορά.

Μονοπωλιακὴ καλεῖται μία ἀγορὰ ἔταν ὁλόκληρος ἡ προσφορά προέρχεται ἐκ μίας μόνον παραγωγικῆς μονάδος. Ἡ παραγωγικὴ αὕτη μονάς καλεῖται μονοπωλητής. Ἐπὶ τριαύτας συνθήκας εἶναι προφανές ὅτι ὁ μονοπωλητής δύναται νά ἀσκήσῃ οὐσιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τιμῆς. Ἐχὼν ἀπέναντί του δοθεῖσαν ζήτησιν διὰ τὸ προϊόν του, ὁ μονοπωλητής δύναται νά καθορίσῃ τὴν τιμὴν εἰς τὴν ὁποίαν θά προσφέρῃ τὸ προϊόν του. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὑφίσταται οὐσιαστικὸς ἔλεγχος τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ μονοπωλητοῦ, ἰδίᾳ εἰς τὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας δέν ὑφίστανται ὑποκατάστατα προϊόντα.

Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς μονοπωλιακῆς ἀγορᾶς εἶναι ἡ ὑπαρξις ἑνὸς μόνον πωλητοῦ. Οὕτω ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ὁσάκις ἡ προσφορά τοῦ ἀγαθοῦ προέρχεται ὑπὸ ἑνὸς μόνον πωλητοῦ, ὀμιλοῦμεν περὶ μονοπώλιου. Εἰς τὴν μονοπωλιακὴν ἀγορὰν παραβιάζονται ὅπωςδήποτε (ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δέν ἰσχύουν) δύο τοῦλάχιστον ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἡ ὑπαρξις

μεγάλου αριθμοῦ πωλητῶν καί ἡ ἐλευθερία εἰσόδου νέων παραγωγικῶν μονάδων εἰς τὴν ἀγοράν. Διότι ὁ μονοπωλητὴς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν λειτουργίαν νέων παραγωγικῶν μονάδων διὰ τῆς προ-σφορᾶς τοῦ προϊόντος του εἰς τιμὴν κατωτέραν τοῦ κόστους τοῦ νέου παραγωγοῦ, οὕτως ὥστε οὗτος νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐγκαταλείψῃ, λόγω ζημιῶν, τὴν ἀγοράν. Παραδείγματα μονοπωλίου ἐν Ἑλλάδι εἶναι τὸ κρατικόν μονοπώλιον ἄλατος, ὁ Ο.Τ.Ε., ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος "πωλητὴς" τηλεπικοινωνιακῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ ΔΒΗ, ἡ ὁποία εἶναι ὁ μόνος πωλητὴς ἠλεκτρισμοῦ, τὸ διυλιστήριον πετρελαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ μόνος πωλητὴς πετρελαιοειδῶν κ.ο.κ.

3. Μονοψώνιον.

Ὡς μονοψώνιον χαρακτηρίζεται ὁ τύπος ἐκεῖνος τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον ὀλόκληρος ἡ ζήτησις προέρχεται ὑπὸ ἐνός μόνου ἀγοραστοῦ. Ἐπὶ παραδείγματι ἂν εἰς μίαν χώραν ὑπάρχῃ μία μόνον βιομηχανία ζαχαρώς, αὕτη ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἀγοραστὴν τῶν καλλιεργουμένων εἰς τὴν χώραν ζαχαροτεύτλων. Ὁ ἀγοραστὴς δύναται νὰ καθορίσῃ κατὰ τὴν κρίσιν του τὸ ὕψος τῆς τιμῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀγοράσῃ τὸ προσφερόμενον προϊόν. Οἱ προσφέροντες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶν τὴν καθορισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ τιμὴν, δεδομένου ὅτι δέν δύναται νὰ εὑρῶν ἄλλον ἀγοραστὴν.

4. Ἀγορά Ἀτελοῦς Ἀνταγωνισμοῦ.

α) Ἀγορά Μονοπωλιακοῦ Ἀνταγωνισμοῦ.

Τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἀγορᾶς ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς : 1) Μεγάλος ἀριθμὸς ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν. 2) Ἐλευθερία εἰσόδου καὶ ἐξόδου εἰς τὴν ἀγοράν. 3) Διαφοροποιημένον προϊόν. Ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο

διαφέρει ή αγορά τοῦ μονοπωλιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀπό τήν αγοράν τοῦ πλήρους ἀνταγωνισμοῦ. Ὁ βαθμός τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ προϊόντος δέν ἔχει αὐτός καθ' ἑαυτόν σημασίαν. Ἡ διαφορά τοῦ προϊόντος ἀπό παραγωγοῦ εἰς παραγωγόν δύναται νά εἶναι μεγάλη ἢ μικρά (π.χ. κάλτσες διαφόρου ποιότητος ἢ ἀντοχῆς, ποτά διαφόρων ἐργοστασίων κλπ.). Πιθανόν μάλιστα ή διαφορά νά μή ὑφίσταται κἄν εἰς τήν πραγματικότητα. Ἀρκεῖ οἱ ἀγορασταί νά πιστεύουν ὅτι τά προϊόντα τῶν διαφόρων παραγωγῶν ἔχουν διαφοράν μεταξύ των (εἶναι διαφοροποιημένα) ἔστω καί ἂν οὐδεμία οὐσιαστική μεταξύ αὐτῶν ὑφίσταται διαφορά εἰς τήν πραγματικότητα. (Π.χ. ὁ αὐτός τύπος ἄρτου ὑπό διάφορον συσκευασίαν ἢ ὀνομασίαν: ἄρτος λευκός, ἄρτος πολυτελείας, συσκευασμένος εἰς νάυλον κλπ.). Τοιαύτη πίστις εἰς τούς ἀγοραστάς διαμορφοῦται κυρίως διά τῆς διαφημῆσεως.

Ἰ. Ὑπό τās ἀνωτέρω συνθήκας, καίτοι ὁ ἀριθμός τῶν ἀγοραστῶν καί τῶν πωλητῶν εἶναι μέγας, ή τιμή διά τοῦ αὐτοῦ τύπου ἀγαθά εἶναι δυνατόν νά διαφέρῃ καί νά ἐπηρεασθῇ ἔν τινι μέτρῳ ὑπό τῶν παραγωγῶν, διά τῆς προσφορᾶς διαφοροποιημένου προϊόντος. Π.χ. ὑπάρχουν διάφοροι τιμαί διά τούς διαφόρους τύπους μολυβδοκοινούλων διαρκείας, διά τούς διαφόρους τύπους κλωστῶν, διά τούς διαφόρους τύπους τοῦ αὐτοῦ ποτοῦ (λεμονάδες διαφόρων ἐργοστασίων κ.ο.κ.).

β) Ὀλιγοπωλιακή Ἀγορά καί Ὀλιγοφωνιακή ἀγορά.

Ἐνταῦθα τό κύριον χαρακτηριστικόν τῆς ἀγορᾶς εἶναι ή ὕπαρξις μικροῦ ἀριθμοῦ πωλητῶν ἢ ἀγοραστῶν ἀντιστοίχως. Ἦτοι εἰς μέν τό ὀλιγοπώλιον δέν ἰσχύει ή πρώτη, εἰς δέ τό ὀλιγοφώνιον δέν ἰσχύει ή δευτέρα τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Αἱ λοιπαί συνθήκαι τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ πιθανόν νά ἰσχύουν ἢ νά μή ἰσχύουν εἰς τό ὀλιγοπώλιον ἢ τό ὀλιγοφώνιον. Ἐπί παραδείγματι τό προϊόν δυνατόν νά εἶναι ὁμοιογενές(Π.χ.

ὡς εἰς τὸ ὀλιγοπώλιον τιμέντων), ἢ νὰ εἶναι διαφοροποιημένον (ζυμαρικά διαφόρων βιομηχανιῶν καὶ διαφόρων τύπων).

Σημασίαν ἔχει ἡ ὑπαρξίς ὀλίγων πωλητῶν ἢ ὀλίγων ἀγοραστῶν εἰς τὴν ἀγοράν. Ὅσον μικρότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγοραστῶν ἢ τῶν πωλητῶν, τόσον μεγαλυτέρα ἡ ἐπίδρασις ἐκάστου μεμονωμένως ἀγοραστοῦ ἢ πωλητοῦ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Συνέπεια τῆς ὑπάρξεως ὀλίγων μόνον πωλητῶν (ἢ ἀγοραστῶν) εἶναι ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἑνὸς ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν. Ἐκαστος πωλητῆς προκειμένου νὰ αὐξήσῃ ἢ νὰ μειώσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένην ποσότητα (μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ἐπιρρεασμὸν τῆς τιμῆς) λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς πιθανὰς ἀντιδράσεις τῶν λοιπῶν πωλητῶν, διότι γνωρίζει ὅτι ἕκαστος τούτων δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ πᾶσαν προσπάθειάν του ἐπιρρεασμοῦ τῆς τιμῆς. Ἐν ἄλλοις λόγοις αἱ ἐνέργειαι ἐκάστου πωλητοῦ ἐπηρεάζουν τὰς ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειάς τῶν λοιπῶν.

Τοιαῦται ὀλιγοπωλιακαὶ συνθήμαι διαμορφοῦνται εἰς μικράς χώρας ὅπου τὸ μέγεθος τῆς ἀγορᾶς δέν ἐπιτρέπει τὴν συνύπαρξιν πολλῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτω ἡ παραγωγή συγκεντροῦται εἰς χεῖρας ὀλίγων ἐπιχειρηματιῶν, οἱ ὅποιοι διαμορφῶνουν ὀλιγοπώλιον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει διὰ τὰ προϊόντα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή εἶναι οἰκονομικῶς συμφέρουσα μόνον ὅταν παράγωνται εἰς μεγάλην ποσότητα, λόγω τῶν ἀπαιτουμένων μεγάλων ἐγκαταστάσεων (π.χ. παραγωγή χάλυβος, διύλιστήρια πετρελαίου κ.ο.κ.). Καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ παραγωγή συγκεντροῦται εἰς χεῖρας ὀλίγων μεγάλων ἐπιχειρήσεων.

Δεδομένου ὅτι ὁ ἀριθμὸς πωλητῶν ἢ ἀγοραστῶν δύναται νὰ εἶναι διάφορος εἰς τὰς ἐπὶ μέρος ἀγοράς, ὑφίστανται διάφοροι μορφῆς ὀλιγοπωλιακαὶ ἢ ὀλιγοπωλιακαὶ ἀγοραί. Οὕτω δέν εἶναι εὐχερῆς ἡ διατύπωσις γενικῆς θεωρίας, καλυπτούσης ὅλας τὰς μορφάς ὀλιγοπωλίου ἢ ὀλιγοφωνίου. Ἡ ἀνάλυσις περιορίζεται εἰς συγκεκριμένας

περιπτώσεις.

Μεταξύ τῶν διερευνηθεισῶν θεωρητικῶς περιπτώσεων ὀλιγοπωλιακῆς ἀγορᾶς εἶναι τό δυσπώλιον, εἰς τό ὅποιον ἡ συνολική προσφορά τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας δύο μόνοι παραγωγῶν-πωλητῶν.

*

* *

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μορφῶν ἀγορᾶς θά μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐνταῦθα μόνον ἡ ἀγορά τοῦ πλήρους ἀνταγωνισμοῦ. Εἰς τήν ἐπομένην παράγραφον ἐξετάζομεν εἰς γενικᾶς γραμμᾶς τήν διαδικασίαν διαμορφώσεως τῆς τιμῆς ἐντός τῆς ἀγορᾶς ταύτης, ἥτοι τόν τρόπον λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς.

II. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (MARKET MECHANISM).

Ἡ τιμή διαμορφοῦται ὑπό τῶν δυνάμεων τῆς προσφοράς καί τῆς ζήτησεως ἐντός τῆς ἀγορᾶς. Ἡ τιμή εἶναι τό ἀποτέλεσμα πολυαρίθμων ἀνεξαρτήτων ἀποφάσεων, λαμβανομένων συνεχῶς ὑπό τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων, ἀγοραστῶν καί πωλητῶν, καταναλωτῶν καί παραγωγῶν, ζητούντων καί προσφερόντων. Πρίν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τήν ἀναλυτικήν ἐξέτασιν τοῦ μηχανισμοῦ διαμορφώσεως τῆς τιμῆς ἐντός τῆς ἀγορᾶς ὑπό τῶν δυνάμεων τῆς προσφοράς καί τῆς ζήτησεως, δίδομεν ἐν συντομίᾳ μίαν ἀπλοποιημένην εἰκόνα τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ ἐν λόγῳ μηχανισμοῦ. Οὕτω θά ἐξετάσομεν τās συνεπεΐας: πρῶτον, μιᾶς μεταβολῆς (αὐξήσεως ἢ μειώσεως) τῆς ζήτησεως δοθέντος ἀγαθοῦ, καί δεύτερον, μιᾶς μεταβολῆς (αὐξήσεως ἢ μειώσεως) τῆς προσφοράς ἐνός ἀγαθοῦ.

Πρώτον. Μεταβολή τῆς ζητήσεως δοθέντος ἀγαθοῦ.

Ἡ μεταβολή τῆς ζητήσεως δύναται νά εἶναι εἴτε αὐξησις, εἴτε μείωσις τῶν ζητουμένων ποσοτήτων τοῦ ἀγαθοῦ.

α) Αὐξησις Ζητήσεως. Ἐστω ὅτι μεταβάλλονται αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν καί αὐξάνεται ἡ ζήτησις δοθέντος ἀγαθοῦ. —→ Τοῦτο δημιουργεῖ ἔλλειψιν τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τήν ἀγοράν —→ μέ συνέπειαν νά ὑψωθῇ ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ. —→ Ὑψωσις τῆς τιμῆς δημιουργεῖ αὐξησίαν τῶν κερδῶν τῶν παραγωγῶν. —→ Οὕτω οἱ παραγωγοί ἐπιχειροῦν νά αὐξήσουν τήν παραγωγήν τοῦ ἀγαθοῦ, χρησιμοποιοῦντες περισσότερους συντελεστάς. —→ Προκαλεῖται αὐξησις τῆς ζητήσεως τῶν συντελεστῶν καί ὑψωσις τῶν τιμῶν των, διότι μόνον διά τῆς καταβολῆς ὑψηλοτέρων τιμῶν εἰς τοὺς συντελεστάς ἐπιτυγχάνεται ἡ προσέλκυσις αὐτῶν πρὸς τὸν ἐπεκτεινόμενον κλάδον παραγωγῆς. —→ Διά τῆς προσελκύσεως ταύτης μειοῦται ἡ παραγωγή εἰς ἄλλους κλάδους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπομακρύνονται οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταί. —→ Οὕτω διά τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν τίθενται εἰς κίνησιν δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς ἀναδιάρθρωσιν τῶν ἀγορῶν (μεταβολήν τῶν ἐπιπέδων παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν) καί εἰς ἀνακατανομήν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

β) Μείωσις Ζητήσεως. Ἐστω ὅτι λόγῳ μεταβολῆς τῶν προτιμήσεων ἢ λόγῳ ἐμφανίσεως ἑνὸς νέου προϊόντος, προκαλεῖται μείωσις τῆς ζητήσεως δοθέντος ἀγαθοῦ. —→ Τοῦτο δημιουργεῖ συσπύρεσιν ἀγαθῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐπιχειρηματιῶν. —→ Προκαλεῖται πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ —→ καί ζημίαι διά τοὺς παραγωγούς. —→ Οὗτοι θά μειώσουν τήν παραγωγήν των. —→ Ἐπομένως θά ζητήσουν ὀλιγώτε- ρους συντελεστάς, ἥτοι θά ἀποδεσμεύσουν παραγωγικοὺς συντελεστάς. —→ Οἱ συντελεσταί οὗτοι θά στραφοῦν εἰς ἄλλους κλάδους εἰς τοὺς ὁποίους λαμβάνουν μεγαλύτερας ἀμοιβάς. —→ Οὕτω θά αὐξηθῇ ἡ παραγωγή εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς κλάδους. —→ Ἐπομένως

καταλήγομεν εἰς τό αὐτό ὡς ἄνω συμπέρασμα, ὅτι, διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν τίθενται εἰς κίνησιν δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι τελικῶς ὀδηγοῦν εἰς ἀναδιάρθρωσιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καί ἀνακατανομήν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους παραγωγικῆς δραστηριότητος.

Δεύτερον. Μεταβολή Προσφορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ.

α) Αὔξησης τῆς προσφορᾶς. "Ἐστω ὅτι λόγῳ εὐνοϊκῶν καιρικῶν συνθηκῶν αὐξάνεται ἡ παραγωγή δοθέντος προϊόντος. —> Τοῦτο δημιουργεῖ ἀδιάθετα ἀποθέματα εἰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν. —> Οὗτοι μειώνουν τὴν τιμὴν ἐν τῇ προσπάθειά των νά ἀπαλλαγοῦν ἐκ τοῦ πλεονασμάτος τούτου. —> Τοῦτο βεβαίως συνεπάγεται μείωσιν τοῦ κέρδους τῶν παραγωγῶν. —> Ἐπομένως οὗτοι μειώνουν τὴν παραγωγὴν των. —> Ἀποδεσμεύονται παραγωγικοὶ συντελεσταί. —> Μειοῦται ἡ τιμὴ τῶν συντελεστῶν εἰς τὸν κλάδον αὐτόν καὶ οἱ συντελεσταί στρέφονται πρὸς ἄλλους κλάδους παραγωγῆς εἰς τοὺς ὁποίους λαμβάνουν μεγαλύτερας ἀμοιβάς. —> Εἰς τοὺς κλάδους τούτους δημιουργεῖται αὔξησης τοῦ παραγομένου προϊόντος. Οὕτω διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν ὀδηγοῦμεθα εἰς ἀναδιάρθρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἀνακατανομήν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἰς διαφόρους παραγωγικοὺς κλάδους.

β) Μείωσις τῆς προσφορᾶς. "Ἐστω ὅτι λόγῳ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν μειοῦται ἡ παραγωγή δοθέντος προϊόντος. —> Δημιουργεῖται ἔλλειμμα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν ζήτησιν. —> Οἱ ἀγορασταί, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ των νά ἐξασφαλίσουν ὠρισμένην ποσότητα ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ, καταβάλλουν ὑψηλοτέραν τιμὴν —> Ὑψώσεις τῆς τιμῆς δημιουργεῖ αὔξησην τοῦ κέρδους. —> Οἱ παραγωγοὶ ἐπιδιώκουν αὔξησην τῆς παραγωγῆς. —> Αὐξάνεται ἡ ζήτησις συντελεστῶν παραγωγῆς. —> Διὰ τὴν προσέλκυσιν συντελεστῶν ἀπὸ ἄλλους κλάδους

οἱ ἐπιχειρηματῆαι καταβάλλουν εἰς αὐτοὺς ὑψηλοτέρας τιμὰς. —>
 Οὕτω μειοῦται ἡ παράγωγι εἰς τοὺς κλάδους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπο-
 μακρύνονται οἱ συντελεσταί. Κατὰ συνέπειαν, μέσῳ τοῦ μηχανισμοῦ
 τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς ἐ-
 πιτυγχάνεται ἀναδιάρθρωσις τῆς παραγωγῆς καὶ ἀνακατανομή τῶν πα-
 ραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Ἐνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω, καταλήγομεν εἰς τὰ ἑξῆς:

Ἀύξησις τῆς ζητήσεως ἢ μείωσις τῆς προσφορᾶς δοθέντος ἀγα-
 θοῦ προκαλεῖ ἔλλειμμα εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἐντεῦθεν ὕψισιν τῆς τι-
 μῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Μείωσις τῆς ζητήσεως ἢ αὐξήσις τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ δη-
 μιουργεῖ πλεόνασμα εἰς τὴν ἀγοράν, μέ συνέπειαν τὴν πτώσιν τῆς
 τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ ὕψισις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ αὐξάνει τὸ κέρδος τῶν παρα-
 γωγῶν, ἐνῶ ἡ μείωσις τῆς τιμῆς μειώνει τὸ κέρδος τῶν παραγωγῶν.

Οἱ παραγωγοί, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους,
 θά ὤθηθουν εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου ὑψώθη
 ἡ τιμή, καὶ εἰς μείωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου ἡ
 τιμὴ ἐμειώθη.

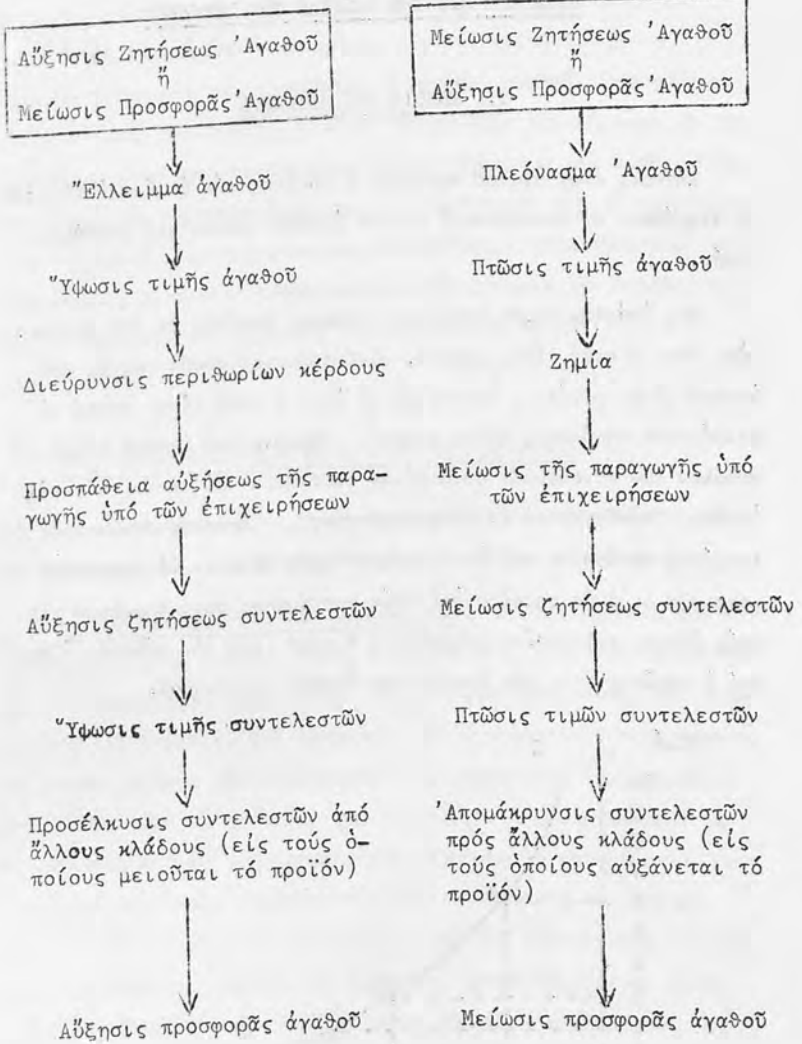
Ἡ προσπάθεια τῶν παραγωγῶν διὰ τὴν ἀναδιάρθρωσιν τῆς παρα-
 γωγῆς ὀδηγεῖ εἰς μεταβολὴν τῆς ζητήσεως τῶν παραγωγικῶν συντελε-
 στῶν. Οὕτω θά αὐξηθῇ ἡ ζήτησις (καὶ ἡ τιμὴ) τῶν συντελεστῶν τῶν
 χρησιμοποιουμένων εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου αὐξάνει
 ἡ τιμὴ, ἐνῶ θά μειωθῇ ἡ ζήτησις (ἐπομένως καὶ ἡ τιμὴ) τῶν συντελε-
 στῶν τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου
 ἡ τιμὴ μειοῦται.

Αἱ μεταβολαί τῶν τιμῶν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν θά ἀπομακρύνουν συντελεστάς ἀπό τούς κλάδους τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή μειοῦται, καί θά προσελκύσουν τούτους εἰς τούς κλάδους ἐκείνους τῶν ὁποίων τό προϊόν αὐξάνει.

Κατά τήν ἀνωτέρω διαδικασίαν μεταβολαί εἰς τήν ζήτησιν καί τήν προσφοράν τῶν ἀγαθῶν προκαλοῦν σειράν μεταβολῶν εἰς τήν ἀγοράν, αἱ ὁποῖαι τελικῶς ὀδηγοῦν εἰς ἀνακατανομήν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν πρὸς τήν ἐκάστοτε ἐπιθυμητήν κατεύθυνσιν. Αἱ μεταβολαί αὗται προκαλοῦνται διὰ τῶν ἐκάστοτε λαμβανομένων ἀποφάσεων ὑπό τῶν καταναλωτῶν ἀφ' ἑνός καί τῶν παραγωγῶν ἀφ' ἑτέρου.

Ὁ μηχανισμός τῶν τιμῶν δύναται νά διατυπωθῆ ἐν περιλήψει ὡς κατωτέρω.

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

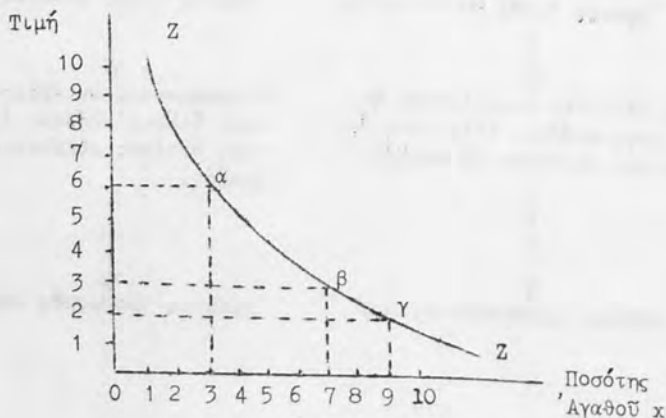

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣΙ. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

Ζήτησις ενός αγαθοῦ καλεῖται ἡ ποσότης τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦν νὰ ἀγοράσουν οἱ καταναλωταὶ ἐκ τοῦ αγαθοῦ τούτου εἰς διαφόρους τιμάς.

Εἰς ἐκάστην τιμὴν ζητεῖται διάφορος ποσότης ἐκ τοῦ αγαθοῦ. Οὕτω ὅταν ἡ τιμὴ εἶναι χαμηλὴ, αἱ ζητούμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ αγαθοῦ εἶναι μεγάλαι, ἀντιθέτως δὲ ὅταν ἡ τιμὴ εἶναι ὑψηλὴ αἱ ζητούμεναι ποσότητες εἶναι μικραὶ. Ζήτησις τοῦ αγαθοῦ εἶναι τὸ σύνολον τῶν συνδυασμῶν ζητουμένων ποσοτήτων καὶ τιμῶν εἰς τὰς ὁποίας ζητοῦνται αἱ ἐν λόγω ποσότητες. Ἐκαστος συνδυασμὸς ζητουμένης ποσότητος καὶ ἀντιστοίχου τιμῆς δύναται νὰ παρασταθῇ γραφικῶς δι' ἑνὸς σημείου ἐπὶ ἐνὸς συστήματος συντεταγμένων εἰς τοὺς ἄξονας τοῦ ὁποίου μετροῦνται ἡ τιμὴ (εἰς τὸν κάθετον ἄξονα) καὶ ἡ ποσότης (εἰς τὸν ὀριζόντιον ἄξονα) τοῦ αγαθοῦ.

Διάγραμμα 16

Ἐπί τοῦ διαγράμματος 16 τὸ σημεῖον α παριστᾷ τὸν συνδυασμὸν 3 μονάδων ἀγαθοῦ x , αἱ ὁποῖαι ζητοῦνται ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ x εἶναι 6 νομισματικαὶ μονάδες. Τὸ σημεῖον β παριστᾷ τὸν συνδυασμὸν 7 μονάδων ἀγαθοῦ ζητουμένων εἰς τὴν τιμὴν τῶν 3 ν.μ. Τὸ σημεῖον γ παριστᾷ τὸν συνδυασμὸν 9 μονάδων ἀγαθοῦ, ζητουμένων εἰς τὴν τιμὴν τῶν 2 ν.μ., κ.ο.κ. Τὸ σύνολον τῶν σημείων τῶν παριστάντων τοὺς συνδυασμοὺς ζητουμένων ποσοτήτων καὶ τιμῶν, διαμορφώνουν τὴν καμπύλην ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ (ZZ εἰς τὸ διάγραμμα 16). Κατωτέρω εἰς κεχωρισμένας παραγράφους, ἀσχολούμεθα μὲ τοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν τὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν, καὶ μὲ τὴν ἐξέτασιν τοῦ σχήματος τῆς καμπύλης ζητήσεως.

*

* *

II. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ.

Ἡ συνολικὴ ζήτησις δοθέντος ἀγαθοῦ x προσδιορίζεται ὑπὸ πολλῶν παραγόντων, οἱ σπουδαιότεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν. Αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν διὰ τὰ διάφορα ἀγαθὰ διαμορφοῦνται ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ ἐπιπέδου μορφώσεως, τοῦ χρηματικοῦ εἰσοδήματος, τοῦ χρώματος, τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, τῆς συγκεντρώσεως τῶν καταναλωτῶν εἰς μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας οἰκιστικὰς μονάδας (πόλεις, χωριά), κ.ο.κ. Ἔστι φανερόν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν καθορίζονται βασικῶς ἀπὸ φυσικοὺς, ψυχολογικοὺς καὶ κοινωνικοὺς παράγοντας, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λαμβάνονται ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ὡς δεδομένος παράγων, ὡς ἐξωγενής, προσδιοριζόμενος ἐκτὸς τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Γίνεται δηλαδὴ ἡ ὑπόθεσις ὅτι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν δέν ἐπηρεάζονται ἀπὸ οἰκονομικοὺς παράγοντας. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη μερικῶς μόνον εἶναι ἀληθής. Ἐκ

της παρακολουθήσεως της συμπεριφορᾶς τῶν καταναλωτῶν καθίσταται φανερόν ὅτι αἱ προτιμήσεις αὐτῶν ἐπηρεάζονται καί ἀπό οἰκονομικοῦς καθαρῶς παράγοντας ὡς π.χ. τό μέγεθος τοῦ εἰσοδήματος καί ἡ κατανομή του. "Αλλαι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν μέγαλον εἰσόδημα καί ἄλλαι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν μέ μικρόν εἰσόδημα. Ἐξ ἄλλου αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν ἐπηρεάζονται καί ἀπό διαφόρους οἰκονομικάς ἐνεργείας, ὡς π.χ. ἡ διαφήμισις, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἔχει ὡς ἀντικειμενικόν σκοπόν τόν ἐπιπηρεασμόν τῶν προτιμήσεων τῶν καταναλωτῶν. Τέλος αἱ προτιμήσεις τῶν ἐπί μέρους καταναλωτῶν ἐπηρεάζονται ἀπό τάς προτιμήσεις τῶν λοιπῶν ἀτόμων· μέ τά ὅποια ἔρχεται περισσότερο εἰς ἐπαφήν ἕκαστος ἄνθρωπος (φίλοι, συνάδελφοι, συγκάτοικοι, γείτονες κ.ο.κ.). Ἄνεξαρτήτως τῆς φύσεως καί τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῶν προτιμήσεων, γεγονός εἶναι ὅτι αὗται ἐπηρεάζουν βασικῶς τήν ζήτησιν τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν. Μεταβαλλομένων τῶν προτιμήσεων, μεταβάλλεται καί ἡ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν. Ἐπί παραδείγματι ἄν γίνῃ τῆς μόδας ἡ τηλεόρασις, ἡ τᾶ σιγαρέττα μέ φίλτρον, ἡ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν θά αὐξηθῇ, διότι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν μετεβλήθησαν.

2) Τό μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ συνολική ζήτησις δοθέντος ἀγαθοῦ ἀποτελεῖται ἀπό τό ἄθροισμα τῶν ἀτομικῶν ζητήσεων τῶν ἐπί μέρους καταναλωτῶν. Ὅσον αὐξάνεται ὁ πληθυσμός, τόσον αὐξάνεται καί ὁ ἀριθμός τῶν καταναλωτῶν καί ἐνεῦθεν καί ἡ ζήτησις τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν. Καί ὁ παράγων οὗτος λαμβάνεται ὑπό τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας ὡς ἐξωγενής, δεδομένου ὅτι αἱ μεταβολαί τοῦ πληθυσμοῦ προσδιορίζονται ἀπό μή οἰκονομικούς παράγοντας (ψυχολογικούς, βιολογικούς κλπ.).

3) Τό μέγεθος τοῦ εἰσοδήματος. Ὅσον μεγαλύτερον τό εἰσόδημα, τό ὅποϊον ἔχει εἰς καταναλωτής, τόσον μεγαλύτερας ποσότητος θά ζητήσῃ νά ἀγοράσῃ ἐκ τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν. Τοῦτο βεβαίως δέν σημαίνει

ὅτι ὅταν αὐξάνεται τὸ εἰσόδημα ὁ καταναλωτὴς θά αὐξήσῃ τὰς ἀγορὰς ἐξ ὄλων τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν. Ὅταν αὐξάνεται τὸ εἰσόδημα ἢ ζητήσεις μερικῶν ἀγαθῶν θά αὐξηθῇ περισσότερο ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν ἄλλων ἀγαθῶν. Ὅταν τὸ εἰσόδημα εἶναι χαμηλόν, ἐν μέγα τμῆμα αὐτοῦ διατίθεται πρὸς κάλυψιν τῶν βασικῶν ἀναγκῶν, ἥτοι δι' ἀγορὰν τροφίμων, ἐνδυμάτων, διὰ κοιτίαν κ.ο.κ. Οὕτω ὅταν τὸ εἰσόδημα αὐξάνεται, ἡ αὐξησις στρέφεται μᾶλλον πρὸς ἀγαθὰ καλύπτοντα ὀλιγώτερον βασικὰς ἀνάγκας (ἀγαθὰ πολυτελείας). Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ κανόνα ὅταν αὐξάνεται τὸ εἰσόδημα, αὐξάνεται καὶ ἡ ζήτησις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ πέραν ὀρισμένου ἐπιπέδου εἰσοδήματος, ἡ προκαλουμένη αὐξησις τῆς ζητήσεως εἶναι ἀναλογικῶς μεγαλύτερα διὰ τὰ ἀγαθὰ πολυτελείας καὶ μικροτέρα διὰ τὰ ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης. Ἵπάρχουν μάλιστα ἀγαθὰ τῶν ὁποίων ἡ ζήτησις μειοῦται ὅταν τὸ εἰσόδημα αὐξάνεται. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα λέγονται κατώτερα ἀγαθὰ (inferior goods). Ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἄρτος ἐκ κριθῆς εἶναι κατώτερον ἀγαθόν, διότι ἂν αὐξηθῇ τὸ εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν οὗτοι θά δυνηθοῦν νὰ ἀγοράσουν ἄρτον ἐκ σίτου, ὁ ὁποῖος εἶναι καλλιτέρας ποιότητος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐκ κριθῆς παραγόμενον.

4) Ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταξύ τῶν ἀτόμων τῆς οἰκονομίας. Αἱ προτιμήσεις τῶν ἀτόμων μὲν μέγαλον εἰσόδημα εἶναι σαφῶς διάφοροι τῶν προτιμήσεων τῶν ἀτόμων, τὰ ὅτι αὐτὰ ἔχουν μικρὸν εἰσόδημα. Οὕτω διὰ τὴν οἰκονομίαν ἐν τῷ συνόλῳ αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, καὶ ἐπομένως αἱ ζητήσεις τῶν ἀγαθῶν, θά παρουσιάζουν ἐντελῶς διάφορον μορφήν εἰς μίαν χώραν μὲ ὁμοιόμορφον κατανομήν τοῦ εἰσοδήματος, ἐν σχέσει πρὸς ἄλλην χώραν ὅπου ἡ κατανομή παρουσιάζει μεγάλας ἀνισότητας, ἔστω καὶ ἂν τὸ μέσον ἀνά κάτοικον εἰσόδημα εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς τὰς δύο χώρας. Πρὸς κατανοήσιν τούτου παραθέτομεν τὸ κατωθι παραδειγμα.

"Εστωσαν δύο χώραι Α και Β μέ τόν αὐτόν πληθυσμόν (έκ 1000 κατοίκων ἐκάστη) καί μέ τό αὐτό μέσον εἰσόδημα (έκ \$ 500 κατά κεφαλήν). Αἱ δύο χώραι ἔχουν διάφορον κατανομήν εἰσόδηματος. Εἰς τήν χώραν Α τό εἰσόδημα εἶναι κατανεμημένον εἰς τοὺς κατοίκους μέ μικράς διαφοράς μεταξύ των, π.χ. 500 ἄτομα ἔχουν εἰσόδημα ἐκ \$ 550 ἕκαστον καί τά ὑπόλοιπα 500 ἄτομα ἔχουν μέσον εἰσόδημα ἐκ 450 \$. Ἀντιθέτως εἰς τήν χώραν Β ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος παρουσιάζει μεγάλην ἀνισότητα. Οὕτω 10 ἄτομα (κατέχοντα π.χ. τάς πετρελαιοπηγάς τῆς χώρας) ἔχουν \$ 20,000 ἕκαστον , ἐνῶ τά ὑπόλοιπα 990 ἄτομα ἔχουν περίπου \$300 ἕκαστον. Ὑπό τάς ἀνωτέρω συνθήκας ἡ ζήτησις ἀγαθῶν θά εἶναι διάφορος εἰς τάς δύο χώρας, παρά τό γεγονός ὅτι αὗται ἔχουν τόν αὐτόν πληθυσμόν καί τό αὐτό μέσον κατά κεφαλήν εἰσόδημα. Γενικῶς εἰς τήν χώραν Β τό μεγαλύτερον μέρος τῆς ζήτησεως θά περιλαμβάνη εἶδη πρώτης ἀνάγκης, δεδομένου ὅτι ὁλόκληρος σχεδόν ὁ πληθυσμός (990 ἄτομα ἐκ τῶν 1000) ἔχει τόσον χαμηλόν εἰσόδημα ὥστε νά μή δύναται νά καλύψῃ περισσότερον πολυτελεῖς ἀνάγκας. Ἀντιθέτως εἰς τήν χώραν Α ἡ ζήτησις θά περιλαμβάνῃ τόσον ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης ὅσον καί ἀγαθὰ πολυτελείας.

5) Ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ ζήτησις δοθέντος ἀγαθοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ὅσον μεγαλύτερα ἡ τιμή, τόσον μικρότερα ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ, καί ἀντιστρόφως ὅσον χαμηλότερα ἡ τιμή, τόσον μεγαλύτερα θά εἶναι ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τήν ὑπαρξιν ὑποκαταστάτων ἀγαθῶν. Ἐκάστη ἀνάγκη δύναται κατά τό πλεῖστον νά καλύπτεται ὑπό περισσοτέρων ἀγαθῶν κατά τόν ἴδιον περίπου τρόπον. Οὕτω ὅταν αὐξηθῇ ἡ τιμή ἐνός ἀγαθοῦ μειοῦται ἡ ζήτησις του, διότι οἱ καταναλωταί στρέφονται πρὸς ἕτερα ὑποκατάστατα ἀγαθὰ. Ἐπί παραδείγματι ὅταν ὑψοῦται ἡ τιμή τοῦ βουτύρου, οἱ καταναλωταί στρέφονται πρὸς τήν φυτίνην ἢ τὰ λίπη. Ἡ ὅταν ὑψοῦται ἡ τιμή τῶν εἰσητηρίων τῶν τρόλλεϋ, οἱ καταναλωταί κυκλοφοροῦν μέ λεωφορεῖα κ.ο.κ.

6) Ἡ τιμὴ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν. Τὸ ὕψος τῆς ζητήσεως ἑνὸς ἀγαθοῦ x ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν. Ἐνταῦθα διακρίνομεν τρεῖς περιπτώσεις. α) Ὄταν τὸ ἕτερον ἀγαθὸν y εἶναι ὑποκατάστατον τοῦ x , ὕψους τῆς τιμῆς τοῦ ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ y δημιουργεῖ στροφὴν τῶν ἀγοραστῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν x καὶ αὐξήσιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ. Ὁμοίως μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ y προσελκύει ἀγοραστὰς ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x , τοῦ ὁποῦ οὕτω μειοῦται ἡ ζήτησις. β) Ὄταν τὸ ἕτερον ἀγαθὸν y καὶ τὸ ἀγαθὸν x εἶναι συμπληρωματικά ἀγαθὰ (αὐτοκίνηταν καὶ βενζίνη, μαγνητόφωνον καὶ μαγνητοταινία, γραμμόφωνον καὶ δίσκος γραμμοφώνου, ἠλεκτρισμὸς καὶ ἠλεκτρικὰ σκευῆ κ.ο.κ.), ὕψους τῆς τιμῆς τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ y (π.χ. τῶν αὐτοκινήτων) ὁδηγεῖ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ καὶ ἐπομένως προκαλεῖ καὶ μείωσιν τῆς ζητήσεως τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ x (ἐπὶ τοῦ προκειμένου μείωσιν τῆς ζητήσεως τῆς βενζίνης). Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν μεταβολὴ τῆς τιμῆς τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ θά ὁδηγήσῃ εἰς μεταβολὴν τῆς ζητήσεως καὶ τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ. Κάποια ἐπίδρασις καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν δὲν θά πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ. Π.χ. ἡ ὕψους τῆς τιμῆς τῆς βενζίνης πιθανόν νὰ μείωσῃ τὴν ζήτησιν μεγάλων βενζινοκινήτων αὐτοκινήτων καὶ νὰ στρέψῃ τοὺς καταναλωτὰς πρὸς τὴν ζήτησιν μικροτέρων καὶ πετρελαιοκινήτων αὐτοκινήτων. γ) Ὄταν τὸ ἕτερον ἀγαθὸν y δὲν ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν x (π.χ. τρόφιμα καὶ ἠλεκτρικὰ συσκευαί), μεταβολαὶ τῆς τιμῆς τοῦ y δὲν ἀναμένεται νὰ ἔχουν ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ x . Βεβαίως δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἐπίδρασις ἕμμεσος, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῆς τιμῆς τοῦ y μεταβάλλουν καὶ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν καταναλωτῶν. Π.χ. ὕψους τῆς τιμῆς τῶν τροφίμων προκαλεῖ τὴν δαπάνην μεγαλυτέρου μέρους τοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀνάγκης τῆς τροφῆς, κατὰ συνέπειαν ἀπομένει ὀλιγώτερον εἰσόδημα διὰ τὴν ἀγοράν ἑτέρων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων οὕτω ἡ ζήτησις θά

μειωθῆ, ἔστω καί ἂν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα δέν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν (ἀνταγωνιστικότητος ἢ συμπληρωματικότητος) μέ τὰ τρόφιμα.

7. Αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν. Αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν περί τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεως τῶν τιμῶν ἀποτελοῦν ἕνα ἐκ τῶν σημαντικωτέρων προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως. Εἰς καταστάσεις νομισματικῆς ἀσταθείας αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν ἀνατρέπουν τήν λειτουργίαν τοῦ νόμου τῆς ζητήσεως.^{1/} Οὕτω εἰς κατάστασιν πληθωρισμοῦ αἱ τιμαί τῶν ἀγαθῶν ὑφίστανται. Ὑπό ὁμαλῆς συνθήκας ἡ ὕψους τῶν τιμῶν θά προεκάλει μείωσιν τῆς ζητήσεως. Ἐν τούτοις ἐπειδή οἱ καταναλωταί προβλέπουν ὅτι αἱ τιμαί θά ὑψωθοῦν ἀκόμη περισσότερο εἰς τό μέλλον, ἀυξάνουν τήν ζήτησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Ἐξ ἄλλου εἰς περίοδον συνεχοῦς πτώσεως τῶν τιμῶν, οἱ καταναλωταί μειώνουν τήν ζήτησιν ὀρισμένων τοῦλάχιστον ἀγαθῶν, ἐπειδή προβλέπουν ὅτι αἱ τιμαί θά ἐξακολουθήσουν νά μειοῦνται, ὁπότε θά δύνανται νά προμηθευθοῦν τά ἐν λόγῳ ἀγαθὰ εἰς χαμηλοτέραν τιμήν.

* *
*

Ὡς γενικόν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι ἡ ζήτησις ἐνός ἀγαθοῦ x προσδιορίζεται ὑπό πολλῶν παραγόντων ταυτοχρόνως. Οὕτω διά νά μελετήσωμεν τήν επίδρασιν ἐνός μεμονωμένου παράγοντος ἐπί τῆς ζητήσεως καταφεύγομεν εἰς ἕν θεωρητικόν τέχνασμα. Κάμνομεν τήν ὑπόθεσιν ὅτι ὅλοι οἱ παράγοντες, ἐκτός ἐκείνου τοῦ ὁποίου τήν επίδρασιν θέλομεν νά ἀπομονώσωμεν καί νά διερευνήσωμεν, παραμένουν σταθεροί.

1/ Περὶ τοῦ νόμου τῆς ζητήσεως βλέπε εἰς τήν σελίδα 114.

Ὅττω ἂν θέλωμεν νά ἐρευνήσωμεν τήν ἐπίδρασιν τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἐπί τῆς ζητήσεως αὐτοῦ, θεωροῦμεν ὅτι μόνον ἡ τιμή αὕτη μεταβάλλεται, ἐνῶ οἱ λοιποὶ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ζητήσεως (εἰσόδημα, πληθυσμός, προτιμήσεις κλπ.) παραμένουν ἀμετάβλητοι. Τοιοῦτοτρόπως μελετοῦμεν τὰς μεταβολὰς τὰς προκαλουμένας ἐπί τῆς ζητήσεως ὑπὸ τῶν μεταβολῶν τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων (ceteris paribus).

Ἀκολουθοῦντες τήν ἄνωτέρω μέθοδον δυνάμεθα νά ἀπομονώσωμεν ἕκαστον τῶν ὡς ἄνω προσδιοριστικῶν παραγόντων καί νά μελετήσωμεν τὰς ἐπιδράσεις τῶν μεταβολῶν αὐτοῦ ἐπί τῆς ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ. Κατωτέρω θά ἐξετάσωμεν μόνον τήν σχέσιν ζητήσεως καί τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, ὅχι διότι ἡ τιμή εἶναι ὁ σπουδαιότερος προσδιοριστικός παράγων τῆς ζητήσεως, ἀλλά διότι ἐνδιαφερόμεθα διὰ τόν τρόπον διαμορφώσεως τῆς τιμῆς ἐντός τῆς ἀγορᾶς.

* *
*

III. ΚΑΜΠΥΛΗ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

Ἐλέχθη καί εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι ἡ ζητούμενη ποσότης δοθέντος ἀγαθοῦ x ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ἡ ζητούμενη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ θά εἶναι μεγαλύτερα ὅταν ἡ τιμή εἶναι χαμηλή καί ἀντιθέτως, θά εἶναι μικρότερα ὅσον ὑψηλότερα εἶναι ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ. Τοῦτο συναγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς συμπεριφορᾶς τῶν καταναλωτῶν ἐντός τῆς ἀγορᾶς. Ἄν ἐπί παραδείγματι παρακολουθήσωμεν τήν διαμορφουμένην ἐντός τῆς ἀγορᾶς ζήτησιν τοῦ ἀγαθοῦ x εἰς διαφοροῦς τιμὰς, ἔστω ὅτι λαμβάνομεν τὰς κάτωθι παρατηρήσεις.

ΠΙΝΑΞ 7

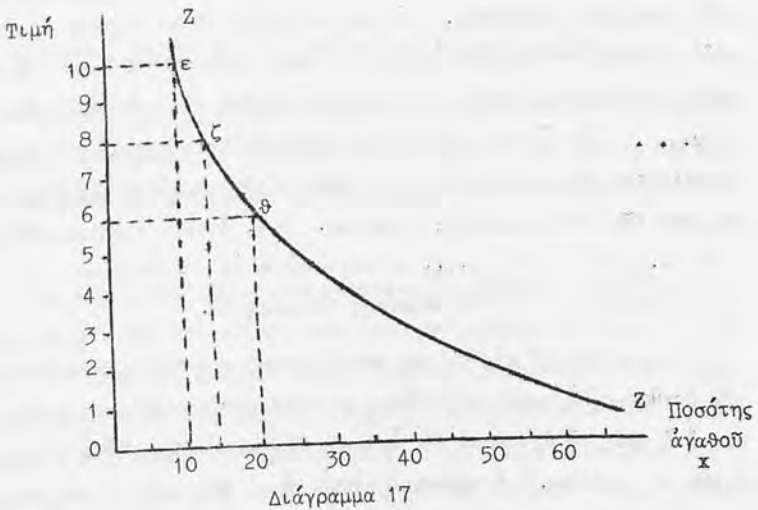
Τιμή αγαθοῦ (εἰς δρχ.)	Ζητούμενη ποσότης (εἰς τόννους)
10	10
9	12
8	15
7	17
6	20
5	26
4	33
3	39
2	50
1	65

Παρατηροῦμεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων ὅτι ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι 10 δρχ. ἡ ζητούμενη ποσότης εἶναι 20 τόννοι. Ὅσον μειοῦται ἡ τιμὴ τόσο ἀυξάνεται ἡ ζητούμενη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x .

Τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν συνοπτικῶς λέγοντες ὅτι μεταξύ τιμῆς δοθέντος ἀγαθοῦ καὶ ζητούμενης ποσότητος αὐτοῦ ὑφίσταται ἀρνητικὴ συσχέτισις, ἢ ἄλλως ἡ τιμὴ δοθέντος ἀγαθοῦ καὶ ἡ ζήτησις αὐτοῦ μεταβάλλονται ἀντιστρόφως: ἀυξανομένης τῆς τιμῆς μειοῦται ἡ ζήτησις, μειουμένης δὲ τῆς τιμῆς ἀυξάνεται ἡ ζήτησις. Ἡ ἀρνητικὴ αὕτη σχέσις μεταξύ τιμῆς καὶ ζητουμένων ποσοτήτων καλεῖται νόμος τῆς ζητήσεως (law of demand). Τὸ σύνολον τῶν δυνατῶν συνδυασμῶν τιμῶν καὶ ζητουμένων ποσοτήτων τοῦ ἀγαθοῦ καλεῖται κλίμαξ ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ διαγραμματικὴ παράστασις τῆς κλίμακος ζητήσεως δίδει τὴν καμπύλην τῆς ζητήσεως, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἤδη λόγος ἀνωτέρω. Οὕτω ἂν λάβωμεν ἓν καρτεσιανόν σύστημα συνητεταγμένων εἰς τοὺς

ἄξονας τοῦ ὁποίου μετροῦνται ἡ ζητούμενη ποσότης (εἰς τόν ὀριζόντιον ἄξονα) καί ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ (εἰς τόν κάθετον ἄξονα), οἱ συνδυασμοί τιμῶν καί ποσοτήτων τοῦ ὡς ἄνω παραδείγματος δίδουν τήν καμπύλην ζητήσεως Z_1 τοῦ διαγράμματος 17. Ἡ καμπύλη ζητήσεως ἀποτελεῖ τόν γεωμετρικόν τόπον ὄλων τῶν συνδυασμῶν ζητουμένων ποσοτήτων καί τιμῶν.

Ἡ καμπύλη ζητήσεως λαμβάνεται ὡς συνεχῆς καμπύλη. Τοῦτο προϋποθέτει ὅτι ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ μεταβάλλεται κατά πολύ μικρά διαστήματα καί ὅτι τό ἀγαθόν x εἶναι ἀπολύτως διαιρετόν, ἥτοι ὅτι δυνάμεθα νά ἀγοράσωμεν ὄχι μόνον ἀκεραίας μονάδας τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλά καί ὑποδιαιρέσεις τῆς μονάδος.

Ἡ συνολική καμπύλη ζητήσεως δεικνύει τήν ζήτησιν ὄλων τῶν ἀγοραστῶν εἰς τὰς ἀντιστοίχους τιμάς. Ἦτοι ἡ συνολική ζήτησις εἶναι τό ἄθροισμα τῶν ἀτομικῶν ζητήσεων τῶν ἐπί μέρους ἀγοραστῶν. Οὕτω ἂν εἰς τήν τιμήν τῶν 10 ὑ.μ. ἕν ἄτομον ζητῇ 3 μονάδας ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καί ἕν ἕτερον ἄτομον ζητῇ 4 μονάδας ἀγαθοῦ, ἡ συνολικῶς

ζητουμένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὴν τιμὴν ταύτην εἶναι $3+4=7$ μονάδες.

Κίνησις ἐπὶ τῆς καμπύλης ζητήσεως καὶ
Μετατόπισις ὀλοκλήρου τῆς καμπύλης ζητήσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων καθίσταται φανερόν ὅτι ἕκαστον σημεῖον τῆς καμπύλης ζητήσεως δεικνύει διάφορον συνδυασμὸν τιμῆς καὶ ζητουμένης ποσότητος. Εἰς τὸ διάγραμμα 17 τὸ σημεῖον ε δεικνύει ζήτησιν 10 μονάδων ἀγαθοῦ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 10 ν.μ. Τὸ σημεῖον ζ παριστᾷ ζήτησιν 15 μονάδων ἀγαθοῦ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 8 ν.μ. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὅταν μεταβάλλεται ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ προκαλεῖται μετακίνησις ἐξ ἑνὸς σημείου τῆς καμπύλης εἰς ἕτερον σημεῖον τῆς αὐτῆς καμπύλης ζητήσεως. Π.χ. ὅταν ἡ τιμὴ μειωθῇ ἀπὸ 8 ν.μ. εἰς 6 ν.μ., μετακινούμεθα ἐκ τοῦ σημείου ζ εἰς τὸ σημεῖον θ τῆς καμπύλης ζητήσεως ZZ.

Ἄν μεταβληθῇ εἰς ἕκ τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως, ἡ καμπύλη ζητήσεως μετατοπίζεται ὀλόκληρος πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Οὕτω ἂν μεταβληθῇ τὸ εἰσόδημα, ἢ ἡ κατανομή αὐτοῦ, ἢ αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, ἢ ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς, ἢ αἱ τιμαὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, ἢ καμπύλη ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ θά μετατοπισθῇ ὀλόκληρος εἰς νέαν θέσιν.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι μετακίνησις ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον ἐπὶ δοθείσης καμπύλης ζητήσεως προκαλεῖται λόγῳ μεταβολῆς τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Μετατόπισις τῆς καμπύλης ὀλοκλήρου πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς προκαλεῖται λόγῳ μεταβολῆς ἑνὸς (ἢ καὶ περισσοτέρων) ἐκ τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως. Πρὸς διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων, εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁ-

μιλοῦμεν περὶ μεταβολῆς τῶν ζητουμένων ποσοτήτων (λόγῳ μεταβολῆς τῆς τιμῆς), εἰς δὲ τὴν δευτέραν περὶ μεταβολῆς τῆς ζητήσεως (λόγῳ μεταβολῆς ἐνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων ἐκ τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως).

Κατωτέρω ἐξετάζομεν ἀναλυτικῶς τὴν μετατόπισιν τῆς καμπύλης ζητήσεως λόγῳ μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος ὡς καὶ τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως.

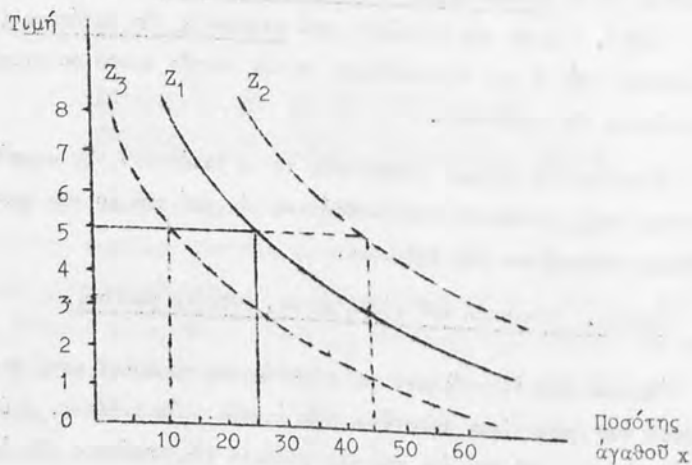
Πρῶτον. Μεταβολὴ τοῦ εἰσοδήματος, ceteris paribus.

Ἐλέχθη ἤδη ὅτι αὔξεις τοῦ εἰσοδήματος προκαλεῖ κατὰ κανόνα αὔξεις τῶν ζητουμένων ποσοτήτων τῶν ἀγαθῶν. Ἀντιθέτως, μείωσις τοῦ εἰσοδήματος θά ὀδηγήσῃ καὶ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν.^{1/}

Ἄν τὸ εἰσόδημα ὄλων τῶν καταναλωτῶν αὔξηθῇ, τοῦτο θά προκαλέσῃ αὔξεις τῶν ζητουμένων ποσοτήτων τοῦ ἀγαθοῦ εἰς ὅλας τὰς τιμὰς. Ἡ ἄλλως εἰς ἐκάστην τιμὴν ζητοῦνται μεγαλύτεραι ποσότητες ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πρό τῆς αὔξεσεως τοῦ εἰσοδήματος ζητουμένας. Γραφικῶς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀπεικονίζεται διὰ τῆς μετατοπίσεως τῆς καμπύλης ζητήσεως πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Εἰς τὸ διάγραμμα 18 πρὸ τῆς αὔξεσεως τοῦ εἰσοδήματος ἡ καμπύλη ζητήσεως ἦτο ἡ Z_1 . Αὕτη παριστᾷ τὴν σχέσιν ζητουμένης ποσότητος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τιμῆς αὐτοῦ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν εἶναι σταθερόν, ἔστω εἰς τὸ ἐπίπεδον Y_1 . Μετὰ τὴν αὔξιν τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὸ ἐπίπεδον Y_2 , ἡ καμπύλη ζητήσεως εἶναι ἡ Z_2 , ἡ ὁποία δεικνύει τὴν σχέσιν ζητουμένων ποσοτήτων καὶ τιμῶν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν καὶ πάλιν ὅτι τὸ εἰσόδημα εἶναι σταθερόν ἔσον πρὸς Y_2 καὶ ὑψηλότερον τοῦ τῆς προηγουμένης

^{1/} Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται τὰ κατώτερα ἀγαθὰ (inferior goods), περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος εἰς τὴν σελίδα

Διάγραμμα 18

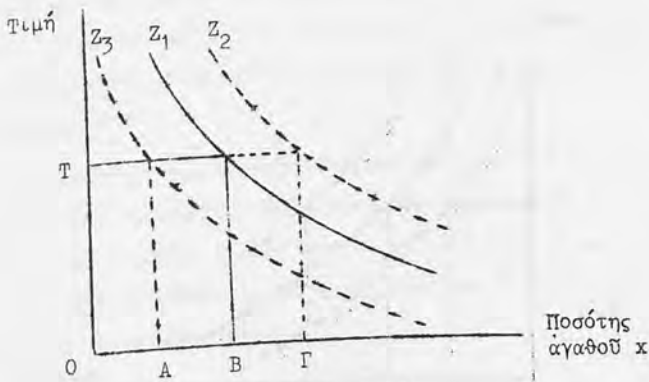
περιόδου. Ἡ μετατόπισις τῆς καμπύλης δεικνύει ὅτι εἰς ὅλας τὰς τιμὰς ζητεῖται μεγαλύτερη ποσότης. Οὕτω εἰς τὴν τιμὴν τῶν 5 ν.μ. ἐζητοῦντο 25 μονάδες ἀγαθοῦ ὅταν τὸ εἰσόδημα ἦτο Y_1 . Εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν, μετὰ τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος, ζητεῖται ποσότης 45 μονάδων ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x .

Μείωσις τοῦ εἰσοδήματος τῶν καταναλωτῶν παριστᾶται γραφικῶς διὰ τῆς ^{μετατοπίσεως τῆς} καμπύλης ζητήσεως πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Ἡ νέα καμπύλη ζητήσεως Z_3 δεικνύει ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν ἡ ζητούμενη ποσότης εἶναι μικροτέρα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προηγουμένην περίοδον. Οὕτω εἰς τὴν τιμὴν τῶν 5 ν.μ. ἡ ζήτησις, μετὰ τὴν μείωσιν τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὸ ἐπίπεδον Y_3 , ἀνέρχεται εἰς 10 μονάδας ἀγαθοῦ x .

Δεύτερον. Μεταβολὴ τῶν προτιμήσεων τῶν καταναλωτῶν, ceteris paribus.

"Ἄν αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν μεταβληθοῦν οὕτως ὥστε

ρί καταναλωταί νά στραφοῦν πρὸς ἓν ἀγαθόν x , τὸ ὁποῖον ἔγινε τῆς μόδας, ἡ μεταβολή αὕτη σημαίνει ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν θά ζητοῦνται μεγαλύτεραι ποσότητες ἐν σχέσει πρὸς τὴν προηγουμένην κατάσταση. Οὕτω ὁλόκληρος ἡ καμπύλη ζήτησεως θά μετατοπισθῆ πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ. Ἀντιθέτως ἂν ἓν ἀγαθὸν παύσῃ νά συγκεντρῶνῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καταναλωτῶν (λογῶ π.χ. ἐμφανίσεως ἐνὸς ἄλλου καλλιτέρου ὑποκαταστάτου), ἡ καμπύλη ζήτησεως τοῦ ἐν λόγω ἀγαθοῦ θά μετατοπισθῆ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Ἡ νέα αὕτη καμπύλη δεικνύει ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν ζητοῦνται μικρότεραι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν περίοδον πρὸ τῆς μεταβολῆς τῶν προτιμήσεων.

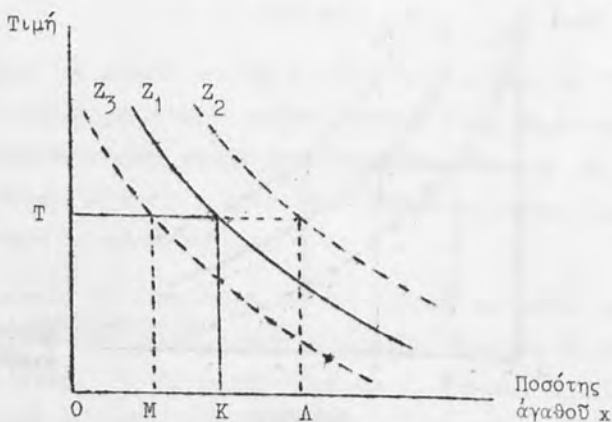
Διάγραμμα 19

Εἰς τὸ διάγραμμα 19 ἡ ἀρχικὴ ζήτησις εἰς τὴν ἀγοράν τοῦ ἀγαθοῦ x δεικνύεται ὑπὸ τῆς καμπύλης Z_1 . Ἡ καμπύλη Z_2 δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τῆς ζήτησεως ἡ στρόφη περισσοτέρων καταναλωτῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν x λόγω μεταβολῆς τῶν προτιμήσεων αὐτῶν. Τέλος ἡ καμπύλη Z_3 δεικνύει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν καταναλωτῶν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x λόγω ἐμφανίσεως ἐτέρου ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ.

Τρίτον. Μεταβολή του συνολικού πληθυσμοῦ, ceteris paribus.

Αύξεις του συνολικού πληθυσμοῦ προκαλεῖ αύξησην τῆς ζήτησεως του ἀγαθοῦ εἰς ὅλας τὰς τιμάς, διότι ὁ ἡύξημένος πληθυσμός ἔχει ἀνάγκην περισσοτέρων ἀγαθῶν. Ἡ αύξησης αὕτη τῶν ζητουμένων ποσοτήτων εἰς ἐκάστην τιμὴν ἀπεικονίζεται διὰ τῆς μετατοπίσεως ὁλοκλήρου τῆς καμπύλης ζήτησεως πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, εἰς τὴν θέσιν Z_2 (τοῦ διαγράμματος 20).

Ἀντιθέτως μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ (λόγω π.χ. ἀθροῦς μεταναστεύσεως) προκαλεῖ μείωσιν τῶν ζητουμένων ποσοτήτων εἰς ἐκάστην τιμὴν. Οὕτω ὁλόκληρος ἡ καμπύλη ζήτησεως μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, εἰς τὴν θέσιν Z_3 .

Διάγραμμα 20

Τέταρτον. Μεταβολή τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, ceteris paribus.

Μεταβολή τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος σημαίνει ὅτι ὠρισμένα οἰκονομοῦντα ἄτομα θά λάβουν μεγαλύτερον εἰσόδημα, ἐνῶ τὸ εἰσόδημα ἄλλων ἀτόμων θά μειωθῇ. Ἐπὶ παραδείγματι ἂν αύξηθῇ ὁ ἐργατι-

κός μισθός (τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κεφαλαίου ὡς καί τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων) τό εἰσόδημα τῶν ἐργατῶν θά αὐξηθῆ ἐνῶ τό εἰσόδημα τῶν κατόχων ὑλικοῦ κεφαλαίου θά μειωθῆ. Εἶναι γνωστόν ὅτι αἱ προτιμήσεις τῶν διαφόρων ἀτόμων διαφέρουν. Οὕτω οἱ ἐργάται, τῶν ὁποίων τό εἰσόδημα ἠύξθη, θά ζητήσουν μεγαλυτέρας ποσότητας ἐξ ὠρισμένων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ἡ καμπύλη ζητήσεως θά μετατοπισθῆ πρὸς τὰ ἄνω καί δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Ἀντιθέτως οἱ κάτοχοι ὑλικοῦ κεφαλαίου, τῶν ὁποίων τό εἰσόδημα ἐμειώθη θά ζητήσουν μικροτέρας ποσότητας ἐξ ὠρισμένων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ἡ καμπύλη ζητήσεως θά μετατοπισθῆ πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Δεδομένου ὅτι αἱ προτιμήσεις τῶν ἐργατῶν διαφέρουν τῶν προτιμήσεων τῶν κεφαλαιούχων, οὐδεμία ἀναγκαιότης ὑφίσταται τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων ἡ ζήτησις ὑπὸ τῶν ἐργατῶν αὐξάνεται, νά συμπέτουν μέ τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων ἡ ζήτησις ὑπὸ τῶν κεφαλαιούχων μειοῦται.

Κατά συνέπειαν ἀναδιανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταξύ τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν θά ὀδηγήσῃ εἰς μετατοπίσεις τῶν καμπυλῶν ζητήσεως διαφόρων ἀγαθῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς μειώσεως τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν τούτων.

Πέμπτον. Μεταβολή τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, ceteris paribus.

Ἐνταῦθα διακρίνομεν δύο περιπτώσεις, ἀναλόγως τῆς σχέσεως ἢ ἧποία συνδέει τόν ἀγαθόν (x), τοῦ ὁποίου τήν ζήτησιν μελετοῦμεν, μέ τό ἀγαθόν (y) τοῦ ὁποίου ἡ τιμή μετεβλήθη. Αἱ ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ζητήσεως τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ (τοῦ x) θά εἶναι διάφοροι εἰς τήν περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν τό δεύτερον ἀγαθόν (y) εἶναι ἀνταγωνιστικόν (ὑποκατάστατον τοῦ x, ἢ εἰς τήν περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ δύο

άγαθά είναι συμπληρωματικά.

1) Μεταβολή τιμής ετέρου αγαθοῦ ὑποκαταστάτου τοῦ x .

"Αν ὑψωθῇ ἡ τιμὴ ἑνὸς ὑποκαταστάτου αγαθοῦ y , οἱ ἀγορασταὶ αὐτοῦ θὰ μειώσουν τὴν ζήτησιν αὐτοῦ^{1/} καὶ θὰ στραφοῦν πρὸς τὸ ἄγαθόν x τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ δέν μετεβλήθη. Οὕτω εἰς τὴν δοθεῖσαν τιμὴν τοῦ x προστίθεται νέα ζήτησις, ὅποτε ἡ καμπύλη ζήτησεως τοῦ x θὰ μετατοπισθῇ πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

'Αντιθέτως μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ ὑποκαταστάτου αγαθοῦ προκαλεῖ ἀπομάκρυνσιν τῶν καταναλωτῶν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοῦ x , καίτοι ἡ τιμὴ τοῦ x δέν μετεβλήθη, διότι οἱ καταναλωταὶ θὰ σπεύσουν νὰ καλύψουν τὰς ἀνάγκας των διὰ τοῦ αγαθοῦ y , τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ ἐμειώθη. Κατὰ συνέπειαν ἡ καμπύλη ζήτησεως τοῦ αγαθοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Π.χ. ἔστω ὅτι ἐξετάζομεν τὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ζήτησεως τοῦ ἐλαίου, τὰς ὁποίας θὰ προκαλέσῃ μία μεταβολὴ τῆς τιμῆς τῆς φυτίνης.

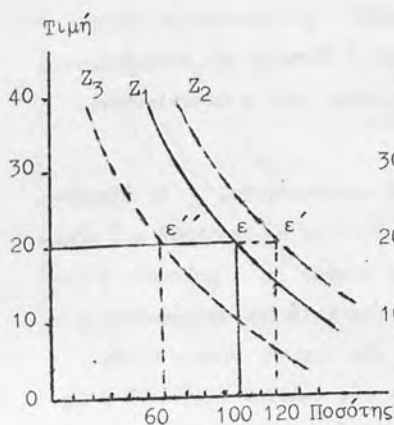
'Αρχικῶς εἰς τὴν ἀγοράν ἐλαίου ἡ τιμὴ ἦτο 20 ν.μ. καὶ ἡ ζητούμενη ποσότης ἐπὶ τῆς καμπύλης Z_1 ἀνῆρχετο εἰς 100 τόννους ἐλαίου. 'Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν ἀγοράν τῆς φυτίνης ἡ ἀρχικὴ τιμὴ ἦτο 25 ν.μ. καὶ ἡ ζήτησις 70 τόννοι φυτίνης.

'Υψωσις τῆς τιμῆς τῆς φυτίνης (εἰς 30 ν.μ.) προκαλεῖ μείωσιν τῆς ζήτησεώς της (εἰς 50 τόννους), ἥτοι γίνεται μετακίνησις ἐκ τοῦ σημείου a εἰς τὸ σημεῖον b τῆς καμπύλης ζήτησεως φυτίνης. Οἱ μὴ δυνθέντες νὰ ἀγοράσουν φυτίνην καταναλωταὶ στρέφονται πρὸς

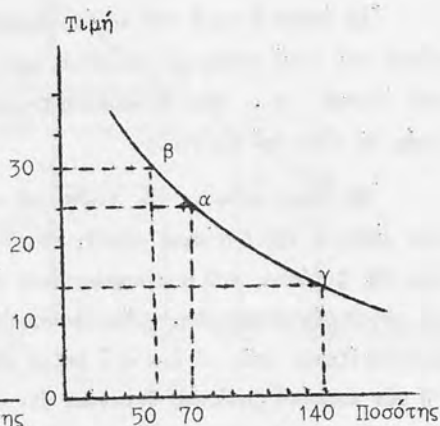
1/ Δηλαδή διὰ τὸ ἄγαθόν y θὰ ἔχωμεν μίαν μετακίνησιν εἰς ἕτερον σημεῖον τῆς αὐτῆς καμπύλης ζήτησεώς του.

ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΥ (x)

ΑΓΟΡΑ ΦΥΤΙΝΗΣ (y)

Διάγραμμα 21

Διάγραμμα 22

τὴν ἀγορὰν ἐλαίου. Οὕτω εἰς τὴν τιμὴν τῶν 20 ν.μ. ζητοῦνται τῶρα 120 τόννοι ἐλαίου, ἥτοι 20 τόννοι ἐπὶ πλέον τῆς ἀρχικῆς ζητήσεως: Ἡ καμπύλη ζητήσεως ἐλαίου μετατοπίζεται πρὸς τὰ δεξιὰ (Z_2).

Μείωσις τῆς τιμῆς τῆς φυτίνης εἰς 15 ν.μ. προσελκύει νέους ἀγοραστὰς, οἱ ὅποιοι ἀπομακρύνονται ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐλαίου, καίτοι ἡ τιμὴ τούτου παρέμεινε σταθερά. Οὕτω εἰς τὴν τιμὴν τῶν 20 ν.μ. ζητοῦνται τῶρα 60 τόννοι ἐλαίου. Ὀλόκληρος ἡ καμπύλη ζητήσεως ἐλαίου μετατοπίζεται πρὸς τὰ κἄτω καὶ ἀριστερά, εἰς τὴν θέσιν Z_3 . Εἰς τὴν ἀγορὰν φυτίνης ἡ μείωσις τῆς τιμῆς εἰς 15 ν.μ. προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς ζητήσεως εἰς 140 τόννους, ἥτοι ἐκ τοῦ σημείου α γίνε-

ται μετακινήσεις εἰς τό σημεῖον γ ἐπί τῆς αὐτῆς καμπύλης ζητήσεως.

2) Μεταβολή τιμῆς ἑτέρου ἀγαθοῦ y (κυρίου) τοῦ ὁποῖου τό ἀγαθόν x εἶναι συμπληρωματικόν.

"Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμή τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ y μειοῦται ἡ ζήτησις αὐτοῦ καί κατά συνέπειαν μειοῦται καί ἡ ζήτησις τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ x. Οὕτω ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω καί ἀριστερά.

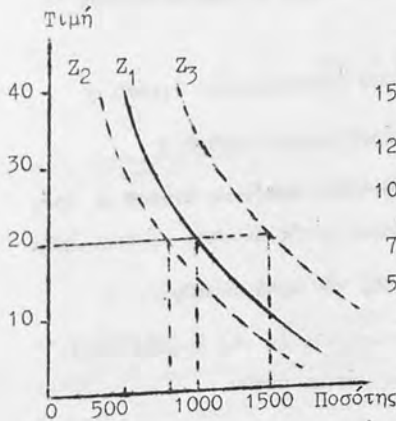
Ἐξ ἄλλου μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ y θά ὀδηγήσῃ εἰς αὔξησιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ, ἐντεῦθεν δέ θά προκληθῇ καί αὔξησις τῆς ζητήσεως τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ x, μολονότι ἡ τιμή αὐτοῦ δέν μετεβλήθη. Οὕτω ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ ἄνω καί δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Ἡ νέα καμπύλη ζητήσεως δεικνύει ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν τοῦ x ζητοῦνται μεγαλύτεραι ποσότητες, λόγω μείωσεως τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ y, μετὰ τοῦ ὁποῖου τό x συνδέεται διὰ σχέσεως συμπληρωματικότητας. Π.χ. "Ἐστω ὅτι εἰς τὴν τιμὴν τῶν £ 100 ζητοῦνται 5,000 αὐτοκίνητα. Ἡ τιμή τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ "βενζίνη" εἶναι 20 δρχ. (κατὰ γαλλόνι) εἰς ταύτην δέ ζητοῦνται 1000 γαλλόνια βενζίνης.

Αὔξεις τῆς τιμῆς τῶν αὐτοκινήτων (εἰς £ 120) → ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως αὐτοκινήτων (3,000 αὐτοκίνητα) → ἐκ τῆς ὁποίας προκαλεῖται ἐν συνεχείᾳ μείωσις τῆς ζητήσεως βενζίνης (800 γαλλόνια) παρά τό γεγονός ὅτι ἡ τιμή αὐτῆς δέν μετεβλήθη, → οὕτω ἡ καμπύλη ζητήσεως βενζίνης μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω καί ἀριστερά (Z_2 εἰς τό διάγραμμα 23).

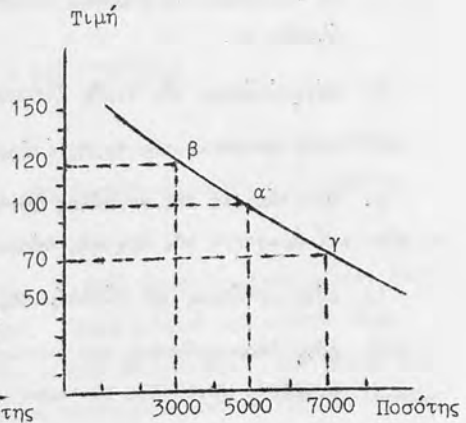
Μείωσις τῆς τιμῆς τῶν αὐτοκινήτων (εἰς £ 70) → ὀδηγεῖ εἰς αὔξησιν τῆς ζητήσεως αὐτῶν (7,000 αὐτοκίνητα) → ἐκ τῆς ὁποίας

ΑΓΟΡΑ ΒΕΝΖΙΝΗΣ (x)

Διάγραμμα 23

ΑΓΟΡΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ (γ)

Διάγραμμα 24

προκαλείται έν συνεχεία αύξησης τής ζήτησης βενζίνης (1,500 γαλ-
λόνια) μολονότι δέν μετεβλήθη ή τιμή τής βενζίνης \longleftrightarrow ούτω ή
καμπύλη ζήτησης βενζίνης μετατοπίζεται πρός τά άνω καί δεξιά
(Z_3 είς τό διάγραμμα 23).

Ανακεφαλαιοϋντες τά άνωτέρω λεχθέντα διά τήν επίδρασιν επί
τής ζήτησης τών μεταβολών ένός τών λοιπών προσδιοριστικών παρα-
γόντων τής ζήτησης, δυνάμεθα νά είπωμεν τά έξής.

Α. Μετατόπισις τής καμπύλης ζήτησης δοθέντος άγαθοϋ x
πρός τά άνω καί δεξιά τής άρχικης θέσεως αύτής δύναται νά προηληθῆ :

- α) Δόγω αύξήσεως τοϋ είσοδήματος τών καταναλωτῶν
- β) Δόγω στροφής τών καταναλωτῶν πρός τό άγαθόν συνεπεία μετα-
βολής τών προτιμήσεων αύτῶν.

γ) Λόγω αύξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ .

δ) Λόγω ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τρόπον ὁ ὅποιος θά καταλήξῃ εἰς στροφὴν περισσοτέρων καταναλωτῶν πρὸς τὸ ἀγαθόν x .

ε) Λόγω ὑψώσεως τῆς τιμῆς ἑτέρου ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ y .

στ) Λόγω μειώσεως τῆς τιμῆς ἑτέρου κυρίου ἀγαθοῦ y .

Β. Μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως δοθέντος ἀγαθοῦ x πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς δύναται νά προκληθῇ:

1) Λόγω μειώσεως τοῦ εἰσοδήματος τῶν καταναλωτῶν .

2) Λόγω ἀπομακρύνσεως τῶν καταναλωτῶν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοῦ x συνεπεῖρὰ μεταβολῆς τῶν προτιμήσεων αὐτῶν .

3) Λόγω μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ .

4) Λόγω ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τρόπον, ὁ ὅποιος θά καταλήξῃ εἰς ἀπομάκρυνσιν καταναλωτῶν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ .

5) Λόγω μειώσεως τῆς τιμῆς ἑτέρου ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ y .

6) Λόγω αύξήσεως τῆς τιμῆς ἑτέρου κυρίου ἀγαθοῦ y .

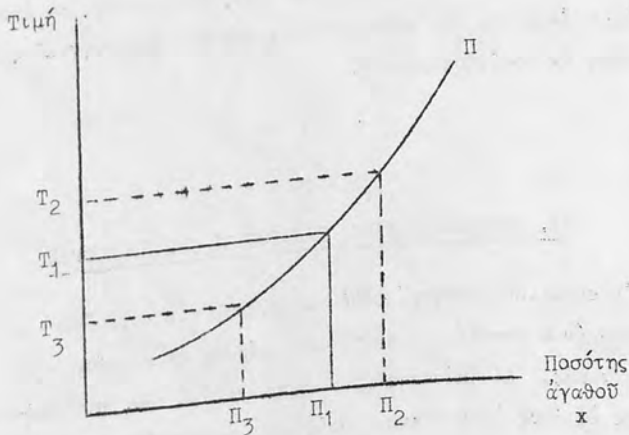
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Ι. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Προσφορά ενός αγαθοῦ εἶναι αἱ ποσότητες, τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦν νὰ πωλήσουν οἱ παραγωγοὶ τοῦ ἐν λόγῳ αγαθοῦ εἰς διαφόρους τιμὰς.

Αἱ προσφερόμεναι ποσότητες ἐξ ενός αγαθοῦ μεταβάλλονται ὅταν μεταβάλλεται ἡ τιμὴ τοῦ αγαθοῦ. Ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ αγαθοῦ εἶναι χαμηλὴ οἱ παραγωγοὶ προσφέρουν μικρὰς ποσότητας. Ἀντιθέτως ὅταν ἡ τιμὴ εἶναι ὑψηλὴ, οἱ παραγωγοὶ προσφέρουν μεγαλύτερας ποσότητας αγαθοῦ. Ὅσον ὑψοῦται ἡ τιμὴ τοῦ αγαθοῦ τόσο ἀυξάνονται αἱ προσφερόμεναι ποσότητες ἐξ αὐτοῦ.

Διάγραμμα 25

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ προσφερομένη ποσότης καί ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ συνδέονται θετικῶς: αὐξανομένης τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ αὐξάνεται καί ἡ προσφερομένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, καί ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ μειοῦται καί ἡ προσφερομένη ποσότης.

Τό σύνολον τῶν συνδυασμῶν προσφερομένων ποσοτήτων καί τιμῶν ἀποτελεῖ τήν κλίμακα προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ γραφική ἀπεικόνισις τῆς κλίμακος προσφορᾶς δίδει τήν καμπύλην προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ. Δεδομένης τῆς θετικῆς σχέσεως ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ ζητουμένων ποσοτήτων καί τιμῶν, ἡ καμπύλη ζητήσεως ἔχει θετικὴν κλίσιν, ἥτοι ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ.

Εἰς τό διάγραμμα 25 ἀπεικονίζεται ἡ καμπύλη προσφορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ x . Εἰς τήν τιμὴν T_1 προσφέρεται ποσότης OP_1 ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς τήν ὑψηλοτέραν τιμὴν T_2 προσφέρεται μεγαλυτέρα ποσότης OP_2 , κ.ο.κ.

Πρὸ τῆς ἀναλυτικῆς ἐξετάσεως τῆς καμπύλης προσφορᾶς, ἀσχολούμεθα εἰς τήν ἐπομένην παράγραφον μέ τούς παράγοντας, οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν ἐκάστοτε τὰς προσφερομένας ὑπὸ τῶν παραγωγῶν-ἐπιχειρήσεων ποσότητες ἐκ δοθέντος ἀγαθοῦ.

* * *

II. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Ἡ συνολικὴ προσφορά δοθέντος ἀγαθοῦ εἶναι τό ἄθροισμα τῶν προσφερομένων ποσοτήτων ὑπὸ τῶν ἐπί μέρους ἐπιχειρήσεων εἰς διαφόρους τιμάς. Δι' ἐκάστοτε προσφερόμεναι ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ποσότητες ἐξ ἑνός ἀγαθοῦ προσδιορίζονται ὑπὸ πολλῶν παραγόντων,

ένδογενών ή έξωγενών. Κατωτέρω άσχολούμεθα έν συντομία μέ το σημαντικώτερος έκ τών προσδιοριστικών τούτων παραγόντων τής σφορᾶς.

1. Οί στόχοι τούς όποιους έκάστοτε θέτουν αί έπιχειρήσεις.

Ή προσφορά τών άγαθών προσδιορίζεται από τούς σκοπούς τούς όποιους έπιδιώκουν οί έπιχειρηματίαι. Οί σκοποί ούτοι είναι ποικίλοι.

α) Ήπίτευξις του μεγαλυτέρου δυνατού κέρδους (μειστοποίησης κέρδους). Ή κλασσική θεωρία περί τής συμπεριφορᾶς τής έπιχειρήσεως (theory of the firm) βασίζεται επί τής ύποθέσεως ότι ο έπιχειρηματίας έπιδιώκει τήν μειστοποίησην του κέρδους του. Ο έπιχειρηματίας, ό όποιος θέτει ως στόχον τής έπιχειρηματικῆς του δράσεως τήν έπίτευξιν του μεγίστου δυνατού κέρδους, θεωρεΐται ότι δρα όρθολογιστικῶς (rational entrepreneur). Είναι άληθές ότι τό κίνητρον πάσης έπιχειρηματικῆς δράσεως είναι τό κέρδος. Ούδεις έπιχειρηματίας είναι διατεθειμένος νά παράγη δοθέν άγαθόν άν δέν πρόκειται έκ τής πωλήσεως αύτου νά άποκομίση κέρδος. Έκ τούτου όμως δέν δύναται νά συναχθῆ τό συμπέρασμα ότι όλοι οί έπιχειρηματίαι έπιδιώκουν κατ'ανάγκην τήν έπίτευξιν του μεγίστου δυνατού κέρδους. Πολλάκις ούτοι άποβλέπουν εΐς τήν έπίτευξιν έτέρων σκοπών, περί τών όποιών γίνεται λόγος κατωτέρω. Έκεΐνο πάντως τό όποΐον δέον νά σημειωθῆ είναι ότι ή έπιδίωξις έτέρων στόχων δέν καθιστά τήν συμπεριφοράν τών έπιχειρηματιών μή όρθολογιστικήν.

β) Ήεασφάλισις κοινωνικῆς πρωτοκαθεδρίας (θέσεως). Ήτερος σκοπός τόν ζυότον έπιδιώκουν ένίοτε οί έπιχειρηματίαι είναι ή άναγνώρισις των υπό τής κοινωνίας, ή έεασφάλισις ώρισμένης κοινωνικῆς θέσεως. "Αν π.χ. θεωρηται ότι ή βιομηχανία αύτοκινήτων δίδει καλλιτέραν κοινωνικήν θέσιν εΐς τόν έπιχειρηματίαν έν συγκρίσει πρός τήν βιομηχανίαν κτηνοτροφών, καίτοι ή τελευταία αύτη άποφέρει μεγαλύτερον κέρδος, είναι πιθανόν ότι ώρισμένοι έπιχειρηματίαι θά

προτιμήσουν να δημιουργήσουν βιομηχανία αυτοκινήτων, έστω και με μικρότερο κέρδος, μόνον και μόνον δια να εξασφαλίσουν καλύτεραν κοινωνικήν θέσιν.

γ) Κατάκτησις μεγαλύτερου μέρους τής αγοράς δοθέντος αγαθοῦ.

Είναι πιθανόν οί επιχειρηματίαι να επιδιώκουν τήν κατάκτησιν τοῦ μεγαλύτερου τμήματος τής αγοράς ἢ καί ὀλόκληρον τήν ἀγοράν πρὸς δημιουργίαν μονοπωλίου ἢ μονοπωλιακῆς καταστάσεως, ἔστω καί ἂν ἐν τῇ ἐπιδίωξει τοῦ σκοποῦ τούτου δέν μεγιστοποιοῦν τό κέρδος των. Εἶναι μάλιστα πιθανόν μία τοιαύτη πολιτική ἐκ μέρους τῶν επιχειρήσεων να προκαλέσῃ ζημίαν, τοῦλάχιστον βραχυχρονίως. Ἀπώτερος σκοπός μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς ἐκ μέρους τοῦ επιχειρηματίου πιθανόν να εἶναι εἴτε ἡ ἀπόκτησις κοινωνικῆς θέσεως ἢ ἡ ἐπίτευξις μεγαλύτερων (μονοπωλιακῶν) κερδῶν μετὰ τήν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς αγοράς τῶν ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων.

δ) Ἀποφυγή ὑπερβολικῶν κινδύνων. Εἶναι ἐνδεχόμενον εἰς ἐπιχειρηματίας να προτιμήσῃ τήν παραγωγήν ἐνός αγαθοῦ (π.χ. τροφίμων) καίτοι ἕτερον αγαθόν ἀποφέρει μεγαλύτερον κέρδος, ἂν τό τελευταῖον τοῦτο αγαθόν ἐνέχει μεγάλους κινδύνους. Τοιαύτη συμπεριφορά παρατηρεῖται ὡσάκις ἐμφανίζονται νέα αγαθά, διὰ τὰ ὅποια δέν εἶναι γνωστόν ποῦθα θά εἶναι αἱ ἀντιδράσεις τῶν καταναλωτῶν. Π.χ. τό ἠλεκτροκίνητον ἢ ἀτομοκίνητον αυτοκίνητον πιθανόν να παρουσιάσῃ μεγάλα κέρδη, ἀλλά οἱ επιχειρηματίαι εἶναι διστακτικοί εἰς τήν εἰς μεγάλην κλίμακα παραγωγήν τοιούτων αυτοκινήτων, δεδομένου ὅτι ὁ ἐπιχειρηματικός κίνδυνος (risk) ἐπί τοῦ προκειμένου εἶναι μέγας, διότι δέν εἶναι δυνατόν να προβλεφθῇ ἡ ὑποδοχή τήν ὅποیان θά κάμουν οἱ καταναλωταί εἰς τόν νέον αὐτόν τύπον αυτοκινήτων.

Τά ἀνωτέρω λεχθέντα περί τῶν στόχων τούς ὁποίους θέτουν οἱ ἐπιχειρηματίαι, δέν ἐξαντλοῦν τό θέμα. Οἱ παράγοντες οἱ ὅποιοι

ἐπηρεάζουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι πολυάριθμοι, μέχρι σήμερον δὲ δὲν ἔχει διατυπωθῆ θεωρία ἐρμηνεύουσα ἱκανοποιητικῶς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον λαμβάνονται αἱ ἐπιχειρηματικαὶ ἀποφάσεις. Δι' προβλέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἐπηρεάζονται τόσον ὑπὸ ἀντικειμενικῶν ὅσον καὶ ὑπὸ ὑποκειμενικῶν παραγόντων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι τόσον ποικίλοι ὥστε δὲν ἔχει καταστή δυνατόν νά διατυπωθῆ γενική/^{θεωρία}δυναμένη νά ἐρμηνεύσῃ κατὰ γενικὸν τρόπον πῶς λαμβάνονται αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν περὶ τοῦ ὕψους, τοῦ εἴδους καὶ τῆς μεθόδου παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη ἡ κλασσικὴ θεωρία τῆς ἐπιχειρήσεως ὑποθέτει ὅτι σκοπὸς τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι ἡ μεγιστοποίησις τοῦ κέρδους. Διάφοροι ἐμπειρικαὶ ἔρευναι ἐν τούτοις ἀπέδειξαν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη δὲν εἶναι ἐπαρκὴς διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Βίς τὸ πλεῖστον τῶν ἐρευνηθειῶν ἐμπειρικῶς περιπτώσεων διεπιστώθη ὅτι τὸ κέρδος δὲν εἶναι τὸ μοναδικόν, ἢ τὸ σπουδαιότερον κίνητρον τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως. Ὑπὸ διαφόρων συγγραφῶν καταβάλλονται προσπάθειαι συμπληρώσεως τῆς κλασσικῆς θεωρίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Μέχρις ὅτου διατυπωθῆ περισσότερον ἱκανοποιητικὴ θεωρία πάντως, γίνεται δεκτὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς ὀρθολογιστικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἡ ὑπόθεσις τῆς μεγιστοποίησεως τοῦ κέρδους ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων.

2. Τὸ ἐπίπεδον τῆς τεχνικῆς (Technology). Λέγοντες τεχνικὴν ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν γνώσεων περὶ τῶν ὑφισταμένων μεθόδων παραγωγῆς, ὡς καὶ περὶ τῶν δυναμένων νά παραχθοῦν ἀγαθῶν. Ἡ προσφορά τῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἐνός μὲν ἀπὸ τὸ τί γνωρίζομεν περὶ τῶν ἀγαθῶν ἐν γένει, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸ τί εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ τρόπου παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν. Δέν θά παρήγοντο ἀγαθὰ, ἂν ἠγνοῶτο ἡ ὑπαρξις αὐτῶν, π.χ. πρὸ 50ετίας δὲν παρήγοντο δέκται τηλεοράσεως, διότι ἡ τηλεοράσις δὲν ἦτο γνωστὴ. Ἐξ ἄλλου ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος,

πέραν τῆς δημιουργίας νέων ἀγαθῶν, συντείνει διαρκῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων παραγωγῆς καὶ οὕτω καθιστᾷ δυνατὴν τὴν μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξοικονομοῦνται παραγωγικὸὶ συντελεσταί, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦνται διὰ παραγωγὴν μεγαλύτερων ποσοτήτων ἀγαθῶν. Ἡ ἐξυψώσις τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τεχνολογικῆς προόδου, ἡ ὁποία συνεχῶς δημιουργεῖ νέα ἀγαθὰ, δυνάμενα νὰ καλύψουν καλλίτερον τὰς ἀνάγκαις τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἐπίπεδον τῆς τεχνικῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιβότητος. Αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὴν παραγωγὴν, ἀποτελοῦν τὸν κυριώτερον καὶ δυναμικώτερον προσδιοριστικὸν παράγοντα τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν.

3. Ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ προσφορὰ τῶν ἀγαθῶν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν τιμὴν αὐτῶν. "Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμὴ ἑνὸς ἀγαθοῦ (*ceteris paribus*) δημιουργοῦνται μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους, τὰ ὅποια ὠθοῦν τοὺς ἐπιχειρηματίας εἰς αὐξῆσιν τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ. Ἀντιθέτως ἡ πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ δημιουργεῖ μικρότερα κέρδη, ἢ καὶ ζημίας, μέ συνέπειαν οἱ ἐπιχειρηματίαι νὰ προσφέρουν μικροτέραν ποσότητα ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ. Γενικῶς μεταβολαὶ τῆς τιμῆς ἑνὸς ἀγαθοῦ ἐπηρεάζουσιν τὰ περιθώρια κέρδους καὶ ἐντέθεν καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν περὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

4. Αἱ τιμαὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν. Μεταβολαὶ τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν προκαλοῦν μεταβολὰς εἰς τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς δοθέντος ἀγαθοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἡ τιμὴ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ δέν μεταβάλλεται. Τοῦτο διότι αἱ μεταβολαὶ τῶν τιμῶν τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν καθιστοῦν τὸ ἐν λόγῳ ἀγαθὸν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἐπικερδές ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ καὶ οὕτω ἐπηρεάζεται τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Μεταβολαὶ τῶν τιμῶν τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν ἐπη-

ρεάζουν τό σχετικόν κέρδος (relative profitability) τῶν ἀγαθῶν καί ἐντεῦθεν καί τό ἐπίπεδον παραγωγῆς αὐτῶν. " Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμή ἑνός ἀγαθοῦ y , ἐνώ ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ x παραμένει ἀμετάβλητος, τό ἀγαθόν y παρουσιάζεται ὡς περισσότερο ἐπικερδές ἐν σχέσει πρὸς τό x . Οὕτω οἱ παραγωγοί τοῦ x θά μειώσουν τήν παραγωγήν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καί θά στραφοῦν εἰς τήν παραγωγήν τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς πραγματοποιήσιν μεγαλύτερου κέρδους. Ἐναντίως ἂν μειωθῇ ἡ τιμή τοῦ y , τῆς τιμῆς τοῦ x παραμενούσης ἀμετάβλητου, τό ἀγαθόν x καθίσταται σχετικῶς περισσότερο ἐπικερδές (ἐν συγκρίσει πρὸς τό ἀγαθόν y). Οὕτω οἱ παραγωγοί τοῦ y , ἐν τῇ ἐπιδιώξει μεγαλυτέρων κερδῶν, θά μειώσουν τήν παραγωγήν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καί θά στραφοῦν πρὸς τήν παραγωγήν τοῦ ἀγαθοῦ x .

5. Αἱ τιμαί τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Αἱ τιμαί τῶν συντελεστῶν προσδιορίζουν τό κόστος τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν. Μεταβολαί τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν προκαλοῦν μεταβολάς εἰς τό κόστος παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καί ἐντεῦθεν ἐπηρεάζουν τό ἐπίπεδον παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

" Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμή ἑνός συντελεστοῦ, ὁ ὁποῖος συμμετέχει κατὰ μέγαν ποσοστόν εἰς τό συνολικόν κόστος τοῦ ἀγαθοῦ x , αὐξάνεται τό κόστος τοῦ ἀγαθοῦ x \longrightarrow μειοῦνται τά περιθώρια κέρδους, πιθανόν δέ νά ἐμφανισθῇ ζημία \longrightarrow μειοῦται ἡ παραγωγή τοῦ x \longrightarrow οὕτω οἱ ἐπιχειρηματῆαι στρέφονται πρὸς τήν παραγωγήν ἑτέρων ἀγαθῶν, εἰς τήν παραγωγήν τῶν ὁποίων δέν μετέχει (ἢ μετέχει εἰς περιορισμένον βαθμόν) ὁ συντελεστής τοῦ ὁποίου ὑψωθῇ ἡ τιμή, διότι τά ἀγαθά ταῦτα ἔχουν σχετικῶς μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν δηλαδή ἐπηρεάζεται τό σχετικόν κέρδος τῶν δύο ἀγαθῶν καί ἐπομένως καί ἡ προσφορά των.

Πέραν τῆς ἀνωτέρω ἐπιδράσεως, μεταβολή τῆς τιμῆς ἑνός συντε-

λεσποῦ πιθανόν νά ἐπηρεάση τήν προσφοράν τῶν ἀγαθῶν μέσω μεταβολῆς τῆς τεχνικῆς. "Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμή ενός συντελεστοῦ, θά καταβληθῇ προσπάθεια ὑποκαταστάσεως αὐτοῦ δι' ἄλλου σχετικῶς εὐθηνότερου. "Ἄν ἡ τοιαύτη ὑποκατάστασις ὑπό τὰς κρατούσας συνθήκας τῆς τεχνικῆς δέν εἶναι δυνατή, θά δημιουργηθῇ τάσις ἐφευρέσεως νέων βελτιωμένων μεθόδων παραγωγῆς, διὰ τῶν ὁποίων θά καταστῇ δυνατή ἡ παραγωγή ἀγαθῶν μέ χαμηλότερον κόστος, μέ συνέπειαν τήν αὐξησιν τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν ἐν γένει.

6. Αἱ προβλέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Ἡ προσφορά τῶν ἀγαθῶν προσδιορίζεται ὑπό τῶν προβλέψεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν περί τῆς μελλοντικῆς διαμορφώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω αὐξησις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ πιθανόν νά ὀδηγήσῃ εἰς μείωσιν τῆς προσφορᾶς εἰς τό παρόν, ἂν ὁ ἐπιχειρηματίας προβλέπῃ ὅτι ἡ τιμή θά αὐξηθῇ εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα εἰς τό μέλλον. Ἐναντίως πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ πιθανόν νά ὀδηγήσῃ εἰς αὐξησιν τῆς προσφορᾶς, ἂν ὁ παραγωγός προβλέπῃ ὅτι ἡ τιμή θά μειωθῇ ἀκόμη περισσότερο εἰς τό μέλλον. Ἡ εἰς ἐπιχειρηματίας πιθανόν νά ἀναβάλῃ διὰ μεταγενέστερον χρόνον τήν ὀργάνωσιν παραγωγικῆς δραστηριότητος ἂν προβλέπῃ ὅτι συντόμως θά τελειοποιηθῇ μία μέθοδος παραγωγῆς, ἡ ὁποία θά ὀδηγήσῃ εἰς σημαντικὴν μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς κ.ο.κ.

7. "Ἐκτακτοὶ ἢ ἀπρόβλεπτοι παράγοντες. Ἡ διεξαγωγή ενός πολέμου ἐπηρεάζει τό ἐπίπεδον παραγωγῆς ὕλων τῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας. Διέφοροι θεομηναί δυνατόν νά προκαλέσουν σημαντικόν περιορισμόν τῆς προσφορᾶς γεωργικῶν προϊόντων. Ἐναντίως, ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκαὶ καιρικαί συνθήμαι ὀδηγοῦν εἰς αὐξησιν τῆς παραγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων, κ.ο.κ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ προσφορά δοθέντος ἀγαθοῦ

προσδιορίζεται από τούς στόχους τοῦ ἐπιχειρηματίου, τό ἐπίπεδον τῆς τεχνικῆς, τήν τιμήν τοῦ ἀγαθοῦ, τὰς τιμάς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰς τιμάς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, τὰς προβλέψεις τοῦ ἐπιχειρηματίου καί ἐκτάκτους παράγοντες (πόλεμοι, θεομηνίαι κλπ.).

Ἐφαρμόζοντες καί εἰς τήν περίπτωσιν τῆς προσφορᾶς τό ἀναλυτικόν τέχνασμα τῆς ρήτρας "ceteris paribus", δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν τήν καμπύλην προσφορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ ἐν σχέσει πρός ἕνα οἰονόηποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω προσδιοριστικῶν παραγόντων. Ἐπιλέγομεν τήν τιμήν τοῦ ἀγαθοῦ ὄχι διότι αὕτη εἶναι ὁ κυριώτερος προσδιοριστικός παράγων τῆς προσφορᾶς, ἀλλά διότι θέλομεν νά μελετήσωμεν τόν πρόπον προσδιορισμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἐντός τῆς ἀγορᾶς.

* : *

III. ΚΑΜΠΥΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἀνεφέρθη, ἡ προσφερομένη ποσότης δοθέντος ἀγαθοῦ x ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ἡ προσφερομένη ποσότης αὐξάνεται διά τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, μειοῦται δέ διά τῆς μειώσεως τῆς τιμῆς. Οὕτω ἡ προσφερομένη ποσότης καί ἡ τιμή τοῦ ἀγαθοῦ συνδέονται διά σχέσεως θετικῆς. Ἡ θετική αὕτη σχέση μεταξὺ ποσότητος καί τιμῆς συνάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπιχειρήσεων-πωλητῶν ἐντός τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω ἂν παρακολουθήσωμεν ἐπί σειράν χρονικῶν περιόδων τὰς προσφερομένας ὑπὸ τῶν πωλητῶν ποσότητες ἐκ δοθέντος ἀγαθοῦ x εἰς διαφόρους τιμάς, ἔστω ὅτι συγκεντροῦμεν τὰς κάτωθι παρατηρήσεις. (Πίναξ Β).

Τοὺς συνδυασμούς ποσοτήτων καί τιμῶν τοῦ πίνακος Β δυνάμεθα νά παραστήσωμεν γραφικῶς ὡς σημεῖα ἐπὶ ἐνός συστήματος συντεταγμένων

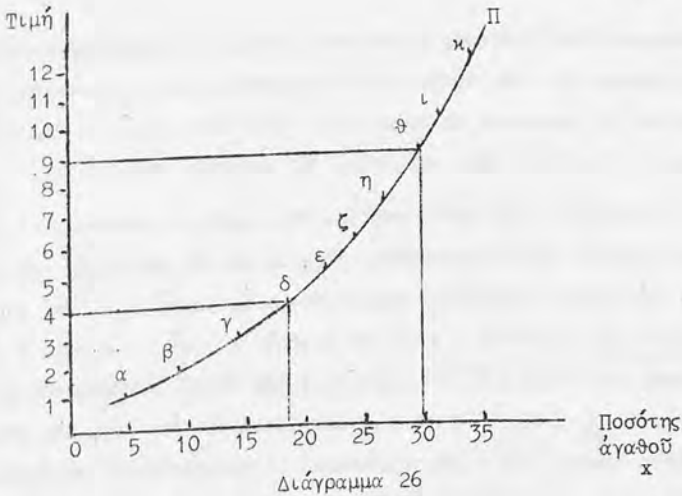
ΠΙΝΑΞ 8

Τιμή αγαθοῦ (δρχ.)	Ζητούμενη ποσό- της (τόννοι)
1	5
2	10
3	15
4	19
6	25
7	27
9	30
10	32
11	34
12	35

εἰς τόν κάθετον ἄξονα τοῦ ὁποίου μετροῦμεν τήν τιμήν τοῦ ἀγαθοῦ καί εἰς τήν ὀριζόντιον τάς προσφερομένας ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x . Οὕτω τό σημεῖον δ παριστᾷ τόν τέταρτον συνδυασμόν τοῦ πίνακος 8, ὁ ὁποῖος δεικνύει ὅτι εἰς τήν τιμήν 4 ν.μ. προσφέρονται 19 μονάδες (τόννοι) ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x . Τό σημεῖον θ παριστᾷ τόν ἕβδομον συνδυασμόν τοῦ πίνακος 8, ὁ ὁποῖος δεικνύει ὅτι ὅταν ἡ τιμή ἀνέλθῃ εἰς τό ἐπίπεδον τῶν 9 ν.μ. οἱ πωληταί θά προσφέρουν 30 τόννους ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x , κ.ο.κ. Ἄν ἐνώσωμεν ὅλους τοὺς συνδυασμούς προσφερομένων ποσοτήτων καί τιμῶν σχηματίζομεν τήν καμπύλην προσφορᾶς Π τοῦ ἀγαθοῦ x (διάγραμμα 26).

Ἐπί τῆς ὡς ἄνω καμπύλης προσφορᾶς παρατηροῦμεν τά ἑξῆς.

1) Ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἀποτελεῖ τόν γεωμετρικόν τόπον τῶν συνδυασμῶν προσφερομένων ποσοτήτων καί τιμῶν τοῦ ἀγαθοῦ, προϋποθέτει δέ ὅτι οἱ λοιποὶ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς προσφορᾶς εἶναι δεδομένοι καί παραμένουν ἀμετάβλητοι. Ἐν

ἄλλοις λόγοις ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ x , ἡ ὁποία ἀπεικονίζει τὴν σχέσιν προσφερομένων ποσοτήτων καὶ τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, βρασιζέται ἐπὶ τῆς ρήτηρας *ceteris paribus*.

2) Ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἔχει θετικήν κλίσιν, ἥτοι ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος συντεταγμένων. Ἡ κλίσις αὕτη δεικνύει τὴν ὑφισταμένην θετικήν συσχέτισιν μεταξύ τιμῆς καὶ προσφερομένης ποσότητος: ἀύξανόμενης τῆς τιμῆς ἀύξάνεται καὶ ἡ προσφερομένη ποσότης, καὶ ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς μειοῦται καὶ ἡ προσφερομένη ποσότης.

3) Ἡ καμπύλη προσφορᾶς λαμβάνεται ὡς συνεχῆς καμπύλη. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ ἀγαθὸν x θεωρεῖται ὡς ἀπολύτως διαιρετόν, ἥτοι δύναται νὰ πωληθῆ εἰς ὁσονδήποτε μικρὰς ὑποδιαίρεσεις τῆς μονάδος.

Κίνησις ἐπὶ τῆς Καμπύλης Προσφορᾶς.

Μετατόπισις ὁλοκλήρου τῆς Καμπύλης Προσφορᾶς.

Ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ζήτησεως οὕτω καὶ εἰς τὴν

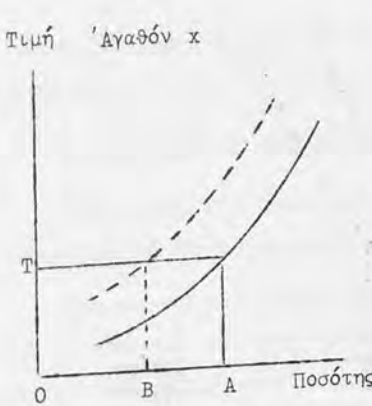
περίπτωσιν τῆς προσφορᾶς διακρίνομεν μεταξύ κινήσεως ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς αὐτῆς καμπύλης προσφορᾶς καὶ μετατοπίσεως ὀλοκλήρου τῆς καμπύλης προσφορᾶς εἰς νέαν θέσιν, πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερά ἢ πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Μετακίνησις ἀπὸ δοθέν σημείου τῆς καμπύλης προσφορᾶς εἰς ἕτερον σημεῖον αὐτῆς προκαλεῖται λόγῳ μεταβολῆς τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων. Ἐπί παραδείγματι ἂν μεταβληθῇ ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ x ἀπὸ 3 ν.μ. εἰς 6 ν.μ. γίνεται μετακίνησις ἐκ τοῦ σημείου γ τῆς καμπύλης προσφορᾶς εἰς τὸ σημεῖον ζ αὐτῆς. Ἡ κίνησις αὕτη δεικνύει ὅτι λόγῳ τῆς σημειώσεως ὑψώσεως τῆς τιμῆς ἀυξάνονται αἱ προσφερόμεναι ποσότητες τοῦ ἀγαθοῦ ἀπὸ 15 εἰς 25 μονάδας (διάγραμμα 26).

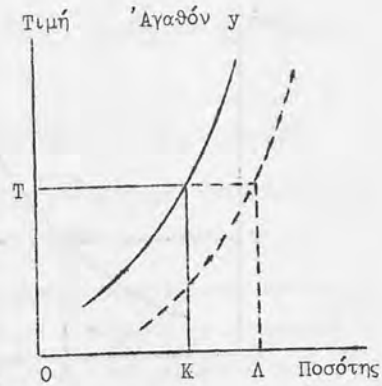
Μετατόπισις ὀλοκλήρου τῆς καμπύλης προσφορᾶς προκαλεῖται λόγῳ μεταβολῆς ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς προσφορᾶς, ἥτοι λόγῳ μεταβολῆς τῶν στόχων ἢ τῶν προβλέψεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν, τῆς τεχνικῆς, τῆς τιμῆς ἄλλων ἀγαθῶν ἢ τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

1. Μεταβολὴ τῶν στόχων τοὺς ὁποίους θέτουν οἱ ἐπιχειρηματίαι.

Ἐστω ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας ἀποφασίζει νὰ μειώσῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ x , διότι τοῦτο συνεπάγεται μεγάλους κινδύνους, καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ y , διότι τοῦτο εἶτε ἐνέχει μικρότερον ἐπιχειρηματικὸν κίνδυνον, εἶτε προσδίδει γόητρον εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας μεταβάλλει τοὺς στόχους του. Συνέπεια τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ἡ αὐξήσις τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ y καὶ ἡ μείωσις τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ x , καίτοι αἱ τιμαὶ τῶν ἐν λόγω ἀγαθῶν δέν μετεβλήθησαν. Οὕτω ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, δεικνύουσα ὅτι εἰς ἑκάστην τιμὴν προσφέρονται μικρότεραι ποσότητες ἐκ τοῦ x (διάγραμμα 27)

Διάγραμμα 27

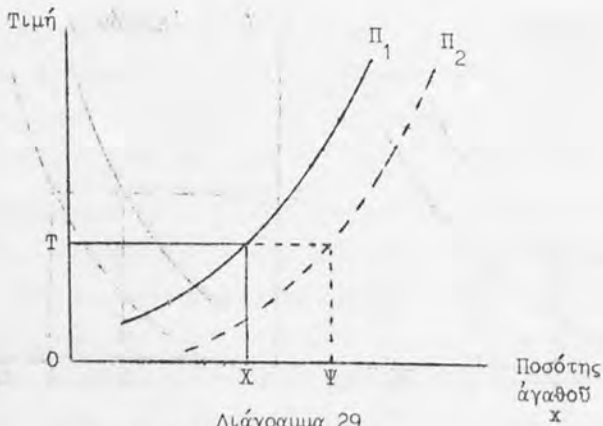
Διάγραμμα 28

ή δέ καμπύλη προσφοράς του αγαθού y μετατοπίζεται προς τα κάτω και δεξιά, δεικνύουσα ότι εις εκάστην τιμήν προσφέρονται μεγαλύτεροι ποσότητες έκ του y (διάγραμμα 28).

2. Μεταβολή τής τεχνικής.

"Αν έφευρεθῆ μία νέα βελτιωμένη μέθοδος παραγωγής του αγαθού x , μειούται τό κόστος παραγωγής αυτού. Δεδομένου ότι ή τιμή του αγαθού δέν μετεβλήθη, διευρύνονται τά περιθώρια κέρδους των επιχειρηματιών, οί ύπολοι αύξάνουν τήν προσφοράν του αγαθού. Ούτω ή βελτίωσις τής τεχνικής προκαλεῖ μετατόπισιν τής καμπύλης προσφοράς του αγαθού x προς τά κάτω και δεξιά τής άρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Εἰς τό διάγραμμα 29 παρατηροῦμεν ότι εις τήν αὐτήν τιμήν T ενώ άρχικῶς προσεφέρετο OX ποσότης αγαθού, μετά τήν έπελθοῦσαν βελτίωσιν των μεθόδων παραγωγής προσφέρεται μεγαλύτερα ποσότης $O\Psi$.

Μετατόπισις τής καμπύλης προσφοράς προς τά άνω και άριστερά θα προκληθῆ αν χειροτερεύση ή τεχνική, λόγω π.χ. ενός σεισμοῦ ή μιᾶς πυρκαϊᾶς κατά τήν όποίαν καταστρέφονται βιομηχανίαί μέ τελειοτάτου τύπου κεφαλαιακόν έξοπλισμόν, ενώ παραμένουν άθικτοί επιχειρήσεις χρησιμοποιοῦσαι πεπαλαιωμένας μεθόδους παραγωγής.

3. Μεταβολή τῆς τιμῆς ἐτέρων ἀγαθῶν

Ἐάν μεταβληθῇ ἡ τιμὴ ἐτέρων ἀγαθῶν, μεταβάλλεται τὸ σχετικόν κέρδος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐντεῦθεν ἐπιρραζέται ἡ προσφορά αὐτῶν.

Ὅτῳ αὐξησης τῆς τιμῆς ἐτέρου ἀγαθοῦ y , καθιστᾶ τοῦτο περισσότερον ἐπικερδές. Οἱ ἐπιχειρηματίαι, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ μεγίστου κέρδους, θά μειώσουν τὴν προσφοράν τοῦ x καὶ θά στραφῶν εἰς τὴν παραγωγήν τοῦ ἀγαθοῦ y . Τυτὸ σημαίνει ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ x προσφέρονται μικρότεραι ποσότητες, ἥτοι ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Ἐξ ἄλλου μείωσις τῆς τιμῆς ἐτέρου ἀγαθοῦ y , καθιστᾶ τοῦτο ὀλιγώτερον ἐπικερδές, ὅποτε οἱ ἐπιχειρηματίαι μειώνουν τὴν παραγωγήν αὐτοῦ καὶ στρέφονται πρὸς τὴν παραγωγήν τοῦ x , διότι τοῦτο εἶναι σχετικῶς ἐπικερδέστερον. Ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιῶ, δεικνύουσα ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν προσφέρονται μεγαλύτεραι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν πρᾶξιν αἱ ἀνωτέρω μεταβολαὶ δέν συντελοῦνται ἀμέσως, δεδομένου ὅτι ἡ ἀναπροσαρμογὴ τοῦ κεφαλαιακοῦ

έξοπλισμού (ούτως ὥστε νά καίαστῇ οὗτος κατάλληλος διά τήν παραγωγήν ἑτέρου ἀγαθοῦ) ἀπαιτεῖ χρόνον.

4. Μεταβολή τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἐλέχθη καί εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι αἱ τιμαί τῶν συντελεστῶν καθορίζουν τό κόστος παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Μείωσις τῆς τιμῆς ἑνός συντελεστοῦ συμμετέχοντος κατά μέγαλον ποσοστόν εἰς τό συνολικόν κόστος τοῦ ἀγαθοῦ x , προκαλεῖ μείωσιν τοῦ κόστους αὐτοῦ καί διεύρυνσιν τοῦ περιθωρίου τοῦ κέρδους τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι τό παράγουν. Οὕτω οἱ ἐπιχειρηματίαι ἐπεκτείνουν τήν παραγωγήν τοῦ ἀγαθοῦ x , καίτοι ἡ τιμή αὐτοῦ δέν μετεβλήθη. Ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ x μετατοπίζεται πρὸς τά κάτω καί δεξιᾷ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

Ἀντιθέτως ἕψωσις τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν προκαλεῖ μετατόπισιν τῆς καμπύλης προσφορᾶς τοῦ x πρὸς τά ἄνω καί ἀριστερά, λόγῳ αὐξήσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ καί συμπίεσεως τοῦ κέρδους τῶν παραγωγῶν.

5. Μεταβολή τῶν προβλέψεων τῶν παραγωγῶν.

Ἄν μεταβληθοῦν αἱ προβλέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν περὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς εἰς τό μέλλον, μεταβάλλεται καί ἡ προσφορά τῶν ἀγαθῶν.

Π.χ. πρόβλεψις στενότητος πρώτων ὑλῶν, ἡ πρόβλεψις ἐμφανίσεως ἑνός νέου καλλιτέρου ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ, πιθανόν νά ὀδηγήσουν εἰς μείωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ x . Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην ἡ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ x θά μετατοπισθῇ πρὸς τά ἄνω καί ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς.

6. 'Επέλευσις ἀπροβλέπτου γεγονότος (τυχαίου παράγοντος).

Ἡ προσφορά τῶν ἀγαθῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπηρεασθῇ ἐκ διαφόρων ἀπροβλέπτων παραγόντων. Π.χ. ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκαὶ καιρικαὶ συνθῆκαι προκαλοῦν μετατόπισιν τῆς καμπύλης προσφορᾶς γεωργικῶν προϊόντων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάτω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, ἀντιθέτως δέ, δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθῆκαι προκαλοῦν μετατόπισιν τῆς ἐν λόγῳ καμπύλης πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερά. Τὸ αὐτὸ θά συμβῆ εἰς τὴν καμπύλην προσφορᾶς βιομηχανικῶν προϊόντων ἄν, π.χ. λόγῳ σεισμοῦ, καταστραφῶν ὠρισμένοι βιομηχανίαι: ἡ καμπύλη προσφορᾶς θά μετατοπισθῇ πρὸς τὰ ἀριστερά καὶ ἄνω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, δεικνύουσα ὅτι εἰς ἐκάστην τιμὴν προσφέρονται μικρότεραι ποσότητες ἐκ τῶν ἀγαθῶν.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἄνωτέρω, καταλήγομεν εἰς τὰ κίτῳθι συμπεράσματα.

A. Μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ x πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς προκαλεῖται:

- 1) Λόγῳ μεταβολῆς τῶν στόχων ἢ τῶν προβλέψεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν οὕτως ὥστε οὗτοι νὰ ἐπιδιώκουν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ x .
- 2) Λόγῳ βελτιώσεως τῶν μεθόδων παραγωγῆς τοῦ x (βελτίωσις τεχνικῆς).
- 3) Λόγῳ μειώσεως τῆς τιμῆς ἐτέρων ἀγαθῶν.
- 4) Λόγῳ μειώσεως τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.
- 5) Λόγῳ ἀπροβλέπτων συνθηκῶν, εὐνοουσῶν τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς τοῦ x .

B. Μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ x πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς προκαλεῖται:

- α) Λόγφ μεταβολῆς τῶν στόχων ἢ δυσμενῶν προβλέψεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν, οἱ ὅποιοι παράγουν τό ἀγαθόν x .
- β) Λόγφ χειροτερεύσεως τῶν μεθόδων παραγωγῆς. (Τοιαύτη ἐξέλιξις εἶναι μᾶλλον ἀπίθανος).
- γ) Λόγφ ὑψώσεως τῆς τιμῆς ἐτέρων ἀγαθῶν.
- δ) Λόγφ ὑψώσεως τῶν τιμῶν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.
- ε) Λόγφ ἀπροβλέπτων δυσμενῶν συνθηκῶν (θεομηνίαι, ἐμπόλεμος κατὰστασις κ.ο.κ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἀνεφέρθη, ἡ τιμὴ δοθέντος ἀγαθοῦ προσδιορίζεται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Ἡ ἀγορά τοῦ ἀγαθοῦ ὀρίζεται ὡς μία περιοχὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ πωληταὶ διαπραγματεύονται τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς τὴν κατωτέρω ἀνάλυσιν γίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγοραστῶν καὶ τῶν πωλητῶν εἶναι μεγάλος οὕτως ὥστε εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν μεμονωμένως δὲν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν τιμὴν. Ἐν ἄλλοις λόγοις θεωροῦμεν ὅτι ἡ ἀγορά τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι πλήρως ἀνταγωνιστικὴ.

Ι. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΓΙΟΡΡΟΠΙΑΣ

Κατόπιν τῆς προηγηθείσης ἀναλύσεως τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, εἴμεθα πλέον εἰς θέσιν νὰ μελετήσωμεν τὴν διαδικασίαν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τιμῆς ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς δοθέντος ἀγαθοῦ.

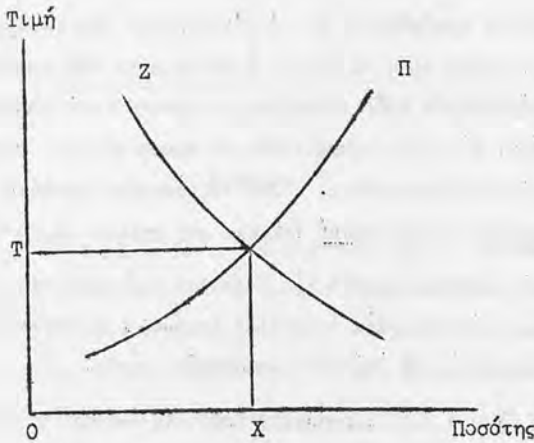
Λαμβάνομεν ἓν σύστημα συντεταγμένον εἰς τὸν κάθετον ἄξονα τοῦ ὁποίου μετροῦμεν τὰς τιμὰς καὶ εἰς τὸν ὀριζόντιον τὰς ποσότητας τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου σχηματίζομεν τὰ καμπύλας προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ καμπύλη ζητήσεως δεικνύει τὰς ποσότητας, τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦν νὰ ἀγοράσουν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ οἱ καταναλωταὶ εἰς διαφόρους τιμὰς. Ἡ καμπύλη ζητήσεως ἔχει ἀρνητικὴν κλίσιν, ἥτοι κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν συντεταγμένων. Ἡ ἀρνητικὴ αὕτη κλίσις δεικνύει τὴν ἀρνητικὴν σχέσιν διὰ τῆς

συνδέονται ή τιμή καί ή ζητουμένη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ: ὑψομένης τῆς τιμῆς μειοῦται ή ζητουμένη ποσότης, καί ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς αύξάνεται ή ζητουμένη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ καμπύλη προσφορᾶς δεικνύει τὰς ποσότητας τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦν νά πωλήσουν οἱ παραγωγοί εἰς διαφόρους τιμάς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἔχει θετικήν κλίσιν, ἥτοι ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν συντεταγμένων. Ἡ θετική αὕτη κλίσις ὑποδηλοῖ τήν θετικήν σχέσιν διὰ τῆς ὁποίας συνδέονται ή τιμή καί ή προσφερομένη ποσότης: ὑψομένης τῆς τιμῆς αύξάνεται ή προσφερομένη ποσότης, καί ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς μειοῦται καί ή προσφερομένη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ.

Αἱ καμπύλαι προσφορᾶς καί ζητήσεως τέμνονται εἰς τό σημεῖον ε. Τό σημεῖον τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν προσδιορίζει τό ὕψος τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, διότι εἰς τό σημεῖον τοῦτο αἱ ἐπιθυμίαι τῶν ἀγοραστῶν καί τῶν πωλητῶν συμπίπτουν. Εἰς τήν ἀντιστοιχοῦσαν

Διάγραμμα 30

είς τό σημεῖον τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν τιμῆν οἱ καταναλωταί ἐπιθυμοῦν νά ἀγοράσουν ποσότητα ἴσην πρός ἐκείνην τήν ὁποίαν ἐπιθυμοῦν νά πωλήσουν οἱ παράγωγοί. Ἡ τιμή ἡ προσδιοριζομένη ὑπό τῆς τομῆς τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς καί ζητήσεως καλεῖται τιμή ἰσορροπίας, διότι εἰς τήν τιμήν ταύτην ἰσορροπεῖται (ἐξισοῦται) ἡ προσφερομένη πρός τήν ζητουμένην ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς τήν τιμήν ἰσορροπίας αἱ ἀγοραζόμεναι ὑπό τῶν καταναλωτῶν ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἴσαι πρός τὰς πωλουμένας ὑπό τῶν παραγωγῶν ποσότητες.

Εἰς τό διάγραμμα 30 ἡ τιμή ἰσορροπίας εἶναι ἡ ΟΤ, εἰς τήν τιμήν δέ ταύτην ἡ ζητουμένη καί προσφερομένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἡ ΟΧ.

Λέγομεν ὅτι ἡ ἀγορά δοθέντος ἀγαθοῦ εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας ὅταν ἡ προσφορά τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἴση πρός τήν ζήτησιν αὐτοῦ. Ἄν ἡ προσφερομένη ποσότης εἶναι διάφορος τῆς ζητουμένης, ἡ ἀγορά τοῦ ἀγαθοῦ δέν εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας.

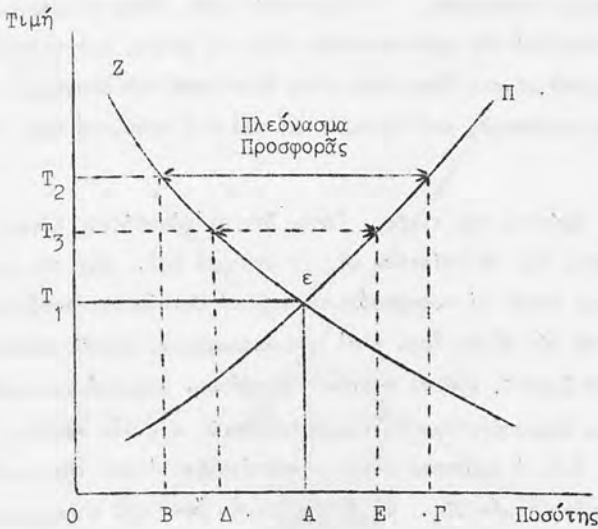
Ἐπὶ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ μὲν καμπύλη τῆς ζητήσεως κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρός τὰ δεξιὰ, ἡ δέ καμπύλη τῆς προσφορᾶς ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρός τὰ δεξιὰ, μία μόνον τιμή ἰσορροπίας ὑφίσταται, ἥτοι εἰς μίαν μόνον τιμήν αἱ προσφερόμεναι ποσότητες ἰσοῦνται πρός τὰς ζητουμένας. Ἐπὶ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἡ ἰσορροπία εἶναι σταθερά καί μοναδική (stable and unique equilibrium).

Ἄν ἡ τιμή διαμορφωθῇ εἰς ἐπίπεδον διάφορον τοῦ ἐπιπέδου ἰσορροπίας, τίθενται εἰς ἐνέργειαν δυνάμεις τεῖνουσαι νά ἐπαναφέρουν ταύτην εἰς τό ἐπίπεδον ἰσορροπίας αὐτῆς.

Ἐστω ὅτι ἡ τιμή ἰσορροπίας δοθέντος ἀγαθοῦ x εἶναι ἡ ΟΤ, εἰς ταύτην δέ ἡ ζητουμένη καί ἡ προσφερομένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἡ ΟΑ. Μεταβολή τῆς τιμῆς ἰσορροπίας δέν δύναται νά διατηρηθῇ ἐπὶ μακρόν, διότι αἱ ἀντιδράσεις τῶν ἀγοραστῶν καί τῶν

πωλητών θά ὀδηγήσουν καί πάλιν τήν τιμήν εἰς τό ἐπίπεδον ἰσορροπίας.

α) Ὑψώσεις τῆς τιμῆς. Ἐστω ὅτι δι' οὐδὲν λόγον διαταράσσεται ἡ ἰσορροπία εἰς τήν ἀγοράν καί ἡ τιμὴ ὑψοῦται εἰς τό

Διάγραμμα 31

ἐπίπεδον OT_2 (διάγραμμα 31). Ἡ τιμὴ αὕτη δέν εἶναι τιμὴ ἰσορροπίας καί ὡς ἐκ τούτου δέν δύναται νά διατηρηθῆ εἰς τό ὕψος αὐτό. Διότι εἰς τήν τιμήν OT_2 αἱ προσφερόμεναι καί ζητούμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ διαφέρουν. Οἱ μὲν ἀγορασταὶ ἐπιθυμοῦν νά ἀγοράσουν μόνον OB ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ οἱ πωληταὶ ἐπιθυμοῦν νά προσφέρουν μεγαλύτεραν ποσότητα OG . Οὕτω δημιουργεῖται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς ἕν πλεόνασμα προσφοράς ἴσον πρὸς $BΓ$ ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ. Οἱ παραγωγοί, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ὅπως ἀπαλ-

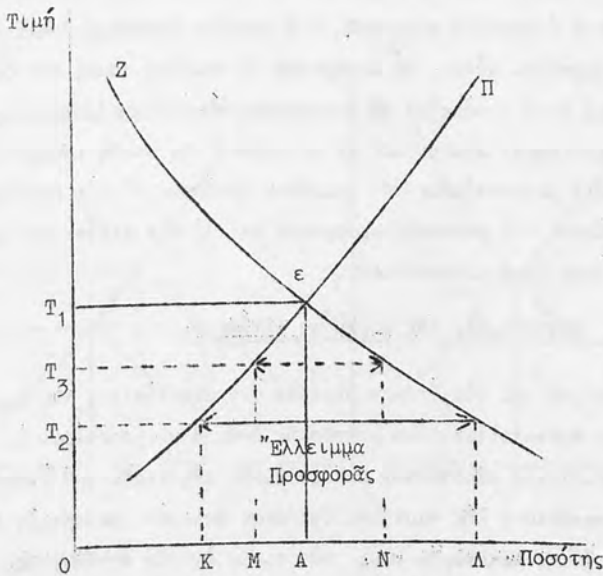
λαγοῦν ἐκ τῶν εἰς χεῖρας των συσσωρευθέντων ἀποθεμάτων (ἀπωλήτων ἀγαθῶν) εἶναι διατεθειμένοι νά πωλήσουν τό ἀγαθόν εἰς χαμηλότερα τιμήν. Ἐν ἄλλοις λόγοις τό πλεόνασμα προσφορᾶς δημιουργεῖ ἀνταγωνισμόν μεταξύ τῶν πωλητῶν, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τῆς τιμῆς. Εἰς τήν μειωμένην τιμήν (ἔστω OT_3) οἱ μὲν ἀγορασταί ζητοῦν μεγαλύτεραν ποσότητα ($OA > OB$), οἱ δέ πωληταί προσφέρουν μικρότεραν ποσότητα ($OB < OT$). Οὕτω διὰ τῆς πτώσεως τῆς τιμῆς μειοῦται τό πλεόνασμα προσφορᾶς. Ἡ διαδικασία αὕτη (ἥτοι ὁ ἀνταγωνισμός τῶν πωλητῶν διὰ τήν ρευστοποιήσιν τῶν εἰς χεῖρας των πλεονασμάτων) θά συνεχισθῇ, μέχρις ὅτου βαθμιαίως ἐξαλειφθῇ καθ' ὅλοκληρίαν τό πλεόνασμα προσφορᾶς καί ἐξισωθῇ καί πάλιν ἡ προσφορά πρός τήν ζήτησιν.

β) Μείωσις τῆς τιμῆς. Ἔστω ὅτι δι' οἰονδήποτε λόγον ἡ τιμή μειοῦται εἰς τό ἐπίπεδον OT_2 (διάγραμμα 32). Εἰς τήν χαμηλότεραν ταύτην τιμήν αἱ προσφερόμεναι καί αἱ ζητούμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ δέν εἶναι ἴσαι : οἱ μὲν καταναλωταί ζητοῦν ποσότητα OA ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ οἱ πωληταί προσφέρουν μικρότεραν ποσότητα OK . Οὕτω δημιουργεῖται ἔλλειμμα προσφορᾶς εἰς τήν ἀγοράν, ἵσον πρός KA , ἥτοι ἡ προσφορά εἶναι μικρότερα (κατά KA) τῆς ζητήσεως εἰς τήν νέαν τιμήν OT_2 . Οἱ ἀγορασταί, ἐν ὄψει τοῦ ἐλλείμματος, καί ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ των νά ἐξασφαλίσουν ὠρισμένην ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι διατεθειμένοι νά καταβάλουν μεγαλύτεραν τιμήν. Οὕτω δημιουργεῖται ἀνταγωνισμός μεταξύ τῶν ζητούντων, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ εἰς ὕψωσιν τῆς τιμῆς, ἔστω εἰς τό ἐπίπεδον OT_3 . Εἰς τήν ὑψηλότεραν ταύτην τιμήν οἱ μὲν ἀγορασταί ζητοῦν μικρότεραν ποσότητα ($ON < OA$), ἐνῶ οἱ πωληταί προσφέρουν μεγαλύτεραν ποσότητα ($OM > OK$) οὕτω δέ τό ἔλλειμμα προσφορᾶς μειοῦται εἰς MN . Ὁ ἀνταγωνισμός τῶν μὴ δυναθέντων νά ἀγοράσουν τό ἀγαθόν καταναλωτῶν θά ὀδηγήσῃ εἰς νέαν ὕψωσιν τῆς τιμῆς, συνέπεια τῆς ὁποίας θά εἶναι περεταίρω μείωσις τοῦ ἐλλείμματος προσφορᾶς. Ἡ διαδι-

κασία αυτή θα εξακολουθήσει μέχρις ότου εξαλειφθεί ολοσχερώς το έλλειμμα προσφοράς, ήτοι μέχρις ότου ή τιμή επανέλθει είς τό επίπεδον τής άρχικης ίσορροπίας OT_1 .

Έκ τής άνωτέρω ανάλυσεως συνάγεται ότι :

α) Είς τήν τιμήν ίσορροπίας ή προσφερομένη ποσότης έκ τοῦ άγαθοῦ είναι ίση πρός τήν ζητουμένην.

Διάγραμμα 32

β) Πάσα απομάκρυνσις τής τιμής έκ τοῦ επίπεδου ίσορροπίας αὐτῆς δημιουργεῖ πλεόνασμα ή έλλειμμα προσφοράς, τό όποϊον όδηγεῖ είς ανταγωνισμόν μεταξύ πωλητῶν ή άγοραστῶν, ό όποϊος τείνει νά επαναφέρη τήν τιμήν είς τό επίπεδον ίσορροπίας.

* * *

II. ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΜΠΥΛΩΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Εἰς τὴν προηγούμενην παράγραφον ἐξητάσθη ὁ μηχανισμὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τιμῆς ἰσορροπίας. Εἰς τὴν παρούσαν παράγραφον ἀναλύονται αἱ ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας θὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τῆς τιμῆς ἰσορροπίας μίᾳ μετατόπισις τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἂν μετατοπισθοῦν ἐκ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἢ ἡ καμπύλη ζητήσεως ἢ καὶ ἀμφοτέραι αἱ καμπύλαι αὗται, θὰ μεταβληθῇ τὸ σημεῖον τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ διαμορφωθῇ νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας. Κατωτέρω ἐξετάζονται ἀναλυτικῶς αἱ μεταβολαὶ τῆς τιμῆς ἰσορροπίας εἰς περίπτωσιν μετατοπίσεως τῆς καμπύλης ζητήσεως 2) εἰς περίπτωσιν μετατοπίσεως τῆς καμπύλης προσφορᾶς καὶ 3) εἰς περίπτωσιν μετατοπίσεως ἀμφοτέρων τῶν καμπυλῶν.

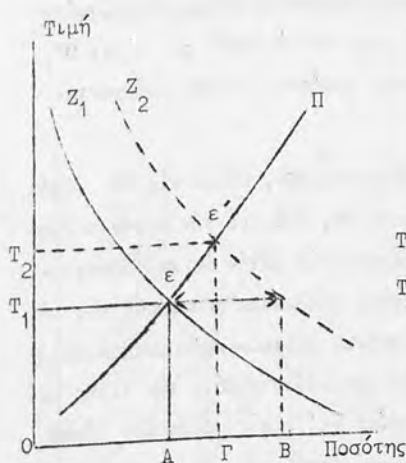
A. Μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως.

Ἐλέχθη καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως προκαλεῖται λόγῳ μεταβολῆς ἐνός ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων αὐτῆς, ἐκτός τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Οὕτω μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως δεικνύει μεταβολὴν τοῦ εἰσοδήματος ἢ τῆς κατανομῆς του, τῶν τιμῶν ἐτέρων ἀγαθῶν, τῶν προτιμήσεων ἢ τῶν προβλέψεων τῶν καταναλωτῶν, τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ κ.ο.κ.

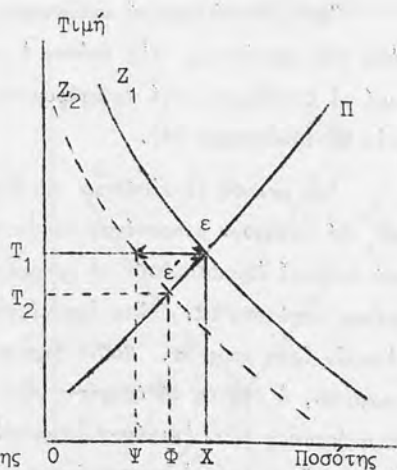
Ἐλέχθη ὡσαύτως ὅτι ἡ πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως σημαίνει ὅτι ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ αὐξάνεται, ἐνῶ ἡ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως ὑποδηλοῦ μείωσιν τῆς ζητήσεως.

1) Αύξησης της ζήτησης (μετατόπισης της καμπύλης ζήτησης προς τα άνω και δεξιά της αρχικής θέσεως αυτής).

"Εστω ότι βάσει δοθεισών καμπυλών προσφοράς και ζήτησης ή τιμή ισορροπίας είναι η OT_1 εἰς τὴν ὁποίαν προσφέρονται καὶ ζητούνται OA ποσότητες ἐν τοῦ ἀγαθοῦ x (διάγραμμα 33).

Διάγραμμα 33

Διάγραμμα 34

"Αν αύξηθη τό εισόδημα τῶν καταναλωτῶν, οὗτοι εἰς τὴν κρατοῦσαν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ x θὰ ζήτησουν μεγαλυτέραν ποσότητα, ἔστω OB . Δεδομένου ὅτι εἰς τὴν τιμὴν OT_1 ἡ προσφερομένη ποσότης εἶναι OA , δημιουργεῖται ἔλλειμμα προσφοράς, ἴσον πρὸς AB . Συνεπεία τῆς ἀνεπαρκούς προσφοράς εἶναι ἡ μὴ ἱκανοποιήσις ὄλων τῶν ζητούντων τό ἀγαθόν x . Οὕτω θὰ δημιουργηθῇ ἀνταγωνισμὸς μεταξύ τῶν ἀγοραστῶν, ὁ ὁποῖός κατὰ τὴν γνωστὴν διαδικασίαν, θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὑψώσιν

τῆς τιμῆς καὶ βαθμιαίαν ἐξάλειψιν τοῦ ἐλλείμματος. Τελικῶς ἡ τιμὴ θά ἀνέλθῃ εἰς νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας OT_2 , ὑψηλότερον τοῦ προηγουμένου OT_1 . Εἰς τὸ νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας τόσον ἡ τιμὴ ὅσον καὶ αἱ προσφερόμεναι καὶ ζητούμεναι ποσότητες ($OΓ$) θά εἶναι μεγαλύτεραι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἀρχικόν ἐπίπεδον ἰσορροπίας. Ἐκ τοῦ διαγράμματος 33 εἶναι προφανές ὅτι $OT_2 > OT_1$ καὶ $OΓ > OΔ$.

2) Μείωσις τῆς ζητήσεως (μετατόπισις τῆς καμπύλης ζητήσεως πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς).

"Ἐστω ὅτι ἡ ἀρχικὴ κατάσταση ἰσορροπίας εἶναι ἡ ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ σημείου ε. Εἰς ταύτην ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ x εἶναι OT_1 καὶ αἱ ζητούμεναι καὶ προσφερόμεναι ποσότητες αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς OX (διάγραμμα 34).

"Ἄν μειωθῇ τὸ εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν, οὗτοι εἰς τὴν τιμὴν OT_1 θά ζητήσουν μικροτέρα ποσότητα $OΨ$, ἐνῶ εἰς τὴν τιμὴν ταύτην οἱ πωληταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ προσφέρουν τὴν αὐτὴν ὡς καὶ προηγουμένως ποσότητα OX . Οὕτω ἐμφανίζεται πλεόνασμα προσφορᾶς εἰς τὴν ἀγορὰν ἴσον πρὸς $XΨ$. Τοῦτο δημιουργεῖ ἀνταγωνισμόν μεταξύ τῶν πωλητῶν, ὁ ὁποῖος θά ὀδηγήσῃ εἰς βαθμιαίαν πτώσιν τῆς τιμῆς καὶ διαμόρφωσιν νέου ἐπιπέδου ἰσορροπίας ($ε'$), εἰς τὸ ὅποιον τόσον ἡ τιμὴ ὅσον καὶ αἱ προσφερόμεναι καὶ ζητούμεναι ποσότητες θά εἶναι μικρότεραι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἀρχικόν ἐπίπεδον ἰσορροπίας. Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος 34 εἶναι φανερόν ὅτι $OT_2 < OT_1$ καὶ $OΨ < OX$.

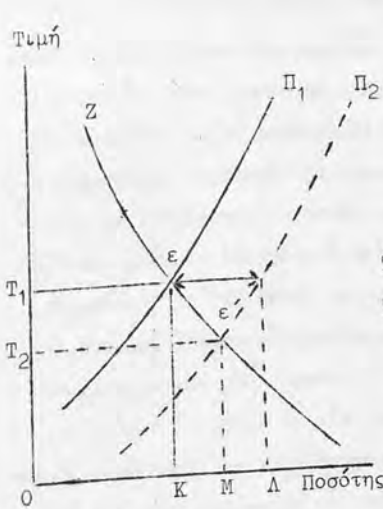
Β. Μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς.

Μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς προκαλεῖται ὁσάκις μεταβάλλεται εἰς ἢ καὶ περισσότεροι τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς προσφορᾶς, ἐκτός τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Οὕτω ἂν μεταβληθοῦν οἱ στόχοι ἢ αἱ προβλέψεις τῶν πωλητῶν, ἢ ἡ τεχνικὴ, ἢ αἱ τιμαὶ

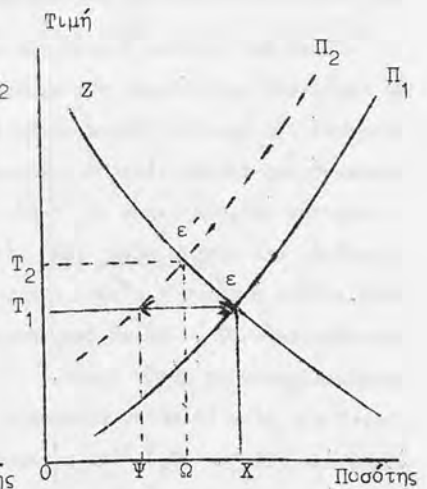
ἑτέρων ἀγαθῶν, ἢ αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἢ καμπύλη προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ θά μετατοπισθῇ ὁλόκληρος πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις θά μεταβληθῇ τὸ ἐπίπεδον ἰσορροπίας τῆς ἀγορᾶς.

α) Αὐξήσεις τῆς προσφορᾶς (μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς).

"Ἐστώ ὅτι εἰς τὴν ἀγορὰν δοθέντος ἀγαθοῦ ἔχει διαμορφωθῆ τιμὴ ἰσορροπίας OT_1 , εἰς τὴν ὁποίαν αἱ προσφερόμεναι καὶ ζητούμεναι ποσότητες εἶναι OK (διάγραμμα 35). "Ἄν βελτιωθῇ ἡ μέθοδος

Διάγραμμα 35

Διάγραμμα 36

παραγωγῆς (λόγω π.χ. μιᾶς νέας ἐφευρέσεως) μειοῦται τὸ κόστος παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Οὕτω διευρύνονται τὰ περιθώρια κέρδους τῶν παραγωγῶν, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν OT_1 προσφέρουν μεγαλύτεραν ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ OL : ἡ καμπύλη προσφορᾶς μετατοπίζεται πρὸς τὰ κάτω, εἰς τὴν θέσιν Π_2 (διάγραμμα 35).

Είς τήν τιμήν ὅμως ταύτην ἡ ζήτησις ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ ἴδια ὡς καί προηγουμένως (ΟΚ). Κατά συνέπειαν δημιουργεῖται πλεόνασμα προσφορᾶς, ἥτοι αἱ προσφερόμεναι ποσότητες εἶναι κατά ΚΑ μεγαλύτεραι τῶν ζητούμενῶν εἰς τήν τιμήν OT_1 . Ἡ κατάστασις αὕτη θά δημιουργήσῃ ἀνταγωνισμόν μεταξύ τῶν πωλητῶν, ὁ ὁποῖος θά ὀδηγήσῃ εἰς βαθμιαίαν πτώσιν τῆς τιμῆς. Τελικῶς θά διαμορφωθῇ νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας εἰς τὸ ὅποιον ἡ τιμή (OT_2) θά εἶναι χαμηλοτέρα, ἐνῶ αἱ ζητούμεναι καί προσφερόμεναι ποσότητες τοῦ ἀγαθοῦ (ΟΜ) θά εἶναι μεγαλύτεραι τῶν τῆς ἀρχικῆς ἰσορροπίας (ΟΚ).

β) Μείωσις τῆς προσφορᾶς (μετατόπισις τῆς καμπύλης προσφορᾶς πρὸς τὰ ἄνω καί ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς).

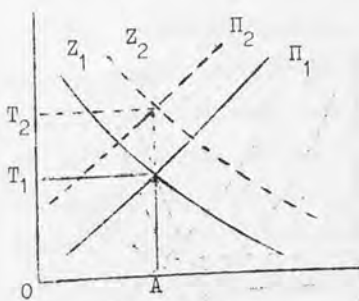
"Ἐστω ὅτι ὑφῄσται ἡ τιμή τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Τοῦτο θά προκαλέσῃ μετατόπισιν τῆς καμπύλης προσφορᾶς πρὸς τὰ ἄνω καί ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς (διάγραμμα 36). Συνέπεια τῆς μετακινήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἐμφάνισις ἐλλείμματος προσφορᾶς, διότι εἰς τήν ἀρχικὴν τιμήν OT_1 ἡ μὲν ζήτησις ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ αὐτή ὡς καί προηγουμένως (ΟΚ), ἐνῶ ἡ προσφορά εἶναι μικρότερα (ΟΨ). Οὕτω ἡ ζήτησις εἶναι μεγαλύτερα (κατὰ ΨΧ) τῆς προσφορᾶς εἰς τήν τιμήν OT_1 . Οἱ μὴ ἱκανοποιηθέντες ἀγορασταὶ ὑψώνουν τήν καταβαλλομένην ὑπ' αὐτῶν τιμήν. Ὁ ἀνταγωνισμός τῶν καταναλωτῶν ὀδηγεῖ εἰς νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας εἰς τὸ ὅποιον ἡ τιμή εἶναι ὑψηλοτέρα ($OT_2 > OT_1$), ἐνῶ αἱ προσφερόμεναι καί ζητούμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι μικρότεραι ἐν συγκρίσει πρὸς τήν ἀρχικὴν ἰσορροπίαν ($O\Omega < O\chi$).

Γ. Μετατόπισις ἀμφοτέρων τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς καί ζητήσεως.

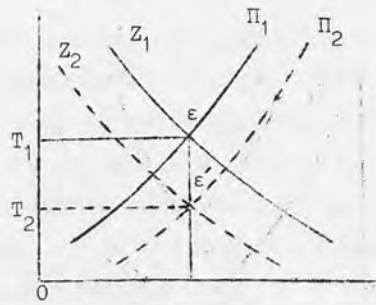
"Ἄν μετατοπίζωνται ταυτοχρόνως αἱ καμπύλαι προσφορᾶς καί ζητήσεως, ἡ τελικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, ὅσον καί ἐπὶ τῶν ζητούμενων καί προσφερομένων ποσοτήτων, θά ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ

μεγέθους καί τῆς κατευθύνσεως τῶν μετατοπίσεων τῶν δύο καμπυλῶν. Ὑπό ὀρισμέναις προϋποθέσεις ἡ τιμὴ ἰσορροπίας δέν θά ἐπηρεασθῇ, ἐνῶ θά ἐπηρεασθοῦν αἱ ζητούμεναι καί προσφερόμεναι ποσότητες τοῦ ἀγαθοῦ. Ἀντιθέτως, ὑπό ἄλλαις προϋποθέσεις θά ἐπηρεασθῇ ἡ τιμὴ ἰσορροπίας, ἐνῶ ἡ ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ δυνατόν νά μεταβληθῇ ἢ νά μὴ μεταβληθῇ.

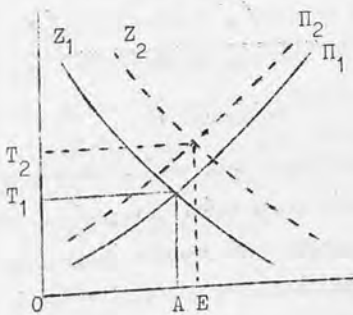
Πρῶτον. Ἄν καί αἱ δύο καμπύλαι, προσφορᾶς καί ζητήσεως, μετατοπίζωνται ταυτοχρόνως πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν (πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν), ἡ τιμὴ ἰσορροπίας ὅπωςδήποτε θά μεταβληθῇ, ἐνῶ αἱ ζητούμεναι καί προσφερόμεναι ποσότητες δυνατόν νά μεταβληθοῦν ἢ νά παραμείνουν ἀμετάβλητοι. Τοῦτο θά ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν μετατοπίσεων τῶν καμπυλῶν.

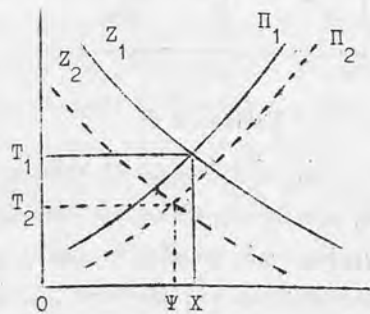
Διάγραμμα 37

Διάγραμμα 38

Διάγραμμα 39

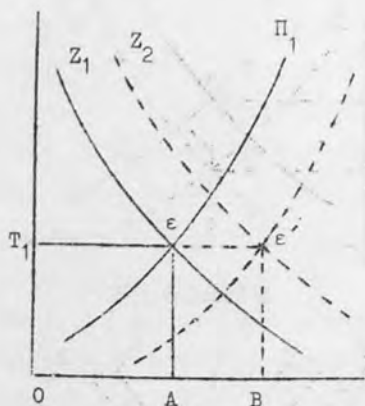
Διάγραμμα 40

προσφοράς και ζήτησης.

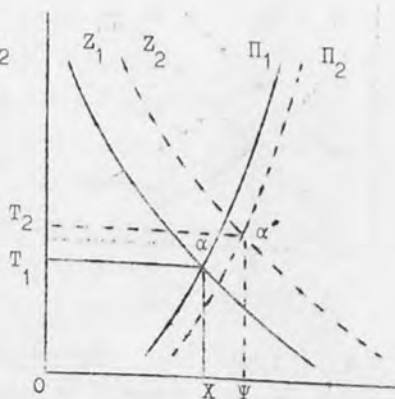
· "Αν αἱ καμπύλαι Π καὶ Z μετατοπίζωνται πρὸς τὰ ἄνω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν ἡ τιμὴ ἰσορροπίας θά ὑψωθῇ, ἐνῶ ἡ ποσότης εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ μεταβληθῇ (διάγραμμα 37) ἢ νὰ μεταβληθῇ (διάγραμμα 39).

"Αν αἱ καμπύλαι Π καὶ Z μετατοπίζωνται πρὸς τὰ κάτω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν ἡ τιμὴ ἰσορροπίας θά μειωθῇ. Ἡ ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ πιθανόν νὰ μεταβληθῇ (διάγραμμα 40) ἢ νὰ μὴ ἐπηρεασθῇ (διάγραμμα 38).

Δεύτερον. "Αν καὶ αἱ δύο καμπύλαι, προσφοράς καὶ ζήτησης, μετατοπίζωνται πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις, εἶναι βέβαιον ὅτι θά μεταβληθοῦν αἱ ζητούμεναι καὶ αἱ προσφερόμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ ἡ τιμὴ πιθανόν νὰ μεταβληθῇ ἢ νὰ μείνῃ σταθερά.

Διάγραμμα 41

Διάγραμμα 42

Εἰς τὸ διάγραμμα 41 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πρὸς τὰ ἄνω μετατόπισις τῆς καμπύλης ζήτησεως δὲν ἐπηρεάζει τὴν τιμὴν διότι μετετοπίσθη ταυτοχρόνως πρὸς τὰ κάτω ἡ καμπύλη προσφοράς. Τὸ σημεῖον ἰσορροπίας μετατοπίζεται εἰς τὴν θέσιν ϵ' , εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μὲν τιμὴ εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς καὶ προηγουμένως, ἐνῶ ἡ ποσότης αὐξάνεται ($OB > OA$).

Είς τό διάγραμμα 42 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μετατόπισις τῶν καμπυλῶν πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις ἐπηρεάζει τόσον τήν τιμήν ὅσον καί τήν ποσότητα τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς τό νέον ἐπίπεδον ἰσοροπίας α' ἡ τιμή καί ἡ ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι μεγαλύτεραι ἐν συγκρίσει πρὸς τό ἀρχικόν ἐπίπεδον ἰσοροπίας α ($OT_2 > OT_1$ καί $OY > OX$).

Ἀ ν α κ ε φ α λ α ἰ ω σ ι ς .

Ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναλύσεως συνάγονται τά ἀκόλουθα.

1) Μετατόπισις μιᾶς μόνον τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς ἢ ζητήσεως, προκαλεῖ μεταβολάς τόσον εἰς τήν τιμήν ἰσοροπίας ὅσον καί εἰς τήν ζητουμένην καί προσφερομένην ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ.

2) Μετατόπισις ἀμφοτέρων τῶν καμπυλῶν, προσφορᾶς καί ζητήσεως, προκαλεῖ μεταβολήν τῆς τιμῆς ἰσοροπίας ὅταν καί αἱ δύο καμπύλαι μετατοπίζονται πρὸς τήν αὐτήν κατεύθυνσιν (ἀμφότεραι πρὸς τὰ ἄνω ἢ ἀμφότεραι πρὸς τὰ κάτω τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῶν). Ἄν αἱ καμπύλαι μετατοπίζονται πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις, ἡ τιμή δύναται νά μεταβληθῇ ἢ νά παραμείνῃ εἰς τό αὐτό ἐπίπεδον, ἐξαρτημένη ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν μετατοπίσεων τῶν καμπυλῶν.

3) Ἀνεξαρτήτως πάντως τῆς μεταβολῆς ἢ μή τῆς τιμῆς ἰσοροπίας, μετατόπισις τῆς μιᾶς ἢ καί ἀμφοτέρων τῶν καμπυλῶν, προσφορᾶς καί ζητήσεως, προκαλεῖ μεταβολήν τῆς ἰσοροπίας εἰς τήν ἀγοράν. Ἐν ἄλλοις λόγοις μετατόπισις τῶν καμπυλῶν θά ὀδηγήσῃ εἰς νέον ἐπίπεδον ἰσοροπίας, εἰς τό ὁποῖον εἴτε ἡ τιμή, εἴτε ἡ ποσότης, εἴτε καί ἀμφότεραι θά εἶναι διάφοροι ἐν συγκρίσει πρὸς τό ἀρχικόν ἐπίπεδον ἰσοροπίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ

ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

Ι. ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐλέχθη ὅτι ἡ ὅλη οἰκονομικὴ θεωρία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐξεύρεσιν καὶ διατύπωσιν τῶν βασικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων, παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστὴμὴ δὲν εἶναι ἀπλῶς περιγραφικὴ ἐπιστὴμη. Οἱ νόμοι καὶ αἱ βασικαὶ ἀρχαί, αἱ ὅποιοι διέπουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν δὲν χρησιμεύουν μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης, ἀλλὰ κυρίως βοηθοῦν εἰς τὴν πρόβλεψιν τῆς συμπεριφορᾶς ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν εἰς τὸ μέλλον.

Αἱ προβλέψεις τῶν μελλοντικῶν ἀντιδράσεων παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν ἔχουν βασικὴν σημασίαν τόσον διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ὅσον καὶ διὰ τὸ κράτος κατὰ τὴν ἄσκησιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ὅτῳ μίᾳ ἐπιχείρησις ἐνδιαφέρεται νὰ γνωρίζη ποία θὰ εἶναι ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀγοραστῶν τοῦ προϊόντος αὐτῆς ἂν ὑψώσῃ ἢ μειώσῃ τὴν τιμὴν αὐτῆς. Ὅμοίως ἐνδιαφέρεται νὰ γνωρίζη ἐκ τῶν προτέρων ποία θὰ εἶναι ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων, ἂν μεταβάλλῃ τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος της.

Τὸ κράτος, προκειμένου νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ βάμβακος, θέλει νὰ γνωρίζη τὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς παραγωγῆς βάμβακος, τὰς ὁποίας θὰ ἔχῃ μίᾳ αὔξησις τῆς τιμῆς αὐτοῦ, διότι ἐκ τῶν ἀντιδράσεων τῶν παραγωγῶν θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχορήγησεως (πριμοδοτήσεως) τῆς καλλιιεργείας βάμβακος. Ἐξ ἄλλου ἡ δυνατότης προβλέψεως τῶν συνεπειῶν μιᾶς αὔξεσεως τοῦ φόρου καταναλώσεως

σιγαρέτων επί της ζήτησεως αὐτῶν, ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸ κράτος, διότι ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς ζήτησεως θά προδιορισθῇ τελικῶς τὸ ἔσοδον τοῦ κράτους ἐκ τῆς φορολογίας σιγαρέτων, κ.ο.κ..

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀγοραστῶν καὶ τῶν πωλητῶν διαπιστοῦται ὅτι ἡ μεταβολή τῆς ζήτησεως καὶ τῆς προσφορᾶς εἰς δεδομένην μεταβολήν τῆς τιμῆς δέν εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλα τὰ ἀγαθά. Ἐπί παραδείγματι ἂν ἡ τιμὴ τοῦ ἄρτου καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν φυγείων αὐξηθῇ κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν (ἔστω κατὰ 10%), ἡ μείωσις τῆς ζήτησεως τοῦ ἄρτου θά εἶναι σχετικῶς πολὺ μικρότερα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μείωσιν τῆς ζήτησεως φυγείων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ σχετικὴ (ποσοστιαία) μεταβολή τῆς τιμῆς εἶναι ἡ αὐτὴ διὰ τὰ δύο ἀγαθά.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι εἶναι σκόπιμον νὰ γνωρίζωμεν κατὰ πόσον θά μεταβληθοῦν αἱ προσφερόμεναι καὶ αἱ ζητούμεναι ποσότητες τῶν ἀγαθῶν ἐκ δοθείσης μεταβολῆς τῆς τιμῆς των. Πρὸς τοῦτο παρίσταται ἀνάγκη χρησιμοποίησεως ἑνὸς μέτρου, διὰ τοῦ ὁποίου θά καθίσταται δυνατὴ ἡ μέτρησις τῆς μεταβλητότητος τῶν ζητούμενων καὶ προσφερομένων ποσοτήτων ἐν σχέσει πρὸς τὰς μεταβολὰς τῆς τιμῆς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Ὡς τοιοῦτον μέτρον χρησιμοποιεῖται ἡ ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς, μὲ τὰς ὁποίας ἀσχολούμεθα εἰς τὰς δύο ἐπομένους παραγράφους.

II. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

Διακρίνομεν τρεῖς κατηγορίας ἐλαστικότητος τῆς ζήτησεως: τὴν ἐλαστικότητα τιμῆς, τὴν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως καὶ τὴν σταυροειδῆ ἐλαστικότητα.

A. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΙΜΗΣ.

Ἐλαστικότης τιμῆς (price elasticity) δοθέντος ἀγαθοῦ εἶναι ἡ ποσοστιαία μεταβολή τῆς ζητουμένης ποσότητας, ἡ προκαλουμένη ἐκ δο-

θείσης ποσοστιαίας μεταβολής τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Μαθηματικῶς ἡ ἐλαστικότης τιμῆς ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\eta_T = \frac{\% \text{ μεταβολή τῆς ζητουμένης ποσότητας}}{\% \text{ μεταβολή τῆς τιμῆς}}$$

Ἡ ποσοστιαία μεταβολή δοθέντος μεγέθους X εἶναι τό πηλίκον τῆς διαιρέσεως τῆς ἐπέλθούσης εἰς τό μέγεθος τοῦτο μεταβολῆς (ΔX) διά τῆς ἀρχικῆς τιμῆς τοῦ μεγέθους, ἥτοι ἡ ποσοστιαία μεταβολή τοῦ X ἴσοῦται πρὸς $\Delta X/X$.

Οὕτω ἂν χρησιμοποιήσωμεν τά σύμβολα :

ΔZ = μεταβολή ζητουμένης ποσότητας

ΔT = μεταβολή τῆς τιμῆς

Z = ἀρχικῶς ζητουμένη ποσότης

T = ἀρχική τιμή τοῦ ἀγαθοῦ,

ὁ τύπος τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως λαμβάνει τήν μορφήν :

$$\eta_T = \frac{\frac{\Delta Z}{Z}}{\frac{\Delta T}{T}}$$

$$\eta_T = \frac{\Delta Z}{\Delta T} \cdot \frac{T}{Z}$$

Ἐπί παραδείγματι ἂν μεταβληθῇ ἡ τιμή δοθέντος ἀγαθοῦ ἀπό 10 ν.μ. εἰς 12 ν.μ., καί ἡ ζητουμένη ποσότης μειωθῇ ἀπό 1000 μονάδες εἰς 900 μονάδας, ἡ ἐλαστικότης τιμῆς θά εἶναι 0.5. Διότι συμφώνως πρὸς τά δεδομένα ταῦτα ἔχομεν :

$$\Delta Z = 100$$

$$\Delta T = 2$$

$$\frac{\Delta Z}{Z} = \frac{100}{1000} = 0.10 \text{ (ἢ } 10\%)$$

$$Z = 1000$$

$$T = 10$$

$$\frac{\Delta P}{P} = \frac{2}{10} = 0.20 \text{ (ή } 20\%)$$

Αντικαθιστώντες είς τόν τύπον τῆς ἐλαστικότητος, λαμβάνομεν:

$$\eta_T = \frac{0.10}{0.20} = \frac{1}{2} = 0.5$$

Τούτο σημαίνει ὅτι ἂν ἡ τιμὴ αὐξηθῇ κατὰ 1%, ἡ ζητούμενη ποσότης θά μειωθῇ κατὰ 0.5%, ἐνῶ ἂν ἡ τιμὴ μειωθῇ κατὰ 1%, ἡ ζητούμενη ποσότης θά αὐξηθῇ κατὰ 0.5%.

Ἐπί τῆς ἐλαστικότητος τιμῆς παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

1) Τό σημεῖον τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος εἶναι ἀρνητικόν, δεδομένου ὅτι ἡ ζητούμενη ποσότης καί ἡ τιμὴ συνδέονται δι' ἀρνητικῆς σχέσεως: αὐξανομένης τῆς τιμῆς μειοῦται ἡ ζητούμενη ποσότης καί ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς αὐξάνεται ἡ ζητούμενη ποσότης. Οὕτω αἱ ποσοστιαῖαι μεταβολαί $\frac{\Delta Z}{Z}$ καί $\frac{\Delta T}{T}$ ἔχουν ἀντίθετα ἀλγεβρικά σημεῖα καί κατὰ συνέπειαν τό πηλίκον τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἶναι ἀρνητικόν. Τό ἀρνητικόν σημεῖον τῆς ἐλαστικότητος τιμῆς παραλείπεται συνήθως ἐκ τοῦ τύπου τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος, τῆς ἀρνητικῆς συσχετίσεως ζητουμένων ποσοτήτων καί τιμῶν θεωρουμένης αὐτονοήτου.

2) Εἰς τόν τύπον τῆς ἐλαστικότητος χρησιμοποιοῦμεν τὰς ποσοστιαίας μεταβολάς ποσότητος καί τιμῆς καί οὐχί τὰς ἀπολύτους μεταβολάς τῶν μεγεθῶν τούτων, δεδομένου ὅτι αἱ εἰς ἀπολύτους μονάδας ἐκπεφρασμένοι μεταβολαί δέν δύνανται νά χρησιμεύσουν διά συγκρίσεις τῆς ἐλαστικότητος τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Πρὸς κατανόησιν τούτου ἔστωσαν τὰ κάτωθι παραδείγματα.

ΠΙΝΑΚ 9

'Αγαθόν	ΤΙΜΗ ΑΓΑΘΟΥ (δολ.)				ΖΗΤΟΥΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΗ			'Ελαστικότητα τιμής ημ	
	'Αρχική Τιμή	Νέα Τιμή	'Απόλυτος Μεταβολή Τιμής	Ποσοστιαία Μεταβολή Τιμής $\Delta T/T$	'Αρχική Στήριξη (μονά- δες)	Νέον έπιπέδον στήριξεως	'Απόλυτος Μεταβολή Στήριξεως		Ποσοστιαία Μεταβολή Στήριξεως $\Delta Z/Z$
Κρέας	50	40	-10	$\frac{10}{50} = 0.20$	10,000	11,000	1,000	$\frac{1,000}{10,000} = 0.10$	0.5
'Υποδήματα	200	190	-10	$\frac{10}{200} = 0.05$	20,000	21,000	1,000	$\frac{1,000}{20,000} = 0.05$	1
Τηλεόρασις	500	490	-10	$\frac{10}{500} = 0.02$	25,000	26,000	1,000	$\frac{1,000}{25,000} = 0.04$	2

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ ἄνωτέρω πίνακος παρατηροῦμεν ὅτι καί διὰ τὰ τρία ἀγαθά αἱ ἀπόλυτοι μεταβολαί τιμῶν καί ποσοτήτων εἶναι αἰ αὐταί. Ἦτοι ἡ τιμὴ ὄλων τῶν ἀγαθῶν ἐμειώθη κατὰ 10 ν.μ., ἡ δὲ ποσότης των πῦξήθη κατὰ 1,000 μονάδας. Οὕτω ἂν λάβωμεν ὡς βά-
 σιν συγκρίσεως τὰς ἀπολύτους μεταβολὰς ποσοτήτων καί τιμῶν θὰ πρέπει νά καταλήξωμεν εἰς τό συμπέρασμα ὅτι ὄλα τὰ ἀγαθά ἔχουν τήν αὐτὴν ἐλαστικότητα ζήτησεως, ἤτοι οἱ καταναλωταὶ ἀντιδρῶν εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν καί τῶν τριῶν ὡς ἄνω ἀγαθῶν κατὰ τόν αὐτόν ἀκριβῶς τρόπον. Τό συμπέρασμα τοῦτο εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένον. Ἐκ τῆς τελευταίας στήλης τοῦ πίνακος 9 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐλα-
 στικότης ζήτησεως διαφέρει οὐσιαστικῶς ἀπὸ ἀγαθοῦ εἰς ἀγαθόν. Τὴν μεγαλύτεραν ἐλαστικότητα παρουσιάζει ἡ ζήτησις δεκτῶν τηλεοράσεως, τὴν δὲ μικροτέραν ἡ ζήτησις κρέατος. Αἱ ἀπόλυτοι μεταβολαὶ ποσο-
 τήτων καί τιμῶν δέν δύνανται νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς κριτήριον τῆς ἀντιδράσεως τῶν καταναλωτῶν εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν. Τοῦτο δὲ διότι:

Πρῶτον. Ἡ ἀπόλυτος μεταβολὴ τῆς τιμῆς δέν δεικνύει τὴν σημασίαν τῆς μεταβολῆς. Οὕτω δοθεῖσα μείωσις τιμῆς, ἔστω ἐκ 10 δρχ., ἀποτελεῖ σημαντικὴν μεταβολὴν τῆς τιμῆς ἐνός εὐθηνοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ ἡ αὐτὴ ἀπόλυτος μείωσις (τῶν 10 δρχ.) ἀποτελεῖ ἀσήμαντον μετα-
 βολὴν τῆς τιμῆς ἐνός ἀκριβοῦ προϊόντος. Εἰς τό ληφθέν ὡς ἄνω παράδειγμα ἡ ἀπόλυτος μεταβολὴ τῶν 10 δρχ. σημαίνει μείωσιν τῆς τιμῆς τοῦ κρέατος κατὰ 20%, μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν ὑποδημάτων κατὰ 5% καί μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν δεκτικῶν τηλεοράσεως κατὰ 2%.

Δεύτερον. Κατὰ τόν αὐτόν τρόπον συνάγεται ὅτι ἡ ἀπόλυτος μεταβολὴ τῆς ποσότητος δέν δεικνύει τὴν σημασίαν τῆς ἐπελθοῦσης μεταβολῆς εἰς τὴν ζήτησιν. Ἡ αὐτὴ ἀπόλυτος μεταβολὴ εἶναι ση-
 μαντικὴ ἂν ἡ ἀρχικῶς ζητουμένη ποσότης εἶναι μικρά, ἀλλὰ εἶναι ἀσήμαντος ἂν ἡ ἀρχικῶς ζητουμένη ποσότης εἶναι μεγάλη. Οὕτω ἡ μεταβολὴ τῶν 1,000 μονάδων εἰς τὴν ζήτησιν τῶν τριῶν ἀγαθῶν τοῦ ὡς ἄνω παραδείγματος σημαίνει αὐξησιν κατὰ 10% τῆς ζήτησεως κρέ-

ατος, κατά 5% τής ζητήσεως υποδημάτων καί κατά 4% τής ζητήσεως δεκτών τηλεοράσεως.

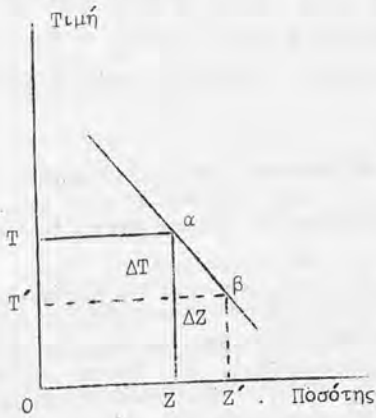
Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι, προκειμένου νά ἀποφανθῶμεν περί τῆς σημαντικότητος ἢ μή δοθείσης μεταβολῆς τῆς τιμῆς ἢ τῆς ποσότητος, δέον νά λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τήν σχετικήν μεταβολήν τῶν μεγεθῶν τούτων (τήν ποσοστιαίαν, δηλαδή, μεταβολήν) καί οὐχί τό ἀπόλυτον μέγεθος τῆς μεταβολῆς. Ὁμιλοῦμεν περί σχετικῆς μεταβολῆς, διότι συγκρίνομεν τήν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν πρός τό ἀρχικόν μέγεθος. Ὑπό τό πρῶσμα τοῦτο εἶναι φανερόν ὅτι ἡ μεταβολή τῆς ποσότητος τοῦ κρέατος (10%) εἶναι μικρά ἐν σχέσει πρός τήν μεταβολήν τῆς τιμῆς του (20%). Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ κρέατος κατά 20% προεκάλεσεν αὔξησιν τῆς ζητήσεως μόνον κατά 10%. Ἀντιθέτως ἡ μεταβολή τῆς ζητήσεως τῶν δεκτῶν τηλεοράσεως (4%) εἶναι μεγάλη ἐν συγκρίσει πρός τήν μεταβολήν τῆς τιμῆς των (2%), διότι ἐνώ ἡ τιμή μετεβλήθη μόνον κατά 2% ἡ ποσότης ἠξήθη κατά 4%, ἥτοι ἡ ποσότης μετεβλήθη διπλασίως (ἐν σχέσει πρός τήν μεταβολήν τῆς τιμῆς).

3) Ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως ἐμφαίνεται ἐκ τῆς (μαθηματικῆς) μορφῆς καί ἐκ τῆς κλίσεως τῆς καμπύλης ζητήσεως. Ἡ καμπύλη ζητήσεως γραφικῶς δύναται νά ἔχη τό σχῆμα εὐθείας γραμμῆς ἢ γραμμῆς κυρτῆς πρός τήν ἀρχήν τῶν ἀξόνων. Εἰς τήν πρώτην περίπτωσιν λέγομεν ὅτι ἡ καμπύλη ζητήσεως εἶναι γραμμική, ἐνώ εἰς τήν δευτέραν λέγομεν ὅτι ἡ καμπύλη ζητήσεως εἶναι μή γραμμική.

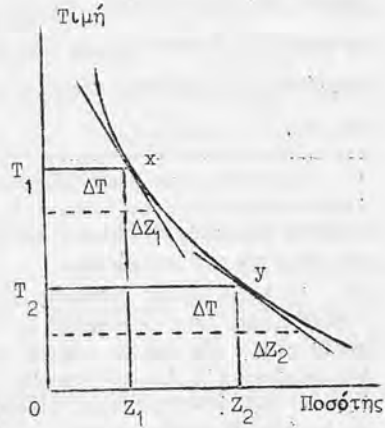
Ἡ κλίσις εὐθείας γραμμῆς εἶναι σταθερά. Ἀντιθέτως ἡ κλίσις καμπύλης γραμμῆς διαφέρει ἀπό σημείου εἰς σημεῖον αὐτῆς.

Εἰς τό διάγραμμα 43 ἀπεικονίζεται γραμμική καμπύλη ζητήσεως μέ ἀρνητικήν κλίσιν. Ἡ ἐλαστικότητα τῆς γραμμικῆς καμπύλης ζητήσεως (μέ ἀρνητικήν κλίσιν) μεταβάλλεται ἀπό σημείου εἰς σημεῖον αὐτῆς. Ὅσον κατερχόμεθα ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιὰ ἐπί τῆς γραμ-

μικής καμπύλης ζητήσεως τόσο μειούται ή ελαστικότητα της ζητήσεως.^{1/} Είς τό σημείον α ή ελαστικότης ζητήσεως είναι μεγαλύτερα εν συγκρίσει πρός τό σημείον β.^{2/}

Διάγραμμα 43

Διάγραμμα 44

1/ Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τό ὅτι ὁ λόγος $\frac{T}{Z}$, ὁ ὁποῖος παριστᾶ τόν δεύτερον ὄρον τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος, μειούται συνεχῶς ὅσον κατερχόμεθα ἐπί τῆς καμπύλης, διότι ἡ τιμῆ συνεχῶς μειούται ἐνῶ ἡ ζητούμενη ποσότης συνεχῶς αὐξάνεται. Ἐξ ἄλλου ὁ πρῶτος ὄρος $\frac{\Delta Z}{\Delta T}$ τοῦ συντελεστοῦ τῆς ἐλαστικότητος παραμένει σταθερός καθ' ὅσον τό μήκος τῆς γραμμικῆς καμπύλης ζητήσεως, διότι ὁδός εἶναι τό ἀντίστροφον τῆς κλίσεως τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία (κλίσις) ὀρίζεται, κατά τά γνωστά, διά τοῦ κλάσματος $\frac{\Delta T}{\Delta Z}$. Ἀλλά ἡ κλίσις τῆς εὐθείας γραμμῆς εἶναι σταθερά, ἄρα καί τό ἀντίστροφον αὐτῆς θά εἶναι σταθερόν μέγεθος. Οὕτω τό μέγεθος τῆς ἐλαστικότητος μεταβάλλεται κατά μήκος τῆς καμπύλης λόγω μεταβολῆς τοῦ λόγου $\frac{T}{Z}$: εἰς ἕκαστον σημείον τῆς καμπύλης ἀντιστοιχοῦν καί διάφορα μεγέθη τιμῶν καί ζητουμένων ποσοτήτων.

2/ Ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως εἰς ἕκαστον τῶν σημείων τούτων εἶναι:

α) ἐλαστικότης εἰς τό σημείον α : $\eta = \frac{\Delta Z}{\Delta T} \cdot \frac{T}{Z}$

β) ἐλαστικότης εἰς τό σημείον β : $\eta = \frac{\Delta Z}{\Delta T} \cdot \frac{T'}{Z'}$

Εἶναι προφανές ἐν τοῦ διαγράμματος 43 ὅτι $T' < T$ καί $Z' > Z$, ἐπομένως $\frac{T'}{Z'} > \frac{T}{Z}$. Δοθέντος ὅτι ὁ πρῶτος ὄρος τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος εἶναι ὁ αὐτός καί εἰς τά δύο σημεία, ἔπεται ὅτι ἡ ἐλαστικότης εἰς τό σημείον α εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἐλαστικότητος εἰς τό σημείον β.

Είς τό διάγραμμα 44 ἀπεικονίζεται μή γραμμική καμπύλη ζητήσεως. Καί εἰς τήν περίπτωσιν τῆς μή γραμμικῆς καμπύλης ζητήσεως ἡ ἐλαστικότητα μεταβάλλεται ἀπό σημείου εἰς σημετον. 1/ "Ὅσον κατερχόμεθα ἐπί τῆς καμπύλης ζητήσεως τόσον μικροτέρα καί ἡ τιμή τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως: εἰς τό σημετον x ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως εἶναι μεγαλύτερα ἐν συγκρίσει πρός τό σημετον y . 2/

1/ Ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῆς καμπύλης ζητήσεως μέ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα καί τῆς "γραμμικῆς εἰς τοὺς λογαρίθμους" (τῶν μεταβλητῶν) καμπύλης ζητήσεως, περί τῶν ὁποίων γίνεται λόγος εἰς ἕτερον σημετον τοῦ προῦντος.

2/ Ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τῆς μή γραμμικῆς καμπύλης ζητήσεως μεταβάλλεται λόγω μεταβολῆς καί τῶν δύο ὄρων τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος. Ὁ πρῶτος ὄρος εἶναι τό ἀντίστροφον τῆς κλίσεως τῆς ἐφαπτομένης εἰς ἕναστον σημετον τῆς καμπύλης. Εἰς ἕναστον σημετον ἀντιστοιχεῖ ἐφαπτομένη μέ διάφορον κλίσιν. Ὁὗτω ἡ κλίσις τῆς ἐφαπτομένης E_1 τοῦ σημείου x εἶναι μεγαλύτερα τῆς κλίσεως τῆς ἐφαπτομένης E_2 τοῦ σημείου y . "Ὅσον κατερχόμεθα ἐπί τῆς καμπύλης ζητήσεως τόσον μικροτέρα ἡ κλίσις τῆς ἐφαπτομένης $\frac{\Delta P}{\Delta Z}$, ἐπομένως τόσον μεγαλύτερον θά εἶναι τό ἀντίστροφον αὐτῆς, τό ὁποῖον εἶναι ὁ πρῶτος ὄρος τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος $\frac{\Delta P}{\Delta Z}$. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὄσον κατερχόμεθα ἐπί τῆς καμπύλης ζητήσεως αὐξάνεται ὁ πρῶτος ὄρος τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος ($\Delta P / \Delta Z > \Delta P / \Delta Z'$). Ἐξ ἄλλου ὁ δεύτερος ὄρος $\frac{P}{Z}$ βαίνει φθίνων ὄσον κατερχόμεθα ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιὰ. Ἡ συνολική μεταβολή τῆς ἐλαστικότητος θά ἐξαρτηθῆ τελικῶς ἐκ τῶν μεταβολῶν ἀμφοτέρων τῶν ὄρων τοῦ συντελεστοῦ. Ἐάν ἡ αὐξηση τοῦ πρῶτου ὄρου εἶναι μεγαλύτερα τῆς μειώσεως τοῦ δευτέρου ὄρου, ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως θά αὐξηθῆ. Ἀντιθέτως ἂν ἡ αὐξηση τοῦ πρῶτου ὄρου εἶναι μικροτέρα τῆς μειώσεως τοῦ δευτέρου ὄρου, ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως θά μειωθῆ. Ἐάν τέλος αἱ δύο μεταβολαί εἶναι ἴσαι, ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως θά παραμείνη σταθερά. Τό τελευταῖον τοῦτο συμβαίνει εἰς τήν περίπτωσιν τῆς καμπύλης ζητήσεως μέ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα, ὡς καί εἰς τήν μή γραμμικήν καμπύλην τοῦ τύπου τῆς σταθερῆς ἐλαστικότητος ($Z = \alpha \cdot P^\beta$), ἡ ὁποία εἶναι γνωστή ὡς "γραμμική εἰς τοὺς λογαρίθμους" καμπύλη ζητήσεως.

* *
*

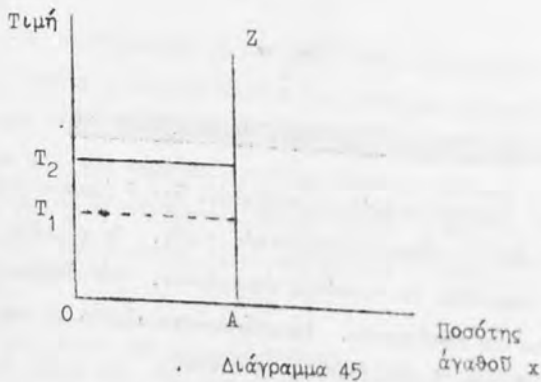
2. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων συνάγεται ὅτι ἡ ἐλαστικότης τιμῆς δύναται νά λάβῃ διαφόρους ἀριθμητικὰς τιμὰς. Τό μέγεθος τῆς ἐλαστικότητος ἐξαρτᾶται ἐκ διαφόρων παραγόντων, τοὺς ὁποίους ἀναλύομεν εἰς ἐπομένην παράγραφον. Κατωτέρω ἀσχολούμεθα μέ τὰς χαρακτηριστικὰς τιμὰς τῆς ἐλαστικότητος ζήτησεως.

Ἡ ἐλαστικότης ζήτησεως δύναται νά λάβῃ τιμὰς κυμαινομένας μεταξύ τοῦ μηδενός καί τοῦ ἀπείρου. Ἐν ἄλλοις λόγοις αἱ ἀκραῖαι τιμαί τὰς ὁποίας δύναται νά λάβῃ ὁ συντελεστής ἐλαστικότητος εἶναι ἡ ἴση πρὸς τὸ μηδέν τιμὴ καί ἡ ἴση πρὸς τὸ ἀπειρον τιμὴ. Μεταξύ τῶν δύο τούτων ἀκραίων τιμῶν ἡ ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως δύναται νά λάβῃ οἰανδήποτε τιμὴν. Εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν διακρίνονται αἱ κάτωθι χαρακτηριστικαί τιμαί τῆς ἐλαστικότητος ζήτησεως:

1. Ἐλαστικότης τιμῆς ἴση πρὸς τὸ μηδέν ($\eta_T = 0$).
 2. Ἐλαστικότης τιμῆς μεγαλυτέρα τοῦ μηδενός καί μικροτέρα τῆς μονάδος ($0 < \eta_T < 1$).
 3. Ἐλαστικότης τιμῆς ἴση πρὸς τὴν μονάδα ($\eta_T = 1$).
 4. Ἐλαστικότης τιμῆς μεγαλυτέρα τῆς μονάδος καί μικροτέρα τοῦ ἀπείρου ($1 < \eta_T < \infty$).
 5. Ἐλαστικότης τιμῆς ἴση πρὸς τὸ ἀπειρον ($\eta_T = \infty$).
1. Ἐλαστικότης ζήτησεως ἴση πρὸς τὸ μηδέν : $\eta_T = 0$

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην οἰανδήποτε μεταβολὴ τῆς τιμῆς δέν ἐπηρεάζει τὴν ζητουμένην ποσότητα, ἥτοι ἡ ζήτησις παραμένει σταθερὰ ἀνεξαρτήτως οἰασδήποτε μεταβολῆς τῆς τιμῆς. Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας λέγομεν ὅτι ἡ ζήτησις εἶναι πλήρως ἀνελαστικὴ. Γραφικῶς

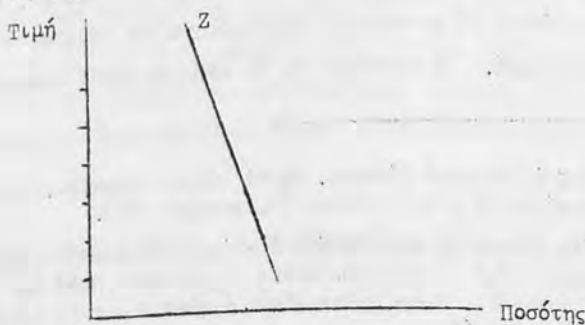
ή πλήρως άνελαστική ζήτησις έμφανίζεται ως εύθετα γραμμή παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν τιμῶν. Εἰς τὸ διάγραμμα 45 ἡ γραμμὴ Z παριστᾷ καμπύλην ζητήσεως με̄ έλαστικότητα ἴσην πρὸς τὸ μηδέν. Διότι ἕκαστον σημεῖον τῆς καμπύλης ταύτης δεικνύει ὅτι ἡ ζήτησις παραμένει σταθερά (ἴση πρὸς OA ποσότητα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x) άνεξαρτήτως τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς. Εἰς τὴν τιμὴν π.χ. OT_1 ἡ ζητούμενη ποσότης εἶναι OA. Εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τιμὴν OT_2 ἡ ζητούμενη ποσότης ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ αὐτή, OA, κ.ο.κ. Παράδειγμα πλήρως άνελαστικῆς ζητήσεως ἀποτελεῖ ἡ ζήτησις ἑνὸς φαρμάκου ὑπὸ ἑνὸς ἀσθενοῦς, ὁ ὅποιος διὰ τὴν θεραπείαν του θά ἀγοράσῃ τὴν ἀπαιτούμενην ποσότητα ἐκ τοῦ φαρμάκου τούτου (οὔτε μεγαλυτέραν ποσότητα, διότι θά τοῦ εἶναι ἄχρηστος, οὔτε μικροτέραν, διότι δέν θά καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀποθεράπευσις του) εἰς οἰανδήποτε τιμὴν καί ἂν προσφέρεται τοῦτο. Ἔτερον παράδειγμα πλήρως άνελαστικῆς ζητήσεως εἶναι ἡ ζήτησις ἄλατος: ὑφουμένης τῆς τιμῆς τοῦ ἄλατος οἱ καταναλωταὶ δέν θά μειώσουν τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, διότι ἡ ποσότης ἄλατος τὴν ὁποῖαν συνήθως καταναλίσκουν τοῦς εἶναι έντελῶς ἀπαραίτητος. Ἐξ ἄλλου μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ ἄλατος δέν ἀναμένεται νά προκαλέσῃ αὔξησιν τῆς ζήτησεως αὐτοῦ, διότι οἱ καταναλωταὶ ἔχουν ἀνάγκην ὠρισμένης μόνον ποσότητος ἄλατος (άνεξαρτήτως τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς αὐτοῦ).

2. Ελαστικότητας Ζητήσεως (μεγαλύτερα του μηδενός και) μικρότερα της μονάδος: $0 < \eta_T < 1$.

Είς τήν περίπτωσιν ταύτην δοθεῖσα ποσοστιαία μεταβολή τῆς τιμῆς προκαλεῖ μικρότεραν ποσοστιαίαν μεταβολήν τῆς ποσότητος, οὕτως ὥστε ὁ ἀριθμητής τοῦ κλάσματος τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος εἶναι μικρότερος τοῦ παρονομαστοῦ. Ἡ ὄλη ζήτησις χαρακτηρίζεται ὡς ἀνελαστική ζήτησις. Ἐπί παραδείγματι ἂν ἡ τιμή δοθέντος ἀγαθοῦ x ὑψωθῇ κατά 10% καί συνεπέειά τῆς ὑψώσεως ταύτης ἡ ζήτησις τοῦ x μειωθῇ κατά 2%, ἡ ζήτησις τοῦ x εἶναι ἀνελαστική. Διότι

$$\eta_T = \frac{0.02}{0.10} = 0.2$$

Ἄνελαστικὴν ζήτησιν παρουσιάζουν κατὰ κανόνα τά εἶδη πρώτης ἀνάγκης (ἐφόσον ταῦτα δέν ἔχουν ὑποκατάστατα). Ἐπί παραδείγματι αὔξησις τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου ἀναμένεται ὅτι θά προκαλέσῃ μικράν μόνον μείωσιν τῆς ζήτησεως αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ ἄρτος ἀποτελεῖ βασικόν εἶδος διατροφῆς (καί δέν δύναται νά ὑποκατασταθῇ ἱκανοποιητικῶς δι' ἄλλου ἀγαθοῦ), οὕτως ὥστε καί μετά τήν αὔξησιν τῆς τιμῆς οἱ καταναλωταί ἐξακολουθοῦν νά ζητοῦν τήν αὐτήν περίπου ποσότητα ἄρτου, μειοῦντες ἐνδεχομένως τήν ζήτησίν των δι' ἄλλα ὀλιγώτερον ἀπαραίτητα ἀγαθά.

Διάγραμμα 46

Ἄνελαστική Καμπύλη Ζήτησεως

Συνήθως η άνελαστική ζητήσις παριστάται γραφικῶς ὡς μία καμπύλη μέ μεγάλην κλίσιν (διάγραμμα 46) ^{1/}. Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὀρθόν. Ἐκ διαισθήσεως φαίνεται δικαιολογημένον νά δεχθῶμεν ὅτι ὅσον δοθεῖσα καμπύλη ζητήσεως πλησιάζει πρὸς κάθετον καμπύλην ζητήσεως (ἡ ὁποία ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἔχει ἐλαστικότητα ἴσην πρὸς τὸ μηδέν), ἤτοι ὅσον μεγαλυτέρα ἢ κλίσις δοθείσης καμπύλης ζητήσεως, τόσον μικροτέρα θά εἶναι ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως. ^{2/}

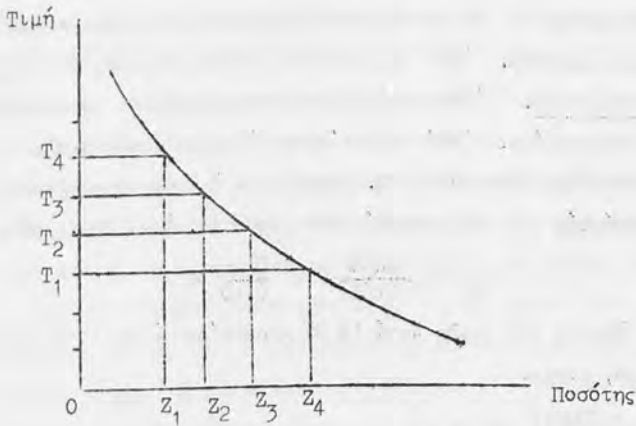
3. Ἐλαστικότης ζητήσεως ἴση πρὸς τὴν μονάδα: $\eta_T = 1$.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ποσοστιαία μεταβολή τῆς ποσότητος εἶναι ἴση πρὸς τὴν ποσοστιαίαν μεταβολήν τῆς τιμῆς. Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀριθμητῆς τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος εἶναι ἴσος πρὸς τὸν παρανομαστήν. Ἡ ζητήσις ἔχει μοναδιαίαν ἐλαστικότητα. Ἄν π.χ. ἡ τιμὴ τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων μειωθῇ κατὰ 10% καὶ συνέπειά τῆς μεταβολῆς ταύτης ἡ ζητήσις βαμβακερῶν ὑφασμάτων αὐξηθῇ ὡσαύτως κατὰ 10%, λέγομεν ὅτι ἡ ζητήσις διὰ βαμβακερά ὑφάσματα ἔχει μοναδιαίαν ἐλαστικότητα.

Γραφικῶς ἡ καμπύλη ζητήσεως μέ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα παριστάται διὰ καμπύλης κυρτῆς πρὸς τὴν ἀρχήν τῶν ἀξόνων, ἤτοι ἡ καμπύλη ζητήσεως μέ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα δέν δύναται νά εἶναι εὐθεῖα γραμμή. Ἡ κυρτότης τῆς ἐν λόγω καμπύλης δικαιολογεῖται

1/ Ἐνῶ ἡ ἐλαστικὴ ζητήσις, ὡς θά ἴδωμεν κατωτέρω, παριστάται διὰ καμπύλης μέ μικράν κλίσιν (διάγραμμα 48).

2/ Δέον πάντως νά τονισθῇ ὅτι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως δέν ἐπαρκεῖ διὰ νά χαρακτηρίσωμεν τὴν ζητήσιν δοθέντος ἀγαθοῦ ὡς άνελαστικήν. Βλέπε εἰδικωτέραν ἀνάλυσιν εἰς τὸ παράρτημα τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

Διάγραμμα 47

έξ αυτής ταύτης τῆς ἐλαστικότητος, ἡ ὁποία εἶναι σταθερά καί ἴση πρὸς τὴν μονάδα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς καμπύλης. Δεδομένου ὅτι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἐλαστικότητος ($\frac{\Delta Z}{\Delta T}$) συνεχῶς αὐξάνεται, ὁ δεῦτερος ὅρος ($\frac{T}{Z}$) δέον συνεχῶς νά μειοῦται, οὕτως ὥστε νά ἐξουδετερῶνῃ τὴν αὐξήσιν τοῦ πρώτου. Τοῦτο προϋποθέτει ὅτι εἰς ἴσας μειώσεις τῆς τιμῆς (T) δέον νά ἀντιστοιχοῦν συνεχῶς μεγαλύτεραι αὐξήσεις τῆς ζητήσεως (Z). Γεωμετρικῶς ἡ καμπύλη ζητήσεως γίνεται περισσότερον πεπλατυσμένη ὅσον κατερχόμεθα πρὸς τὰ δεξιὰ. Εἰς τὸ διάγραμμα 47 παρατηροῦμεν ὅτι εἰς ἴσας ἀπολύτους μειώσεις τῆς τιμῆς ($T_4 T_3 = T_3 T_2 = T_2 T_1$) ἀντιστοιχοῦν συνεχῶς μεγαλύτεραι ἀπόλυτοι αὐξήσεις τῆς ζητούμενης ποσότητος ($Z_1 Z_2 < Z_2 Z_3 < Z_3 Z_4$). Αἱ ἐκατοστιαῖαι ὁμως μεταβολαὶ τιμῶν καὶ ζητούμενων ποσοτήτων εἶναι ἴσαι.

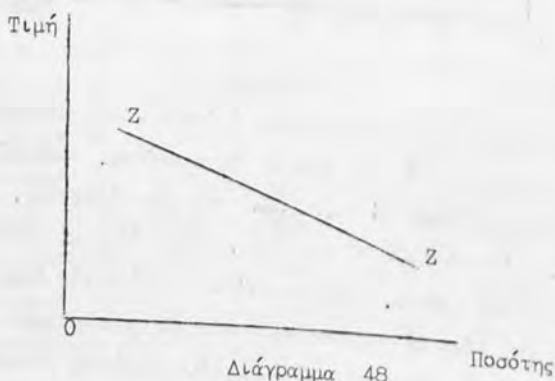
4. Ἐλαστικότης ζητήσεως μεγαλύτερα τῆς μονάδος (καὶ μικροτέρα τοῦ ἀπειροῦ): $\infty > \eta_T > 1$.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητούμενης ποσότητος εἶναι μεγαλύτερα τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς τιμῆς,

ήτοι ο αριθμητής του συντελεστού ελαστικότητας είναι μεγαλύτερος του παρανομαστού. 'Υπό τās συνθήκας ταύτας λέγομεν ότι η ζήτηση είναι ελαστική. 'Ελαστικήν ζήτησιν παρουσιάζουν κατά κανόνα τά είδη πολυτελείας. 'Επί παραδείγματι η μείωσις τής τιμής ηλεκτρικών συσκευών, ἔστω κατά 10%, ἀναμένεται ότι θά προκαλέση αύξησιν τής ζήτησῶς των κατά μεγαλύτερον ποσοστόν, ἔστω 20%. Οὕτω ἔχομεν:

$$\eta_T = \frac{\Delta Z/Z}{\Delta T/T} = \frac{0.20}{0.10} = 2$$

ήτοι αύξησις τής τιμής κατά 1% θά προκαλέση αύξησιν τής ζήτησῶς κατά 2%, κ.ο.κ. .

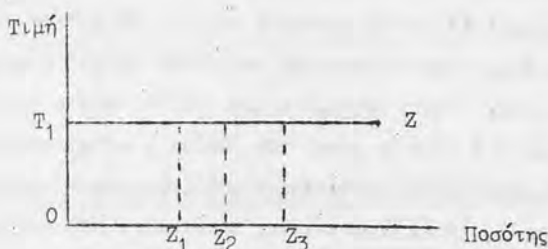

Γραφικῶς ἡ ἐλαστικὴ ζήτησις παριστᾶται συνήθως, ὡς μία καμπύλη μέ μικράν κλίσιν (διάγραμμα 48). Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τό ότι ὅσον μικροτέρα ἡ κλίσις δοθείσης γραμμῆς τόσο αὕτη πλησιάζει πρὸς τήν παράλληλον πρὸς τόν ἄξονα τῶν ποσοτήτων καμπύλην ζήτησῶς, ἡ ὁποία ἔχει ἄπειρον ἐλαστικότητα ζήτησῶς (βλέπε κατωτέρω). Οὕτω ὅσον μικροτέρα ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζήτησῶς τόσο μεγαλύτερα ἡ ἐλαστικότης αὐτῆς. Τοῦτο δέν ἰσχύει εἰς ὅλας τās περιπτώσεις, δεδομένου ότι, ὡς καί εἰς ἕτερον σημῆον ἀνεφέρθη, ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζήτησῶς ἀποτελεῖ τόν ἕνα ἐκ τῶν δύο προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος. ^{1/}

1/ Βλέπε εἰδικωτέραν ἀνάλυσιν εἰς τό παράρτημα τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

5. Έλαστικότητα ζήτησεως ίση προς τό άπειρον : $\eta_p = \infty$.

Λέγομεν ότι ή ζήτηση δοθέντος αγαθοῦ έχει έλαστικότητα ίση προς τό άπειρον όταν διά τό αγαθόν τοῦτο ύφίσταται μία μόνον τιμή, εἰς τήν ὁποίαν οἱ καταναλωταί αγοράζουν οἰανδήποτε ποσότητα εύρίσκουν προσφερομένην ἐντός τῆς αγοράς (θεωρητικῶς άπειρον ποσότητα, ἄν βεβαίως ύφίσταται σχετική προσφορά), ἐνώ εἰς ὑψηλότεραν τιμήν οὔδεμία ποσότης ἐκ τοῦ αγαθοῦ ζητεῖται.^{1/} Ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς τήν περίπτωσιν τῆς άπειρῶς έλαστικῆς ζήτησεως ύφίσταται μία μικρά μείωσις τῆς τιμῆς, ή ὁποία ὁδηγεῖ εἰς αύξησιν τῆς ζήτησεως ἐκ τοῦ μηδενός (δεδομένου ότι προηγουμένως εἰς τήν ὀλίγον ὑψηλότεραν τιμήν οὔδεμία ποσότης ἐζητεῖτο) εἰς τό άπειρον. Ὡς παράδειγμα άπειρῶς έλαστικῆς ζήτησεως δυνάμεθα νά ἀναφέρωμεν τήν περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς μίαν χώραν λειτουργεῖ μία μόνον ζαχαροβιομηχανία. Αὕτη εἶναι κατά συνέπειαν ὁ μόνος αγοραστής τῶν εἰς τήν χώραν παραγομένων ζαχαροτεύτων. Ἡ ἐν λόγω βιομηχανία καθορίζει τήν τιμήν εἰς τήν ὁποίαν θά αγοράζη τά ζαχαρότευτλα: εἰς τήν τιμήν δέ ταύτην ή ζαχαροβιομηχανία αγοράζει οἰανδήποτε ποσότητα ζαχαροτεύτων τῆς προσφέρουν οἱ παραγωγοί, ἐνώ εἰς ἀνωτέραν τιμήν οὔδεμίαν ποσότητα αγοράζει.^{2/}

Διάγραμμα 49

1/ Χαμηλότερα τιμή δέν δύναται νά διαμορφωθῆ διά λόγους τούς ὁποῖους ἀναλύομεν εἰς ἕτερον σημεῖον.

2/ Μικροτέραν τιμήν δέν καθορίζει ή βιομηχανία, διότι φοβᾶται ότι οἱ παραγωγοί πιθανόν νά μειώσουν ή νά σταματήσουν τήν καλλιέργειαν ζαχαροτεύτων κατά τήν ἐπομένην περίοδον.

Γράφικῶς ἡ ἀπέριωρ ἔλαστικὴ ζήτησιρ παριστάται διὰ μιᾶρ εὐ-
θείαρ γραμμῆρ παραλλήλου πρὸρ τὸν ἄξωνα τῶν ποσοτήτων (διάγραμμα
49). Εἰρ τὴν τιμὴν T_1 ζητεῖται ὁσονόποτε μεγάλη ποσότηρ (Z_1 ,
 Z_2 , Z_3 , κ.ο.κ.). Εἰρ οἰανόποτε ὑψηλοτέραν τιμὴν οὐδεμία ποσό-
τηρ ζητεῖται.

Κοίτοι ἡ περίπτωσιρ τῆρ ἀπέριωρ ἔλαστικῆρ ζητήσεωρ φαίνεται
ἐκ πρώτηρ ὄψεωρ ἀπίθανορ καὶ κατὰ συνέπειαν περιωρισμένου ἐνδια-
φέροντορ, ἀπὸ θεωρητικῆρ ἀπόψεωρ αὐτὴ ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ὡρ
θὰ ἴδωμεν εἰρ τό κεφάλαιον Θ, ὑπὸ καθεστῶρ ἔλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ
ἄπειρον ἔλαστικότητα παρουσιάζει ἡ ζήτησιρ τοῦ προϊόντορ μιᾶρ με-
μονωμένηρ ἐπιχειρήσεωρ: ἡ καμπύλη ζητήσεωρ τῆρ μεμονωμένηρ ἐπιχει-
ρήσεωρ εἶναι ἀπέριωρ ἔλαστικὴ, διότι εἰρ τὴν δεδομένην τιμὴν τῆρ
ἀγορᾶρ αὐτὴ δύναται νὰ πωλήσῃ οἰανόποτε ποσότητα παράγει χωρὶρ
νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ τιμὴ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰρ τὴν ὑπαρξιν πολλῶν ἐπι-
χειρήσεωρ ἐντόρ τῆρ ἀγορᾶρ, ἐκάστη τῶν ὀποῖων μικρὸν μόνον μέρος
τῆρ συνολικῆρ προσφορᾶρ τοῦ ἀγαθοῦ παράγει. 1/

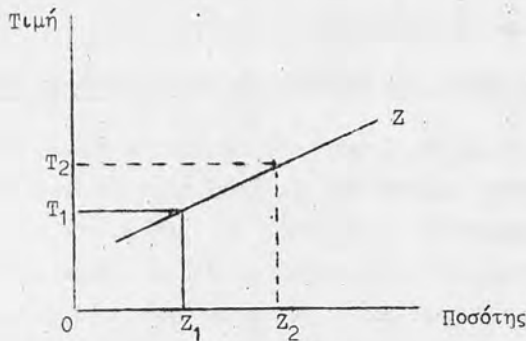
6. Ἀντίστροφορ ἔλαστικότηρ τῆρ ζητήσεωρ.

Ἀντίστροφορ ἔλαστικότηρ τῆρ ζητήσεωρ ὑφίσταται ὁσάκιρ ὕψω-
σιρ τῆρ τιμῆρ ἑνὸρ ἀγαθοῦ προκαλεῖ αὐξήσιρ τῆρ ζητήσεωρ αὐτοῦ,
καὶ ἀντιστρόφωρ πτώσιρ τῆρ τιμῆρ τοῦ ἀγαθοῦ ὀδηγεῖ εἰρ μείωσιρ τῆρ
ζητήσεωρ αὐτοῦ. Τοῦτο συμβαίνει π.χ. διὰ τὰ σπάνια ἀντικείμενα
συλλογῶν καὶ διὰ εἶδη ἐν γένει τῶν ὀποῖων ἡ κατοχὴ προσδίδει ὠρι-
σμένον γόητρον εἰρ τοὺρ κατόχορ των (ὡρ ζωγραφικοὶ πίνακερ, πα-
λαιὰ νομίσματα, λοιπὰ ἔργα τέχνηρ, πολῦτιμοὶ λίθοὶ κ.ο.κ.). Κυ-
ρίωρ ὁμωρ ἡ ἀντίστροφορ ἔλαστικότηρ παρατηρεῖται εἰρ περιόδουρ
πληθωρισμοῦ (διότι οἱ ἀγορασταί, προβλέποντερ περαιτέρω αὐξήσιρ
τῶν τιμῶν, αὐξάνουρ τὴν ζήτησίμ των ἐκ τῶν διαφόρων ἀγαθῶν) ἢ

1/ Βλέπε κεφάλαιον Θ, "θεωρία τῆρ Ἐπιχειρήσεωρ".

είς περιόδους συνεχούς πτώσεως τῶν τιμῶν (ὅποτε οἱ ἄγορα προβλέποντες περαιτέρω μείωσιν τῶν τιμῶν, μειώνουν τὴν των διὰ νὰ ἀγοράσουν ἀγαθὰ εἰς χαμηλοτέρας τιμὰς εἰς μεταγενέρον χρόνον).

Γραφικῶς ἡ ζήτησις μέ ἀντίστροφον ἐλαστικότητα παριστᾶται διὰ μιᾶς καμπύλης μέ θετικήν κλίσιν (ἀνερχομένης ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ). Ἡ θετική κλίσις δεικνύει ὅτι αὐξανομένης τῆς τιμῆς αὐξάνεται καὶ ἡ ζητούμενη ποσότης, καὶ ἀντιστρόφως, μειωμένης τῆς τιμῆς μειοῦται καὶ ἡ ζητούμενη ποσότης (διάγραμμα 50).

Διάγραμμα 50

Καμπύλη ζήτησεως μέ ἀντίστροφον ἐλαστικότητα

* *
*

3. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΙΜΗΣ.

Τό μέγεθος τῆς ἐλαστικότητος τιμῆς δοθέντος ἀγαθοῦ x προσδιορίζεται ὑπὸ διαφόρων παραγόντων, οἱ σπουδαιότεροι τῶν ὑποίων εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ ὕπαρξις ὑποκαταστάτων ἀγαθῶν. "Ἄν ὑφίστανται ὑποκατάστατα ἀγαθὰ τοῦ προϊόντος x , ἥτοι ἂν ὑπάρχουν καὶ ἕτερα ἀγαθὰ,

τά ὅποια δύνανται νά καλύφουν τήν αὐτήν ἀνάγκην κατά τόν ἴδιον περίπου τρόπον ὡς τό ἀγαθόν x , ἡ ἐλαστικότης αὐτοῦ θά εἶναι μεγάλη. Π.χ. ἂν περισσότερα τοῦ ἐνός φάρμακα δύνανται νά θεραπεύσουν τήν αὐτήν πάθησιν (ἀσπιρίνη καί ἀλγκόν) ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως ἐνός ἐκάστου τούτων θά εἶναι μεγάλη : ὕψους τῆς τιμῆς τοῦ ἐνός φαρμάκου προκαλεῖ στροφὴν τῶν ἀγοραστῶν πρὸς τό σχετικῶς εὐθηνότερον (ὑποκατάστατον) φάρμακον. Ἀντιθέτως ἂν μία ἀνάγκη δύνανται νά καλυφθῇ μόνον δι' ἐνός ἀγαθοῦ (τό ὅπουτον δέν ἔχει ὑποκατάστατα), ἡ ζήτησις αὐτοῦ θά ἔχη μικράν ἐλαστικότητα. Π.χ. τό ἄλας ἔχει μικράν ἐλαστικότητα τιμῆς, διότι δέν ὑπάρχουν ἔτιτρα ἀγαθά δυνάμενα νά ὑποκαταστήσουν τοῦτο.

2. Ἡ ἔντασις τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν καλύπτει τό ἀγαθόν.

Μέ κριτήριον τὴν ἔντασιν τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποίαν καλύπτουν τά ἀγαθά, ταῦτα διακρίνονται εἰς ἀγαθά πρώτης ἀνάγκης (necessities) καί ἀγαθά πολυτελείας (luxuries). Τὰ ἀγαθά πρώτης ἀνάγκης ἔχουν μικράν ἐλαστικότητα τιμῆς, δεδομένου ὅτι αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας καλύπτουν εἶναι βασικαί καί ὡς ἐκ τούτου ἔχουν μεγάλην ἔντασιν. Ἀντιθέτως τὰ ἀγαθά πολυτελείας καλύπτουν ἀνάγκας μέ μικροτέραν ἔντασιν καί ὡς ἐκ τούτου ἔχουν μεγάλην ἐλαστικότητα τιμῆς. Τὰ ἀνωτέρω βεβαίως ἰσχύουν ἐφόσον δέν ὑφίστανται ὑποκατάστατα τῶν ἐξεταζομένων ἀγαθῶν. Ἐπὶ παραδείγματι τό βούτυρον, τό ἔλαιον καί ἡ μαργαρίνη ὡς τρόφιμα ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀγαθῶν πρώτης ἀνάγκης, ἀλλὰ ἐφόσον τό ἔν εἶναι ὑποκατάστατον τοῦ ἄλλου, ἔν ἕκαστον μεμονωμένως ἔχει μεγάλην ἐλαστικότητα τιμῆς. "Ἄν ὅμως ληφθοῦν ὡς μία ὁμάς ἀγαθῶν ("ἔλαια καί λίπη" ἢ "λιπαρά οὐσία") ἔχουν μικράν ἐλαστικότητα τιμῆς, διότι καλύπτουν βασικὴν ἀνάγκην καί ἐν τῇ συνόλῳ των δέν δύνανται νά ὑποκατασταθοῦν ὑπὸ ἐτέρων ἀγαθῶν. Ὡσαύτως τὰ βαμβακερά ὑφάσματα, τὰ συνθετικά ὑφάσματα, τὰ μάλλινα ὑφάσματα καλύπτουν τὴν βασικὴν ἀνάγκην τῆς ἐνδύσεως.

“Εν ἑκαστον τούτων ὁμως ἔχει μεγάλην ἐλαστικότητα τιμῆς διότι δύναται νά ὑποκατασταθῆ ὑπό ἐτέρων προϊόντων.

Ἐν τῇ συνόλῳ των (ὡς ὑφάσματα) ἔχουν μικράν ἐλαστικότητα, διότι δέν ὑφίστανται ἔτερα ἀγαθά δυνάμενα νά ὑποκαταστήσουν τὰ ὑφάσματα ἐν γένει. Τό αὐτό συμβαίνει μέ τά "τρόφιμα", τά ὅποια, ὡς ὁμάς ἀγαθῶν ἔχουν ἀνελαστικὴν ζήτησιν, ἐνῶ ἐν εἶδος διατροφῆς μεμονωμένως λαμβανόμενον, ἔχει ἐλαστικὴν ζήτησιν, δεδομένου ὅτι δύναται κατὰ κανόνα νά ὑποκατασταθῆ ὑπό ἐτέρων εἰδῶν διατροφῆς.

3. Αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν περί τῆς μελλοντικῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν. Ἐπομένως συνθήκας τὰ ἀγαθά πολυτελείας ἔχουν, ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη, μεγάλην ἐλαστικότητα τιμῆς, ἐνῶ τὰ ἀγαθά πρώτης ἀνάγκης ἔχουν μικράν ἐλαστικότητα. Οὕτω μία μικρά ὑψωσις τῆς τιμῆς ἐνός εἶδους πολυτελείας ἀναμένεται νά ἐπιφέρῃ μεγάλην μείωσιν τῆς ζητήσεως. Ἐν ὁμοίᾳ ὁμοίᾳ ἄγορασταί προβλέπουν ὅτι ἡ τιμὴ θά ὑψωθῆ ἀκόμη περισσότερο, ἢ μείωσις τῆς ζητήσεως θά εἶναι μικρά (ἐνδεχομένως δέ νά ἐμφανισθῆ καί ἀντίστροφος ἐλαστικότης). Ἐξ ἄλλου μία μείωσις τῆς τιμῆς ἐνός εἶδους πολυτελείας, ἐνῶ ὑπό κανονικῆς συνθήκας θά ἔδει νά ὀδηγήσῃ εἰς μεγάλην αὐξήσιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ, θά προκαλέσῃ μικράν μόνον αὐξήσιν τῆς ζητήσεως ἂν οἱ ἀγορασταί προβλέπουν περαιτέρω πτώσιν τῆς τιμῆς εἰς τό μέλλον. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι αἱ προβλέψεις τῶν ἀγοραστῶν ἀποτελοῦν σημαντικόν προσδιοριστικόν παράγοντα τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως, κυρίως εἰς καταστάσεις νομισματικῆς ἀσταθείας (πληθωρισμός ἢ συνεχῆς πτώσις τιμῶν).

4. Ὁ παράγων "χρόνος". Βραχυχρονίως ἡ ἐλαστικότης τιμῆς ὁφθέντος ἀγαθοῦ εἶναι κατὰ κανόνα μικροτέρα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν μακροχρόνιον ἐλαστικότητα τιμῆς αὐτοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τό γεγονός ὅτι εἰς βραχὺ χρονικόν διάστημα ὁ καταναλωτὴς πιθανόν νά ἐξακολουθῆ νά ζητῇ τὴν αὐτὴν ποσότητα ἀγαθῶν ἢ νά μεταβάλλῃ

τήν ζήτησίν των ἐλάχιστα παρά τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν, εἴτε διότι δέν εἶναι εὐχερής ἡ μεταβολή τῶν προτιμήσεών του εἰς μικρόν χρόνον, εἴτε διότι δέν ὑφίστανται ὑποκατάστατα, ἢ ταῦτα δέν εἶναι προσιτά εἰς τόν τόπον κατοικίας τοῦ καταναλωτοῦ. Μακροχρονίως ὅμως αἱ προτιμήσεις μεταβάλλονται, ἐνῶ ἐξ ἄλλου εἶναι δυνατή ἡ δημιουργία (ἢ ἡ μεταφορά εἰς τόν τόπον διαμονῆς τοῦ καταναλωτοῦ) ἀγαθῶν ὑποκαταστάτων. Ἐπί παραδείγματι ἂν εἰς μίαν περιοχήν, εἰς τήν ὁποίαν λειτουργεῖ εἷς μόνον κινηματογράφος, αὐξηθῇ ἡ τιμή τῶν εἰσπητηρίων, ἐφόσον δέν ὑφίσταται ἕτερος τρόπος παρεμφεροῦς ψυχαγωγίας ἀναμένεται ὅτι ἡ μείωσις τῆς ζητήσεως εἰσπητηρίων θά εἶναι μικρά, ἥτοι ἡ ζήτησις εἰσπητηρίων κινηματογράφου βραχυχρονίως εἶναι ἀνελαστική. Ἄν παρέλθῃ ἀρκετόν χρονικόν διάστημα οὕτως ὥστε νά καταστή δυνατή ἡ δημιουργία καί ἑτέρων κινηματογράφων, ἢ ἡ ὀργάνωσις θεατρικῶν παραστάσεων, ἢ ἡ ἐγκατάστασις δικτύου τηλεοράσεως, ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως εἰσπητηρίων κινηματογράφου ἀναμένεται νά αὐξηθῇ. Οὕτω μακροχρονίως ἡ ἐλαστικότης τιμῆς τῶν ἀγαθῶν εἶναι μεγαλυτέρα.

6. Τό μέγεθος τῆς μεταβολῆς τῆς τιμῆς. Ἄν ἡ μεταβολή τῆς τιμῆς δοθέντος ἀγαθοῦ εἶναι ἀσήμαντος, ἡ ζήτησις θά ἐπηρεασθῇ ὀλίγον, πιθανόν δέ ἡ ζητουμένη ποσότης νά παραμείνῃ σταθερά. Ἄν ὅμως ἡ μεταβολή τῆς τιμῆς εἶναι μεγάλη, ἡ ἐπίδρασις ἐπί τῆς ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ θά εἶναι κατά κανόνα σημαντική. Ἄν π.χ. ἡ τιμή τῶν σιγαρέττων αὐξηθῇ κατά 10 λεπτά κατά κυτίον, ἡ ζήτησις αὐτῶν δέν θά ἐπηρεασθῇ, ἐνῶ ἂν ἡ αὐξησης τῆς τιμῆς ἀνέλθῃ εἰς 5 ὀρχ. κατά κυτίον ἡ μείωσις τῆς ζητήσεως σιγαρέττων ἀναμένεται νά εἶναι σημαντική.

* *
*

4. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ.

Ἐλέχθη καί εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι ἡ ἐλαστικότης τιμῆς τῶν ἀγαθῶν ἐνδιαφέρει τόσον τάς ἐπιχειρήσεις ὅσον καί τό κράτος, διότι ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται τό μέγεθος τῆς συνολικῆς δαπάνης, εἰς τήν ὁποίαν θά προβοῦν οἱ καταναλωταί εἰς περίπτωσιν μεταβολῆς τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ συνολική δαπάνη τῶν καταναλωτῶν ἐπί ἐνός ἀγαθοῦ ἀποτελεῖ τό ἔσοδον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία παράγει τό ἀγαθόν, δοθέντος ὅτι ἡ συνολική δαπάνη ἰσοῦται πρὸς τήν ἀγοραζομένην ὑπό τῶν καταναλωτῶν ποσότητα ἀγαθοῦ ἐπί τήν τιμὴν αὐτοῦ, ἦτοι :

$$\text{Δαπάνη} = (\text{Ποσότης ἀγαθοῦ}) \cdot (\text{Τιμὴ ἀγαθοῦ}) = \text{Ἔσοδον ἐπιχειρήσεως}$$

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερά ἡ σημασία τῆς δυνατότητος προβλέψεως τῆς δαπάνης εἰς τήν ὁποίαν θά προβοῦν οἱ καταναλωταί. Ἡ ἐπιχείρησις ἐνδιαφέρεται νά γνωρίζῃ, ποία θά εἶναι ἡ ἀντίδρασις τῶν καταναλωτῶν εἰς μίαν μεταβολήν τῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος τῆς, ἦτοι κατὰ πόσον οὔτοι θά μεταβάλουν τήν ἀγοραζομένην ὑπ' αὐτῶν ποσότητα ἀγαθοῦ, διότι ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀγοραστῶν θά προσδιορισθῇ τό ἔσοδον καί κατὰ συνέπειαν καί τό κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Μείωσις τῆς τιμῆς δοθέντος ἀγαθοῦ δέν σημαίνει κατ' ἀνάγκην καί μείωσιν τῆς συνολικῆς δαπάνης. Ἡ μεταβολή τῆς δαπάνης ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς τιμῆς ὅσον καί ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς ζητουμένης ποσότητος. Ἐάν μία μικρά μείωσις τῆς τιμῆς ὀδηγῇ εἰς μεγάλην αὐξήσιν τῆς ζητουμένης ποσότητος, ἡ συνολική δαπάνη, παρά τήν μείωσιν τῆς τιμῆς, θά αὐξηθῇ. Ἀντιθέτως ἂν ἡ μείωσις τῆς τιμῆς προκαλεῖ ἀσήμαντον αὐξήσιν τῆς ζητήσεως, ἡ συνολική δαπάνη θά μειωθῇ. Ἐκ τούτων εἶναι προφανές ὅτι ἡ δαπάνη προσδιορίζεται εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἐκ τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν.

Ἐξ ἄλλου ἡ γνῶσις τοῦ ὕψους τῆς συνολικῆς δαπάνης τῶν καταναλωτῶν δι' ἀπόκτησιν ἑνὸς ἀγαθοῦ, ὡς καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς δαπάνης λόγω μεταβολῆς τῆς τιμῆς, παρουσιάζει ἄμεσον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ κράτος, δεδομένου ὅτι ἐκ τῆς φορολογίας τῶν δαπανῶν προέρχεται σημαντικό μέρος τῶν κρατικῶν ἐσόδων. Οὕτω αἱ κρατικαὶ ὑπηρεσίαι πρέπει νὰ γνωρίζουν τὴν μεταβολὴν τῆς ζητήσεως, ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς φορολογίας τῶν ἀγαθῶν. Ἡ μεταβολὴ τῶν φόρων ἔχει συνήθως ταμειευτικὸν σκοπὸν, ἥτοι ἀποβλέπει εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων. Ἐκ τῆς αὐξήσεως ὅμως τῶν φόρων προκαλεῖται αὐξήσις τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, ἃν δέ ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως αὐτῶν εἶναι μεγάλη, ἡ μείωσις τῆς ζητήσεως (καὶ ἐντεῦθεν τῆς δαπάνης) θὰ ὀδηγήσῃ τελικῶς εἰς μείωσιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων παρά τὴν αὐξήσιν τῶν φόρων. Οὕτω διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τυγχάνει ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τῶν διαφόρων ἀγαθῶν καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν συνολικὴν δαπάνην τῶν καταναλωτῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν ἀναλυτικῶς τὴν ὑφισταμένην μεταξύ ἐλαστικότητος τιμῆς καὶ δαπάνης σχέσιν.

Θὰ ἀναλύσωμεν κεχωρισμένως τὰς περιπτώσεις τῆς ἀνελαστικῆς ζητήσεως ($\eta < 1$), τῆς ἐλαστικῆς ζητήσεως ($\eta > 1$) καὶ τῆς ζητήσεως μέ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα ($\eta = 1$). Ἀἱ δύο ἄλλαι περιπτώσεις, τῆς ἀπείρου ἐλαστικῆς ζητήσεως ($\eta = \infty$) καὶ τῆς πλήρως ἀνελαστικῆς ζητήσεως ($\eta = 0$), ἀποτελοῦν τὰς ἀκραίας περιπτώσεις τῆς ἐλαστικῆς καὶ ἀνελαστικῆς ζητήσεως ἀντιστοίχως. Οὕτω τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ καταλήξωμεν διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὕψους τῆς δαπάνης εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς ἐλαστικῆς καὶ ἀνελαστικῆς ζητήσεως ἰσχύουν κατ'ἐπέκτασιν (κατὰ μείζονα λόγον) καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις καθ'ἃς ἔχομεν ἀπείρου ἐλαστικὴν καὶ πλήρως ἀνελαστικὴν ζήτησιν ἀντιστοίχως.

Α. Άνελαστική Ζήτηση ($\eta < 1$).

Ός καί άνωτέρω έλέχθη, άνελαστική είναι ή ζήτησις άγαθοῦ όταν ή ποσοστιαία μεταβολή τής ποσότητος είναι μικροτέρα τής ποσοστιαίας μεταβολής τής τιμής. Είς τήν περίπτωσιν ταύτην ή συνολική δαπάνη έξαρτάται εύθές έν τής μεταβολής τής τιμής, ήτοι:

1) Είς περίπτωσιν ύψώσεως τής τιμής άγαθοῦ άνελαστικής ζήτησεως, αύξάνεται καί ή συνολική δαπάνη. Διότι ναί μέν μειούται ή ζητούμενη ποσότης καί έντεϋθεν καί ή δαπάνη, αλλά ή μείωσις αϋτη ύπερκαλύπτεται έν τής αύξήσεως τής δαπάνης, ήτις προκύπτει έν τής άγοράς τοῦ άγαθοῦ είς τήν ύψηλοτέραν νέαν τιμήν.

2) Είς περίπτωσιν μειώσεως τής τιμής άγαθοῦ άνελαστικής ζήτησεως μειούται καί ή συνολική δαπάνη. Τοῦτο διότι ή μείωσις τής τιμής όδηγεῖ είς μικράν μόνον αύξησιν τής ζητήσεως, όποτε ή μείωσις τής δαπάνης έν τής άγοράς τοῦ άγαθοῦ είς τήν χαμηλοτέραν νέαν τιμήν δέν καλύπτεται έν τής αύξήσεως τής δαπάνης λόγω άγοράς τής προσθέτου ποσότητος άγαθοῦ.

Παράδειγμα.

"Εστω ότι κατά τήν άρχικήν περίοδον ἔχομεν τά κάτωθι δεδομένα:

$$T_1 = \text{τιμή άρχικῆς περιόδου} = 10 \text{ δρχ.}$$

$$Z_1 = \text{ζητούμενη άρχικῶς ποσότης άγαθοῦ} = 1000 \text{ μονάδες άγαθοῦ}$$

$$\eta_T = 0.6 \text{ (έλαστικότης μικροτέρα τής μονάδος).}$$

$$E_1 = \text{Άρχική Δαπάνη} = (Z_1) \cdot (T_1) = (1000) \cdot (10) = 10,000 \text{ δρχ.}$$

1) "Αν κατά τήν περίοδον 2 ή τιμή ύψωθῆ είς 11 δρχ., θά ἔχωμεν τάς έξῆς έξελίξεις:

$$T_2 = 11$$

$$\Delta T = 1$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{1}{10} = 0.10 \text{ (ύψωσις τής τιμής κατά 10\%)}$$

Εκ τού τύπου τής ελαστικότητας, δι'άντικατάστασης, εύρίσκουμε τήν μεταβολήν τής ζήτησεως ΔZ ως έξής :

$$\eta_T = \frac{-\Delta Z/Z}{+\Delta T/T}$$

$$0.6 = \frac{-\Delta Z/1000}{+0.10}$$

$$\text{καί} \quad \Delta Z = -60$$

Ούτω ή συνολική ζήτησις κατά τήν περίοδον 2 θά είναι $Z_2 = 1000 - 60 = 940$ μονάδες αγαθοῦ καί ή δαπάνη κατά τήν περίοδον 2 θά είναι

$$E_2 = (Z_2) \cdot (T_2) = (940) \cdot (11) = 10,340 \text{ δρχ.}$$

Ούτω ή αύξησις τής τιμής τοῦ αγαθοῦ μέ τήν άνελαστικήν ζήτησιν ώδήγησεν εἰς αύξησιν τής συνολικῆς δαπάνης.

2) "Αν κατά τήν περίοδον 2 ή τιμή τοῦ αγαθοῦ μέ τήν άνελαστικήν ζήτησιν μειωθῆ εἰς 9 δρχ., θά ἔχωμεν

$$T_2 = 9$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{1}{10} = 0.10$$

καί δι'άντικατάστασης εἰς τόν τύπον τής ελαστικότητας εύρίσκομεν κατά τήν άνωτέρω διαδικασίαν $\Delta Z = +60$.

"Αρα ή νέα ζήτησις θά είναι: $Z_2 = 1000 + 60 = 1060$ μονάδες αγαθοῦ, καί ή νέα δαπάνη θά είναι: $E_2 = (Z_2) \cdot (T_2) = (1060)(9) = 9,540$ δρχ.

Ούτω ή μείωσις τής τιμής τοῦ αγαθοῦ μέ τή άνελαστικήν ζήτησιν προκαλεῖ μείωσιν τής συνολικῆς δαπάνης.

B. Ἐλαστική Ζήτησις ($\eta \geq 1$).

'Επί ελαστικῆς ζήτησεως ή ποσοστιαία μεταβολή τής ζητουμένης

ποσότητας είναι μεγαλύτερα της ποσοστιαίας μεταβολής της τιμής.
 Είς τήν περίπτωσιν ταύτην ή συνολική δαπάνη έξαρτάται άντιστρόφως
 έκ της μεταβολής της τιμής, ήτοι:

1) Είς περίπτωσιν ύψωσης της τιμής τοῦ άγαθοῦ προκαλείται
 μείωσις της συνολικής δαπάνης. Διότι ή μείωσις της δαπάνης λόγω
 της μείωσης της ζητουμένης ποσότητας δέν καλύπτεται έκ της αύξή-
 σεις της δαπάνης λόγω άγοράς τοῦ άγαθοῦ είς τήν νέαν ύψηλοτέραν
 τιμήν.

2) Είς περίπτωσιν μείωσης της τιμής τοῦ άγαθοῦ προκαλείται
 αύξησις της συνολικής δαπάνης. Τοῦτο διότι ή μείωσις της δαπάνης
 λόγω μείωσης της τιμής, υπερχαλύπτεται από τήν πρόσθετον δαπάνην
 διά τήν άγοράν της ηῦξημένης ποσότητας άγαθοῦ.

Παράδειγμα.

"Ἐστω ότι ή άρχική κατάστασις έντός της άγοράς ένός άγαθοῦ
 μέ έλαστικήν ζήτησιν παρουσιάζεται ως εξής :

$$T_1 = 10 \text{ δρχ.}$$

$$Z_1 = 500 \text{ μονάδες άγαθοῦ}$$

$$\eta_T = 1.5 \text{ (έλαστικότης μεγαλύτερα της μονάδος)}$$

$$E_1 = (Z_1) \cdot (T_1) = (500)(10) = 5,000 \text{ δρχ. (άρχική δαπάνη)}$$

1) "Υψωσις της τιμής \longrightarrow έχει ως συνέπειαν τήν μείωσιν της
 δαπάνης :

$$T_2 = 12 \text{ δρχ.}$$

$$\Delta T = 2$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{2}{10} = 0.20 \text{ (ύψωσις τιμής κατά 20\%)}$$

$$\eta_T = \frac{-\frac{\Delta Z}{Z}}{+\frac{\Delta T}{T}}$$

$$4.5 = \frac{-\frac{\Delta Z}{500}}{0.20}$$

$$\Delta Z = -150$$

"Άρα η νέα ζήτηση θα είναι $Z_2 = 500 - 150 = 350$ μονάδες αγαθού και η νέα δαπάνη θα είναι $E_2 = (Z_2)(T_2) = (350)(12) = 4,200$ δρχ. ήτοι μικρότερα της αρχικής δαπάνης (των 5,000 δρχ.).

2) Μείωση της τιμής έχει ως συνέπεια την αύξηση της δαπάνης:

$$T_2 = 8$$

$$\Delta T = 2$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{2}{10} = 0.20$$

$$\Delta Z = +150$$

Επομένως $Z_2 = 500 + 150 = 650$ μονάδες αγαθού και $E_2 = (Z_2)(T_2) = (650)(8) = 5,200$ δρχ., ήτοι η νέα δαπάνη είναι μεγαλύτερα της αρχικής (των 5,000 δρχ.).

Γ. Ζήτηση με μοναδιαίαν 'ελαστικότητα (η=1).

Είς την περίπτωση ταύτην η ποσοστιαία μεταβολή της ποσότητας είναι ίση προς την ποσοστιαίαν μεταβολήν της τιμής. Η συνολική δαπάνη επί του αγαθού παραμένει αμετάβλητος τόσον επί υψώσεως της τιμής όσον και επί μειώσεως της τιμής του αγαθού.

Παράδειγμα.

"Εστω ότι η αρχική κατάσταση είς την αγοράν αγαθού με μοναδιαίαν ελαστικότητα τιμής έχει ως εξής :

$$T_1 = 10 \text{ δρχ.}$$

$$Z_1 = 1000 \text{ μονάδες αγαθού}$$

$$\eta_T = 1 \text{ (μοναδιαία ελαστικότης)}$$

$$E_1 = (Z_1)(T_1) = (1000)(10) = 10,000 \text{ δρχ.}$$

1) "Υψωσις τῆς τιμῆς δέν ἐπηρεάζει τήν συνολικὴν δαπάνην:

$$T_2 = 10.1$$

$$\Delta T = 0.1$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{0.1}{10} = 0.01 \quad (\text{ὑψωσις τιμῆς κατὰ } 1\%)$$

$$\eta_T = \frac{-\frac{\Delta Z}{Z}}{+\frac{\Delta T}{T}}$$

$$1 = \frac{-\frac{\Delta Z}{1000}}{0.01}$$

καί

$$\Delta Z = -10$$

Ἡ νέα ζήτησις θά εἶναι $Z_2 = 1000 - 10 = 990$ μονάδες ἀγαθοῦ καί ἡ νέα δαπάνη $E_2 = (Z_2)(T_2) = (990)(10.1) = 9,999 \approx 10,000$ δρχ..
"Ἦτοι ἡ νέα δαπάνη εἶναι ἴση πρὸς τήν παλαιάν δαπάνην.

2) Μείωσις τῆς τιμῆς δέν ἐπηρεάζει τήν δαπάνην:

$$T_2 = 9.9$$

$$\Delta T = 0.1$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \frac{0.1}{10} = 0.01$$

$$\eta_T = \frac{+\frac{\Delta Z}{Z}}{-\frac{\Delta T}{T}}$$

$$1 = \frac{+\frac{\Delta Z}{1000}}{0.01}$$

καί

$$\Delta Z = 10$$

"Ἄρα ἡ νέα ζήτησις θά εἶναι $Z_2 = (1000)(10) = 1,010$ μονάδες

άγαθού και η νέα δαπάνη $E_2 = Z_2 \cdot T_2 = 1,010 \times 9.9 = 9,999 \approx 10,000$.^{1/}
"Ητοι παρά τήν μείωσιν τῆς τιμῆς ἡ συνολικὴ δαπάνη παρέμεινε ἀμετάβλητος.

* *
*

Ἄ ν α κ ε φ α λ α ί ω σ ι ς .

1. Ὃταν ἡ ζήτησις εἶναι ἀνελαστικὴ ($\eta_T < 1$):

- α) Ὑψωσις τῆς τιμῆς προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς συνολικῆς δαπάνης.
- β) Μείωσις τῆς τιμῆς προκαλεῖ μείωσιν τῆς συνολικῆς δαπάνης.

Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν κατὰ μείζονα λόγον ὅταν ἡ ζήτησις εἶναι, πλήρως ἀνελαστικὴ ($\eta_T = 0$).

2. Ὃταν ἡ ζήτησις εἶναι ἐλαστικὴ ($\eta_T > 1$):

- α) Ὑψωσις τῆς τιμῆς προκαλεῖ μείωσιν τῆς συνολικῆς δαπάνης.
- β) Μείωσις τῆς τιμῆς προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς συνολικῆς δαπάνης.

Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν κατὰ μείζονα λόγον ὅταν ἡ ζήτησις εἶναι ἀπείρως ἐλαστικὴ ($\eta_T = \infty$).

3. Ὃταν ἡ ζήτησις ἔχῃ μοναδιαίαν ἐλαστικότητα ($\eta_T = 1$)

- α) Ὑψωσις τῆς τιμῆς δέν μεταβάλλει τήν συνολικὴν δαπάνην.
- β) Ὁσαύτως μείωσις τῆς τιμῆς δέν μεταβάλλει τήν συνολικὴν δαπάνην.

1/ Ἡ μικρὴ διαφορὰ τῆς νέας δαπάνης ἐν σχέσει πρὸς τήν ἀρχικὴν ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ δοθεὶς τύπος τῆς ἐλαστικότητος ἰσχύει διὰ ἀπειροελαχίστους (πολύ μικράς) μεταβολάς τῆς τιμῆς. Ὃσον μικροτέρα ἡ μεταβολὴ τῆς τιμῆς τόσοσιν πλησιέστερον θά εἶναι ἡ νέα δαπάνη πρὸς τήν παλαιάν. Ἀντιθέτως, ὅσον μεγαλύτερα ἡ μεταβολὴ τῆς τιμῆς, τόσοσιν περισσότεροσιν ἡ νέα δαπάνη θά διαφέρει ἀπὸ τήν ἀρχικὴν δαπάνην.

* * *

Μέχρι τούδε εξητάσθη ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως δοθέντος ἀγαθοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν τιμὴν αὐτοῦ (price elasticity of demand). Ἐλέχθη δέ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὸ μέτρον ἐκτιμήσεως τῶν ἀντιδράσεων τῶν καταναλωτῶν εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἦτοι ἡ ἐλαστικότης τιμῆς μᾶς δεικνύει τὰς μεταβολὰς τῆς ζητήσεως τὰς προκαλουμένης λόγῳ μεταβολῶν τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἄλλὰ ἡ ζήτησις μεταβάλλεται καὶ ὅταν μεταβληθῇ εἷς τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων αὐτῆς, ἦτοι : α) τὸ εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν, β) αἱ τιμαὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, γ) αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, δ) αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν, ε) ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς, στ) ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος. Μεταβολὴ τῶν παραγόντων τούτων προκαλεῖ μεταβολὴν τῆς ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐπομένως καὶ τῆς συνολικῆς δαπάνης διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ.

Οὕτω, παρίσταται ἀνάγκη προσδιορισμοῦ τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν ἐν σχέσει πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν ὡς ἄνω προσδιοριστικῶν παραγόντων αὐτῆς.

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, ἐκτός τῆς ἐλαστικότητος τιμῆς, ἔχουν διερευνηθῆ ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα (income elasticity of demand) καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως ὡς πρὸς τὰς τιμὰς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν (cross-elasticity of demand), μέ τὰς ὁποίας θά ἀσχοληθῶμεν εἰς τὰς δύο ἐπομένους παραγράφους.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς λοιποὺς προσδιοριστικοὺς παράγοντας τῆς ζητήσεως παρατηροῦμεν τὰς ἑξῆς.

Αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν καὶ αἱ προβλέψεις αὐτῶν ἀποτελοῦν ποιοτικοὺς-ψυχολογικοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι δέν εἶναι δυνατόν νά διατυπωθῶν καὶ νά μετρηθῶν ποσοτικῶς. Οὕτω, καίτοι

ή επίδρασις τῶν παραγόντων τούτων ἐπὶ τῆς ζητήσεως τῶν διαφόρων ἀγαθῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διατύπωσις μαθηματικοῦ τύπου διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἐπιδράσεων τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν λόγῳ παραγόντων ἐπὶ τῆς ζητήσεως.

Τέλος, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς καὶ ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταβάλλονται βραδέως, οὕτω δέ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς ζητήσεως τῶν διαφόρων ἀγαθῶν δὲν παρουσιάζει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον τοῦλάχιστον βραχυχρονίως.

* * *

II. ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ.

1. Ἐννοια τῆς Εἰσοδηματικῆς Ἐλαστικότητος.

Εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως (income elasticity of demand) εἶναι ἡ ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητήσεως, ἡ προκαλουμένη ἐκ δοθείσης ποσοστιαίας μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος.

Μαθηματικῶς ἡ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως ὀρίζεται ὡς τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς ζητουμένης ποσότητος διὰ τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἥτοι :

$$\eta_Y = \frac{\text{ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητουμένης ποσότητος}}{\text{ποσοστιαία μεταβολὴ τοῦ εἰσοδήματος}}$$

ἢ

$$\eta_Y = \frac{\frac{\Delta Z}{Z}}{\frac{\Delta Y}{Y}}$$

ἔνθα : η_Y = συντελεστὴς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος
 $\Delta Z/Z$ = ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητήσεως
 $\Delta Y/Y$ = ποσοστιαία μεταβολὴ τοῦ εἰσοδήματος

"Αν αύξηθῆ τὸ εἰσόδημα κατὰ 20% καὶ συνεπείᾳ τῆς αὐξήσεως ταύτης ἡ ζητούμενη ποσότης δοθέντος ἀγαθοῦ x αὐξηθῆ κατὰ 40%, ἡ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως τοῦ ἐν λόγω ἀγαθοῦ θά εἶ-
ναι :

$$\eta_Y = \frac{\Delta Z/Z}{\Delta Y/Y} = \frac{0.40}{0.20} = 2$$

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἂν αὐξηθῆ τὸ εἰσόδημα κατὰ 1%, ἡ ζητου-
μένη ποσότης θά αὐξηθῆ κατὰ 2%.

Τὸ ἀλγεβρικὸν σημεῖον τοῦ συντελεστοῦ τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλα-
στικότητος εἶναι θετικόν, δεδομένου ὅτι τὸ εἰσόδημα καὶ ἡ ζητουμέ-
νη ποσότης συνδέονται διὰ θετικῆς σχέσεως: αὐξανομένου τοῦ εἰσο-
δήματος αὐξάνεται καὶ ἡ ζητούμενη ποσότης τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀντιστρό-
φως, μειουμένου τοῦ εἰσοδήματος μειοῦται καὶ ἡ ζητούμενη ποσότης.

Ὡς καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον ἐλέχθη, ὁ ἀνωτέρω κανὼν δέν ἰ-
σχύει διὰ τὰ κατώτερα ἀγαθὰ. Διὰ ταῦτα ἡ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικό-
της τῆς ζητήσεως εἶναι ἀρνητικὴ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπαρξιν
καλλιτέρας ποσότητος ὑποκαταστάτων ἀγαθῶν, πρὸς τὰ ὅποια στρέφον-
ται οἱ καταναλωταὶ ὅταν τὸ εἰσόδημά των ὑπερβῆ ὀρισμένον ἐπίπεδον.^{1/}

2. Προσδιοριστικοὶ Παράγοντες τῆς Εἰσοδηματικῆς Ἐλαστικώ- τητος.

Ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος
προσδιορίζεται ὑπὸ διαφόρων παραγόντων, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων
εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ὁ τύπος τοῦ ἀγαθοῦ. Κατὰ κανόνα τὰ εἶδη πολυτελείας
(luxuries) ἔχουν μεγάλην εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα ζητήσεως, ἐνῶ
τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης ἔχουν μικρὰν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα.

1/ Βλέπε σελίς 109.

3. Τιμαί τοῦ Συντελεστοῦ Εἰσοδηματικῆς Ἐλαστικότητος.

Ὁ συντελεστής τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως δύναται νά λάβῃ διαφόρους τιμάς. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι τιμάς.

1) Εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης ἴση πρὸς τὸ μηδέν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ζήτησις παραμένει σταθερὰ ἀνεξαρτήτως τῆς μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος. Παραδείγματα ἀγαθῶν μέ εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα ἴσην πρὸς τὸ μηδέν ἀποτελοῦν: τὸ ἄλας, τὰ σπύρτα, διάφορα φάρμακα κ.ο.κ..

2) Εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης μικροτέρα τῆς μονάδος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητήσεως εἶναι μικροτέρα τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος. Τοιαύτην ἐλαστικότητα ἔχουν κατὰ κανόνα τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης.

3) Εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης μεγαλυτέρα τῆς μονάδος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητουμένης ποσότητος εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο συμβαίνει κατὰ κανόνα εἰς τὰ εἶδη πολυτελείας.

4) Εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης ἴση πρὸς τὴν μονάδα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς ζητουμένης ποσότητος εἶναι ἴση πρὸς τὴν ποσοστιαίαν μεταβολὴν τοῦ εἰσοδήματος.

5) Ἀντίστροφος εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην αὔξησις τοῦ εἰσοδήματος προκαλεῖ μείωσιν τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀντιστρόφως, μείωσις τοῦ εἰσοδήματος ὀδηγεῖ εἰς αὔξησιν τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὰ κατώτερα ἀγαθὰ. Τοιαῦτα ἀγαθὰ εἶναι κατὰ κανόνα εἶδη πρώτης ἀνάγκης κατωτέρας ποιότητος (π.χ. σπορέλαιον, ἄρτος ἐκ κριθῆς, εὐθηνὰ βαμβακερά ὑφάσματα κ.ο.κ.).

*
*

ΙΙΙ. ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΗΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ

1. Έννοια τής Σταυροειδοῦς ελαστικότητας.

Σταυροειδής ελαστικότης τής ζητήσεως αγαθοῦ x (cross-elasticity of demand) εἶναι ἡ ποσοστιαία μεταβολή τής ζητουμένης ποσότητος τοῦ αγαθοῦ x , ἡ προκαλουμένη ἐκ δοθείσης ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς τιμῆς ἑτέρου αγαθοῦ y . Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου ὀρισμοῦ συνάγεται ὅτι ἡ σταυροειδής ελαστικότης ἀποτελεῖ τό μέτρον τῶν ἀντιδράσεων τῶν ἀγοραστῶν τοῦ αγαθοῦ x εἰς περίπτωσιν μεταβολῆς τῆς τιμῆς ἑτέρων αγαθῶν.

Μαθηματικῶς ἡ σταυροειδής ελαστικότης τῆς ζητήσεως τοῦ αγαθοῦ x , ὀρίζεται ὑπό τοῦ τύπου

$$\eta_c = \frac{\text{ἐκατοστιαία μεταβολή τῆς ζητουμένης ποσότητος } x}{\text{ἐκατοστιαία μεταβολή τῆς τιμῆς τοῦ } y}$$

$$\text{ἢ } \eta_c = \frac{\Delta Z_x / Z_x}{\Delta T_y / T_y}$$

Ἐνθα: η_c = συντελεστής σταυροειδοῦς ελαστικότητας

$\Delta Z_x / Z_x$ = ποσοστιαία μεταβολή τῆς ζητήσεως τοῦ αγαθοῦ x

$\Delta T_y / T_y$ = ποσοστιαία μεταβολή τῆς τιμῆς ἑτέρου αγαθοῦ y

Ἐπί παραδείγματι ἂν ὑψωθῇ ἡ τιμή τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων (ἀγαθόν y) ἔστω κατά 10%, οἱ καταναλωταί θά στραφοῦν πρὸς τήν ἀγοράν ὑφασμάτων ραγιόν ἢ νάϊλον (ἀγαθόν x), τῶν ὁποίων ἡ ζήτησις θά αὐξηθῇ ἔστω κατά 12%. Ἡ σταυροειδής ελαστικότης ζητήσεως τῶν ὑφασμάτων νάϊλον εἶναι :

$$\eta_c = \frac{\Delta Z_x / Z_x}{\Delta T_y / T_y} = \frac{0.12}{0.10} = 1.2$$

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἂν μεταβληθῇ ἡ τιμή τοῦ αγαθοῦ y κατά 1%, ἡ ζήτησις τοῦ αγαθοῦ x θά μεταβληθῇ κατά 1.2%.

Τό ἀλγεβρικόν σημεῖον τῆς σταυροειδοῦς ἐλαστικότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σχέσεως ἡ ὁποία συνδέει τὰ δύο ἀγαθά. Οὕτω:

Πρῶτον. "Ἄν τό ἀγαθόν y , τοῦ ὁποίου μεταβάλλεται ἡ τιμή, εἶναι ὑποκατάστατον τοῦ x , τό σημεῖον τοῦ συντελεστοῦ τῆς σταυροειδοῦς ἐλαστικότητος θά εἶναι θετικόν. Διότι αὐξανόμενης τῆς τιμῆς τοῦ y αὐξάνεται ἡ ζήτησις τοῦ x καί ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς τοῦ y μειοῦται ἡ ζήτησις τοῦ x . Π.χ. α) "Ἐστω ὅτι ὑψοῦται ἡ τιμή τῆς φυτίνης \rightarrow μειοῦται ἡ ζήτησις αὐτῆς \rightarrow καί οἱ μὴ ἱκανοποιηθέντες ἀγορασταί στρέφονται πρὸς τὴν ἀγοράν ἐλαίου \rightarrow οὕτω αὐξάνεται ἡ ζήτησις αὐτοῦ. β) 'Αντιθέτως ἂν μειωθῇ ἡ τιμή τῆς φυτίνης \rightarrow ἀγορασταί ἀπομακρύνονται ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐλαίου καί στρέφονται πρὸς τὴν ἀγοράν τῆς φυτίνης \rightarrow οὕτω μειοῦται ἡ ζήτησις ἐλαίου.

Δεύτερον. "Ἄν τό ἀγαθόν x εἶναι συμπληρωματικόν τοῦ (κυρίου) ἀγαθοῦ y , τοῦ ὁποίου ἡ τιμή μεταβάλλεται, τό σημεῖον τῆς σταυροειδοῦς ἐλαστικότητος θά εἶναι ἀρνητικόν. Διότι αὐξήσεως τῆς τιμῆς τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ y ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ x καί ἀντιστρόφως, μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ κυρίου ἀγαθοῦ y προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς ζητήσεως τοῦ συμπληρωματικοῦ ἀγαθοῦ x . Π.χ. α) "Ἐστω ὅτι αὐξάνεται ἡ τιμή τῶν αὐτοκινήτων \rightarrow ὅποτε μειοῦται ἡ ζήτησις αὐτῶν. \rightarrow Τοῦτο καταλήγει εἰς μείωσιν τῆς ζήτησεως ἐλαστικῶν αὐτοκινήτων, τῆς βενζίνης καί τῶν λοιπῶν συμπληρωματικῶν ἀγαθῶν τῶν αὐτοκινήτων. β) "Ἐστω ὅτι μειοῦται ἡ τιμή τῶν αὐτοκινήτων \rightarrow αὐξάνεται ἡ ζήτησις αὐτῶν, \rightarrow οὕτω δέ αὐξάνεται καί ἡ ζήτησις τῆς βενζίνης, τῶν ἐλαστικῶν αὐτοκινήτων κ.ο.κ.

2. Προσδιοριστικοὶ Παράγοντες τῆς Σταυροειδοῦς Ἐλαστικότητος.

Αἱ ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ζητήσεως δοθέντος ἀγαθοῦ x λόγω μεταβολῆς τῆς τιμῆς ἐτέρων ἀγαθῶν ἐξαρτῶνται ἐκ διαφόρων παραγόντων, οἱ

κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἐξῆς.

1) Ὁ βαθμός ὑποκαταστάσεως ἢ συμπληρωματικότητας τῶν ἀγαθῶν.

Ὅσον καλλίτερον ὑποκατάστατον τοῦ x εἶναι τὸ ἀγαθόν y , τόσο μεγαλύτερα θά εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ τῆς σταυροειδοῦς ἔλαστικότητας τῶν ἀγαθῶν. Ἀντιθέτως ἂν τὸ ἀγαθόν y δέν δύναται νά ὑποκαταστήσῃ ἱκανοποιητικῶς τὸ ἀγαθόν x (ἦτοι ἂν τὰ δύο ἀγαθὰ εἶναι "πτωχά" ὑποκατάστατα τὸ ἓν τοῦ ἄλλου), ἡ σταυροειδῆς ἔλαστικότης τῆς ζητήσεως θά εἶναι μικρά. Ὡσαύτως ὅσον στενωτέρα ἡ σχέσις συμπληρωματικότητας τῶν δύο ἀγαθῶν τόσο μεγαλύτερα ἡ σταυροειδῆς ἔλαστικότης, καὶ ἀντιστρόφως, ὅσον χαλαρωτέρα ἡ σχέσις συμπληρωματικότητας, τόσο μικροτέρα ἡ σταυροειδῆς ἔλαστικότης τῶν ἀγαθῶν.

2) Τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν.

Ἄν ἡ μεταβολὴ τῆς τιμῆς τοῦ ὑποκαταστάτου ἀγαθοῦ y εἶναι ἀσήμαντος, δέν θά ἐπηρεασθῇ ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ x . Π.χ. ὕψωσις τῆς τιμῆς τῶν σιγαρέττων μέ φίλτρον κατὰ 10 λεπτά δέν θά ἐπηρεάσῃ τὴν ζήτησιν αὐτῶν, οὔτε κατὰ συνέπειαν καὶ τὴν ζήτησιν τῶν ἀπλῶν σιγαρέττων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τέλειον ὑποκατάστατον τῶν φίλτρων. Ὡσαύτως ἂν ἡ μεταβολὴ τῆς τιμῆς τῶν αὐτοκινήτων εἶναι ἀσήμαντος, δέν θά ἐπηρεασθῇ ἡ ζήτησις τῶν καὶ κατὰ συνέπειαν δέν θά μεταβληθῇ καὶ ἡ ζήτησις τῶν συμπληρωματικῶν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἀντιθέτως ἂν αἱ μεταβολαὶ τῶν τιμῶν τῶν "λοιπῶν" ἀγαθῶν εἶναι μεγάλαι, καὶ αἱ ἀντιδράσεις τῶν καταναλωτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν τοῦ ἀγαθοῦ x θά εἶναι σημαντικά.

Ἐν γένει ἡ σταυροειδῆς ἔλαστικότης δοθέντος ἀγαθοῦ x εἶναι μεγαλύτερα ὅταν αἱ μεταβολαὶ τῆς τιμῆς ἐτέρων ἀγαθῶν εἶναι μεγάλαι καὶ ἀντιστρόφως.

3) Ὁ παράγων "χρόνος". Μακροχρονίως ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ τῆς σταυροειδοῦς ἔλαστικότητας εἶναι μεγαλύτερα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι μέ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ ποιότης τῶν ὑποκαταστάτων

δυνατόν νά μεταβληθῆ, αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν ἀναπροσαρμό-
ζονται βαθμηδόν εἰς τὰς νέας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς τῶν διαφόρων
ἀγαθῶν κ.ο.κ.

4) Αἱ προβλέψεις τῶν καταναλωτῶν. Ἡ σταυροειδῆς ἐλαστικότης
θά εἶναι μικρά ἢ μεγάλη ἀναλόγως τῆς ψυχολογίας τῶν ἀγοραστῶν. Ἄν
οἱ καταναλωταὶ προβλέπουν ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολή εἰς τὰς τιμὰς
τῶν ἐτέρων ἀγαθῶν θά εἶναι προσωρινή ἢ μόνιμος, ἢ ἂν προβλέπουν
ὅτι θά μεταβληθοῦν ἄλλοι παράγοντες (π.χ. τό εἰσόδημα αὐτῶν), οἱ
ὅποιοι θά ἐξουδετερώσουν ἢ θά ἐπιτείνουν τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν
τῶν τιμῶν, ἡ συμπεριφορά αὐτῶν θά εἶναι διάφορος, καὶ κατὰ συνέπει-
αν διάφορος θά εἶναι καὶ ἡ ἀριθμητικὴ τιμὴ τῆς σταυροειδοῦς ἐλα-
στικότητος. Ἐπὶ παραδείγματι: α) Ἄν μειωθῆ ἡ τιμὴ ἑνὸς ὑποκατα-
στάτου ἀγαθοῦ καλλιτέρας ποιότητος (ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ x) καὶ
οἱ ἀγορασταὶ προβλέπουν ὅτι ἡ μείωσις αὕτη θά διαρκέσῃ μόνον μίαν
ἐβδομάδα, θά σπεύσουν νά ἐπωφεληθοῦν τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ
ἐπομένως ἡ σταυροειδῆς ἐλαστικότης τοῦ x θά εἶναι μεγάλη. β) Ἄν
ὑψωθῆ ἡ τιμὴ τοῦ ὑποκαταστάτου καὶ ὑπάρχῃ πρόβλεψις ὅτι ἡ κατάστα-
σις αὕτη θά εἶναι προσωρινή, ἡ σταυροειδῆς ἐλαστικότης ἀναμένεται
νά εἶναι μικρά. γ) Ἄν ὑψωθῆ ἡ τιμὴ τοῦ καλλιτέρας ποιότητος ὑπο-
καταστάτου (y), ἀλλὰ ταύτοχρόνως οἱ καταναλωταὶ προβλέπουν ὅτι θά
αὔξηθῆ τό εἰσόδημα αὐτῶν, δέν θά μεταβάλλουν οὐσιωδῶς τὴν ζήτησιν
τῶν ἀγαθῶν x καὶ y , οὕτω δέ ἡ σταυροειδῆς ἐλαστικότης θά εἶ-
ναι πολὺ μικρά (ἢ ἴση πρὸς τὸ μηδέν, ἂν αἱ ζητούμεναι ποσότητες
τῶν ἀγαθῶν x καὶ y δέν μεταβληθοῦν).

3. Ἀριθμητικαὶ Τιμαὶ τῆς Σταυροειδοῦς Ἐλαστικότητος.

Ὁ συντελεστὴς τῆς σταυροειδοῦς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως δύ-
ναι νά λάβῃ τιμὰς κυμαινομένας μεταξύ $+\infty$ καὶ $-\infty$.

Ἄν τὰ ἀγαθὰ x καὶ y εἶναι τέλεια ὑποκατάστατα τό ἓν τοῦ

άλλου, ή σταυροειδής έλαστικότητα θα ίσούται προς τό άπειρον.

"Όσον στενωτέρα ή σχέσις ύποκαταστάσεως ή συμπληρωματικότητας των άγαθών x και y τόσοσ μεγαλυτέρα θα είναι και ή σταυροειδής έλαστικότητα τής ζητήσεως αύτων. Άντιθέτως όσον χαλαρωτέρα ή σχέσις συμπληρωματικότητας ή ύποκαταστάσεως των άγαθών, τόσοσ μικροτέρα θα είναι και ή σταυροειδής έλαστικότητα τής ζητήσεως.

"Αν τά άγαθά δέν έχουν άμεσον σχέσιν μεταξύ των (π.χ. ηλεκτρικόν φυγεύον και ύφασμα μεταξωτόν) ή σταυροειδής έλαστικότητα τής ζητήσεως αύτων θα πλησιάζη προς τό μηδέν.

* *
*

B. ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

I. ΕΝΝΟΙΑ

"Η "έλαστικότητα προσφοράς" άποτελεϊ τό μέτρον έκτιμήσεως των άντιδράσεων των παραγωγών εις τάς μεταβολάς των προσδιοριστικών παραγόντων τής προσφοράς. Ούτοι, ως και εις έτερον σημείον άνεφέρθη, είναι : 1) Η τιμή τοϋ άγαθοϋ. 2) Αί τιμαί των λοιπών άγαθών. 3) Αί τιμαί των συντελεστών τής παραγωγής. 4) Οί στόχοι τούς όποίους θέτουν οί έπιχειρηματίαι. 5) Τό επίπεδον τής τεχνικής. 6) Αί προβλέψεις των έπιχειρηματιών. 7) Άπρόβλεπτοι παράγοντες. Μεταβαλλομένων των παραγόντων τούτων, μεταβάλλεται και ή προσφερομένη υπό των παραγωγών-έπιχειρηματιών ποσότης των άγαθών. Ούτω, δι' έναστον των ως άνω παραγόντων θα έδει νά προσδιορισθι αντίστοιχος συντελεστής έλαστικότητας. Παρά ταύτα οί διάφοροι συγγραφείς άσχολούνται κατά κανόνα μόνον μέ τήν έλαστικότητα τιμής τής προσφοράς, ήτοι μέ τήν μεταβλητότητα των προσφερομέ-

νων ποσοτήτων τήν προκαλουμένην υπό τών μεταβολών τής τιμής. 1/

Ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς ὀρίζεται ὡς ἡ ποσοστιαία μεταβολή τής προσφερομένης ποσότητος, ἡ προκαλουμένη ἐκ δοθείσης ποσοστιαίας μεταβολῆς τής τιμῆς.

Μαθηματικῶς ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς ὀρίζεται ὡς τό πηλίκον τής διαιρέσεως τής ποσοστιαίας μεταβολῆς τής προσφερομένης ποσότητος διά τής ποσοστιαίας μεταβολῆς τής τιμῆς, ἥτοι :

$$\eta_s = \frac{\text{ποσοστιαία μεταβολή τής προσφερομένης ποσότητος}}{\text{ποσοστιαία μεταβολή τής τιμῆς}}$$

ἢ
$$\eta_s = \frac{\Delta P/P}{\Delta T/T}$$

ἔνθα:

η_s = συντελεστής ἐλαστικότητος προσφορᾶς

$\Delta P/P$ = ποσοστιαία μεταβολή τής προσφερομένης ποσότητος

$\Delta T/T$ = ποσοστιαία μεταβολή τής τιμῆς.

Ἐπί παραδείγματι ἂν ὑψωθῇ ἡ τιμή δοθέντος ἀγαθοῦ x κατά 5%, ἡ δέ ποσότης τήν ὁποίαν προσφέρουν οἱ πωληταί ἀύξηθῇ κατά 10%, ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς τοῦ x θά εἶναι ἴση πρὸς 2,

$$\eta_s = \frac{\Delta P/P}{\Delta T/P} = \frac{0.10}{0.05} = 2$$

ἥτοι, ἂν ἀύξηθῇ ἡ τιμή κατά 1%, ἡ προσφερομένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ x θά ἀύξηθῇ κατά 2% καί ἀντιστρόφως, ἂν μειωθῇ ἡ τιμή κατά 1% ἡ προσφερομένη ποσότης θά μειωθῇ κατά 2%.

1/ Γενικῶς δεόν νά σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐλαστικότης τής προσφορᾶς δέν ἔχει τήν σημασίαν, τήν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἐλαστικότης τής ζητήσεως. Ἡ τελευταία, ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἀνεφέρθη, προσδιορίζει τήν συνολικὴν δαπάνην διά τήν ἀπόκτησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ὑπὸ τῶν καταναλωτῶν, ἐνῶ ἡ ἐλαστικότης τής προσφορᾶς δέν ἔχει ἀντίστοιχον χρησιμότητα.

Τό άλγεβρικόν σημεῖον τῆς ἐλαστικότητος προσφορᾶς εἶναι θε-
τικόν. Τοῦτο διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσφερομένη ποσότης συνδέονται
διὰ θετικῆς σχέσεως: αὐξανομένης τῆς τιμῆς αὐξάνεται καὶ ἡ προσφε-
ρομένη ποσότης καὶ ἀντιστρόφως, μειουμένης τῆς τιμῆς μειοῦται καὶ
ἡ προσφερομένη ποσότης.

II. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Ἡ ἀριθμητικὴ τιμὴ τῆς ἐλαστικότητος προσφορᾶς προσδιορίζε-
ται ὑπὸ διαφόρων παραγόντων. Ἐκ τούτων οἱ σημαντικώτεροι εἶναι
οἱ ἑξῆς.

1. Ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ κόστους διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς
παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Ὡς θὰ ἴδωμεν ἀναλυτικῶς εἰς τό Κεφάλαιον θ, τό κόστος κατά
μονάδα προϊόντος αὐξάνεται πέραν ὠρισμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς.
Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τόν νόμον τῆς φθινούσης παραγωγικότητος τῶν
συντελεστῶν.^{1/} Διὰ νά καταστῇ δυνατὴ αὐξησης τῆς παραγωγῆς ἀπαι-
τεῖται ἡ χρησιμοποίησις προσθέτων ποσοτήτων παραγωγικῶν συντελε-
στῶν. Διὰ τῆς αὐξήσεως ὁμως τῆς ἀπασχολήσεως δοθέντος συντελεστοῦ
(*ceteris paribus*) μειοῦται πέραν ὠρισμένου σημείου ἡ παραγωγικότης
αὐτοῦ, ἐπομένως αὐξάνει τό κατά μονάδα κόστος παραγωγῆς.^{2/} Ὅσον
ταχύτερα ἡ μείωσις τῆς παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν, τόσο τα-
χύτερα θὰ εἶναι καὶ ἡ αὐξησης τοῦ κόστους, ἡ ὁποία καθίσταται
ἀναπόφευκτος κατά τήν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς. Κατά συνέπειαν
τόσον μικρότερα θὰ εἶναι καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς. Ἀντι-

1/Βλέπε σελ. 41 ἐπ.

2/Διότι τό κόστος τοῦ προϊόντος εἶναι τό ἀντίστροφον τῆς παραγω-
γικότητος τῶν συντελεστῶν. Βλέπε κεφάλαιον θ.

θέτως όσον μικροτέρα ή αύξησις του κόστους παραγωγής, τόσοσ μεγαλύτερα θά είναι ή έλαστικότητα της προσφοράς.

2. Τό επίπεδον της τεχνικής. Διά της τεχνικής προόδου βελτιούνται αι μέθοδοι παραγωγής και ούτω αύξάνεται ή παραγωγικότης των συντελεστών. Τουτό έχει ως συνέπειαν την μείωσιν του κόστους παραγωγής. Έπομένως όσον ταχύτερα ή τεχνική πρόοδος, τόσοσ μεγαλύτερα θά είναι και ή έλαστικότητα της προσφοράς.

3. Τό μέγεθος της μεταβολής της τιμής. Όσον μεγαλύτερα ή μεταβολή της τιμής τόσοσ μεγαλύτερα θά είναι και ή έλαστικότητα προσφοράς του αγαθού και άντιστρόφως, όσον μικροτέρα ή μεταβολή της τιμής, τόσοσ μικροτέρα θά είναι και ή έλαστικότητα προσφοράς. Μικραί μεταβολαί της τιμής δέν αποτελοϋν αξιόλογον κίνητρον διά την υπό των έπιχειρηματιών μεταβολήν του επίπεδου παραγωγής αυτών. Διότι μεταβολή του επίπεδου παραγωγής συνεπάγεται κατά κανόνα σημαντικάς δαπάνας, είτε διά την επέκτασιν των εγκαταστάσεων της έπιχειρήσεως, είτε διά την μετατροπήν τούτων ώστε να καθίσταται δυνατή ή χρησιμοποίησις αυτών εις την παραγωγήν έτέρων αγαθών. Ούτω αν ή ύψωσις της τιμής είναι μικρά, οι έπιχειρηματíαι δέν θά προβοϋν εις επέκτασιν των παραγωγικών των εγκαταστάσεων και ή μεταβολή της προσφοράς θά είναι άσήμαντος. Έξ άλλου μικρά μείωσις της τιμής πιθανόν να μη έπηρέαση την προσφοράν, διότι ο έπιχειρηματίας θά προτιμήση ένδεχομένως να εξακολουθήση την παραγωγικήν του δραστηριότητα, έστω και μέ περιωρισμένα περιθώρια κέρδους, παρά να προβή εις σημαντικάς δαπάνας διά την αναδιάρθρωσιν του έξοπλισμοϋ του, προκειμένου να καταστή οϋτος κατάλληλος διά την παραγωγήν έτέρων περισσότερον έπικερδών προϊόντων. Αν όμως ή μεταβολή της τιμής (αύξησις ή μείωσις αυτής) είναι μεγάλη, δέον να αναμένεται ότι και ή αναδιάρθρωσις της παραγωγής θά είναι σημαντική, ήτοι ή προσφορά των διαφόρων αγαθών θά μεταβληθῆ ούσιωδώς.

4. Ὁ παράγων "χρόνος". Μακροχρονίως ἡ προσφορά παρουσιάζει μεγαλύτεραν μεταβλητότητα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀξιομειώσεις τῆς τιμῆς. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ μακροχρόνιος καμπύλη προσφορᾶς ἔχει μεγαλύτεραν ἐλαστικότητα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην προσφορᾶς. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν δυνατότητα μεταβολῆς τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων μακροχρονίως, οὕτως ὥστε νὰ προσαρμοσθῇ τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς αὐτῶν πρὸς τὰς νέας συνθήκας, αἱ ὁποῖαι διαμορφοῦνται εἰς τὴν ἀγοράν κατόπιν τῆς μεταβολῆς τῆς τιμῆς. Βραχυχρονίως ἡ μεταβολὴ τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ δὲν εἶναι δυνατή, διότι αὐξήσεις τῶν παγίων ἐγκαταστάσεων ἀπαιτεῖ ὀρισμένον χρόνον, ἐνῶ αἱ δυνατότητες μετατροπῆς αὐτῶν (ὥστε νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὴν παραγωγὴν ἐτέρων ἀγαθῶν) εἶναι λίαν περιορισμέναι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς τεχνικῆς, ἡ ὁποία ἔχει ὀδηγήσει εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἐξειδικεύσεως τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους παραγωγῆς.

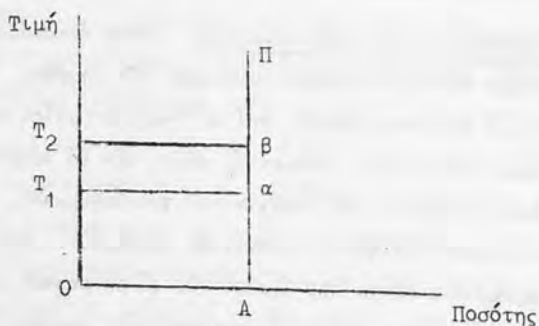
5. Αἱ προβλέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Αὗται ἐπηρεάζουν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὴν ἐλαστικότητα προσφορᾶς τῶν ἀγαθῶν. Ἐν π.χ. ὑψῆθη ἡ τιμὴ δοθέντος ἀγαθοῦ, καὶ οἱ ἐπιχειρηματῆαι προβλέπουν ὅτι ἡ ὕψους αὕτη εἶναι προσωρινή, οὗτοι δὲν θά προβοῦν εἰς τὰς δεοῦσας ἀναπροσαρμογὰς τοῦ παραγωγικοῦ τῶν δυναμικοῦ, δεδομένου ὅτι αὗται ἀπαιτοῦν διάθεσιν σημαντικῶν κεφαλαίων. Κατὰ συνέπειαν ἡ προσφερομένη ποσότης τοῦ ἀγαθοῦ δὲν θά ἐπηρεασθῇ σημαντικῶς, ἐκτός ἂν προηγουμένως ὑπῆρχε ἀχρησιμοποίητος παραγωγικὴ δυναμικότης (ἥτοι ὑποαπασχόλησις τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐπιχειρήσεως). Ἐξ ἄλλου ἂν οἱ ἐπιχειρηματῆαι προβλέπουν ταχεῖαν τεχνολογικὴν πρόοδον, θά μεταβάλουν τὸ ἐπίπεδον τῆς παραγωγῆς των. Π.χ. ἂν οἱ κάτοχοι πετρελαιοπηγῶν προβλέπουν ὅτι ταχέως θά ἐμφανισθῇ ὑποκατάστατον προϊόν τοῦ πετρελαίου, θά ἐντείνουν τὴν ἀντλησιν ἰμαθάρτου πετρελαίου ἐκ τοῦ ὑπεδάφους, οὕτω δὲ θά αὐξηθῇ ἡ προσφορά αὐτοῦ, κ.ο.κ.

ΙΙΙ. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΗΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ.

Ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς δύναται νά λάβῃ διαφόρους ἀριθμη-
 τικὰς τιμὰς κύμαινομένης μεταξύ τοῦ μηδενός καί τοῦ ἀπείρου. Κατω-
 τέρῳ ἐξετάζομεν ὠρισμένας χαρακτηριστικὰς τιμὰς τῆς ἐλαστικότητος
 προσφορᾶς.

1. Ἐλαστικότης προσφορᾶς ἴση πρὸς τό μηδέν ($\eta = 0$)

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ προσφερομένη ποσότης παραμένει
 σταθερά ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιπέδου τιμῆς. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν οἱ
 ἐπιχειρηματίαι παράγουν ὠρισμένην ποσότητα ἀγαθῶν καί τὴν προσφέ-
 ρουν εἰς τὴν ἀγοράν ἀντί οἰασοῦποτε τιμῆς. Τοιαύτη περίπτωσις
 ἐμφανίζεται διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα, τὰ ὅποια δέν δύνανται νά
 ἀποθηκευθοῦν καί νά συντηρηθοῦν εὐχερῶς (λαχανοκομικά κυρίως προ-
 ὕοντα).

Διάγραμμα 51

Γραφικῶς ἡ πλήρως ἀνελαστικὴ καμπύλη προσφορᾶς παριστᾶται
 ὡς εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποσοτήτων (διά-
 γραμμα 51). Ἐκαστον σημεῖον τῆς καμπύλης ταύτης δεικνύει συν-
 δυνασμόν τῆς αὐτῆς ποσότητος (ΟΑ), προσφερομένης εἰς διαφόρους
 τιμὰς. Οὕτω τό σημεῖον α δεικνύει ὅτι εἰς τὴν τιμὴν T_1 προσφέ-
 ρεται ποσότης ΟΑ. Τό σημεῖον β δεικνύει ὅτι εἰς τὴν τιμὴν T_2
 προσφέρεται ἡ αὐτὴ ποσότης ΟΑ, κ.ο.κ.

2. Έλαστικότητας προσφορᾶς μικροτέρα τῆς μονάδος ($\eta < 1$).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ προσφορὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἀνελαστική. Δοθεῖσα ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς τιμῆς προκαλεῖ μικροτέραν ποσοστιαίαν μεταβολὴν τῆς προσφορᾶς. Π.χ. ἂν ὑψωθῇ ἡ τιμὴ τοῦ βάμβακος κατὰ 10%, ἡ προσφορὰ αὐτοῦ θά ἀύξηθῇ κατὰ μικρότερον ποσοστόν (ἔστω 5%), διότι δέν εἶναι εὐχερῆς ἡ ἐπέκτασις τῆς καλλιιεργείας βάμβακος, λόγω ἐλλείψεως καταλλήλων ἐδαφῶν καὶ ἐργατικῶν χειρῶν. Ἡ προσφορὰ βάμβακος ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας εἶναι ἀνελαστική, διότι ὁ συντελεστὴς ἐλαστικότητος λαμβάνει τιμὴν μικροτέραν τῆς μονάδος:

$$\eta_s = \frac{\frac{\Delta\Pi/\Pi}{\Delta T/T}}{1} = \frac{0.05}{0.10} = 0.5$$

Γραφικῶς ἡ ἀνελαστικὴ καμπύλη προσφορᾶς παριστᾶται συνήθως διὰ γραμμῆς μέ θετικὴν μεγάλην κλίσιν (διάγραμμα 52).

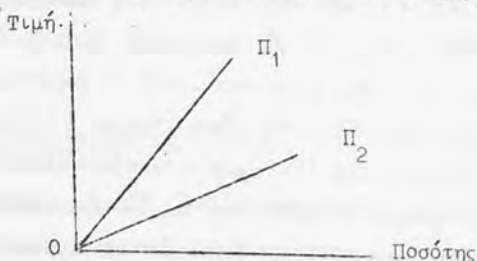
Ἄνελαστικὴ Καμπύλη Προσφορᾶς

3. Έλαστικότητας προσφορᾶς ἴση πρὸς τὴν μονάδα ($\eta = 1$).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δοθεῖσα ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς τιμῆς προκαλεῖ ἴσην ποσοστιαίαν μεταβολὴν τῆς προσφερομένης ποσότητος. Π.χ. ἂν ὑψωθῇ ἡ τιμὴ βαμβακερῶν ὑφασμάτων κατὰ 10% καὶ λόγω τῆς μεταβολῆς ταύτης ἀύξηθῇ ἡ προσφορὰ αὐτῶν ὡσαύτως κατὰ 10%, ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς βαμβακερῶν ὑφασμάτων εἶναι ἴση πρὸς τὴν μονάδα:

$$\eta_s = \frac{\frac{\Delta\Pi/\Pi}{\Delta T/T}}{1} = \frac{0.10}{0.10} = 1$$

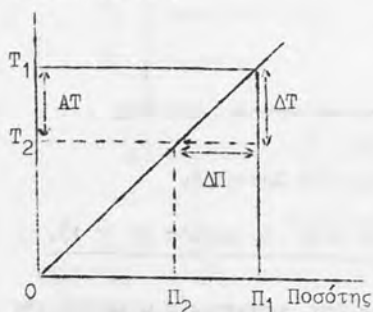
Γραφικώς ἡ καμπύλη προσφοράς μέ μοναδιαίαν ἔλαστικότητα παριστᾶται διὰ εὐθείας γραμμῆς μέ θετικήν κλίσιν διερχομένης διὰ

Διάγραμμα 53

τῆς ἀρχῆς τῶν ἀξόνων. Πᾶσα καμπύλη προσφοράς (ἀνεξαρτήτως κλίσεως) διερχομένη διὰ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀξόνων ἔχει μοναδιαίαν ἔλαστικότητα.^{1/} Οὕτω αἱ καμπύλαι Π₁ καί Π₂ εἰς τό διάγραμμα 53 ἔχουν μοναδιαίαν ἔλαστικότητα.

1/ Τοῦτο ἀποδεικνύεται ὡς ἐξῆς. Ἐστω ὅτι εἰς τήν τιμήν Τ₁ προσφέρεται ποσότης Π₁, μειουμένης δέ τῆς τιμῆς εἰς τό ἐπίπεδον Τ₂ ἡ ποσότης μειοῦται εἰς τό ἐπίπεδον Π₂. Ἡ ἔλαστικότης τῆς προσφοράς εἶναι :

Διάγραμμα 54

$$\eta_s = \frac{\frac{\Delta\Pi/\Pi_1}{\Delta T/T_1}}$$

Ἐκ τῶν ὁμοίων τριγῶνων ΑΟΠ₁ καί ΑΒΓ προκύπτει ὅτι :

$$\frac{\Delta\Pi_1/\Pi_1}{\Delta T/T_1} = \frac{\Delta T/T_1}{\Delta\Pi/\Pi_1}$$

$$\text{ἢ } \frac{\Delta\Pi/\Pi_1}{\Delta T/T_1} = \frac{\Delta T/T_1}{\Delta\Pi/\Pi_1} \dots (1)$$

Ἀλλά ἐκ τοῦ διαγράμματος 54 παρατηροῦμεν ὅτι: ΒΓ = ΔΠ, ΟΠ₁ = Π₁, ΑΓ = ΔΤ, καί ΑΠ₁ = Τ₁. Ἀντικαθιστῶντες εἰς τήν ἐξίσωσιν (1) λαμβάνομεν :

$$\frac{\Delta\Pi/\Pi_1}{\Delta T/T_1} = \frac{\Delta T/T_1}{\Delta\Pi/\Pi_1}$$

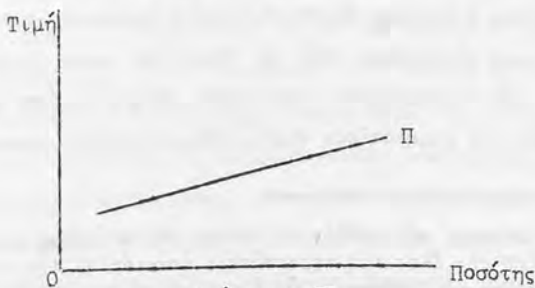
Οὕτω ὁ ἀριθμητής τοῦ τύπου τῆς ἔλαστικότητος προσφοράς ἰσοῦται πρός τόν παρονομαστήν. Ἐπομένως $\eta_s = 1$. δ. ε. δ.

Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ἡ μοναδιαία ἐλαστικότητα εἰς τὴν προσφο-
ράν δέν ἔχει ἰδιαιτέραν οἰκονομικὴν σημασίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς
τὴν μοναδιαίαν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως, ἡ ὁποία ὑποδηλοῦ ὅτι ἡ
συνολικὴ δαπάνη διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ παραμένει σταθερὰ
ἀνεξαρτήτως ἐπιπέδου τιμῆς. Ἡ μοναδιαία ἐλαστικότης τῆς προσφο-
ρᾶς ἀποτελεῖ ἀπλῶς τὸ διαχωριστικόν ὄριον μεταξὺ ἐλαστικῆς καὶ
ἀνελαστικῆς προσφορᾶς.

4. Ἐλαστικότης προσφορᾶς μεγαλύτερα τῆς μονάδος ($\eta_s > 1$).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ προσφορὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἐλα-
στικὴ. Δοθεῖσα ποσοστιαία μεταβολὴ τῆς τιμῆς προκαλεῖ μεγαλυτέ-
ραν ποσοστιαίαν μεταβολὴν τῆς προσφερομένης ποσότητος. Π.χ. ὕψω-
σις τῆς τιμῆς τοῦ σίτου κατὰ 10% θὰ προκαλέσῃ αὔξησιν τῆς προσφο-
ρᾶς κατὰ 15%, διότι εἶναι εὐχερῆς ἡ ἐπέκτασις τῆς καλλιεργείας
σίτου. Οὕτω ἡ προσφορὰ σίτου εἶναι ἐλαστικὴ :

$$\eta_s = \frac{\frac{\Delta\Pi/\Pi}{\Delta T/T}}{=} = \frac{0.15}{0.10} = 1.5$$

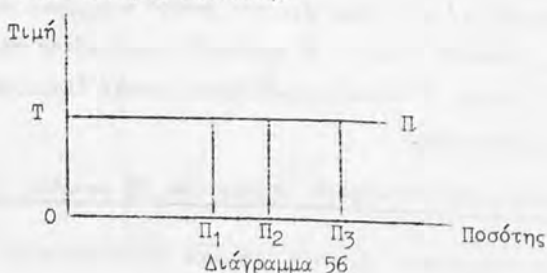
Διάγραμμα 55

Γραφικῶς ἡ ἐλαστικὴ καμπύλη προσφορᾶς παριστᾶται συνήθως
ὡς γραμμὴ μέ θετικὴν μικρὰν κλίσιν.^{1/}

1/ Τὰ εἰς τὸ παράρτημα τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀναφερόμενα ὡς πρὸς
τὴν σχέσιν τῆς κλίσεως τῆς καμπύλης ζήτησεως καὶ τῆς ἐλαστικότητος
αὐτῆς, ἰσχύουν κατ'ἀναλογίαν καὶ διὰ τὴν καμπύλην προσφορᾶς. Οὕτω

5. Έλαστικότητας προσφοράς Ύση προς τό άπειρον ($\eta_s = -\infty$).

Είς τήν περίπτωσιν ταύτην ύπάρχει μία τιμή T είς τήν όποίαν ή προσφορά είναι άπείρως έλαστική.

Διότι είς χαμηλότεραν τιμήν ούδεμία ποσότης προσφέρεται, αλλά μία μικρά αύξησις τής τιμής (άπό τήν χαμηλότεραν προηγουμένην τιμήν) είς τό επίπεδον T προκαλεῖ αύξησιν τής προσφοράς άπό τό επίπεδον μηδέν, είς άπείρως μεγάλην ποσότητα. Τοῦτο σημαίνει ότι είς τήν τιμήν T οί παραγωγοί προσφέρουν οίανδήποτε ποσότητα ήθελεν άπορροφήσει ή ζήτησις.

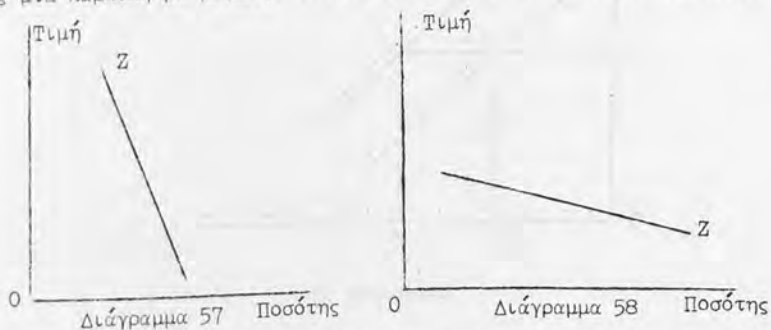
Γραφικώς ή άπείρως έλαστική καμπύλη προσφοράς παριστᾶται ως εϋθεῖα γραμμή παράλληλος προς τόν άξονα τών τιμών (διάγραμμα 56). Είς τήν τιμήν T προσφέρεται όσονδήποτε μεγάλη ποσότης Π_1, Π_2, Π_3 κ.ο.κ., ένῶ είς χαμηλότεραν τιμήν ούδεμία ποσότης προσφέρεται.

(Συνέχεια ύποσημ. σελ. 205): ή κλίσις τής καμπύλης προσφοράς δέν άποτελεῖ είς ὅλας τās περιπτώσεις έπαρκές κριτήριον διά νά χαρακτηρίσωμεν τήν προσφοράν ως έλαστικήν ή άνελαστικήν, διότι ή κλίσις τής καμπύλης ($\Delta\Pi/\Delta T$) άποτελεῖ τόν ένα εκ τών δύο προσδιοριστικῶν παραγόντων τής έλαστικότητος προσφοράς. 'Ο έτερος προσδιοριστικός παράγων (T/Π) τής έλαστικότητος προσφοράς πιθανόν νά έξουδετερώνη ή έν πάσει περιπτώσει νά αλλοιῶνη τās μεταβολάς τοῦ πρώτου παράγοντος, όποτε μεταβάλλεται ή έλαστικότης προσφοράς.

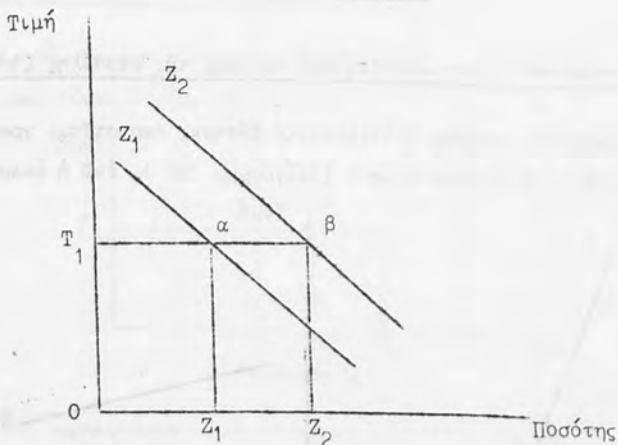
Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Σχέσις συντελεστοῦ ἐλαστικότητος καὶ κλίσεως τῆς καμπύλης ζήτησεως.

Ἐλέχθη ὅτι συνήθως ἡ ἀνελαστικὴ ζήτησις παριστᾶται γραφικῶς ὡς μία καμπύλη μέ μεγάλην κλίσιν (διάγραμμα 57), ἐνῶ ἡ ἐλαστικὴ

ζήτησις παριστᾶται ὡς μία καμπύλη μέ μικράν κλίσιν (διάγραμμα 58). Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις. Ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζήτησεως δὲν ἐπαρκεῖ πάντοτε διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν ζήτησιν δοθέντος ἀγαθοῦ ὡς ἀνελαστικὴν ἢ ἐλαστικὴν. Διότι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζήτησεως ἀποτελεῖ τὸν ἓνα ἐκ τῶν δύο προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος. Ὁ ἕτερος παράγων ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ ἐλαστικότης εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀρχικῆς τιμῆς διὰ τῆς ἀρχικῆς ποσότητος (T/Z), ὁ ὁποῖος προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς καμπύλης ζήτησεως. Οὕτω δύο καμπύλαι ζήτησεως παράλληλοι ἔχουν διάφορον ἐλαστικότητα, διότι ναὶ μὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν κλίσιν, ἀλλὰ εἰς ἐκάστην τιμὴν ἀντιστοιχεῖ διάφορος ζητουμένη ποσότης. Εἰς τὸ διάγραμμα 59 αἱ δύο καμπύλαι ζήτησεως εἶναι παράλληλοι, ἥτοι ἔχουν τὴν αὐτὴν κλίσιν. Ἐπομένως καὶ τὸ ἀντίστροφον τῆς κλίσεως αὐτῶν (τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ὅρον τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος) εἶναι τὸ αὐτό. Ἀλλὰ ὁ λόγος T/Z_1 τῆς πρώτης καμπύλης εἶναι μεγαλύτερος τοῦ λόγου T/Z_2 τῆς δευτέρας καμπύλης εἰς ὅλας τὰς τιμάς. Κατὰ συνέπειαν ἡ καμπύλη Z_2 ἔχει μικροτέραν

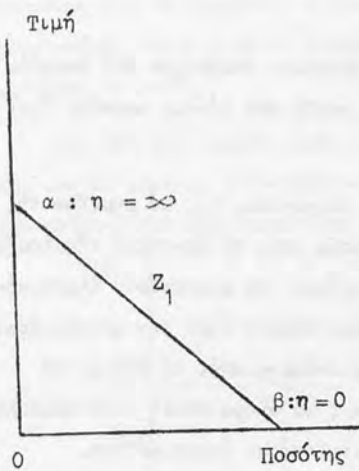

Διάγραμμα 59

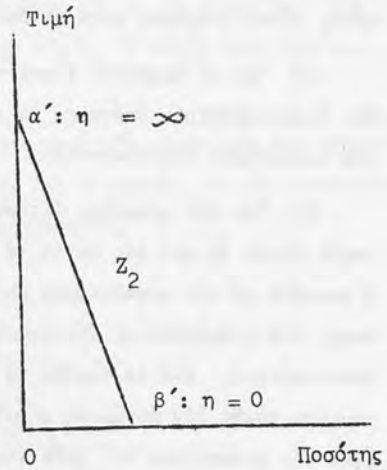
ελαστικότητα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν καμπύλην Z_1 . Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι προκειμένου περὶ παραλλήλων καμπυλῶν ζήτησεως (ἀνεξαρτήτως ἂν ἡ κλίσις αὐτῶν εἴναι μεγάλη ἢ μικρά) ἢ μακρύτερον ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀξόνων κειμένη καμπύλη ἔχει μικροτέραν ἐλαστικότητα ζήτησεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀξόνων εὐρισκομένην καμπύλην ζήτησεως.

Γενικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν κλίσιν τῆς καμπύλης ζήτησεως καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς.

1) Ός καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἐλέχθη ἡ ἐλαστικότης διαφέρει εἰς τὰ ἐπί μέρους σημεῖα τῆς αὐτῆς καμπύλης ζητήσεως. Οὕτω εἰς τό σημεῖον τομῆς τῆς καμπύλης ζητήσεως μέ τόν ἄξονα τῶν τιμῶν

Διάγραμμα 60

Διάγραμμα 61

(σημεῖον α ἐπί τοῦ διαγράμματος 60) ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως ἰσοῦται πρὸς τό ἄπειρον, διότι ἡ ποσότης εἰς τό σημεῖον τοῦτο εἶναι 0, καί κατά συνέπειαν ὁ λόγος T/Z ἰσοῦται πρὸς τό ἄπειρον ($T/0 = \infty$). Ἐξ ἄλλου εἰς τό σημεῖον τῆς τομῆς τῆς καμπύλης ζητήσεως μέ τόν ἄξονα τῶν ποσοστήτων ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως ἰσοῦται πρὸς τό μηδέν διότι ὁ λόγος T/Z ἰσοῦται πρὸς τό μηδέν ($T/0 = 0$).

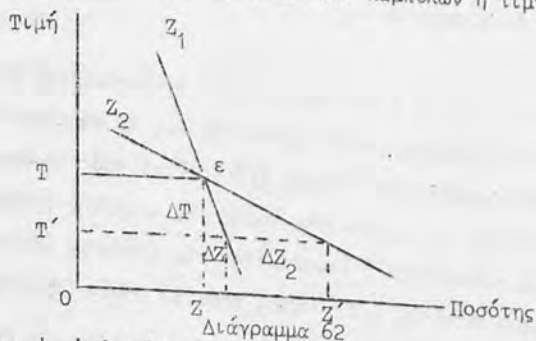
Ὅσον κατερχόμεθα ἐπί τῆς καμπύλης ζητήσεως ἡ ἐλαστικότης συνεχῶς μειοῦται.

Τά άνωτέρω ίσχύουν διά πάσαν καμπύλην ζητήσεως άνεξαρτήτως τής κλίσεως αúτης. Έκ τής συγκριτικής έξετάσεως τών διαγραμμάτων 60 καί 61 παρατηρούμεν ότι αί καμπύλαι Z_1 καί Z_2 έχουν διάφορον κλίσειν. Είς τά άκρατα σημεία άμφοτέρων τών καμπυλών ή έλαστικότητα τής ζητήσεως είναι ή αύτή, αλλά είς τά λοιπά σημεία ή έλαστικότητα είναι διάφορος κατά κανόνα.

2) "Αν αί καμπύλαι είναι παράλληλοι, άπεδείχθη καί άνωτέρω ότι ή περισσότερον άπέχουσα εκ τής άρχής τών άξόνων καμπύλη έχει τήν μικρότεραν έλαστικότητα.

3) "Αν δύο καμπύλαι ζητήσεως τέμνονται, είς τό σημείον τής τομής αúτων ως καί είς πάντα τά σημεία προς τά άριστερά τής τομής ή καμπύλη μέ τήν μεγαλυτέραν κλίσειν έχει τήν μικρότεραν έλαστικότητα, ενώ ή καμπύλη μέ τήν μικρότεραν κλίσειν έχει τήν μεγαλυτέραν έλαστικότητα. Διά τά σημεία τά εύρισκόμενα προς τά δεξιά του σημείου τομής δέν δυνάμεθα α priori, νά άποφανθώμεν ποία καμπύλη έχει τήν μικρότεραν καί ποία τήν μεγαλυτέραν έλαστικότητα.

α) Είς τό σημείον (ϵ) τομής τών δύο καμπυλών ή τιμή καί ή

ποσότης είναι ή αύτή δι' άμφοτέρας τάς καμπύλας, έπομένως ό λόγος T/Z είναι ό αύτός. 'Αλλά ό λόγος $\Delta T/\Delta Z$ είναι μικρότερος διά τήν καμπύλην Z_1 (διότι αύτη έχει τήν μεγαλυτέραν κλίσειν) έπομένως καί ή έλαστικότης ζητήσεως αúτης είναι μικρότερα. Τοúτο δύναται νά δια-

τυπωθή ως εξής :

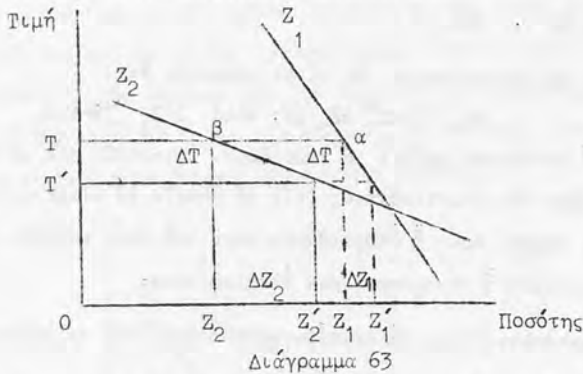
Έπί τῆς Z_1 , ἔλαστικότης εἰς τό σημεῖον ϵ : $\eta = \Delta Z_1 / \Delta T \cdot T / Z$

Έπί τῆς Z_2 , ἔλαστικότης εἰς τό σημεῖον ϵ : $\eta = \Delta Z_2 / \Delta T \cdot T / Z$

Δεδομένου ὅτι $\Delta Z_1 < \Delta Z_2$, ἔπεται ὅτι καί $\Delta Z_1 / \Delta T < \Delta Z_2 / \Delta T$.

Ἐπομένως εἰς τό σημεῖον ϵ ἡ ἔλαστικότης τῆς Z_1 (ἡ ὁποία ἔχει τήν μεγαλυτέραν κλίσιν) εἶναι μικρότερα τῆς Z_2 (ἡ ὁποία ἔχει τήν μικροτέραν κλίσιν).

β) Εἰς πᾶν σημεῖον πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν ἰσχύει ἰσάυτως ὁ ἀνωτέρω κανὼν, ὅτι ἡ καμπύλη μέ τήν μεγαλυτέραν κλίσιν ἔχει τήν μικροτέραν ἔλαστικότητα.

Διάγραμμα 63

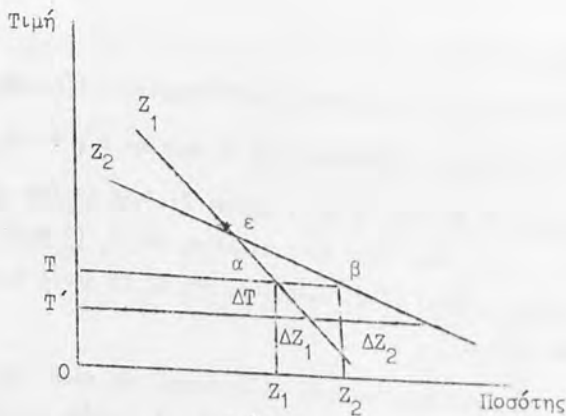
Διότι : $\eta_\alpha = \Delta Z_1 / \Delta T \cdot T / Z_1$ καί $\eta_\beta = \Delta Z_2 / \Delta T \cdot T / Z_2$

Ἄλλὰ ἐκ τοῦ διαγράμματος 63 εἶναι προφανές ὅτι

$$\Delta Z_1 / \Delta T < \Delta Z_2 / \Delta T \quad \text{καί} \quad T / Z_1 < T / Z_2$$

ἐπομένως καί $\eta_\alpha < \eta_\beta$.

γ) Διὰ πᾶν σημεῖον κείμενον πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σημείου τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν, δέν δυνάμεθα νά ἀποφανθῶμεν βάσει γενικοῦ κριτηρίου ποῖα καμπύλη ἔχει τήν μικροτέραν ἔλαστικότητα, διότι οἱ δύο ὅροι τοῦ συντέλεστοῦ τῆς ἔλαστικότητος μεταβάλλονται πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις.

Διάγραμμα 64

Ούτω ἔχομεν ὡς καί προηγουμένως : $\eta_{\alpha} = \Delta Z_1 / \Delta T \cdot T / Z_1$ καί $\eta_{\beta} = \Delta Z_2 / \Delta T \cdot T / Z_2$.

Ἐκ τοῦ διαγράμματος 64 εἶναι προφανές ὅτι :

$$\Delta Z_1 / \Delta T < \Delta Z_2 / \Delta T, \text{ ἀλλὰ } T / Z_1 > T / Z_2$$

Κατά συνέπειαν πρέπει νά γνωρίζομεν ἐπακριβῶς τὰς μεταβολάς τῶν δύο ὀρων τῆς ἐλαστικότητος (εἰς τά σημεῖα τὰ κείμενα πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς τομῆς) πρὶν ἢ ἀποφανθῶμεν περὶ τοῦ ποῖα καμπύλη ἔχει τὴν μεγαλύτεραν ἢ τὴν μικροτέραν ἐλαστικότητα.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἄνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὰ κάτωθι συμπεράσματα.

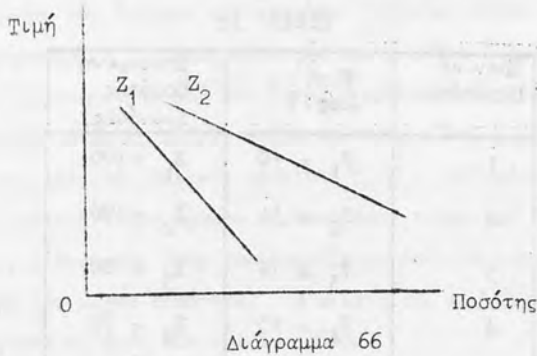
— Ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως δέν εἶναι ἐπαρκές κριτήριον διὰ νά χαρακτηρίσωμεν τὴν καμπύλην δοθέντος ἀγαθοῦ ὡς ἐλαστικὴν ἢ ἀνελαστικὴν.

— Ἄν ἔχωμεν δύο καμπύλας μέ διάφορον κλίσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ διαγράμματος καί ἡ καμπύλη μέ τὴν μικροτέραν κλίσιν (Z_2) κεῖται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀξόνων δυνάμεθα νά χρησιμοποιήσωμεν τόν κανόνα ὅτι ἡ καμπύλη μέ τὴν μικροτέραν κλίσιν ἔχει τὴν μεγαλύτεραν ἐλαστικότητα, καί ἀντιστρόφως, ἡ καμπύλη μέ τὴν μεγαλύτεραν κλίσιν (Z_1) ἔχει τὴν μικροτέραν ἐλαστικότητα εἰς τό διάγραμμα 65

ή καμπύλη Z_2 έχει μεγαλύτεραν ελαστικότητα έν συγκρίσει πρός τήν Z_1 είς όλας τάς τιμάς.

— "Αν έχωμεν δύο καμπύλας μέ διάφορον κλίσιν, καί ή καμπύλη μέ τήν μικροτέραν κλίσιν κεῖται μακρύτερον τῆς ἀρχῆς τῶν ἀξόνων (πρός τά ἄνω καί δεξιὰ τῆς ἐχούσης μεγαλύτεραν κλίσιν), δέν δυνάμεθα μόνον έκ τῆς κλίσεως τῶν δύο καμπυλῶν νά ἀποφανθῶμεν ποία ἔχει τήν μεγαλύτεραν ἢ τήν μικροτέραν ελαστικότητα, ἥτοι δέν δυνάμεθα νά χρησιμοποιήσωμεν τόν ἀνωτέρω κανόνα.

Εἰς τό διάγραμμα 66 δέν δυνάμεθα μόνον βάσει τῆς κλίσεως νά εἴπωμεν ότι ή Z_2 (μέ τήν μικροτέραν κλίσιν) ἔχει τήν μεγαλύτεραν ελαστικότητα.

Ελαστικότητα Τόξου.

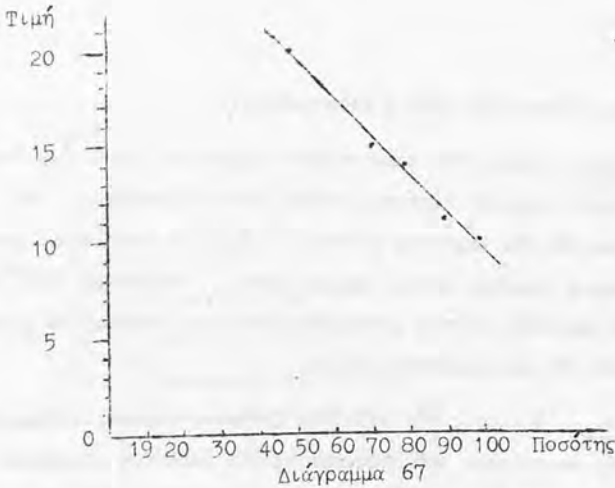
Τά άνωτέρω λεχθέντα έν σχέσει πρός τήν έλαστικότητα ζητήσεως άφορουν τήν έλαστικότητα είς έν σημετον τής καμπύλης ζητήσεως (point elasticity), ό δοθείς δέ τύπος τής έλαστικότητας εφαρμόζεται μόνον είς συνεχεῖς καμπύλας ζητήσεως.

Είς τήν πρᾶξιν έν τούτοις δέν γνωρίζομεν όλα τά σημετα τής καμπύλης ζητήσεως. Έχομεν μόνον άρισμένα σημετα αύτής, προσδιοριζόμενα από πληροφορίας (παρατηρήσεις) επί των ζητουμένων είς διάφορα χρονικά διαστήματα ποσοτήτων καί των αντίστοιχων τιμών. Π.χ. έστω ότι επί σειράν ήμερών παρακολουθοῦμεν τήν ζήτησιν δοθέντος άγαθού x έντός τής άγοράς καί συγκεντροῦμεν τάς έξής παρατηρήσεις.

ΠΙΝΑΞ 10

Χρονική Περίοδος	Τιμή (δρχ.)	Ζητούμενη Ποσότης (μονάδες)
1	$T_1 = 10$	$Z_1 = 100$
2	$T_2 = 11$	$Z_2 = 90$
3	$T_3 = 14$	$Z_3 = 80$
4	$T_4 = 15$	$Z_4 = 70$
5	$T_5 = 20$	$Z_5 = 50$

Αί άνωτέρω παρατηρήσεις δύνανται νά έπεικονισθοῦν επί ενός διαγράμματος ως σημετα (διάγραμμα 67).

Είς τήν περίπτωσιν ταύτην (καθ' ἣν δέ γνωρίζομεν ὅλα τά ση-
μεῖα τῆς καμπύλης ζητήσεως) εἶναι δυνατός ὁ ὑπολογισμός τῆς μέσης
ἐλαστικότητος ζητήσεως ἢ, ἄλλως, τῆς ἐλαστικότητος τόξου (arc
elasticity of demand).

Ἐπίστανται διάφοροι μέθοδοι πρός τοῦτο, αἱ ὁποῖαι βασικῶς
χρησιμοποιοῦν τήν ἔννοιαν τοῦ ἀνωτέρω δοθέντος τύπου τῆς ἐλαστι-
κότητος ζητήσεως. Ὁ τύπος οὗτος, ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη, προσδιο-
ρίζει τήν ἐλαστικότητα διά δύο ὄρων: ὁ πρῶτος ὄρος εἶναι ἡ κλίσις
τῆς καμπύλης ζητήσεως $\Delta Z/\Delta T$, καί ὁ δεύτερος εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀρ-
χικῆς τιμῆς πρός τήν ἀρχικὴν ποσότητα T_1/Z_1 . Δεδομένου ὅτι εἰς
τήν ἐλαστικότητα τόξου ἔχομεν περισσοτέρας τιμὰς καί ζητουμένας
ποσότητες, ὁ δεύτερος ὄρος προσδιορίζεται ὑπό τοῦ λόγου τῆς μέσης
τιμῆς πρός τήν μέσσην ποσότητα. Ἡ κλίσις τῆς καμπύλης δύναται
νά ὑπολογισθῇ δι' ἑνός τῶν κάτωθι τρόπων.

Πρῶτον. Ἡ ἀκριβεστέρα ἐκτίμησις τῆς κλίσεως τῆς καμπύλης
ζητήσεως εὐρίσκεται διά τοῦ ὑπολογισμοῦ συναρτήσεως ζητήσεως βάσει
τῶν παρατηρήσεων ζητουμένων ποσοτήτων καί τιμῶν. "Ἄν ἡ καμπύλη
εἶναι γραμμική, ἡ παράμετρος τῆς συναρτήσεως δίδει τήν κλίσιν
τῆς καμπύλης ζητήσεως. "Ἄν ἡ καμπύλη εἶναι γραμμική εἰς τοὺς λο-
γαρίθμους τῶν μεταβλητῶν (τιμῶν καί ποσοτήτων), ἡ παράμετρος τῆς

συναρτήσεως είναι αυτή αὐτή ἢ ἐλαστικότης.

Δεύτερον. Βάσει τῶν παρατηρήσεων τιμῶν καὶ ζητουμένων ποσοτήτων, σφύεται καμπύλη ζητήσεως οὕτως ὥστε αἱ ἀποστάσεις τῶν παρατηρήσεων ἐκ τῆς καμπύλης ταύτης νά εἶναι αἱ μικρότεραι δυναταί (free-hand drawing of the demand curve, διάγραμμα 67). Ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ταύτης χρησιμοποιεῖται ὡς ὁ πῶτος ὅρος τοῦ συντελεστοῦ τῆς ἐλαστικότητος τόξου.

Τρίτον. Ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως εὐρίσκεται ἐκ τοῦ πηλίκου τῆς διαιρέσεως τοῦ ἄθροίσματος τῶν ἀπολύτων μεταβολῶν τῆς ζητουμένης ποσότητος διὰ τοῦ ἄθροίσματος τῶν ἀπολύτων μεταβολῶν τῆς τιμῆς, δεδομένου ὅτι τὰ ἄθροίσματα ταῦτα δίδουν τὴν συνολικὴν μεταβολὴν τῆς ζητουμένης ποσότητος καὶ τῆς τιμῆς ἀντιστοίχως.^{1/} Ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος καταλήγει εἰς τὸν κάτωθι τύπον τῆς ἐλαστικότητος τόξου:

$$\eta_{\alpha} = \frac{\sum (\Delta Z)_i}{\sum (\Delta T)_i} \cdot \frac{\bar{T}}{\bar{Z}} \dots \dots \dots (1)$$

Ἐνθα : η_{α} = συντελεστὴς ἐλαστικότητος τόξου

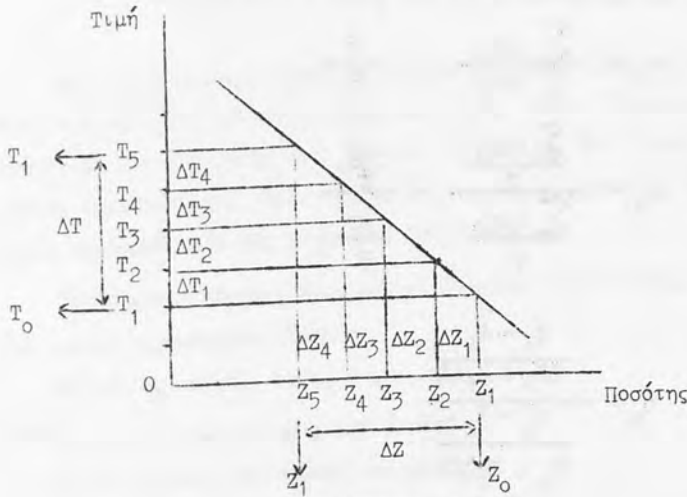
$\sum (\Delta Z)$ = ἄθροισμα ἀπολύτων μεταβολῶν τῶν ζητουμένων ποσοτήτων

$\sum (\Delta T)$ = ἄθροισμα τῶν ἀπολύτων μεταβολῶν τῆς τιμῆς

\bar{T} = μέση τιμὴ

\bar{Z} = μέση ζητουμένη ποσότης.

1/ Πρὸς ἀποφυγὴν διπλῶν ὑπολογισμῶν τῶν μεταβολῶν, αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ζητούμεναι ποσότητες δεόν νά κατατάσσωνται εἰς μονοτονικῶς αὐξουσαν ἢ φθίνουσαν σειρᾶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ νά ἀθροίζωνται αἱ μεταβολαὶ αὐτῶν (εἰς ἀπολύτους ἀριθμητικὰς τιμὰς).

Διάγραμμα 68

Ένι τοῦ διαγράμματος 68 εἶναι προφανές ὅτι :

$$\alpha) \sum (\Delta Z)_i = \Delta Z_1 + \Delta Z_2 + \Delta Z_3 + \Delta Z_4 = \Delta Z = \text{συνολική μεταβολή ποσότητας.}$$

$$\beta) \sum (\Delta T)_i = \Delta T_1 + \Delta T_2 + \Delta T_3 + \Delta T_4 = \Delta T = \text{συνολική μεταβολή τιμῆς}$$

Ἄν παραστήσωμεν τὰς ἀκραίας τιμὰς διὰ T_0 καί T_1 , ἡ συνολική μεταβολή τῆς τιμῆς θά εἶναι : $\Delta T = |T_0 - T_1|$.

Ὁσαύτως ἂν παραστήσωμεν τὰς ἀκραίας ποσότητας διὰ Z_0 καί Z_1 , ἡ συνολική μεταβολή τῆς ποσότητος θά εἶναι $\Delta Z = |Z_0 - Z_1|$.

Κατά συνέπειαν ἡ μέση τιμή καί ἡ μέση ποσότης τελικῶς εἶναι :

$$\bar{T} = \frac{T_0 + T_1}{2} \quad \text{καί} \quad \bar{Z} = \frac{Z_0 + Z_1}{2}$$

Δι' αντίκαταστάσεως εἰς τόν τύπον (1) λαμβάνομεν

$$\eta_{\alpha} = \frac{\sum (\Delta Z)_i}{\sum (\Delta T)_i} \cdot \frac{\bar{T}}{\bar{Z}}$$

$$\eta_{\alpha} = \frac{\frac{\sum (\Delta Z)_i}{\bar{Z}}}{\frac{\sum (\Delta T)_i}{\bar{T}}} = \frac{\frac{\Delta Z}{\bar{Z}}}{\frac{\Delta T}{\bar{T}}}$$

$$\eta_{\alpha} = \frac{\frac{Z_0 - Z_1}{(Z_0 + Z_1)/2}}{\frac{T_0 - T_1}{(T_0 + T_1)/2}}$$

$$\eta_{\alpha} = \frac{\frac{Z_0 - Z_1}{Z_0 + Z_1}}{\frac{T_0 - T_1}{T_0 + T_1}}$$

Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ὁ ἀνωτέρω τύπος ἀποτελεῖ προσέγγισιν τοῦ τύπου τῆς ἐλαστικότητος σημείου καί κατά συνέπειαν δίδει καλλιτέραν ἐκτίμησιν τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως ὅταν αἱ παρατηρήσεις ποσοτήτων καί τιμῶν παρουσιάξουν μικράν διασποράν.

* *
*

Είς τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἐξητάσθη ὁ μηχανισμὸς τῆς ἀγορᾶς, ἥτοι ἡ διαδικασία τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τιμῆς ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως. Εἶδομεν εἰδικώτερον ὅτι ἡ τιμὴ ἰσορροπίας προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ σημείου τομῆς τῶν καμπυλῶν τῆς συνολικῆς προσφορᾶς καὶ τῆς συνολικῆς ζήτησεως.

Ἡ συνολικὴ ζήτησις ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῆς ζήτησεως τῶν ἐπὶ μέρους καταναλωτῶν, ἥτοι :

$$Z = z_1 + z_2 + z_3 + \dots + z_v$$

Ἐνθα Z = συνολικὴ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ

z_1 = ζήτησις τοῦ πρώτου καταναλωτοῦ

z_2 = ζήτησις τοῦ δευτέρου καταναλωτοῦ

z_v = ζήτησις τοῦ νιοστοῦ καταναλωτοῦ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τῶν καταναλωτῶν προσδιορίζει τελικῶς τὴν συνολικὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς. Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὅποσον οἱ καταναλωταὶ ἀποφασίζουν τὴν δαπάνην τοῦ εἰσοδήματός αὐτῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἐξετάζεται ὑπὸ τῆς "θεωρίας τοῦ Καταναλωτοῦ" (Theory of the Consumer), ἡ ὁποία ἀναλύεται εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

Ἐξ ἄλλου ἡ συνολικὴ προσφορὰ ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῆς προσφορᾶς τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεων, ἥτοι

$$\Pi = \pi_1 + \pi_2 + \pi_3 + \dots + \pi_v$$

Ἐνθα:

Π = συνολικὴ προσφορὰ τοῦ ἀγαθοῦ

π_1 = προσφορὰ τοῦ πρώτου ἐπιχειρηματίου-παραγωγῶ

π_2 = προσφορὰ τοῦ δευτέρου ἐπιχειρηματίου

π_v = προσφορὰ τοῦ νιοστοῦ ἐπιχειρηματίου

Ὅττω εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἡ συνολικὴ προσφορὰ τῶν ἀγαθῶν

έντός τῆς ἀγορᾶς προσδιορίζεται ὑπό τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπί μέ-
ρους ἐπιχειρήσεων. Ἡ συμπεριφορά αὕτη, ἥτοι ὁ τρόπος κατὰ τόν
ὁποῖον λαμβάνονται αἱ ἐπιχειρηματικά ἀποφάσεις, ἐξετάζεται ὑπό
τῆς θεωρίας τῆς Ἐπιχειρήσεως (Theory of the Firm). Κατωτέρω
ἀσχολούμεθα μέ τάς γενικάς ἀρχάς τῆς θεωρίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

* * *

*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

(THEORY OF THE FIRM)

Ἀντικείμενον τῆς θεωρίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ ἀνάλυσις τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ παραγωγοῦ-ἐπιχειρηματίου καὶ ἡ διατύπωσις τῶν γενικῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν συμπεριφορὰν ταύτην.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ θεωρία τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον τῆς θεωρίας τῆς προσφορᾶς, δεδομένου ὅτι ἡ συνολικὴ προσφορά δοθέντος ἀγαθοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῆς προσφορᾶς τῶν μεμονωμένων παραγωγικῶν μονάδων (ἐπιχειρήσεων).

Ἡ βασικὴ ὑπόθεσις ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ θεωρία τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας θέτει ὡς στόχον τῆς ἐπιχειρηματικῆς του δράσεως τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ κέρδους του, ἥτοι τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του ποσοτήτων παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἡ ἐπιδίωξις τῆς μεγιστοποίησεως τοῦ κέρδους χαρακτηρίζεται ὡς "ὀρθολογιστικὴ συμπεριφορὰ" ἐκ μέρους τοῦ ἐπιχειρηματίου. Οὕτω ὁ ὀρθολογιστικῶς ὄρων ἐπιχειρηματίας θά καθορίσῃ τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνον, τὸ ὅποιον τοῦ ἐξασφαλίζει τὸ μέγιστον δυνατόν κέρδος.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ἔχει γενικὴν ἰσχύν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐπιδίωξις τοῦ μεγίστου κέρδους δὲν ἀποτελεῖ τὸ μοναδικόν κίνητρον τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως. Ἐξ ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν διεπιστώθη ὅτι εἰς πολλάς περιπτώσεις οἱ ἐπιχειρηματῆται παραλλήλως πρὸς τὴν πραγματοποίησιν κέρδους ἐπιδιώκουν τὴν ἐπίτευξιν καὶ ἑτέρων στόχων (ἀπόκτησιν κοινωνικῆς θέσεως, κατάντησιν μεγάλου μέρους τῆς ἀγορᾶς κ.ο.κ.^{1/}), ἔστω καὶ ἂν τοῦτο ἔχει ὡς συνέπειαν

1/ Βλέπε σελ. 129 ἐπ.

τήν μή μεγιστοποιήσιν τοῦ κέρδους των. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐπι-
δίωξις καί ἐτέρων σκοπῶν ὑπό τοῦ ἐπιχειρηματίου δέν καθιστᾶ τήν
συμπεριφορᾶν αὐτοῦ μή ὀρθολογιστικήν. Παρά ταῦτα ἡ ὑπόθεσις τῆς
μεγιστοποιήσεως τοῦ κέρδους εἶναι ἀπαραίτητος προκειμένου νά δια-
τυπωθῇ γενική θεωρία ἐπί τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς
ὑπό τῶν ἐπί μέρους ἐπιχειρήσεων.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν τήν συμπεριφορᾶν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς
ἀγοράν ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Ἡ συμπεριφορᾶ τῆς ἐπιχειρήσεως
εἰς ἄλλας μορφάς ἀγορῶν (μονοπωλιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ, μονοπωλίου,
ὀλιγοπωλίου κ.λ.π.) θά ἐξετασθῇ εἰς ἕτερον κεφάλαιον.

* *
*

Ἐντικειμενικός σκοπός τῆς θεωρίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὁ
προσδιορισμός τῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τό ἐπίπεδον
ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

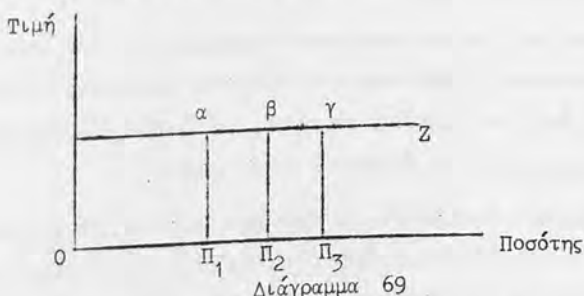
Λέγοντες ἐπίπεδον ἰσορροπίας ἐννοοῦμεν τό ἐπίπεδον παραγωγῆς
εἰς τό ὅποσον ἡ ἐπιχείρησις μεγιστοποιεῖ τό κέρδος της. Τό ἐπί-
πεδον τοῦτο θά ἀποδείξωμεν ὅτι προσδιορίζεται ἀπό τό σημεῖον το-
μῆς τῶν καμπυλῶν τοῦ "ὀριακοῦ κόστους" καί τοῦ "ὀριακοῦ ἐσόδου" τῆς
ἐπιχειρήσεως, ἢ ἄλλως ἀπό τό σημεῖον εἰς τό ὅποσον τό ὀριακόν
κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως ἰσοῦται πρός τό ὀριακόν ἔσοδον αὐτῆς.
Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τήν ἀνάλυσιν τοῦ ἐπιπέδου ἰσορροπίας τῆς ἐ-
πιχειρήσεως ἐξετάζομεν ἐν συντομίᾳ τὰς ὑποθέσεις ἐπί τῶν ὁποίων
θά βασισθῇ ἡ ἀνάλυσις αὕτη.

Αἱ ὑποθέσεις, αἱ ὅποιαί τίθενται κατά τήν διατύπωσιν τῆς θεω-
ρίας τῆς ἐπιχειρήσεως, δύνανται νά συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

Πρῶτον. Ὁ ἐπιχειρηματίας ἐπιδιώκει τήν μεγιστοποιήσιν τοῦ
κέρδους αὐτοῦ.

Δεύτερον. Εἰς τήν ἀγοράν, εἰς τήν ὁποίαν δρᾷ ἡ ἐπιχείρησις,

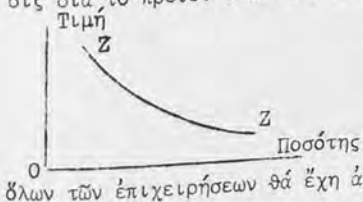
έπικρατούν συνθήκαι έλευθέρου ανταγωνισμού. Έν τούτου συνάγεται ότι ή τιμή τοῦ αγαθοῦ διά τήν μεμονωμένην έπιχειρήσιν εἶναι δεδομένη, ὁ δέ έπιχειρηματίας δέν δύναται νά έπηρεάσῃ ταύτην προσφέρων μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν ποσότητα ἐκ τοῦ αγαθοῦ. Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἀνεφέρθη εἰς τήν πλήρως ανταγωνιστικήν αγοράν ὁ ἀριθμός τῶν παραγωγῶν εἶναι μέγας, οὔτως ὥστε ή προσφορά ἐκάστου, ὅσονδήποτε σημαντική καθ' ἑαυτήν, ἀποτελεῖ ελάχιστον μέρος τῆς συνολικῆς παραγωγῆς τοῦ αγαθοῦ. Οὔτως, ὁ μεμονωμένος έπιχειρηματίας εἰς τήν δεδομένην τιμήν τῆς αγοράς δύναται νά προσφέρῃ οἰανδήποτε ποσότητα. Έν ἄλλοις λόγοις ή καμπύλη ζητήσεως τοῦ προϊόντος τῆς μεμονωμένης έπιχειρήσεως εἶναι ἀπείρως ἐλαστική.^{1/} Διαγραμματικῶς ή καμπύλη αὕτη ἐμφανίζεται ὡς εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τόν ἄξονα τῶν ποσοτήτων (διάγραμμα 69).

Καμπύλη Ζητήσεως προϊόντος μεμονωμένης έπιχειρήσεως

Εἰς τήν τιμήν T ή ζήτησις τοῦ προϊόντος τῆς έπιχειρήσεως εἶναι ἀπεριορίστως μεγάλη. Εἰς ταύτην ή έπιχειρήσις δύναται νά πωλήσῃ

1/ Ἀντιθέτως ή συνολική καμπύλη ζητήσεως τῆς αγοράς, ἥτοι ή ζήτησις διά τό προϊόν ὄλων τῶν έπιχειρήσεων, ἔχει κάποια ἐλαστικότητα, δεδομένου ότι ἂν ὄλοι αἱ έπιχειρήσεις μεταβάλουν τήν ποσότητα, τήν ὁποία προσφέρουν εἰς τήν αγοράν, θά έπηρεάσουν τήν τιμήν καί ἐντεῦθεν θά έπηρεασθῇ καί ή ζήτησις. Οὔτω ή καμπύλη ζητήσεως τοῦ προϊόντος ὄλων τῶν έπιχειρήσεων θά ἔχῃ ἀρνητικήν κλίσιν.

οιανδήποτε ποσότητα παράγει (Π_1, Π_2, Π_3 κ.ο.κ.).

Τρίτον. Είς τήν αγοράν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἐπικρατοῦν συνθηκαί ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ τιμαί τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἶναι δεδομένοι διὰ τήν ἐπιχείρησιν, αὕτη δέ δέν δύναται νά τάς ἐπηρεάσῃ διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν ὑπ' αὐτῆς ζητουμένων ποσοτήτων συντελεστῶν. Διότι ἡ ζήτησις συντελεστῶν ὑπό μίας μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως, ὅσονδήποτε σημαντική καθ' ἑαυτήν, ἀποτελεῖ μικρόν μέρος τῆς συνολικῆς (ὑπό ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων) ζήτησεως παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Τέταρτον. Ἡ ἐπιχείρησις παράγει ἕν μόνον προϊόν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀπλουστεύει τήν θεωρητικὴν ἀνάλυσιν. Τά συμπεράσματα τῆς ἀναλύσεως πάντως δέν μεταβάλλονται ἄν ἡ ἐπιχείρησις παράγει περισσότερα τοῦ ἑνός προϊόντα.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων εἰσερχόμεθα εἰς τήν ἀνάλυσιν τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ ἐπιπέδου ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτοι τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς, τό ὅποτον ἐξασφαλίζει εἰς τήν ἐπιχείρησιν τό μέγιστον δυνατόν κέρδος.

Ἐλέχθη καί ἀνωτέρω ὅτι τό ἐπίπεδον προϊόντος, τό ὅποτον θά ἀποφασίσῃ νά παράγῃ ἡ ἐπιχείρησις, καθορίζεται εἰς τό σημεῖον, εἰς τό ὅποτον τό ὀριακόν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως ἰσοῦται πρός τό ὀριακόν της ἔσοδον. Πρό τῆς ἐξετάσεως τῶν συνθηκῶν ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως παρίσταται ἀνάγκη προσδιορισμοῦ τῶν καμπυλῶν κόστους καί ἔσοδων τῆς ἐπιχειρήσεως.

* *
*

*

*

ΣΥΝΟΛΙΚΟΝ ΚΟΣΤΟΣ - ΜΕΣΟΝ ΚΟΣΤΟΣ - ΟΡΙΑΚΟΝ ΚΟΣΤΟΣ

I. Συνολικόν κόστος (ΣΚ, total cost) είναι τό σύνολον τῶν δαπανῶν εἰς τὰς ὁποίας προβαίνει ἡ ἐπιχείρησις διὰ τήν παραγωγήν τοῦ προϊόντος τῆς.

Τό συνολικόν κόστος διακρίνεται εἰς συνολικόν σταθερόν κόστος (total fixed cost, ΣΣΚ) καί εἰς συνολικόν μεταβλητόν κόστος (total variable cost, ΣΜΚ). Οὕτω :

$$\Sigma\text{Κ} = \Sigma\text{ΣΚ} + \Sigma\text{ΜΚ}$$

Τό συνολικόν σταθερόν κόστος περιλαμβάνει τὰς δαπάνας τὰς ὁποίας πραγματοποιεῖ ἡ ἐπιχείρησις ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς αὐτῆς (π.χ. τὰ ἐνοίκια κτιρίων καί ἀποθηκῶν, τὰ δικαιώματα ἀποκλειστικῆς ἐφαρμογῆς μιᾶς εὐρεσιτεχνίας, αἱ ἀμοιβαί συμβούλων κ.ο.κ.). Σημειωτέον ὅτι σταθερά ἔξοδα ὑφίστανται μόνον βραχυχρονίως, ἤτοι μέχρι τῆς λήξεως τῶν ἐνοικιαστηρίων συμβολαίων, τῆς λήξεως τῆς θητείας τῶν συμβούλων κ.ο.κ.. Μακροχρονίως ὑπάρχει δυνατότης μή ἀνανεώσεως τῶν σχετικῶν συμφωνιῶν, ὁπότε δέν πραγματοποιοῦνται καί αἱ ἀντίστοιχοι σταθεραί δαπάναι.

Τό συνολικόν μεταβλητόν κόστος περιλαμβάνει τὰς δαπάνας παραγωγῆς τοῦ προϊόντος, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλονται διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς, ἤτοι τὰς δαπάνας διὰ πρώτας καί βοηθητικᾶς ὕλης, διὰ ἐργατικά κ.ο.κ.. Ἔστιν φανερόν ὅτι τό μεταβλητόν κόστος μεταβάλλεται πρός τήν αὐτήν κατεύθυνσιν μέ τήν μεταβολήν τοῦ προϊόντος: ἀύξανόμενον τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς αὐξάνεται καί τό μεταβλητόν κόστος καί ἀντιστρόφως.

II. Μέσον κόστος (ΜΚ, average cost) εἶναι τό σύνολον τῶν δαπανῶν κατά μονάδα παραγωγῆς, εὐρίσκεται δέ ἐκ τῆς διαιρέσεως τοῦ συνο-

λικού κόστους διά του συνολικού προϊόντος (μετρούμενου εἰς φυσικάς μονάδας).

$$MK = \frac{\text{Συνολικόν Κόστος}}{\text{Προϊόν}} = \frac{\Sigma K}{\Pi}$$

Τό μέσον κόστος διακρίνεται εἰς μέσον σταθερόν κόστος (ΜΣΚ) καί μέσον μεταβλητόν κόστος (ΜΜΚ), ἥτοι:

$$MK = \text{μέσον σταθερόν κόστος} + \text{μέσον μεταβλητόν κόστος} \\ = \text{ΜΣΚ} + \text{ΜΜΚ}$$

Τό μέσον σταθερόν κόστος (ΜΣΚ) εὐρίσκεται ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν συνολικῶν σταθερῶν δαπανῶν διά του συνολικού προϊόντος, ἥτοι

$$\text{ΜΣΚ} = \frac{\text{Συνολικόν Σταθερόν Κόστος}}{\text{Προϊόν}} = \frac{\Sigma \text{ΣΚ}}{\Pi}$$

Τό μέσον σταθερόν κόστος μειοῦται διά τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς: διά τῆς ἀξίσεως τῶν παραγομένων μονάδων προϊόντος ἐκάστη τούτων ἐπιβαρύνεται μέ μικροτέραν ἀναλογίαν σταθερῶν δαπανῶν.

Τό μέσον μεταβλητόν κόστος (ΜΜΚ) εὐρίσκεται ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν διά του συνολικού προϊόντος, ἥτοι:

$$\text{ΜΜΚ} = \frac{\text{Συνολικόν Μεταβλητόν Κόστος}}{\text{Προϊόν}} = \frac{\Sigma \text{ΜΚ}}{\Pi}$$

Τό μέσον μεταβλητόν κόστος δυνατόν νά μειοῦται ἢ νά ἀυξάνεται διά τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐξέλιξις του μέσου μεταβλητοῦ κόστους προσδιορίζεται, ὡς θά ἴδωμεν ἀναλυτικῶς εἰς ἐπομένην παράγραφον,^{1/} ὑπό του νόμου τῆς φθινοῦσης παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν. Βάσει του νόμου τούτου καθορίζεται ἡ ἐξέλιξις του ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τῶν συντελεστῶν ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τῶν "ἐσωτερικῶν οἰκονομιῶν"^{1/} τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰ διάφορα ἐπίπεδα παραγωγῆς, ἐκ τούτου δέ προσδιορίζεται ταυτοχρόνως καί ἡ ἐξέλιξις του κόστους του προϊόντος, δεδομένου ὅτι τό ὀριακόν κόστος του προϊ-

^{1/} Βλέπε σελ. 234.

όντος είναι τὰ αντίστροφον τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν.^{1/}

III. Ὀριακὸν κόστος (OK , marginal cost) εἶναι ἡ μεταβολή τοῦ συνολικοῦ κόστους ἢ προκαλουμένη ἐκ τῆς παραγωγῆς μιᾶς προσθετοῦ μονάδος προϊόντος. Ἡ τελευταία ἐκάστοτε παραγομένη μονάδα προϊόντος καλεῖται ὀριακὴ μονάδα, ἐξ οὗ καὶ τὸ κόστος παραγωγῆς αὐτῆς καλεῖται ὀριακὸν κόστος. Συμβολικῶς τὸ ὀριακὸν κόστος τῆς νιοστῆς μονάδος ὀρίζεται ὡς

$$OK_{(v)} = SK_{(v)} - SK_{(v-1)}$$

ἥτοι τὸ κόστος τῆς νιοστῆς μονάδος προϊόντος ἰσοῦται πρὸς τὴν διαφορὰν μεταξύ τοῦ συνολικοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν v μονάδων καὶ τοῦ συνολικοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν $v-1$ μονάδων. Π.χ. ἂν τὸ συνολικὸν κόστος παραγωγῆς 100 μονάδων προϊόντος ἀνέρχεται εἰς 800 δρχ., τὸ δὲ συνολικὸν κόστος 101 μονάδων ἀνέρχεται εἰς 806 δρχ., τὸ ὀριακὸν κόστος τῆς ἐκατοστῆς πρώτης μονάδος εἶναι 6 δρχ.. Ἡ ἄλλως ἢ 101η μονάδα ἀγαθοῦ προκαλεῖ αὐξησιν τοῦ συνολικοῦ κόστους κατὰ 6 δρχ..

Ἔναι προφανές ὅτι ἡ μεταβολή τοῦ συνολικοῦ κόστους ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς κατὰ μίαν μονάδα προκαλεῖται λόγῳ αὐξήσεως τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν, δεδομένου ὅτι τὸ σταθερὸν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως δέν μεταβάλλεται.^{2/} Οὕτω τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι πάντοτε

1/ Βλέπε σελ. 73 ἐπ.

2/ Τοῦτο ἀποδεικνύεται ὡς ἑξῆς :

$$OK_{(v)} = SK_{(v)} - SK_{(v-1)}$$

Ἄλλὰ $SK_{(v)} = \Sigma SK_v + \Sigma MK_v$ καὶ $SK_{(v-1)} = \Sigma SK_{(v-1)} + \Sigma MK_{(v-1)}$

Ἐπομένως $OK_{(v)} = [\Sigma SK_v + \Sigma MK_v] - [\Sigma SK_{v-1} + \Sigma MK_{(v-1)}]$

Δεδομένου ὅτι τὸ συνολικὸν σταθερὸν κόστος δέν μεταβάλλεται, ἔχομεν

$$\Sigma SK_{(v)} = \Sigma SK_{(v-1)}$$

Ἐπομένως

$$OK_{(v)} = \Sigma MK_{(v)} - \Sigma MK_{(v-1)}$$

ἥτοι τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν τοῦ ἐπιπέδου προϊόντος (v) μονάδων καὶ τοῦ ἐπιπέδου προϊόντος ($v-1$) μονάδων.

όριακόν μεταβλητόν κόστος. (Τό όριακόν σταθερόν κόστος εἶναι ἴσον πρός τό μηδέν).

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ κόστους (συνολικοῦ, μέσου, όριακοῦ κλπ.) δοθείσης ἐπιχειρήσεως εἶναι διάφορος βραχυχρονίως ἐν συγκρίσει πρός τήν διαμόρφωσιν αὐτοῦ μακροχρονίως. Οὕτω διακρίνομεν τὰς βραχυχρονίους καμπύλας κόστους καί τὰς μακροχρονίους καμπύλας κόστους.

Ἡ βραχυχρόνιος περίοδος ὀρίζεται ὡς τό χρονικόν διάστημα ἐντός τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιχείρησις δέν δύναται νά μεταβάλῃ τόν κεφαλαιακόν της ἐξοπλισμόν. Οὕτω τά μηχανήματα καί τά λοιπά ἀγαθά τοῦ παγίου ὕλικου κεφαλαίου εἶναι δεδομένα (σταθερά) βραχυχρονίως.

Ἀντιθέτως ἡ μακροχρόνιος περίοδος ὀρίζεται ὡς τό χρονικόν διάστημα ἐντός τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατή ἡ μεταβολή τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως. Μακροχρονίως ἡ ἐπιχείρησις δύναται νά αὐξήσῃ ἢ νά μειώσῃ τόν κεφαλαιακόν της ἐξοπλισμόν διά νά ἀναπροσαρμώσῃ τήν παραγωγικήν της δυναμικότητα πρός τὰς μεταβληθείσας τυχόν συνθήκας τῆς ἀγορᾶς.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν τούς προσδιοριστικούς παράγοντας τῶν καμπυλῶν κόστους βραχυχρονίως καί μακροχρονίως.

* *
*

ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟΙ ΚΑΜΠΥΛΑΙ ΚΟΣΤΟΥΣ

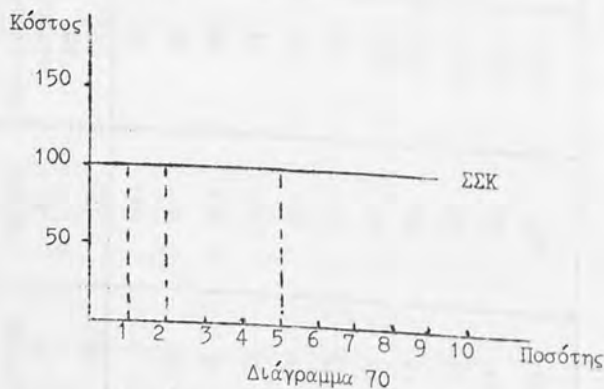
Εἰς τόν πίνακα 11 περιλαμβάνονται στοιχεῖα τοῦ συνολικοῦ, μέσου καί όριακοῦ κόστους δοθείσης ἐπιχειρήσεως, ὡς ταῦτα διαμορφοῦνται διά τῆς σταδιακῆς αὐξήσεως τοῦ προϊόντος ἀπό 1 ἕως 10 μονάδας.

ΠΙΝΑΚ 11. Στοιχεία κόστους παραγωγής άγαθού x

Μονάδες Ποτόντος	Συνολικών Σταθερών Κόστος ΣΣΚ (1)	Συνολικών Μεταβλητών Κόστος ΣΜΚ (2)	ΣΥΝΟΛΙΚΟΝ ΚΟΣΤΟΣ ΣΚ (3)	Όριανών κόστος ΟΚ (4)	Μέσον Σταθερών Κόστος ΜΣΚ (5)	Μέσον Μεταβλητών Κόστος ΜΜΚ (6)	ΜΕΣΟΝ ΚΟΣΤΟΣ ΜΚ (7)
0	100	0	100	-	-	-	120
1	100	20	120	20	100	20	120
2	100	28	128	8	50	14	64
3	100	30	130	2	33	10	43
4	100	48	148	18	25	12	37
5	100	75	175	27	20	15	35
6	100	114	214	39	17	19	36
7	100	168	268	54	14	24	38
8	100	240	340	72	13	30	43
9	100	342	442	102	11	38	49
10	100	450	550	108	10	45	55

1. Καμπύλη Συνολικού Σταθεροῦ Κόστους (ΣΣΚ).

Τό συνολικόν σταθερόν κόστος (στήλη 1 τοῦ πίνακος 11) παραμένει ἀμετάβλητον εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα παραγωγῆς. Διαγραμματικῶς ἡ καμπύλη τοῦ συνολικοῦ σταθεροῦ κόστους εἶναι εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τόν ἄξονα τῶν ποσοτήτων (διάγραμμα 70). Ἐπιαστον σημεῖον αὐτῆς δεικνύει τό αὐτό ὕψος συνολικοῦ σταθεροῦ κόστους εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα παραγωγῆς.

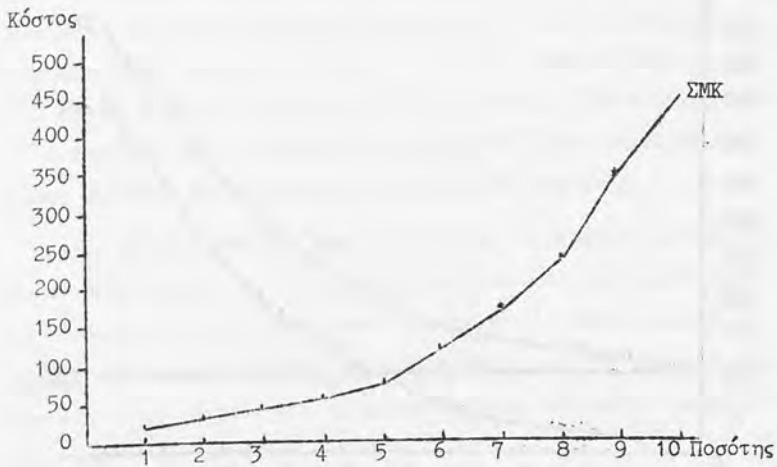

Καμπύλη Συνολικοῦ Σταθεροῦ Κόστους

2. Καμπύλη Συνολικοῦ Μεταβλητοῦ Κόστους (ΣΜΚ).

Τό συνολικόν μεταβλητόν κόστος (στήλη 2 τοῦ πίνακος 11) ἰσοῦται πρὸς τό μηδέν ὅταν ἡ ἐπιχείρησις δέν παράγη προϊόν, αὐξάνεται δέ συνεχῶς διά τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς.

Διαγραμματικῶς ἡ καμπύλη τοῦ συνολικοῦ μεταβλητοῦ κόστους ἐμφανίζεται ὡς καμπύλη, ἡ ὁποία ἐκκλινεῖ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀξόνων καί ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ θετικὴ κλίσις τῆς καμπύλης τοῦ συνολικοῦ μεταβλητοῦ κόστους (ΣΜΚ) δεικνύει τὴν συνεχῆ αὐξήσιν τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν διά τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς (διάγραμμα 71).

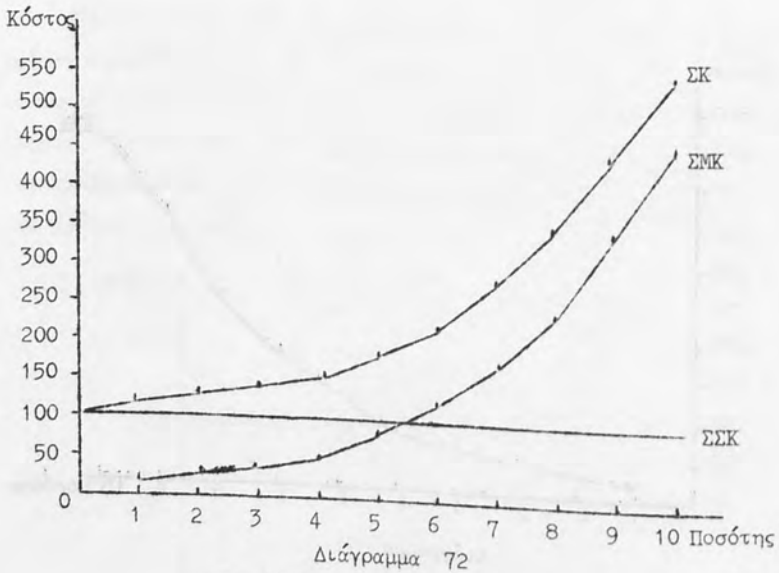
Διάγραμμα 71

Καμπύλη Συνολικού Μεταβλητού Κόστους

3. Καμπύλη Συνολικού Κόστους (ΣΚ).

Τό συνολικόν κόστος παραγωγής (στήλη 3 του πίνακος 11) εὐρίσκειται ἐκ τῆς ἀθροίσεως τοῦ σταθεροῦ καί τοῦ μεταβλητοῦ κόστους. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ καμπύλη τοῦ συνολικοῦ κόστους σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο καμπυλῶν συνολικοῦ σταθεροῦ καί συνολικοῦ μεταβλητοῦ κόστους (διάγραμμα 72). Ἡ καμπύλη τοῦ συνολικοῦ κόστους ἔχει θετικήν κλίσιν καί κεῖται ἄνωθεν τῆς καμπύλης τοῦ μεταβλητοῦ κόστους, δεδομένου ὅτι εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον παραγωγῆς πρὸς εὔρεσιν τοῦ συνολικοῦ κόστους εἰς τό μεταβλητόν κόστος προστίθεται καί τό σταθερόν κόστος.

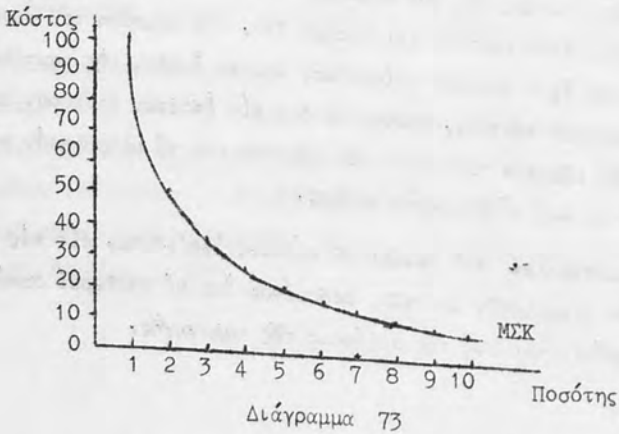
Δι μεταβολῆς τοῦ συνολικοῦ κόστους ὀφείλονται εἰς τὰς μεταβολάς τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν, δεδομένου ὅτι αἱ σταθεραὶ δαπάναι δέν μεταβάλλονται διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς.

Διάγραμμα 72
Καμπύλη Συνολικού Κόστους

4. Καμπύλη Μέσου Σταθερού Κόστους (ΜΣΚ).

Τό μέσον σταθερόν κόστος (στήλη 5 του πίνακος 11) βαίνει φθίνον διά τῆς αύξήσεως τῆς παραγωγῆς. Ὅσον περισσότεραι μονάδες ἀγαθοῦ παράγονται, τόσον μικροτέρα ἢ ἐπιβάρυνσις ἐκάστης τούτων διά σταθερῶν ἐξόδων.

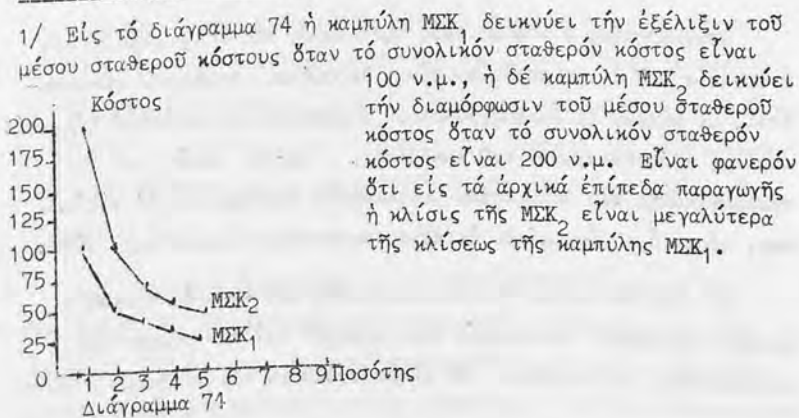
Διάγραμμα 73

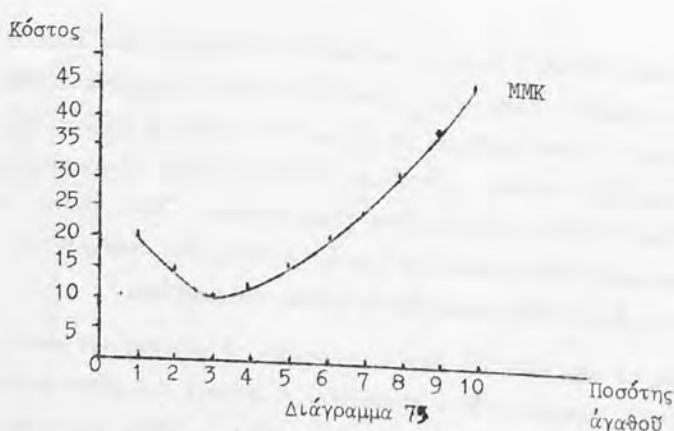
Διαγραμματικώς ή καμπύλη του μέσου σταθερού κόστους εμφανίζεται ως καμπύλη κατερχομένη εξ αριστερών προς τά δεξιά επί του συστήματος των συντεταγμένων (διάγραμμα 73). Είς τά αρχικά επίπεδα παραγωγής ή μείωσις του μέσου σταθερού κόστους είναι μεγάλη, ούτω δέ καί ή κλίσις τής καμπύλης είναι μεγάλη. Όσον επέκτείνεται ή παραγωγή τόσο μικρότερα ή μείωσις του μέσου σταθερού κόστους, επομένως τόσο μικρότερα ή κλίσις τής καμπύλης.

Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ὅσον μεγαλύτερον τό μέγεθος τῶν συνολικῶν σταθερῶν δαπανῶν, τόσο μεγαλύτερα ή μείωσις του μέσου σταθεροῦ κόστους εἰς τά ἀρχικά επίπεδα παραγωγῆς.^{1/} Τοῦτο ἐρμηνεύει μερικῶς τήν διαφοράν μεταξύ τῆς βραχυχρονίου καί τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους εἰς τά ἀρχικά επίπεδα παραγωγῆς, ὡς θά ἴδωμεν ἀναλυτικῶς κατωτέρω.

5. Καμπύλη Μέσου Μεταβλητοῦ Κόστους (ΜΜΚ).

Τό μέσον μεταβλητόν κόστος μειοῦται κατ'ἀρχάς μέχρις ὀρισμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς (μέχρι τῆς τρίτης μονάδος εἰς τό ληφθέν παράδειγμα τοῦ πίνακος 11), μεταγενεστέρως δέ βαίνει αὐξον.

Διαγραμματικώς τό μέσον μεταβλητών κόστος έμφανίζει τό σχήμα τοϋ γράμματος υ (διάγραμμα 75). "Ητοι ή καμπύλη τοϋ ΜΜΚ κατ'άρ-
χάς κατέρχεται έξ άριστερών πρός τά δεξιά, φθάνει έν κατώτατον
σημεϊον καί τέλος, πέραν ώρισμένου επιπέδου παραγωγής, αρχίζει
νά άνέρχεται έξ άριστερών πρός τά δεξιά.

'Η έξέλιξις αύτη τοϋ μέσου μεταβλητοϋ κόστους όφείλεται είς
τήν διαμόρφωσιν των έσωτερικών οίκονομιών τής επιχειρήσεως κατά
τά διάφορα στάδια επέκτάσεως τής παραγωγής. Αύται δύνανται νά
είναι θετικά ή άρνητικά. 'Η τιμή των έξαρτάται έκ τοϋ νόμου
τής φθινούσης παραγωγικότητος των συντελεστών.

Βραχυχρονίως ό κεφαλαιακός έξοπλισμός τής επιχειρήσεως καί
ή εργασία τοϋ επιχειρηματίου. είναι δεδομένοι (σταθεροί) συντελε-
σταί, μέ αυτούς δέ συνδυάζονται οι μεταβλητοί συντελεσταί (έργασία
κυρίως) πρός παραγωγήν τοϋ προϊόντος. Κατά συνέπειαν ή
παραγωγικότης των μεταβλητών συντελεστών αρχικώς μέν θά αύξάνε-
ται, πέραν όμως ώρισμένου επιπέδου παραγωγής θά μειούται. Ούτω:

Α) Είς τά αρχικά επίπεδα παραγωγής δέν έχει επιτευχθή ό
άριστος (optimum) συνδυασμός των σταθερών καί των μεταβλητών
συντελεστών, μέ συνέπειαν τήν ύποαπασχόλησιν των σταθερών συντε-

λεστών. "Όσον επεκτείνεται ή παραγωγή, τόσο πλησιάζομεν πρός τόν optimum συνδυασμόν καί μέχρις επιτεύξεως τούτου αί έσωτερικαί οίκονομίαι τής έπιχειρήσεως είναι θετικά. Αί έσωτερικαί αὗται οίκονομίαι (internal economies) δύνανται νά διαχωρισθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας : οίκονομίαι έργατικῶν, τεχνικαί οίκονομίαι, διοικητικαί-όργανωτικαί οίκονομίαι, οίκονομίαι marketing.

α) Οίκονομίαι έργατικῶν (labour economies). Αὗται προκύπτουν ἐκ τοῦ καταμερισμοῦ τής έργασίας ἐντός τής έπιχειρήσεως. Διά τοῦ καταμερισμοῦ τούτου αὐξάνεται ή παραγωγικότης τής έργασίας: πρῶτον, λόγω ἐξειδικεύσεως τῶν έργατῶν εἰς τήν ἐκτέλεσιν ἐνός δεδομένου έργου, δεύτερον λόγω ἐξοικονομήσεως χρόνου, ὁ ὅποτος ἀπαιτεῖται συνήθως ὅταν εἷς εργάτης ἐκτελῇ πολλάς έργασίας μόνος του, καί τρίτον λόγω έφευρέσεως τελειωτέρων μηχανημάτων πρός διευκόλυνσιν τῶν έργατῶν. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ καταμερισμός οὗτος εἶναι οίκονομικῶς συμφέρων μόνον ἂν τό επίπεδον παραγωγῆς εἶναι μέγαλον. Εἰς χαμηλά επίπεδα παραγωγῆς ὁ ἀριθμός τῶν έργατῶν εἶναι κατά κανόνα μικρός, οὕτως ὥστε ἕκαστος τούτων νά ἀπασχολῆται εἰς διαφόρους ταυτοχρόνως έργασίας. "Αν ἕκαστος εργάτης εἰδικεύετο εἰς ὠρισμένην μόνον έργασίαν ἐντός τής έπιχειρήσεως καί τό επίπεδον παραγωγῆς ἦτο μικρόν, οὗτος δέν θά εἶχε συνεχῆ ἀπασχόλησιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι εἰς χαμηλά επίπεδα παραγωγῆς δέν εἶναι ἐφικτός ὁ καταμερισμός τής έργασίας. "Όσον επεκτείνεται ή παραγωγή καθίσταται δυνατός ὠρισμένος καταμερισμός τῶν έργων ἐντός τής έπιχειρήσεως, μέ συνέπειαν τήν αὐξήσιν τής παραγωγικότητος τής έργασίας καί μείωσιν τοῦ κόστους έργασίας κατά μονάδα παραγωγῆς.

β) Τεχνικαί οίκονομίαι (technical economies). Αὗται προκύπτουν ἐκ τής έργασίας τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ διά τούς αὐτούς ὡς ἄνω λόγους. Π.χ. αἱ μηχανικαί ἐγκαταστάσεις διά τήν παραγωγήν χάλυβος ἀπαιτοῦν μεγάλας δαπάνας. "Αν τό επίπεδον παρα-

γωγής είναι χαμηλόν, τό κόστος κατά μονάδα προϊόντος θά είναι τεράστιον. "Αν όμως τό επίπεδον παραγωγής είναι ύψηλόν, ή επιβάρυνσις έκάστης μονάδος δι' έξόδων τῆς μηχανικῆς ἐργασίας θά είναι μικρά. Ὅμοίως ή προσαρμογή (μοντάρισμα) τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων μιᾶς βιομηχανίας αὐτοκινήτων διά τήν κατασκευήν ἑνός νέου τύπου αὐτοκινήτου συνεπάγεται σημαντικῆς διπᾶνας. Ὅσον μεγαλύτερος ὁ ἀριθμός τῶν παραχθησομένων αὐτοκινήτων τόσον μικροτέρα ή επιβάρυνσις κατά αὐτοκίνητον διά τῶν δαπανῶν προσαρμογῆς τῶν τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἰπό τās σημερινᾶς συνθήκας τῆς τεχνικῆς, ή παραγωγή τῶν περισσότερων ἀγαθῶν ἀπαιτεῖ σημαντικᾶς ἐπενδύσεις. Οὕτω εἰς τά ἀρχικά στάδια ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς ή κατά μονάδα επιβάρυνσις τοῦ προϊόντος διά δαπανῶν λειτουργίας καί συντηρήσεως τοῦ μηχανικοῦ έξοπλισμοῦ θά βαίνει φθίνουσα.

γ) Οἰκονομίαι διαθέσεως τοῦ προϊόντος (marketing economies). Αἱ δαπάναι πωλήσεως τοῦ προϊόντος δέν αὐξάνονται κατά τήν αὐτήν ἀναλογίαν μέ τήν αὐξήσιν τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς. "Αν ή ἐπιχειρήσις παράγῃ περισσότερα τοῦ ἑνός προϊόντα, αἱ δαπάναι τῶν ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων, αἱ δαπάναι διαφημίσεως κλπ. δέν θά αὐξηθοῦν σημαντικῶς. Οὕτω ή κατά μονάδα παραγωγῆς επιβάρυνσις διά τῶν δαπανῶν διαθέσεως τῶν προϊόντων θά βαίνει φθίνουσα κατά τά ἀρχικά στάδια ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς.

δ) Οἰκονομίαι διοικητικᾶι-ὀργανωτικᾶι (managerial economies). Εἰς τās συγχρόνους ἐπιχειρήσεις ή ὀργάνωσις καί ἐπίβλεψις τῆς λειτουργίας τῆς παραγωγῆς γίνεται ὑπό εἰδικῶς ἐκπαιδευμένων διοικητικῶν στελεχῶν (managers). Ἡ δαπάνη διά τās ὑπηρεσίας τῆς διοικήσεως ὀργανωτικῆς ἐργασίας εἶναι σταθεραί διά τά πρῶτα στάδια ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Οὕτω ή κατά μονάδα παραγωγῆς επιβάρυνσις θά εἶναι μικροτέρα ὅσον μεγαλύτερον τό επίπεδον παραγωγῆς. Πιθανόν μάλιστα, ὅταν τό επίπεδον παραγωγῆς εἶναι ἀρκετά ὑψηλόν, νά συμφέρῃ

τήν ἐπιχείρησιν νά προσλάβη ἕνα καλλίτερον ὀργανωτὴν-διευθυντὴν μέ ὑψηλότεραν ἀμοιβήν, διότι ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ἡ ὄλη παραγωγὴ θά ὀργανωθῆ καλλίτερον καί ἡ ἐργασία θά ἔχη μεγαλυτέραν ἀποδοτικότητα.

Ἐν τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι εἰς τὰ ἀρχικά ἐπίπεδα παραγωγῆς λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν οἰκονομιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀξάνεται ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας (καί τῶν λοιπῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν) καί κατὰ συνέπειαν μειοῦται τὸ μέσον μεταβλητόν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ καμπύλη τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας (καί τῶν λοιπῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν) παρουσιάζει τὸ ἀντίστροφον σχῆμα τῆς καμπύλης τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους.

Β) Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς ἐξαντλοῦνται βαθμιαίως αἱ ἐσωτερικαὶ οἰκονομίαι τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὄταν ἐπιτευχθῆ ὁ ἄριστος συνδυασμὸς συνεργασίας σταθερῶν καί μεταβλητῶν συντελεστῶν ἐξαντλοῦνται πλήρως τὰ περιθώρια ἐπιτεύξεως ἐσωτερικῶν οἰκονομιῶν. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας (καί τῶν λοιπῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν) λαμβάνει τὴν μεγίστην τιμὴν τῆς. Κατὰ συνέπειαν τὸ μέσον μεταβλητόν κόστος λαμβάνει τὴν χαμηλοτέρα δυνατὴν τιμὴν.

Γ) Ἄν ἡ παραγωγή **ἐπεκταθῆ** εἰς ἐπίπεδον μεγαλύτερον ἐκείνου εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπιτευχθῆ ὁ ἄριστος συνδυασμὸς τῶν σταθερῶν καί μεταβλητῶν συντελεστῶν, ἐμφανίζονται ἀρνητικαὶ ἐσωτερικαὶ οἰκονομίαι, μέ συνέπειαν τὴν αὔξησιν τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους τοῦ προϊόντος.

Ὄντω πᾶσα αὔξεις τῆς παραγωγῆς πέραν τοῦ ἐπιπέδου προϊόντος τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸν ὀπίσθιον συνδυασμὸν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν προκαλεῖ :

α) Ὑπεραποσκόλησιν τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἐν τοῦ λόγου τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀξάνονται αἱ δαπάναι συντηρήσεως τοῦ

μηχανικού έξοπλισμού (διότι αύξάνεται ή συχνότης τεχνικών βλαβών κλπ.), άφ'έτερου δέ αύξάνεται ό άριθμός τών έλαττωματικών προϊόντων.

β) Δυσανάλογον (έν σχέσει πρός τήν αύξησιν του προϊόντος) αύξησιν τών διοικητικών-όργανωτικών δαπανών. Πέραν ώρισμένου έπιπέδου παραγωγής θά καταστή άναγκαία ή πρόσληψις περισσότερων διευθυντών, όποτε θά αύξηθῆ ή κατά μονάδα έπιβάρυνσις του προϊόντος διά τών διοικητικών δαπανών.

γ) 'Αδυναμία άσκήσεως άποτελεσματικού έλέγχου τῆς όλης παραγωγικής διαδικασίας υπό του έπιχειρηματίου.

Συνέπεια τών άνωτέρω θά είναι ή μείωσις τῆς παραγωγικότητος τῆς έργασίας καί αύξησις του μέσου μεταβλητου κόστους του προϊόντος. Ούτω πέραν του έπιπέδου παραγωγής είς τό όποιον έπιτυγχάνεται ό άριστος συνδυασμός τών μεταβλητών καί σταθερών παραγωγικών συντελεστών ή καμπύλη του μέσου μεταβλητου κόστους στρέφεται πρός τά άνω, δεικνύουσα αύξησιν του μέσου μεταβλητου κόστους διά τῆς πέραν του σημείου τούτου έπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς.

Τό γενικόν συμπέρασμα έν τῆς άνωτέρω αναλύσεως είναι ότι ή διαμόρφωσις τών έσωτερικών οίκονομιών τῆς έπιχειρήσεως κατά τήν έπέκτασιν τῆς παραγωγῆς προσοίδει είς τήν καμπύλην του μέσου μεταβλητου κόστους τό σχῆμα του γράμματος ύψιλον (υ).

Πρός άποσαφήνισιν τών άνωτέρω λαμβάνομεν τό κάτωθι άριθμητικόν παράδειγμα. "Εστω ότι μία έιχείρησις διαθέτει κεφαλαϊακόν έξοπλισμόν έξ 20 μηχανημάτων καί χρησιμοποιεῖ έργασίαν ώς τόν μόνον μεταβλητόν συντελεστήν. 'Εκ τών στοιχείων του πίνακος 12 παραρούμεν ότι ό άριστος συνδυασμός τών παραγωγικών συντελεστών έργασίας καί κεφαλαίου είναι ό περιλαμβάνων 20 μηχανήματα καί 5 έργάτας. 'Εκ τῆς συνεργασίας τών παραγωγικών συντελεστών είς τήν σχέσιν ταύτην (20 πρός 5) έπιτυγχάνεται ή μεγίστη παραγωγικότης

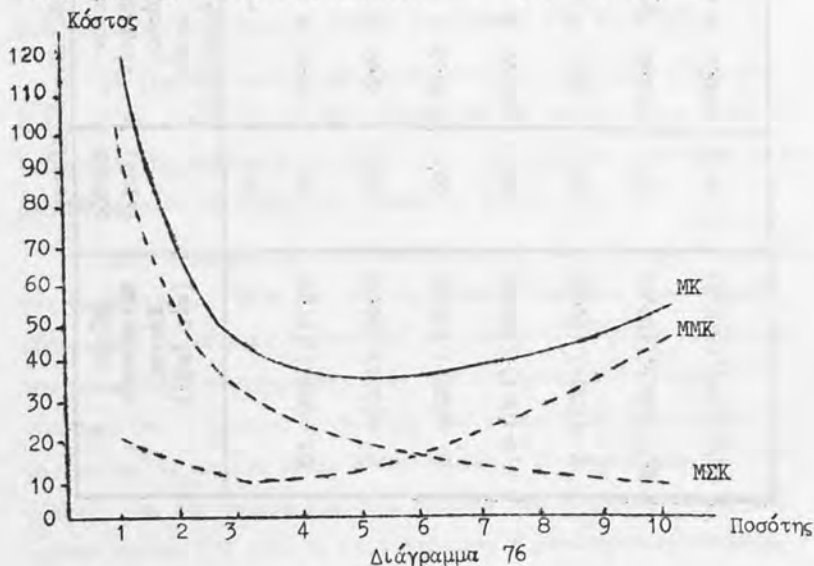
ΠΙΝΑΚ 12

		Παραγωγικότητα της Έργασίας κατ Μέσον Μεταβλητών Κόστους				
Αριθμός Μηχανών	Αριθμός Έργων	ΣΥΝΟΛΙΚΟΝ ΠΡΟΙΟΝ (εις φυσικώς μονάδας)	Μέση Παραγωγικότητα της εργασίας (προϊόν κατά εργάτην)	Μέσον Μεταβλητόν Κόστος (εις μονάδας εργασίας)	Μισθός (δρχ.)	Μέσον Μεταβλητόν Κόστος (εις δρχ.)
20	0	0	-	-	100	-
20	1	10	$\frac{10}{1} = 10$	$\frac{1}{10} = 0.10$	100	$(0.10) \cdot (100) = 10$
20	2	22	$\frac{22}{2} = 11$	$\frac{1}{11} = 0.09$	100	$(0.09) \cdot (100) = 9$
20	3	36	$\frac{36}{3} = 12$	$\frac{1}{12} = 0.08$	100	$(0.08) \cdot (100) = 8$
20	4	52	$\frac{52}{4} = 13$	$\frac{1}{13} = 0.076$	100	$(0.076) \cdot (100) = 7,6$
20	5	70	$\frac{70}{5} = 14$	$\frac{1}{14} = 0.07$	100	$(0.07) \cdot (100) = 7$
20	6	82	$\frac{82}{6} = 13,7$	$\frac{1}{13,7} = 0.073$	100	$(0.073) \cdot (100) = 7,3$
20	7	91	$\frac{91}{7} = 13$	$\frac{1}{13} = 0.076$	100	$(0.076) \cdot (100) = 7,6$

τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ "ἐργασία" καί κατά συνέπειαν τό ἐλάχιστον μέσον μεταβλητόν κόστος. Οὕτω εἰς τό ἐπίπεδον παραγωγῆς τῶν 70 μονάδων προϊόντος, εἰς τό ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ ὁ *optimum* συνδυασμός τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν (α) ἢ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας λαμβάνει τήν *maximum* τιμήν τῶν 14 μονάδων προϊόντος κατά ἐργάτην, καί β) τό μέσον μεταβλητόν κόστος λαμβάνει τήν *minimum* τιμήν τῶν 7 ν.μ.. Ἐπέκτασις τῆς παραγωγῆς πέραν τῶν 70 μονάδων ἀγαθοῦ συνεπάγεται ἀρνητικῆς ἐσωτερικῆς οἰκονομίας, μείωσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καί αὔξησιν τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους.

6. Καμπύλη Μέσου Κόστους (ΜΚ).

Τό μέσον κόστος βαίνει φθίνον μέχρις ὀρισμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς (μέχρι καί τῆς πέμπτης μονάδος προϊόντος, εἰς τό ληφθέν παράδειγμα τοῦ πίνακος 11), μετά ταῦτα δέ ἀρχίζει νά αὐξάνεται διά τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Διαγραμματικῶς ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους κατασκευάζεται ἐκ τῆς ἀθροίσεως τῶν καμπυλῶν τοῦ μέσου σταθεροῦ καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους (διάγραμμα 76).

Ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους (ΜΚ) ἔχει, ὡς καί ἡ καμπύλη τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους, τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον (υ). Τοῦτο ἐρμηνεύεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν καμπυλῶν τοῦ μέσου σταθεροῦ (ΜΣΚ) καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ (ΜΜΚ) κόστους, τῶν ὁποίων ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους (ΜΚ) ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα. Ἐκ τῆς εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ἐξετάσεως τῶν καμπυλῶν τοῦ μέσου σταθεροῦ καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους εἶδομεν ὅτι ἀμφότεραι αἱ καμπύλαι αὐταὶ εἰς τὰ ἀρχικά ἐπίπεδα παραγωγῆς κατέρχονται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Κατὰ συνέπειαν καί ἡ ἀθροιστικὴ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους εἰς χαμηλά ἐπίπεδα παραγωγῆς θά ἔχη ἀρνητικὴν κλίσιν, ἥτοι θά κατέρχεται ὡσαύτως ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Πέραν ὀρισμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς ἐνῶ τὸ ΜΣΚ ἐξακολουθεῖ νά μειοῦται, τὸ ΜΜΚ ἀρχίζει νά αὐξάνεται διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Ὅσον ἡ μείωσις τοῦ μέσου σταθεροῦ υπερκαλύπτει τὴν αὔξησιν τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους, τὸ μέσον κόστος (ΜΚ) θά ἐξακολουθῇ νά μειοῦται καί ἡ καμπύλη τοῦ ΜΚ θά ἐξακολουθῇ νά κατέρχεται. Ὅταν ἡ μείωσις τοῦ μέσου σταθεροῦ εἶναι ἴση πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ μέσου μεταβλητοῦ, ἡ καμπύλη τοῦ ΜΚ φθάνει εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον αὐτῆς: τὸ γενικὸν μέσον κόστος λαμβάνει τὴν ἐλαχίστην τιμὴν. Τέλος ὅταν ἡ μείωσις τοῦ ΜΣΚ εἶναι μικροτέρα τῆς αὐξήσεως τοῦ ΜΜΚ, τὸ γενικὸν μέσον κόστος (ΜΚ) αὐξάνεται καί ἡ καμπύλη τοῦ ΜΚ ἀρχίζει νά στρέφεται πρὸς τὰ ἄνω.

Ἡ ἀνωτέρω διαγραφεῖσα ἐξέλιξις τοῦ μέσου κόστους καθίσταται σαφεστέρα ἂν ἐξετάσωμεν τὰς μεταβολὰς τοῦ ΜΣΚ καί τοῦ ΜΜΚ τοῦ ἀριθμητικοῦ παραδείγματος τῆς σελίδος 229. Αἱ διαφοραὶ αὐταὶ παρτίθενται εἰς τὸν πίνακα 13. Ἐκ τούτου παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα.

1) Μέχρι καί τῆς τρίτης μονάδος προϊόντος τόσοσιν τὸ μέσον σταθερὸν ὅσον καί τὸ μέσον μεταβλητὸν κόστος μειοῦνται, ἄρα καί τὸ ΜΚ μειοῦται.

2) Μετά την τετάρτη μονάδα προϊόντος τό μέσον σταθερόν κόστος έξακολουθεῖ νά μειούται, ἀλλά τό μέσον μεταβλητόν κόστος ἀρχίζει νά αύξάνεται. Μέχρις ὅμως καί τῆς πέμπτης μονάδος προϊόντος ἡ μείωσις τοῦ ΜΣΚ εἶναι μεγαλύτερα τῆς αύξήσεως τοῦ ΜΜΚ, καί κατά συνέπειαν τό γενικόν μέσον κόστος έξακολουθεῖ νά μειούται.

ΠΙΝΑΞ 13

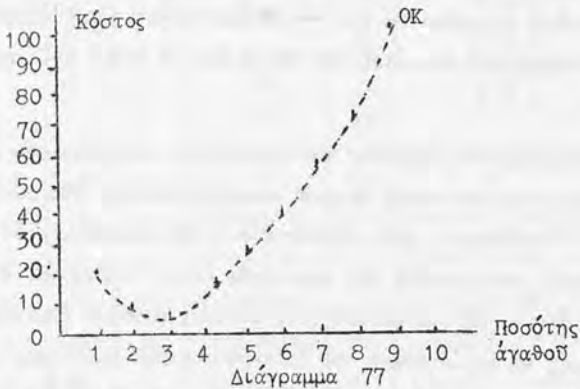
Μονάδες 'Αγαθοῦ	ΜΣΚ		ΜΜΚ		Τελική Μεταβολή τοῦ γενικοῦ Μέσου Κόστους Δ(ΜΚ)
	Μέσον Σταθερόν Κόστος		Μέσον Μεταβλητόν Κόστος		
	Δρχ.	Μεταβολή	Δρχ.	Μεταβολή	
1	100	-	20	-	-
2	50	-50	14	-6	$(-50)+(-6) = -56$
3	33	-17	10	-4	$(-17)+(-4) = -21$
4	25	-8	12	+2	$(-8) + (2) = -6$
5	20	-5	15	+3	$(-5) + (3) = -2$
6	17	-3	19	+4	$(-3) + (4) = +1$
7	14	-3	24	+5	$(-3) + (5) = +2$
8	13	-1	30	+6	$(-1) + (6) = +5$
9	11	-2	38	+8	$(-2) + (8) = +6$
10	10	-1	47	+9	$(-1) + (9) = +8$

3) Μετά την ἕκτην μονάδα ἡ μείωσις τοῦ ΜΣΚ εἶναι μικρότερα τῆς αύξήσεως τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους ὁπότε τό γενικόν μέσον κόστος ἀρχίζει νά ἀνέρχεται. Ἡ καμπύλη τοῦ ΜΚ φθάνει εἰς τήν χαμηλοτέραν τιμήν εἰς τό ἐπίπεδον τῶν πέντε μονάδων προϊόντος.

7. Καμπύλη Ὁριακοῦ Κόστους (ΟΚ).

Τό ὀριακόν κόστος (στήλη 4 τοῦ πίνακος 11) παρουσιάζει εἰς γενικᾶς γραμμᾶς τήν αὐτήν εξέλιξιν μέ τό μέσον μεταβλητόν κόστος

καί τό γενικόν μέσον κόστος, ἥτοι μειοῦται εἰς τά ἀρχικά, χαμηλά επίπεδα παραγωγῆς, μεταγενεστέρως δέ αὐξάνεται διά τῆς ἐπικετᾶσεως τῆς παραγωγῆς. Οὕτω ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ κόστους (OK) ἐμφανίζει ὡσαύτως τό σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον (υ) (διάγραμμα 77).

Τό σχῆμα τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ κόστους ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ συνολικοῦ μεταβλητοῦ κόστους, δεδομένου ὅτι τό ὀριακόν κόστος εἶναι ὀριακόν μεταβλητόν κόστος, ^{1/} ἥτοι προσδιορίζεται μόνον ἐκ τοῦ μεταβλητοῦ κόστους: τό ὀριακόν κόστος εἶναι ἡ μεταβολή τοῦ συνολικοῦ κόστους ἢ προκαλουμένη ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ προϊόντος κατά μία μονάδα. —> Ἀλλά ἡ μεταβολή τοῦ συνολικοῦ κόστους εἶναι ἴση πρὸς τήν μεταβολήν τοῦ μεταβλητοῦ κόστους, δεδομένου ὅτι τό σταθερόν κόστος δέν μεταβάλλεται. —> Ἐπομένως τό ὀριακόν κόστος εἶναι δυνατόν νά ὑπολογισθῇ καί ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ συνολικοῦ μεταβλητοῦ κόστους εἰς τά διαδοχικά επίπεδα παραγωγῆς. Ἐκ τοῦ πίνακος 11 εἶναι φανερόν ὅτι τό ὀριακόν κόστος εἶναι ἴσον πρὸς τήν διαφοράν τοῦ ΣΜΚ ἀπό ἐπιπέδου εἰς ἐπίπεδον παραγωγῆς (στήλη 2) ὡς καί πρὸς τήν διαφοράν τοῦ ΣΚ ἀπό ἐπιπέδου εἰς ἐπίπεδον (στήλη 3). —> Ἀλλά τό συνολικόν μεταβλητόν

1/ Βλέπε σελίδα 227.

κόστος προκύπτει ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ μέσου μεταβλητοῦ (στήλη 6) ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν παραγομένων μονάδων. —→ Κατὰ συνέπειαν τὸ ὄριακὸν κόστος προσδιορίζεται ἐν τελευταία ἀναλύσει ἐκ τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους, τοῦ ὁποίου ἡ καμπύλη ὡς εἶδομεν, παρουσιάζει τὸ σχῆμα ὕψιλον. —→ Ἐκ τούτου εἶναι προφανές ὅτι καὶ τὸ σχῆμα τῆς καμπύλης τοῦ ΟΚ θά ἔχη τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον.

Τὸ σχῆμα τῆς καμπύλης τοῦ ΟΚ δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ βάσει τοῦ νόμου τῆς φθινοῦσης ὀριακῆς παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν. Ὅταν ἂν ὑποθέσωμεν, πρὸς ἀπλούστευσιν τῆς ἀναλύσεως, ὅτι ὁ μόνος μεταβλητὸς συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ ἐργασία, δύναται νὰ δειχθῆ ὅτι τὸ ΟΚ τοῦ ἀγαθοῦ (εἰς φυσικὰς μονάδας ἐργασίας) εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἀντίστροφον τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος (ΟΠ) τῆς ἐργασίας. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ καμπύλη τοῦ ΟΚ θά ἔχη τὸ ἀντίστροφον σχῆμα τῆς καμπύλης τοῦ ΟΠ τῆς ἐργασίας. Δεδομένου ὅτι ἡ καμπύλη τοῦ ΟΠ εἶναι κοίλη πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποσοτήτων, ἡ καμπύλη τοῦ ΟΚ θά εἶναι κυρτὴ πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποσοτήτων. Ὅσον ἀυξάνεται τὸ ΟΠ τῆς ἐργασίας, μειοῦται τὸ ΟΚ τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅταν τὸ ΟΠ τῆς ἐργασίας λάβῃ τὴν μεγίστην τιμὴν, τὸ ΟΚ λαμβάνει τὴν ἐλαχίστην τιμὴν. Τέλος ὅσον τὸ ΟΠ τῆς ἐργασίας μειοῦται τὸ ΟΚ τοῦ ἀγαθοῦ ἀυξάνεται.

Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν ἀριθμητικὸν παράδειγμα εἰς τὸν πίνακα 14. Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος τούτου συνάγονται τὰ ἀκόλουθα.

1) Ὁ ἄριστος συνδυασμὸς τῶν συντελεστῶν ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 69 μονάδων προϊόντος. Διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐπιπέδου τούτου χρησιμοποιεῖται ὀλόκληρος ὁ κεφαλαιακὸς ἐξοπλισμὸς (20 μηχανήματα) καὶ ἀπασχολοῦνται 5 ἐργάται.

2) Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐπίπεδον παραγωγῆς ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης

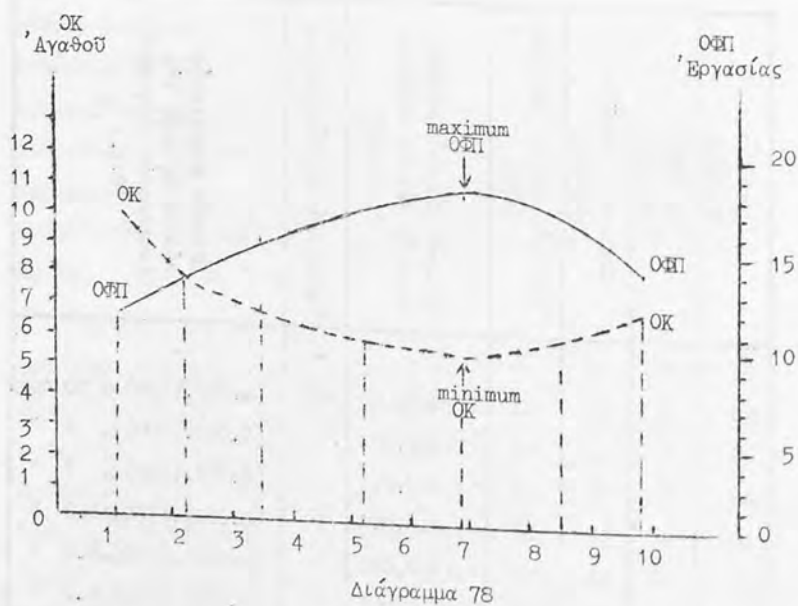
'Αριθμός Πηχάνων	'Αριθμός 'Εργατών	Συνολικόν Προϊόν (μονάδες)	'Οριακόν Προϊόν 'Εργασίας (ΟΠ)	'Οριακόν Φυσικόν Κόστος ώς πρός τόν συντελεστήν "έργασία"	'Εργατικόν Μισθός (δρχ.)	'Οριακόν Χρηματικόν κόστος ως πρός τόν συντελεστήν "έργασία" (Ο.Κ.)
20	0	0	-	-	-	-
20	1	10	10	$1:10=0.10$	100	$(0.10) \cdot (100) = 10$ δρχ.
20	2	22	12	$1:12=0.08$	"	$(0.08) \cdot (100) = 8$ "
20	3	36	14	$1:14=0.07$	"	$(0.07) \cdot (100) = 7$ "
20	4	52	16	$1:16=0.062$	"	$(0.062) \cdot (100)=6.2$ "
20	5	69	17	$1:17=0.058$	"	$(0.058) \cdot (100)=5.8$ "
20	6	85	16	$1:16=0.062$	"	$(0.062) \cdot (100)=6.2$ "
20	7	98	13	$1:13=0.076$	"	$(0.076) \cdot (100)=7.6$ "

της έργασίας λαμβάνει τήν μεγίστην (maximum) αύτης τιμήν : τό δ-
ριακόν φυσικόν προϊόν τοῦ πέμπτου έργάτου εἶναι 17 μονάδες προϊόν-
τος.

3) Εἰς τό αὐτό επίπεδον παραγωγῆς ὀριακόν κόστος τοῦ ἀγαθοῦ
ὡς πρός τόν συντελεστήν "έργασία" λαμβάνει τήν ἐλαχίστην (minimum)
τιμήν : τό κόστος έργασίας κατά μονάδα προϊόντος (τοῦ πέμπτου
εργάτου) εἶναι 5,8 δρχ.

Ἡ ἀνωτέρω σχέσις μεταξύ τῶν καμπυλῶν ΟΠ τῆς έργασίας καί
ΟΚ τοῦ ἀγαθοῦ καθίσταται σαφεστέρα διά τῆς χρησιμοποιοῦσας διαγραμ-
ματικῆς ἀναλύσεως (διάγραμμα 78).

Εἰς τόν ὀριζόντιον ἄξονα μετρεῖται ἡ ποσότης τοῦ παραγομέ-
νου προϊόντος. Εἰς τόν ἀριστερόν κάθετον ἄξονα μετρεῖται τό

όριακόν κόστος ως προς τόν συντελεστήν "έργασία", είς δέ τόν δε-
 ξιών κάθετον άξονα μετρεΐται τό όριακόν φυσικόν προϊόν τής έργα-
 σίας. Ένι τών στοιχείων του πίνακος 11 σχηματίζομεν τάς καμπύλας
 του OHI τής έργασίας καί του OK του προϊόντος. Η πρώτη δεικνύει
 τήν εξέλιξιν του όριακού φυσικού προϊόντος είς τά διάφορα επίπεδα
 παραγωγής. Η δευτέρα απεικονίζει τήν διαμόρφωσιν του όριακού
 κόστους (έκπεφρασμένου είς χρηματικές μονάδας) είς τά διαδοχικά
 επίπεδα προϊόντος. Ένι τής συγκριτικής εξέτάσεως των καμπυλών του
 OHI καί του OK συνάγεται ότι όσον τό OHI τής έργασίας άνέρχεται,
 τό OK του άγαθού μειούται. Όταν ή καμπύλη του OHI φθάση είς τό
 άνώτατον αύτης σημείον (maximum OHI), ή καμπύλη του OK φθάνει είς
 τό κατώτατον σημείον αύτης (minimum OK). Όταν ή καμπύλη του OHI
 άρχίξη νά κατέρχεται, ή καμπύλη του OK άρχίζει νά άνέρχεται.
 Ούτω ή καμπύλη του OK είναι τό αντίστροφον τής καμπύλης του OHI τής
 έργασίας, έχει δέ τό σχήμα του γράμματος υ.

* * *

Σχέσις μεταξύ Μέσου Μεταβλητοῦ Κόστους, Μέσου Κόστους
καί Ὀριακοῦ Κόστους

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν κόστους συνάγεται ὅτι αἱ καμπύλαι τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους (ΜΜΚ), τοῦ γενικοῦ μέσου κόστους (ΜΚ) καί τοῦ ὀριακοῦ κόστους (ΟΚ) ἔχουν γενικῶς τό σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον (υ). Τοῦτο βεβαίως δέν σημαίνει ὅτι αἱ καμπύλαι αὗται ταυτίζονται, ἤ ὅτι τό μέσον μεταβλητόν κόστος, τό γενικόν μέσον κόστος καί τό ὀριακόν κόστος παρουσιάζουν ὁμοιόμορφον ἐξέλιξιν. Εἰς τό ληφνέν παράδειγμα τοῦ πίνακος 11 τό μέσον μεταβλητόν κόστος λαμβάνει τήν κατωτάτην τιμήν εἰς τό ἐπίπεδον τῶν τριῶν μονάδων παραγωγῆς, ἐνώ τό μέσον κόστος εἶναι ἐλάχιστον εἰς τό ἐπίπεδον τῶν πέντε μονάδων παραγωγῆς κ.ο.κ.

Ἐξ ἄλλου αἱ ἀνωτέρω κατηγορίαι κόστους συνδέονται διά μαθηματικῆς σχέσεως, ^{1/} ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει καί ἡ σχέσις μεταξύ τῶν καμπυλῶν ΜΜΚ, ΜΚ καί ΟΚ.

1/ Ἡ μαθηματική σχέσις μεταξύ ΟΚ, ΜΜΚ καί ΜΚ ὀρίζεται ὑπό τῶν κάτωτι τύπων.

α) Σχέσις μέσου μεταβλητοῦ καί γενικοῦ μέσου κόστους

$$ΜΚ = ΜΜΚ + ΜΣΚ$$

ἔνω : ΜΚ = μέσον κόστος

ΜΜΚ = μέσον μεταβλητόν κόστος

ΜΣΚ = μέσον σταθερόν κόστος

β) Σχέσις μέσου κόστους καί ὀριακοῦ κόστους

Γνωρίζομεν ὅτι $ΜΚ = \frac{ΣΚ}{Π}$ ἢ $(ΜΚ) \cdot (Π) = ΣΚ$

ἔνω : ΣΚ = συνολικόν κόστος

Π = ποσότης παραγομένου προϊόντος

Ἐσαύτως $ΟΚ = \frac{Δ(ΣΚ)}{ΔΠ}$ ἢ διά μικράς μεταβολῆς $ΟΚ = \frac{d(ΣΚ)}{dΠ}$

ἔνω : Δ(ΣΚ) = μεταβολή συνολικοῦ κόστους

ΔΠ = μεταβολή προϊόντος

d(ΣΚ) = ἀπειροστή μεταβολή συνολικοῦ κόστους

dΠ = ἀπειροστή μεταβολή προϊόντος

Ἡ σχέσηις ἡ συνδέουσα τὰς ἐν λόγω καμπύλας κόστους δύναται νά διατυπωθῆ ὡς ἑξῆς :

Ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ κόστους (OK) τέμνει τὰς καμπύλας τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους (ΜΜΚ) καί τοῦ γενικοῦ μέσου κόστους (ΜΚ) εἰς τὰ κατώτατα σημεῖα αὐτῶν.

Κατωτέρω θά ἐξετάσωμεν ἀναλυτικῶς τήν σχέσιν μεταξύ ὀριακοῦ κόστους καί μέσου κόστους. Τά ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης συμπεράσμα-
τα ἰσχύουν κατ'ἀναλογίαν καί διὰ τήν σχέσιν ὀριακοῦ κόστους καί μέ-
σου μεταβλητοῦ κόστους.

Ὡς καί ἄνωτέρω ἐλέχθη τό ὀριακόν κόστος καί τό μέσον κόστος συνδέονται διὰ μαθηματικῆς σχέσεως. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης προ-
κύπτει ὡς μαθηματική ἀναγκαίότης ἡ ἄνωτέρω διατυπωθεῖσα σχέσις
τῶν καμπυλῶν τοῦ ὀριακοῦ καί μέσου κόστους, ὅτι ἡ καμπύλη τοῦ OK
τέμνει τήν καμπύλην τοῦ ΜΚ εἰς τό κατώτατον σημεῖον αὐτῆς. Ἡ
μαθηματική ἀπόδειξις τῆς σχέσεως ταύτης παρατίθεται εἰς ὑποσημί-
ωσιν εἰς τό τέλος τῆς παρούσης παραγράφου (σελίς 252). Κατωτέρω
ἐπιχειρεῖται λογική ἐρμηνεῖα τῆς σχέσεως τῶν δύο καμπυλῶν.

1) Ὅσον τό ὀριακόν κόστος (ἦτοι τό κόστος τῆς τελευταίας
παραγομένης μονάδος) εἶναι μικρότερον τοῦ μέσου κόστους (τῶν προ-
ηγουμένων μονάδων παραγωγῆς), τό γενικόν μέσον κόστος ὄλων τῶν
μονάδων μειοῦται. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὅταν ἡ τελευταία μονάς προ-
ϊόντος κοστίζει ὀλιγώτερον ἀπό ὅτι κοστίζει κατά μέσον ὄρον ἐκάστη

(Συνέχεια ὑποσημ. σελ. 247):

Ἐκ τῶν ἄνωτέρω τύπων τοῦ ΜΚ καί τοῦ OK συνάγεται ὅτι

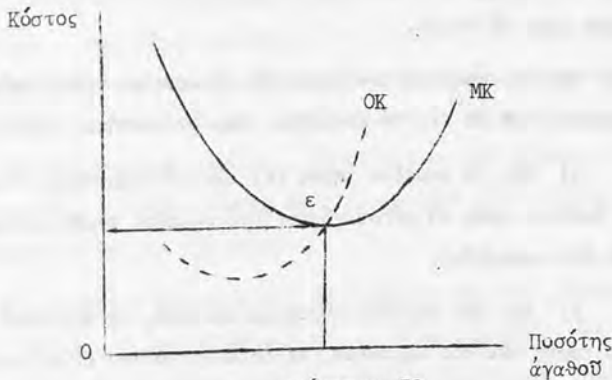
$$OK = \frac{d}{d\Pi} \cdot (MK) \cdot (\Pi)$$

γ) Σχέσις μεταξύ μέσου μεταβλητοῦ καί ὀριακοῦ κόστους.

Γνωρίζομεν ὅτι $MMK = \frac{\Sigma MK}{\Pi}$ ἢ $(MMK) \cdot (\Pi) = \Sigma MK$

ἔνθα : $\Sigma MK =$ συνολικόν μεταβλητόν κόστος

Ὁμοίως $OK = \frac{d(\Sigma MK)}{d\Pi}$ Ἐπομένως $OK = \frac{d(MMK)(\Pi)}{d\Pi}$

Διάγραμμα 79

τῶν προηγουμένων μονάδων παραγωγῆς, εἶναι προφανές ὅτι τὸ γενικὸν μέσον κόστος ὅλων τῶν μονάδων (τῶν προηγουμένως παραγομένων καὶ τῆς ὀριακῆς) θά μειοῦται. Οὕτω ὅσον ἡ καμπύλη τοῦ OK εὐρίσκεται κάτωθεν τῆς καμπύλης τοῦ MK, ἡ τελευταία αὕτη κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, δεικνύουσα μείωσιν τοῦ MK διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Δέν ἔχει σημασίαν ἂν ἡ καμπύλη τοῦ OK κατέρχεται ἢ ἀνέρχεται, ἀρκεῖ αὕτη νὰ εὐρίσκηται κάτωθεν τῆς καμπύλης τοῦ MK. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὅσον τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι μικρότερον τοῦ μέσου κόστους (τῶν προηγουμένων μονάδων προϊόντος), ἀνεξαρτήτως ἂν τὸ OK εἶναι αὐξὸν ἢ φθίνον, ἡ καμπύλη τοῦ OK θά κεῖται κάτωθεν τῆς καμπύλης τοῦ MK καὶ θά "παρασύρη" ταύτην πρὸς τὰ κάτω.

2) Ἀντιθέτως ὅταν τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ μέσου κόστους τῶν προηγουμένων μονάδων, τὸ γενικὸν μέσον κόστος ὅλων τῶν μονάδων (παλαιῶν καὶ ὀριακῆς) αὐξάνεται. Τοῦτο διότι ὅταν ἡ τελευταία παραγομένη μονάδα ἀγαθοῦ κοστίζει περισσότερον ἀπὸ ὅτι κοστίζουν αἱ προηγουμέναι μονάδες ἀγαθοῦ κατὰ μέσον ὄρον, τὸ γενικὸν μέσον κόστος ὅλων τῶν μονάδων (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ὀριακῆς) αὐξάνεται. Οὕτω ὅταν ἡ καμπύλη τοῦ OK εὐρίσκηται ἄνωθεν

της καμπύλης του μέσου κόστους, παρασύρει ταύτην προς τὰ ἄνω.
Ἡ ἄλλως ὅταν $OK > MK$ ἡ καμπύλη του μέσου κόστους ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ.

3) Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ καμπύλη του OK τέμνει τὴν καμπύλην του MK εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον αὐτῆς. Διότι :

α) Εἰς τὸ σημεῖον τομῆς (ε) τῶν δύο καμπυλῶν τὸ ὀριακὸν κόστος ἴσούται πρὸς τὸ μέσον κόστος (τὸ σημεῖον τομῆς εἶναι κοινὸν καὶ τῶν δύο καμπυλῶν).

β) Εἰς πᾶν σημεῖον εὐρισκόμενον πρὸς τὰ ἀριστερά του σημείου τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν, τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι μικρότερον τοῦ μέσου καὶ ἐπομένως ἡ καμπύλη του MK ἐξακολουθεῖ νὰ κατέρχεται.

γ) Εἰς πᾶν σημεῖον εὐρισκόμενον πρὸς τὰ δεξιὰ του σημείου τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν, τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ μέσου καὶ ἐπομένως ἡ καμπύλη του MK , ἀμέσως κατὰ τὴν τομὴν μετὰ τὴν καμπύλην του ὀριακοῦ κόστους, παύει νὰ κατέρχεται καὶ ἀρχίζει νὰ ἀνέρχεται.

Ὅτω : πρὸ τοῦ σημείου τομῆς ἡ καμπύλη του MK ἐξακολουθεῖ νὰ κατέρχεται· μετὰ τὸ σημεῖον τομῆς ἡ καμπύλη του MK ἀρχίζει νὰ ἀνέρχεται· ἐπομένως εἰς τὸ σημεῖον τομῆς ἡ καμπύλη του MK ἔχει λάβει τὴν κατωτέραν τῆς τιμὴν.

Πρὸς ἀποσαφήνισιν τῆς σχέσεως μεταξύ ὀριακοῦ κόστους καὶ μέσου κόστους παραθέτομεν κατωτέρω ἀπλουστευμένον ἀριθμητικὸν παράδειγμα.

"Ἐστω ὅτι τὸ συνολικὸν κόστος παραγωγῆς 100 μονάδων ἀγαθοῦ ἀνέρχεται εἰς 1000 νομισματικὰς μονάδας. Τὸ μέσον κόστος ἐκάστης μονάδος εἶναι 10 ν.μ.. Τὸ ὀριακὸν κόστος τῆς τελευταίας μονάδος (100ῆς) δὲν εἶναι γνωστὸν διότι δὲν γνωρίζομεν τὸ συνολικὸν κόστος εἰς τὸ προηγούμενον ἐπίπεδον παραγωγῆς τῶν 99 μονάδων ἀγαθοῦ.

"Αν αύξηθῆ ἡ παραγωγὴ εἰς 101 μονάδας ἀγαθοῦ, τὸ συνολικόν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέρχεται εἰς 1006 ν.μ.. Τὸ ὀριακόν κόστος (τῆς 101ης μονάδος) εἶναι 6 ν.μ., ἥτοι μικρότερον τοῦ μέσου κόστους τοῦ προηγουμένου ἐπιπέδου τῶν 100 μονάδων, τὸ ὁποῖον ὡς εἶδωμεν εἶναι 10 ν.μ.. Ἐπομένως τὸ γενικόν μέσον κόστος τῶν 101 μονάδων μειοῦται. Πράγματι ἐκ τοῦ πίνακος 15 παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μέσον κόστος τῶν 101 μονάδων εἶναι 9,96 ν.μ., μικρότερον τοῦ ΜΚ τῶν 100 μονάδων.

"Αν αύξηθῆ ἡ παραγωγὴ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 102 μονάδων, τὸ ΣΚ = 1008 ν.μ., ἄρα τὸ ΟΚ = 2 ν.μ.. Εἶναι προφανές ὅτι $2 < 9,98$ ἐπομένως τὸ μέσον κόστος ὄλων τῶν μονάδων θά μειωθῆ. Πράγματι τὸ ΜΚ ἐκάστης τῶν 102 μονάδων εἶναι $ΜΚ = \frac{1008}{102} = 9,88$ ν.μ..

"Αν αύξηθῆ ἡ παραγωγὴ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 103 μονάδων, τὸ ΣΚ = 1013 ν.μ.. Ἄρα τὸ ΟΚ = 5 ν.μ., ἥτοι τὸ ΟΚ τῆς 103ης μονάδος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ΟΚ τῆς 102ας μονάδος. Παρά τὴν αύξησιν ταύτην τοῦ ὀριακοῦ κόστους, τοῦτο εἶναι μικρότερον τοῦ μέσου κόστους τοῦ προηγουμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς ($5 < 9,88$), ἐπομένως τὸ γενικόν μέσον κόστος ὄλων τῶν μονάδων ἐξακολουθεῖ νά μειοῦται: $ΜΚ = \frac{1009}{103} = 9,83$ ν.μ..

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 15 παρατηροῦμεν ὅτι μέχρι καὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν 104 μονάδων ἀγαθοῦ τὸ ΟΚ (καίτοι κατ'ἀρχάς μειοῦται ἀπὸ 6 ν.μ. εἰς 2 ν.μ., καὶ ἐν συνεχείᾳ αύξάνεται εἰς 5 ν.μ. καὶ 7 ν.μ.) εἶναι μικρότερον τοῦ ΜΚ τοῦ προηγουμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς, ἄρα τὸ γενικόν μέσον κόστος μειοῦται συνεχῶς. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ καμπύλη τοῦ ΜΚ κατέρχεται συνεχῶς μέχρι τῶν 104 μονάδων ἀγαθοῦ, ἀνεξαρτήτως τῆς αύξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ ὀριακοῦ κόστους, ἀρκεῖ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι μικρότερον τοῦ (προηγουμένου) μέσου κόστους. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 105 μονάδων τὸ ΟΚ (12 ν.μ.) εἶναι μεγαλύτερον τοῦ μέσου κόστους τοῦ προηγουμένου ἐπιπέδου

Σχέσις Όριακού Κόστους και Μέσου Κόστους

Επίπεδον Παραγωγής (μονάδες αγαθού)	Συνολικόν Κόστος (ΣΚ)	Όριακόν Κόστος (ΟΚ)	Σχέσις όριακού κόστους προς μέσον κόστους	Μέσον Κόστος (ΜΚ)
100	1000	$OK_1 = \dots$	-	$ΜΚ_1 = \frac{1000}{100} = 10$
101	1006	$OK_2 = 6$	$OK_2 < MK_1$ ή $6 < 10$	$ΜΚ_2 = \frac{1006}{101} = 9,96$
102	1008	$OK_3 = 2$	$OK_3 < MK_2$ ή $2 < 9,96$	$ΜΚ_3 = \frac{1008}{102} = 9,88$
103	1013	$OK_4 = 5$	$OK_4 < MK_3$ ή $5 < 9,88$	$ΜΚ_4 = \frac{1013}{103} = 9,83$
104	1020	$OK_5 = 7$	$OK_5 < MK_4$ ή $7 < 9,83$	$ΜΚ_5 = \frac{1020}{104} = 9,80$
105	1032	$OK_6 = 12$	$OK_6 > MK_5$ ή $12 > 9,80$	$ΜΚ_6 = \frac{1032}{105} = 9,83$
106	1052	$OK_7 = 20$	$OK_7 > MK_6$ ή $20 > 9,83$	$ΜΚ_7 = \frac{1052}{106} = 9,92$
107	1080	$OK_8 = 28$	$OK_8 > MK_7$ ή $28 > 9,92$	$ΜΚ_8 = \frac{1080}{107} = 10,0$

παραγωγής, άρα τό γενικόν μέσον κόστος αύξάνεται. 'Η αύξησις του ΜΚ εξακολουθετ και είς τά μεγαλύτερα επίπεδα παραγωγής, δεδομένου ότι είς έκαστον τούτων τό όριακόν κόστος είναι μεγαλύτερον του (προηγούμενου) μέσου κόστους.^{1/}

* * *

Σ η μ ε ί ω σ ι ς .

1) Μαθηματική απόδειξις της σχέσεως Όριακού και Μέσου Κόστους.

Έλέχθη ότι ή σχέσις μεταξύ όριακού και μέσου κόστους είναι άυστηρώς μαθηματική. Όταν $OK < MK_{(v-1)}$, ήτοι όταν τό όριακόν κόστος της νιοστής μονάδος είναι μικρότερον του μέσου κόστους των (v-1) μονάδων, τό γενικόν μέσον κόστος όλων των μονάδων (v) μειούται. Αντιθέτως όταν $OK_v > MK_{(v-1)}$, τό μέσον κόστος όλων των μονάδων (v)

(Συνέχεια σημ. σελ. 252) : αύξάνεται. Έκ τούτου συνάγεται ότι τό όριακόν κόστος ίσοῦται πρός τό μέσον όταν τό τελευταῖον λάβη τήν μικροτέραν του τιμήν.

Ἀπόδειξις.

Χρησιμοποιοῦμεν τόν ἐξῆς συμβολισμόν :

y = συνολικόν κόστος (ΣΚ)

x = Ποσότης παραγομένου προϊόντος (Π)

z = μέσον κόστος (ΜΚ)

Γνωρίζομεν ὅτι $\Sigma\text{Κ} = (\Pi)(\text{ΜΚ})$ ἢ $y = (x) \cdot (z) \dots (1)$

Ἐξ ἄλλου $\text{ΟΚ} = \frac{d(\Sigma\text{Κ})}{d(\Pi)}$ ἢ $\text{ΟΚ} = \frac{dy}{dx} \dots (2)$

Ἀντικαθιστῶντες εἰς τήν σχέσιν (2) τήν τιμήν τοῦ y ἐκ τῆς (1), λαμβάνομεν :

$$\text{ΟΚ} = \frac{d(xz)}{dx}$$

Χρησιμοποιοῦντες τόν κανόνα τῆς παραγωγῆσεως γινομένου

$$y = (x)(z) = uv \quad \left[\frac{dy}{dx} = v \frac{du}{dx} + u \frac{dv}{dx} \right]$$

$$x = u$$

$$z = v$$

λαμβάνομεν : $\text{ΟΚ} = (z)(1) + x \frac{dz}{dx} = z + x \frac{dz}{dx}$

Ὁ ὅρος $\frac{dz}{dx}$ εἶναι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης μέσου κόστους.

Οὕτω $\left[\begin{matrix} \text{Ὁριακόν} \\ \text{Κόστος} \end{matrix} \right] = \left[\begin{matrix} \text{Μέσον} \\ \text{Κόστος} \end{matrix} \right] + \left[\begin{matrix} \text{Προϊόν} \end{matrix} \right] \cdot \left[\begin{matrix} \text{Κλίσις Καμπύλης} \\ \text{Μέσου Κόστους} \end{matrix} \right]$

Τό προϊόν (x) εἶναι θετικός ἀριθμός (ἀρνητικόν ἐπίπεδον παραγωγῆς δέν ἔχει οἰκονομικήν ἔννοιαν). Ἄρα :

1) Ἄν $\frac{dz}{dx} < 0$, ἦτοι ἂν ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους ἔχη ἀρνητικήν κλίσιν (κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν συντεταγμένων), ὁ δεύτερος ὅρος $x \frac{dz}{dx}$ εἶναι ἀρνητικός καί ἐπομένως τό ΟΚ εἶναι μικρότερον τοῦ ΜΚ :

$$\text{ΟΚ} = \text{ΜΚ} - x \frac{dz}{dx}$$

$$\text{ἢ } \text{ΟΚ} < \text{ΜΚ}$$

2) Ἄν $\frac{dz}{dx} > 0$, ἦτοι ἂν ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους ἔχη θετικήν κλίσιν (ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιὰ), ὁ δεύτερος ὅρος $x \frac{dz}{dx}$ εἶναι θετικός, καί ἐπομένως τό όριακόν κόστος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ μέσου κόστους :

$$\text{ΟΚ} = \text{ΜΚ} + x \frac{dz}{dx}$$

$$\text{ΟΚ} > \text{ΜΚ}$$

ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΙ ΚΑΜΠΥΛΑΙ ΚΟΣΤΟΥΣ

Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἐλέχθη, μακροχρονίως ἡ ἐπιχειρήσεις δύναται νά μεταβάλῃ τούς σταθερούς της συντελεστάς οὕτως ὥστε τό μέγεθος τῆς παραγωγικῆς της δυναμικότητος νά προσαρμοσθῇ πρὸς τυχόν νέας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς. Βιδικώτερον ἡ ἐπιχειρήσεις δύναται νά αὐξήσῃ τόν κεφαλαιακόν της ἐξοπλισμόν διὰ τῆς διενεργείας ἐπενδύσεων, ἢ νά μειώσῃ τοῦτον δι' ἐκποιήσεως μηχανῶν ἢ μὴ ἀντικαταστάσεως τῶν πεπαλαιωμένων ἐγκαταστάσεων αὐτῆς.

Ἐκ τῶν μακροχρονίων καμπυλῶν κόστους ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ μακροχρόνιος καμπύλη τοῦ μέσου κόστους. Διὰ τήν κατασκευὴν ταύτης ἀπαιτεῖται ἡ γνώσις τῶν καμπυλῶν τοῦ μέσου σταθεροῦ καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους μακροχρονίως.

(Συνέχεια σημ. σελ. 253) :

3) Τέλος ἂν $\frac{dz}{dx} = 0$, ἥτοι ἂν ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους ἔχη κλίσην ἴσην πρὸς τό μηδέν, ὁ δεῦτερος ὅρος $x \frac{dz}{dx}$ ἰσοῦται πρὸς τό μηδέν, καί ἐπομένως τό ὀριακόν κόστος εἶναι ἴσον πρὸς τό μέσον κόστος :

$$OK = MK + x \frac{dz}{dx} = MK + 0$$

$$\text{ἢ } OK = MK,$$

εἶναι δέ ἡ τιμὴ αὕτη τοῦ MK ἡ ἐλαχίστη. Διότι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης τοῦ MK εἶναι ἴση πρὸς τό μηδέν ($\frac{dz}{dx} = 0$) καί ἐκ τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ καμπύλη αὕτη εἶναι κυρτή πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀξόνων (ἔχει σχῆμα υ). Οὕτω πληροῦνται αἱ δύο μαθηματικά συνθήκαι τοῦ **minimum** τῆς συναρτήσεως τοῦ MK : ($z = f(x)$)

α) ἡ πρώτη παράγωγος ἰσοῦται πρὸς τό μηδέν : $\frac{dz}{dx} = 0$

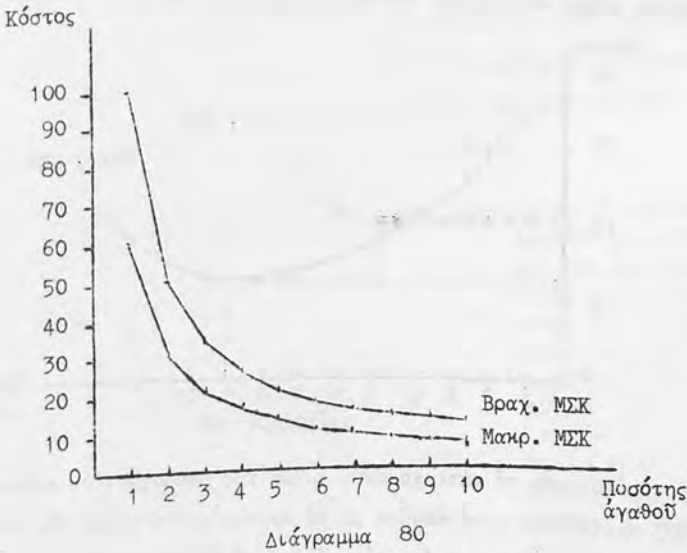
β) ἡ δευτέρα παράγωγος εἶναι θετική : $\frac{d^2z}{dx^2} > 0$.

Ἄρα ὅταν $OK = MK$, τό MK λαμβάνει τὴν **minimum** τιμὴν αὐτοῦ δ.ε.δ.

Πρώτον. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Σταθεροῦ Κόστους.

Μακροχρονίως τὰ συνολικά σταθερά ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως μειοῦνται. Διότι διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου παρέχεται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἡ εὐχέρεια μὴ ἀνανεώσεως ἐνοικιαστηρίων συμβολαίων ἢ συμβάσεων παροχῆς διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν κ.ο.κ.. Ἐν ἄλλοις λόγοις πολλαί δαπάναι, αἱ ὁποταί εἶναι σταθεραὶ βραχυχρονίως, μεταπίπτουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μεταβλητῶν δαπανῶν μακροχρονίως.

Κατὰ συνέπειαν ἡ καμπύλη τοῦ μέσου σταθεροῦ κόστους μακροχρονίως θὰ ἔχη μικροτέραν κλίσιν εἰς τὰ ἀρχικά ἐπίπεδα παραγωγῆς.^{1/}

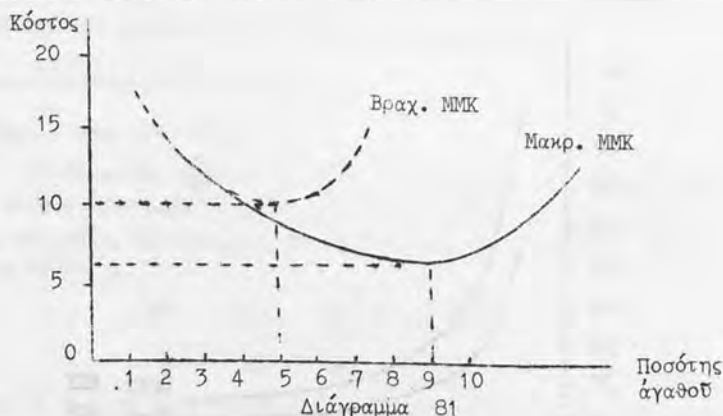
Ἐστω ὅτι βραχυχρονίως τὰ σταθερά ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι 100 ν.μ. ἐνῶ μακροχρονίως ταῦτα μειοῦνται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 50 ν.μ.. Ἐκ τοῦ διαγράμματος 80 εἶναι φανερόν ὅτι εἰς τὰ

1/ Βλέπε σελίς 233.

ἀρχικά επίπεδα παραγωγῆς ἢ κλίσεις τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου σταθεροῦ κόστους εἶναι μικρότερα τῆς κλίσεως τῆς βραχυχρονίου καμπύλης μέσου σταθεροῦ κόστους. Π.χ. ἡ κλίσις τῆς μακροχρονίου καμπύλης εἶναι 30/1 ἐνῶ ἡ κλίσις τῆς βραχυχρονίου καμπύλης εἶναι 50/1 μεταξύ τῶν ἐπιπέδων τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας μονάδος παραγωγῆς (εἶναι προφανές ὅτι $30/1 < 50/1$).

Δεύτερον. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Μεταβλητοῦ Κόστους.

Αὕτη ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον, ἀλλὰ εἶναι γενικῶς περισσότερον πεπλατυσμένη ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην μέσου μεταβλητοῦ κόστους (διάγραμμα 81).

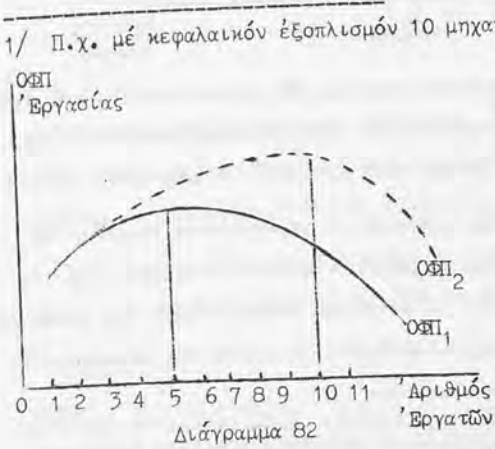
Ἀρχικῶς τὸ κατερχόμενον τμήμα τῆς μακροχρονίου καμπύλης ΜΜΚ ταυτίζεται κατὰ κανόνα μὲ τὸ κατερχόμενον τμήμα τῆς βραχυχρονίου καμπύλης. Διότι εἰς τὰ ἀρχικά επίπεδα παραγωγῆς ὑφίστατο καὶ πρὸ τῆς αὐξήσεως τοῦ κεφαλαικοῦ ἐξοπλισμοῦ ὑποαπασχόλησις τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Αὐξήσις τοῦ κεφαλαικοῦ ἐξοπλισμοῦ δὲν ἀναμένεται νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγικότητα τῶν πρώτων ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι ἐν πάσει περιπτώσει δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς διὰ τὴν ἀποδοτικὴν χρησιμοποίησιν ὄλων τῶν παλαιῶν μηχανῶν.

Ἡ μακροχρόνιος καμπύλη ἐξακολουθεῖ νὰ κατέρχεται καὶ εἰς

μεγαλύτερα επίπεδα παραγωγής (είς τὰ ὅποια ἡ βραχυχρόνιος καμπύλη ἀνήρκετο), οὕτω δὲ φθάνει εἰς χαμηλοτέρας τιμὰς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην. Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος 81 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ βραχυχρόνιος καμπύλη τοῦ ΜΜΚ φθάνει τὴν κατωτάτην της τιμὴν (τῶν 10 ν.μ.) εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 5 μονάδων ἀγαθοῦ, ἐνῶ ἡ μακροχρόνιος καμπύλη λαμβάνει τὴν κατωτάτην της τιμὴν (τῶν 6 ν.μ.) εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 9 μονάδων ἀγαθοῦ.

Τέλος καὶ ἡ μακροχρόνιος καμπύλη τοῦ ΜΜΚ ἀρχίζει νὰ ἀνέρχεται, λόγω ἐμφάνισως ἀρνητικῶν ἐσωτερικῶν οἰκονομικῶν ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως.

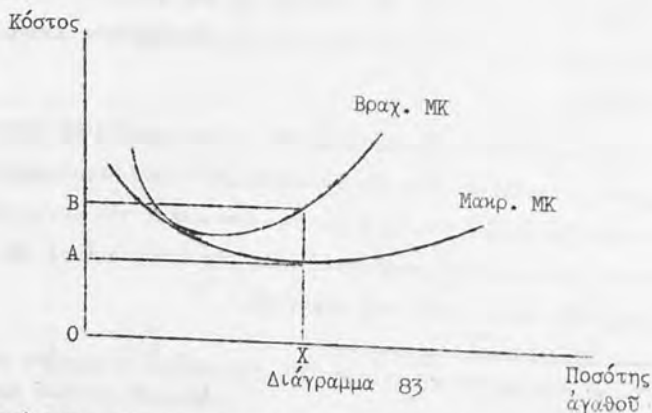
Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τῆς καμπύλης τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους μακροχρονίως ὀφείλεται εἰς τὴν ἀναπροσαρμογὴν τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ ὅποτος ἀναστέλλει τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου τῆς φθίνουσης παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας (καὶ τῶν λοιπῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς).^{1/}

ΟΦΠ₁ δεικνύει ὅτι ἡ φθίνουσα παραγωγικότης τῆς ἐργασίας ἀρχεται ἐκ τοῦ ἑνδέκατου ἐργάτου (τὸ ΟΦΠ₁ εἶναι μέγιστον εἰς τὸν δέκατον ἐργάτην). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι προφανές ὅτι ἡ αὐξησης τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀναστέλλει τὴν ἐμφάνισιν φθίνουσης παραγωγικότητος τῆς

Τρίτον. Μακροχρόνιος Καμπύλη Μέσου Κόστους.

Μετά τόν προσδιορισμόν τών μακροχρονίων καμπυλών τοῦ μέσου σταθεροῦ καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους εἴμεθα εἰς θέσιν νά κατασκευάσωμεν τήν μακροχρόνιον καμπύλην τοῦ γενικοῦ μέσου κόστους. Αὕτη ἔχει τό σχῆμα τοῦ γράμματος ὕψιλον (ν), ἀλλά εἶναι περισσότερο πεπλατυσμένη εἰς τά ἄκρα ἐν συγκρίσει πρός τήν βραχυχρόνιον καμπύλην ΜΚ.

Τό σχῆμα τῆς μακροχρονίου καμπύλης ΜΚ ἐρμηνεύεται ἐκ τοῦ σχήματος τών μακροχρονίων καμπυλών τοῦ μέσου σταθεροῦ καί τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους, τών ὁποίων αὕτη ἀποτελεῖ τό ἄθροισμα. Οὕτω :

Εἰς τά ἀρχικά ἐπίπεδα παραγωγῆς ἡ μακροχρόνιος καμπύλη τοῦ μέσου σταθεροῦ κόστους ἔχει μικροτέραν κλίσιν ἐν σχέσει πρός τήν βραχυχρόνιον, δεδομένου ὅτι τά συνολικά σταθερά ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως μειθύνται μακροχρονίως. Ἀφ' ἑτέρου ἡ κλίσις τῆς μακροχρονίου

(Συνέχεια ὑπόσημ. σελ. 257) : ἐργασίας. Κατά συνέπειαν ἡ αὔξησις τοῦ κόστους παραγωγῆς ἀναστέλλεται διά μεταγενέστερον ἐπίπεδον παραγωγῆς, δεδομένου ὅτι τό κόστος τοῦ προϊόντος εἶναι τό ἀντίστροφον τῆς παραγωγικότητος τών συντελεστῶν. Οὕτω ἡ μακροχρόνιος καμπύλη τοῦ μέσου μεταβλητοῦ κόστους καθίσταται περισσότερο πεπλατυσμένη ἐν συγκρίσει πρός τήν βραχυχρόνιον καμπύλην μέσου κόστους.

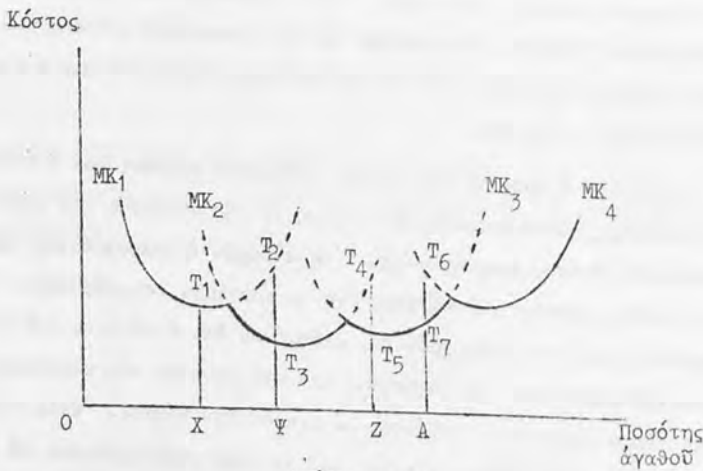
καμπύλης του μέσου μεταβλητού κόστους δέν μεταβάλλεται κατά κανόνα εἰς τὰ ἀρχικά ἐπίπεδα παραγωγῆς. Οὕτω ἡ καμπύλη του γενικοῦ ΜΚ μακροχρονίως (ἐπηρεαζομένη κυρίως ἐκ τῆς μικροτέρας κλίσεως του μέσου σταθεροῦ κόστους) ἔχει μικροτέραν (ἀρνητικὴν) κλίσιν εἰς τὰ πρῶτα ἐπίπεδα παραγωγῆς.

Ἐξ ἄλλου ἢ πρὸς τὰ ἄνω στροφή του μέσου κόστους καὶ ἡ ἀνοδικὴ ἐξέλιξις αὐτοῦ ἐπηρεάζεται κυρίως ἐκ τῆς αὐξήσεως του μέσου μεταβλητοῦ κόστους μακροχρονίως. Ὡς εἶδομεν ἡ μακροχρόνιος καμπύλη του μέσου μεταβλητοῦ κόστους ἔχει μικροτέραν θετικὴν κλίσιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον, δεδομένου ὅτι ἡ αὐξησης του κεφαλαιοκτοῦ ἐξοπλισμοῦ μακροχρονίως καθιστᾷ δυνατὴν τὴν παραγωγὴν μεγαλυτέρων ποσοτήτων προϊόντος μὲ μικρότερον κόστος. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ μακροχρόνιος καμπύλη του γενικοῦ μέσου κόστους θὰ ἔχη μικροτέραν θετικὴν κλίσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἐπίπεδα παραγωγῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην μέσου κόστους. Ἐκ του διαγράμματος Β3 παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μέσον κόστος παραγωγῆς του προϊόντος ΟΧ βραχυχρονίως εἶναι ΟΒ, ἐνῶ μακροχρονίως μειοῦται εἰς ΟΑ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι ἡ καμπύλη του γενικοῦ μέσου κόστους μακροχρονίως εἶναι περισσότερον πεπλατυσμένη εἰς τὰ ἄκρα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην μέσου κόστους.

Ἡ οἰκονομικὴ ἔννοια του σχήματος τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους καθίσταται σαφεστέρα ἐκ τῆς κάτωθι ἀναλύσεως.

Ἐστω ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἔχει τὴν βραχυχρόνιον καμπύλην μέσου κόστους $ΜΚ_1$ (διάγραμμα Β4) καὶ παράγει προϊόν ΟΧ μὲ τὸν καλλίτερον συνδυασμὸν τῶν σταθερῶν καὶ μεταβλητῶν συντελεστῶν, ἥτοι μὲ τὸ χαμηλότερον δυνατὸν μέσον κόστος T_1 . Ἄν ἐπέκτεινῃ τὴν παραγωγὴν της ἔστω εἰς τὸ ἐπίπεδον ΟΥ, τὸ μέσον κόστος αὐξάνεται (T_2), διότι ἡ ἐπιχείρησις βραχυχρονίως δέν δύναται νὰ αὐξήσῃ τὸν κεφα-

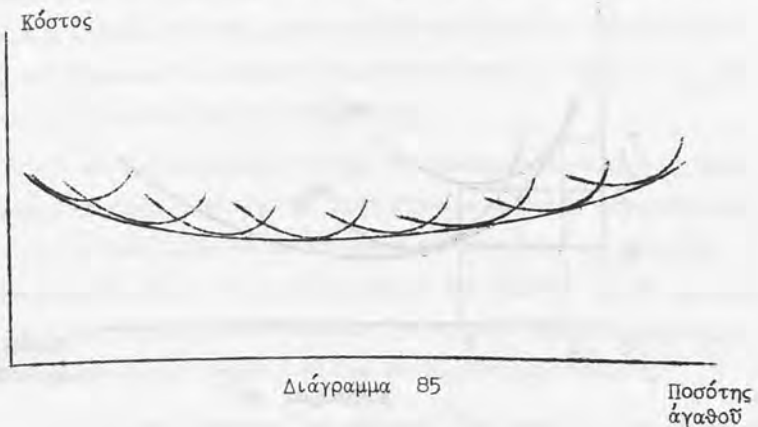
Διάγραμμα 84

λαιακόν τής έξοπλισμόν. Ούτω εἶναι ὑποχρεωμένη νά παράγη τό ὑψηλότερον επίπεδον προϊόντος μέ ἐγκαταστάσεις, αἱ ὅποται εἶναι σχεδιασμένα διὰ τήν παραγωγήν μικροτέρας ποσότητος προϊόντος, μέ συνέπειαν τήν ὑπεραπασχόλησιν τῶν ἐγκαταστάσεων καί αὔξησιν τοῦ κόστους παραγωγῆς. Μακροχρονίως ὅμως ἡ ἐπιχείρησις προβαίνει εἰς ἐπενδύσεις καί ἀποκτᾷ μηχανικάς ἐγκαταστάσεις προσηρμοσμένας πρὸς τό ὑψηλότερον επίπεδον παραγωγῆς ΟΨ. Διὰ τῆς αὔξήσεως τοῦ κεφαλαιακοῦ έξοπλισμοῦ προκύπτει νέα βραχυχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους, ἡ MK_2 , ἡ ὁποία δεικνύει ὅτι τό προϊόν ΟΨ παράγεται μέ μικρότερον κόστος T_3 . "Αν ἡ ἐπιχείρησις ἐπεκτείνει περαιτέρω τήν παραγωγήν τῆς εἰς τό επίπεδον ΟΖ, τό μέσον κόστος αὐτῆς ἀνέρχεται καί πάλιν (T_4), διότι αἱ ἐγκαταστάσεις αὐτῆς, σχεδιασμένα διὰ χαμηλότερον επίπεδον προϊόντος, ὑπεραπασχολοῦνται. Ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ μέσου κόστους ὠθεῖ τήν ἐπιχείρησιν εἰς νέας ἐπενδύσεις. Μετά τήν ἀναπροσαρμογήν τοῦ κεφαλαιακοῦ έξοπλισμοῦ προκύπτει νέα βραχυχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους, ἡ MK_3 , ἐκ τῆς ὁποίας εἶναι φανερόν ὅτι τό προϊόν ΟΖ παράγεται μέ μικρότερον κόστος (T_5).

Έκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι ἡ καμπύλη τοῦ μέσου κόστους μακροχρονίως διαμορφοῦται ἐκ τῶν τμημάτων τῶν βραχυχρονί-ων καμπυλῶν τὰ ὅποια κείνται κάτωθεν τῆς τομῆς αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος 84 ἡ μακροχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους εἶναι ἡ δεικνυομένη διὰ τῆς συνεχοῦς (ἐντόνως σχεδιασμένης) γραμμῆς.

Ἡ μακροχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους δέν δύναται νά περιλαμ-βάνη σημεῖα κείμενα ἄνωθεν τῆς τομῆς τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν, διότι ταῦτα εἶναι οἰκονομικῶς μὴ ἀποδοτικά, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δεικνύουν ὑψηλότερον μέσον κόστος διὰ τὴν παραγωγὴν δοθέντος ἐπιπέδου προϊόντος. Π.χ. τὸ σημεῖον T_6 τῆς βραχυχρονίου MK_4 δέν δύναται νά ἀνήκη εἰς τὴν μακροχρόνιον καμπύλην μέσου κόστους, διότι τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς QA δύναται νά παραχθῆ μέ μικρότερον κόστος T_7 μακροχρονίως.

"Ἄν θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἐπεκτείνει συνεχῶς τὸ προί-δον αὐτῆς, ἀναπροσαρμόζουσα ἐκ παραλλήλου τὸν κεφαλαιακὸν τῆς ἐξο-πλισμὸν, θά προκύψουν ἄπειροι βραχυχρόνιοι καμπύλαι μέσου κόστους, οὕτω δέ ἡ μακροχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους καθίσταται συνεχῆς ὁμαλῆ καμπύλη (διάγραμμα 85). Ἡ μακροχρόνιος αὕτη καμπύλη μέσου κόστους καλεῖται καμπύλη-περίβλημα (envelope curve) διότι

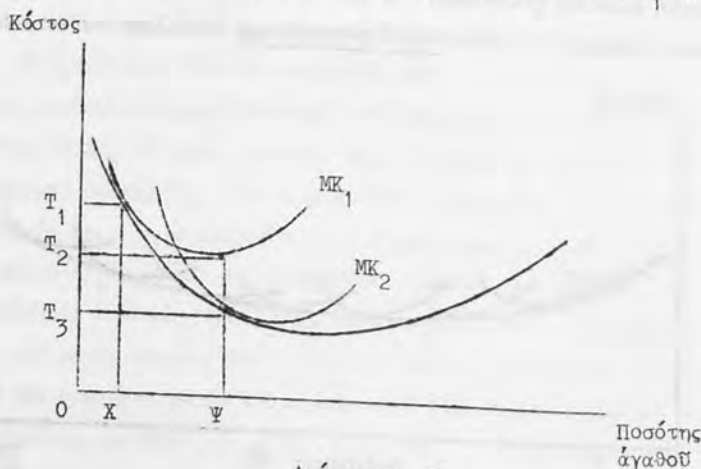
περιβάλλει τὰς βραχυχρονίους καμπύλας μέσου κόστους.

Ἐπί τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς.

Α. Ἐκαστον σημεῖον τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους ἀνήκει ταύτοχρόνως εἰς μίαν βραχυχρόνιον καμπύλην, ἡ ὁποία εἶναι ἐφαπτομένη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μέ τὴν μακροχρόνιον καμπύλην.

Τοῦτο δέν σημαίνει βεβαίως ὅτι αἱ βραχυχρόνιοι καμπύλαι ἐφάπτονται εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον αὐτῶν μέ τὴν μακροχρόνιον καμπύλην. Οὕτω :

α) Εἰς τὸ κατερχόμενον τμήμα τῆς μακροχρονίου καμπύλης τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν μετ' αὐτῆς κεῖται εἰς τὸ κατερχόμενον ὡσαύτως τμήμα τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν: εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς αἱ δύο καμπύλαι, μακροχρόνιος καὶ βραχυχρόνιος, ἔχουν τὴν αὐτὴν κλίσιν. Οὕτω ἂν ἡ μακροχρόνιος εἶναι κατερχομένη, καὶ ἡ βραχυχρόνιος ὡσαύτως θὰ κατέρχεται. Γεννᾶται οὕτω θέμα πῶς δικαιολογεῖται τοῦτο οἰκονομικῶς. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀσύμφορον διὰ τὴν ἐπιχείρησιν νὰ παράγῃ προϊόν ΟΧ μέ κόστος T_1 καὶ

Διάγραμμα 86

νά ἔχη ὑποαπασχόλησιν τοῦ μηχανικοῦ τῆς ἐξοπλισμοῦ, δεδομένου ὅτι ἐπέκτασις τοῦ προϊόντος τῆς εἰς τό ἐπίπεδον $O\Psi$ ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τοῦ μέσου κόστους (Π_2). Ἐν τούτοις, ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἀποφασίση νά ἐπεκτείνῃ τήν παραγωγήν τῆς, ἔχει συμφέρον νά αὐξήσῃ τόν κεφαλαιακόν τῆς ἐξοπλισμόν, παρά τό γεγονός ὅτι ἔχει ἤδη ἀχρησιμοποίητον παραγωγικόν δυναμικόν (*excess capacity*), διότι οὕτω θά παράγῃ τό προϊόν $O\Psi$ μέ ἔτι χαμηλότερον κόστος (Π_3), ἐπί τῆς νέας βραχυχρονίου καμπύλης MK_2 . Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ὁ ἄριστος τεχνικός συνδυασμός τῶν συντελεστῶν (ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνεται εἰς τό κατώτατον σημεῖον τῆς βραχυχρονίου καμπύλης) δέν εἶναι κατ' ἀνάγκην καί ὁ οἰκονομικῶς περισσότερον ἀποδοτικός συνδυασμός διά τήν ἐπιχείρησιν (τό τεχνικῶς *optimum* σημεῖον δέν συμπίπτει κατ' ἀνάγκην μέ τό οἰκονομικῶς *optimum* σημεῖον). "Ἄν μεγαλύτεραι μηχανικαί ἐγκαταστάσεις ὀδηγοῦν εἰς μείωσιν τοῦ μέσου κόστους παραγωγῆς, συμφέρει εἰς τήν ἐπιχείρησιν ἡ κατασκευή των, ἔστω καί ἂν αὐταί δέν ἀπασχολοῦνται πλήρως: ἀρκεῖ ἡ μείωσις τοῦ μέσου κόστους νά ἐξουδετερώνη (ὑπερκαλύπτῃ) τήν σπατάλην, ἡ ὁποία προκύπτει ἐκ τῆς ὑποαπασχολήσεως τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι εἰς ὅλον τό κατερχόμενον τμήμα τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους ὑφίσταται ὠρισμένη ἀχρησιμοποίητος παραγωγική δυναμικότης (ἥτοι ὑποαπασχόλησις τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως), ἡ ὁποία εἶναι οἰκονομικῶς δικαιολογημένη (συμφέρουσα).

β) Εἰς τό ἀνερχόμενον τμήμα τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους τό σημεῖον ἐπαφῆς τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν μετ' αὐτῆς κεῖται εἰς τό ἀνερχόμενον ὡσαύτως τμήμα τῶν βραχυχρονίων καμπυλῶν. Δεδομένου ὅτι εἰς τό σημεῖον ἐπαφῆς αἱ δύο καμπύλαι ἔχουν τήν αὐτήν κλίσιν, ἂν ἡ μακροχρόνιος καμπύλη ἔχῃ θετικὴν κλίσιν (ἀνέρχεται), καί ἡ βραχυχρόνιος καμπύλη θά ἔχῃ ὡσαύτως θετικὴν κλίσιν.

γ) Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι προφανές ὅτι μόνον εἰς τό κατώτατον

σημεῖον αὐτῆς ἢ μακροχρόνιος καμπύλη μέσου κόστους εἶναι ἐφαπτομένη μέ τὸ κατώτατον σημεῖον τῆς ἀντιστοίχου βραχυχρονίου καμπύλης.

Β. Ἡ μακροχρόνιος καμπύλη τοῦ μέσου κόστους εἶναι ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξύ τεχνικῶς πραγματοποιησίμων ἐπιπέδων κόστους καὶ μὴ πραγματοποιησίμων τοιούτων.

Πᾶν σημεῖον κείμενον κάτω τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους δεικνύει μὲν μικρότερον κατὰ μονάδα κόστος διὰ τὸ ἀντίστοιχον ἐπίπεδον παραγωγῆς, ἀλλὰ τὸ χαμηλότερον τοῦτο κόστος δὲν εἶναι δυνατόν νά πραγματοποιηθῇ ὑπὸ τὰς κρατούσας συνθήκας τῆς τεχνικῆς.

Ἐξ ἄλλου πᾶν σημεῖον εὐρισκόμενον ἄνω τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους δεικνύει ἐπίπεδον κόστους τὸ ὅποτον δύναται μὲν νά πραγματοποιηθῇ, ἀλλὰ δὲν εἶναι οἰκονομικῶς ἀποδοτικόν.^{1/}

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι οἰκονομικῶς ἀποδοτικὰ ἐπίπεδα κόστους εἶναι μόνον τὰ προσδιοριζόμενα ὑπὸ σημείων ἐπὶ τῆς μακροχρονίου καμπύλης μέσου κόστους.

*
* *
*

Μολονότι εἰς τὴν ἐπιλεγέσσαν μέθοδον προσδιορισμοῦ τοῦ ἐπιπέδου ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως χρησιμοποιοῦνται μόνον αἱ καμπύλαι τοῦ ὀριακοῦ κόστους καὶ ὀριακοῦ ἐσόδου, ἡ προηγηθεῖσα ἀνάλυσις ὅλων τῶν κατηγοριῶν τῶν καμπύλων κόστους καὶ ἐσόδων ἐκρίθη ἀπαραίτητος. Διότι ἡ θεωρητικὴ ἀνάλυσις τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων βασιίζεται ἄλλοτε μὲν ἐπὶ τῶν ὀριακῶν καμπυλῶν ἄλλοτε δὲ ἐπὶ

1/ Βλέπε σελίς 261.

των συνολικῶν ἢ τῶν μέσων καμπυλῶν κόστους καὶ ἐσόδων.^{1/} Ἡ ἐπιλογή τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μορφῆς καμπυλῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιδιωκομένου ἐκάστοτε σκοποῦ τῆς ἀναλύσεως. Καθίσταται ἐπομένως ἀπαράιτος ἡ γνῶσις τῶν σχέσεων τῶν συνδεουσῶν τὰς διαφόρους καμπύλας, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν διαφόρων μεθόδων ἀναλύσεως.

1/ Οὕτω τὸ ἐπίπεδον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως δύναται νὰ προσδιορισθῇ καὶ ἐκ τῶν καμπυλῶν τοῦ συνολικοῦ κόστους καὶ τῶν συνολικῶν ἐσόδων. Εἰς τὸ διάγραμμα 87 ἡ μὲν καμπύλη ΣΚ δεικνύει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συνολικοῦ κόστους, ἡ δὲ καμπύλη ΣΕ ἀπεικονίζει τὴν ἐξέλιξιν τῶν συνολικῶν ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰ διάφορα ἐπίπεδα παραγωγῆς. Εἶναι προφανές ὅτι τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον παραγωγῆς προσδιορίζεται ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ συνολικῶν ἐσόδων καὶ συνολικῶν ἐξόδων, ἢτοι ἐκ τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν δύο καμπυλῶν. Π.χ. εἰς τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς ΟΧ ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ κέρδος ἴσον πρὸς ΕΚ, διότι τὸ κόστος παραγωγῆς εἶναι ΟΚ ἐνῶ τὰ εἰσπραττόμενα ἔσοδα εἶναι ΟΕ (ἄρα τὸ κέρδος = ΟΕ - ΟΚ = ΕΚ). Τὸ ἐπίπεδον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢτοι τὸ ἐπίπεδον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ τὸ μέγιστον κέρδος, εἶναι ἐκεῖνον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο καμπυλῶν ΣΚ καὶ ΣΕ εἶναι ἡ μέγιστη. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν αἱ δύο καμπύλαι ἔχουν τὴν αὐτὴν κλίσιν, ἢτοι ὅταν αἱ ἐφαπτόμεναι τῶν καμπυλῶν κόστους καὶ ἐσόδων καταστῶν πα ἄλληλοι. Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο εἰς τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα εἶναι τὸ ΟΨ, ἡ ἀπόστασις αβ μεταξὺ τῶν δύο καμπυλῶν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο εἶναι ἡ μέγιστη δυνατή.

Ἄλλὰ ἡ κλίσις τῆς καμπύλης τῶν συνολικῶν ἐσόδων $d(\Sigma E)/d\Pi$ εἶναι τὸ ὄριακὸν ἔσοδον καὶ ἡ κλίσις τῆς καμπύλης τοῦ συνολικοῦ κόστους $d(\Sigma K)/d\Pi$ εἶναι τὸ ὄριακὸν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως. Δεδομένου δὲ ὅτι εἰς τὸ ἐπίπεδον προϊόντος ΟΨ αἱ κλίσεις τῶν δύο καμπυλῶν εἶναι ἴσαι, ἔπεται ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τὸ ΟΚ=ΟΕ. Οὕτω ἀποδεικνύεται ὅτι εἴτε χρησιμοποιήσωμεν τὰς συνολικὰς καμπύλας κόστους καὶ ἐσόδων, εἴτε τὰς ὄριακὰς τοιαύτας, καταλήγομεν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ - ΜΕΣΟΝ ΕΣΟΔΟΝ - ΟΡΙΑΚΟΝ ΕΣΟΔΟΝ

Ἐλέχθη ὅτι τό ἐπίπεδον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως προσδιορίζεται ὑπό τοῦ σημείου τομῆς τῶν καμπυλῶν ὀριακοῦ κόστους καί ὀριακοῦ ἐσόδου. Οὕτω ἐκτός ἀπό τās καμπύλας κόστους, τās ὁποίας ἐξετάσαμεν εἰς τās προηγουμένας παραγράφους, ἀπαιτεῖται ὁ προσδιορισμός τῶν καμπυλῶν ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως, μέ τās ὁποίας ἀσχολούμεθα κατωτέρω.

Διακρίνομεν τρεῖς ἐννοίας ἐσόδων: τά συνολικά ἔσοδα, τό μέσον ἔσοδον καί τό ὀριακόν ἔσοδον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Συνολικά ἔσοδα (ΣΕ) εἶναι τό σύνολον τῶν εἰσπράξεων τās ὁποίας πραγματοποιεῖ ἡ ἐπιχείρησις ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ παραγομένου ὑπ' αὐτῆς προϊόντος. Ἦτοι :

$$\Sigma \text{Ε} = (\Pi) \cdot (\text{T})$$

Ἔνθα: ΣΕ = συνολικά ἔσοδα

Π = πωλυμένη ποσότης ἀγαθοῦ

T = τιμή πωλήσεως

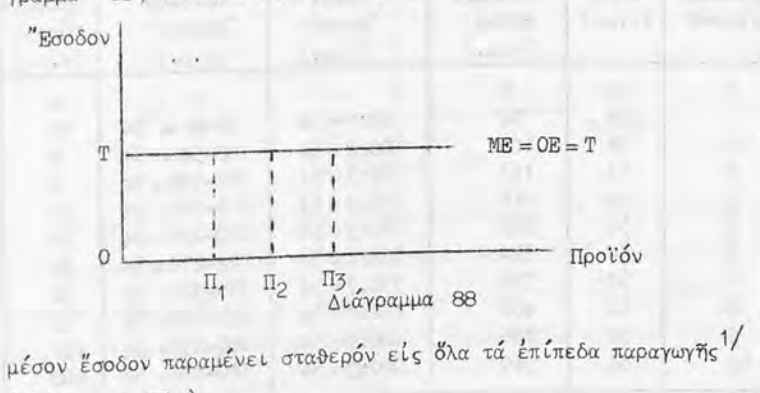
Ἐπί συνθήκας πλήρους ἀνταγωνισμοῦ, ἡ τιμή εἰς τήν ἀγοράν εἶναι δεδομένη διὰ τήν ἐπιχείρησιν, εἰς ταύτην δέ ἡ ἐπιχείρησις δύναται νά πωλήσῃ ὅσηνδήποτε ποσότητα παράγει. Συνεπῶς τά συνολικά ἔσοδα μεταβάλλονται ἀναλόγως πρός τήν μεταβολήν τῆς πωλυμένης ποσότητος.

Μέσον ἔσοδον (ΜΕ) εἶναι ἡ μέση εἴσπραξις κατά μονάδα πωλυμένου προϊόντος. Οὕτω τό μέσον ἔσοδον εἶναι τό πηλίκον τῆς διαιρέσεως τῶν συνολικῶν ἐσόδων διὰ τῆς πωλυμένης ποσότητος ἀγαθοῦ.

Ἦτοι
$$\text{ΜΕ} = \frac{\Sigma \text{Ε}}{\Pi}$$

Ἐκ τοῦ τύπου τῶν συνολικῶν ἐσόδων, λύοντες ὡς πρός τήν τιμήν T, λαμβάνομεν
$$\text{T} = \frac{\Sigma \text{Ε}}{\Pi}$$

Έκ τῶν ἀνωτέρων συνάγεται ὅτι τὸ μέσον ἔσοδον εἶναι ἴσον πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ καμπύλη τοῦ μέσου ἔσοδου ἐμφανίζεται ὡς εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποσοτήτων (διάγραμμα 88) ἕκαστον σημεῖον τῆς καμπύλης ταύτης δεικνύει ὅτι τὸ

Διάγραμμα 88

μέσον ἔσοδον παραμένει σταθερὸν εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα παραγωγῆς^{1/} (διάγραμμα 88).

Ὁριακὸν ἔσοδον (OE) εἶναι ἡ μεταβολὴ τῶν συνολικῶν ἔσοδων ἢ προκαλουμένη ἐκ τῆς πωλήσεως μιᾶς προσθέτου μονάδος προϊόντος. Δεδομένου ὅτι ἐκ τῆς πωλήσεως μιᾶς μονάδος προϊόντος ἡ ἐπιχειρήσις εἰσπράττει τὴν τιμὴν αὐτοῦ, τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τῆς ἐπιχειρήσεως ἰσοῦται πρὸς τὴν ἐκάστοτε τιμὴν τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἰσχύει ἡ κάτωθι σχέση :

$$OE = ME = T$$

$$\text{Ὁριακὸν ἔσοδον} = \text{Μέσον ἔσοδον} = \text{Τιμὴ ἀγαθοῦ}$$

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ὑπὸ καθεστῶς πλήρους ἀνταγωνισμοῦ ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου θά ταυτίζεται μέ τὴν καμπύλην τοῦ μέσου ἔσοδου. Ἦτοι ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ εὐθεῖα γραμμὴ τοῦ διαγράμματος 88.

1/ Γίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ ἐπίπεδα παραγωγῆς εἶναι καὶ ἐπίπεδα πωλήσεως, ἢτοι ἡ παραγομένη ποσότης προϊόντος πωλεῖται καθ' ὅλοκληρίαν ἐντός τῆς ἀγορᾶς.

Πρός άποσαφήνισιν τών άνωτέρω έννοιών τών έσόδων έστω τό κάτωθι άριθμητικόν παράδειγμα.

ΠΙΝΑΞ 16

Μονάδες άγαθοϋ	Τιμή (ν.μ.)	ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ (ν.μ.)	Μέσον "Εσοδον (ν.μ.)	Όριακόν "Εσοδον (ν.μ.)	Όριακόν Κόστος (ν.μ.)
0	54	0	-	-	-
1	54	54	54:1 = 54	54-0 = 54	20
2	54	108	108:2 = 54	108-54 = 54	8
3	54	162	162:3 = 54	162-108 = 54	2
4	54	216	216:4 = 54	216-162 = 54	18
5	54	270	270:5 = 54	270-216 = 54	27
6	54	324	324:6 = 54	324-270 = 54	34
7	54	378	378:7 = 54	378-324 = 54	54
8	54	432	432:8 = 54	432-378 = 54	72
9	54	486	486:9 = 54	486-432 = 54	102
10	54	540	540:10 = 54	540-486 = 54	108

Έκ τοϋ πίνακος 16 προκύπτει καί πάλιν ή ίσότης όριακοϋ έσόδου, μέσου έσόδου καί τιμής :

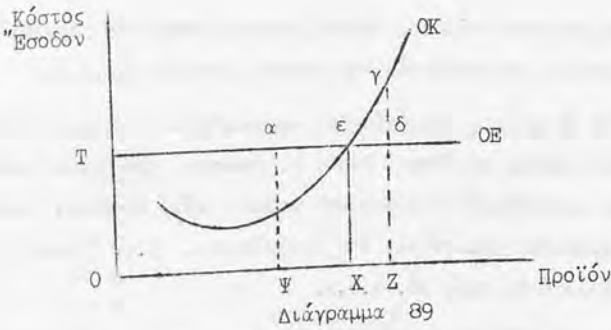
$$OE = ME = T = 54 \text{ ν.μ.}$$

* *
*

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

Μετά τόν προσδιορισμόν τών καμπυλών τοϋ όριακοϋ έσόδου καί τοϋ όριακοϋ κόστους είμεθα πλέον είς θέσιν νά προσδιορίσωμεν τό έπίπεδον ίσορροπίας τής έπιχειρήσεως υπό καθεστώς πλήρους άνταγωνισμού.

Δοθέντων τών στοιχείων τοϋ όριακοϋ έσόδου καί όριακοϋ κόστους κατασκευάζομεν τās άντιστοιχούς καμπύλας επί τοϋ αύτοϋ διαγράμματος. Αί καμπύλαι αύται τέμνονται είς τό σημεϊον ε. Βίς τό σημεϊον τοϋτο είναι προφανές διτι τό όριακόν κόστος τής έπιχειρήσεως είναι ίσον πρός τό όριακόν έσοδον αύτης (OK = OE).

Θά ἀποδείξωμεν ὅτι τὸ ἐπίπεδον προϊόντος, τὸ ὁποῖον προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ σημείου τομῆς τῶν καμπυλῶν ὀριακοῦ κόστους καὶ ὀριακοῦ ἐσόδου, εἶναι τὸ ἐπίπεδον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτοι τὸ ἐπίπεδον προϊόντος τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὸ μέγιστον δυνατὸν κέρδος.^{1/}

Εἰς τὸ διάγραμμα 89 τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς εἰς τὸ ὅποιον ἡ ἐπιχείρησις μεγιστοποιεῖ τὸ κέρδος αὐτῆς εἶναι OX μονάδες ἀγαθοῦ. Εἰς πᾶν ἄλλον (μικρότερον ἢ μεγαλύτερον) ἐπίπεδον παραγωγῆς τὸ συνολικὸν κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι μικρότερον. Τοῦτο διότι:

1) Εἰς πᾶν ἐπίπεδον παραγωγῆς μικρότερον τοῦ OX, τὸ κόστος ἐκάστης μονάδος ἀγαθοῦ εἶναι μικρότερον τοῦ ἐσόδου τὸ ὅποιον πραγματοποιεῖ ἡ ἐπιχείρησις ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς μονάδος ταύτης (ἥτοι $OK < OE$). Π.χ. εἰς τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς OΨ, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὀριακὸν κόστος τῆς μονάδος Ψ εἶναι Ψβ ἐνῶ τὸ ὀριακὸν ἔσοδον εἶναι Ψα. Ἐπομένως ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ ἐκ τῆς ὀριακῆς μονάδος κέρδος ἴσον πρὸς αβ. Τοῦτο δὲ συμβαίνει δι' ὅλας τὰς μονάδας παραγωγῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς μονάδος X. Ἄρα εἰς πᾶν ἐπίπεδον παραγωγῆς μικρότερον τοῦ OX ἡ ἐπιχείρησις δέν ἔχει

1/ Δοθείσης τῆς τεχνικῆς καὶ τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

έπιτύχει τό μέγιστον κέρδος, έφόσον, έπεκτείνουσα τήν παραγωγήν της, προσαυξάνει τό συνολικόν της κέρδος (κατά αβ κ.ο.κ.).

2) Έξ άλλου είς πᾶν επίπεδον παραγωγῆς μεγαλύτερον τοῦ ΟΧ, τό συνολικόν κέρδος μειούται, διότι δι'έκάστην πρόσθετον μονάδα τό ΟΚ είναι μεγαλύτερον τοῦ όριακοῦ έσοδου, οὔτω δέ έκάστη πρόσθετος μονάς προκαλεῖ ζημίαν είς τήν έπιχείρησιν. Π.χ. ή μονάς Ζ έπιφέρει ζημίαν ἴσην πρός γδ, κ.ο.κ.

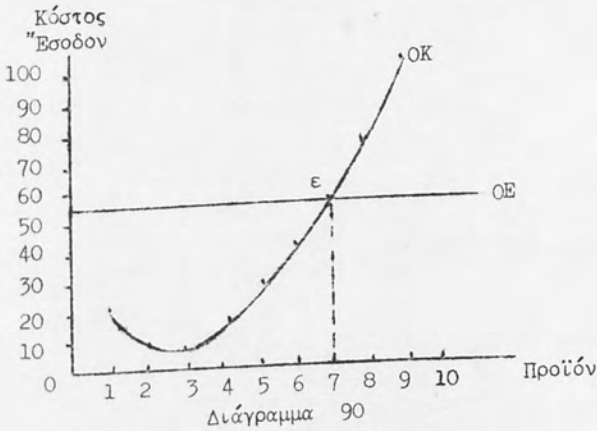
Έκ τῶν άνωτέρω συνάγεται ότι τό μέγιστον κέρδος έπιτυγχάνεται είς τό επίπεδον παραγωγῆς ΟΧ, είς τό όποιον τό όριακόν κόστος ίσούται πρός τό όριακόν έσοδον ($OK = OE$):

— "Αν $OK < OE$, ή έπιχείρησις δέν εύρίσκεται είς κατάστασιν ίσορροπίας. Θά προβή είς έπέκτασιν τῆς παραγωγῆς αὐτῆς, διότι οὔτω έπιτυγχάνει μεγαλύτερον συνολικόν κέρδος.

— "Αν $OK > OE$, καί πάλιν ή έπιχείρησις δέν εύρίσκεται είς κατάστασιν ίσορροπίας. Είς τήν περίπτωση ταύτην ή έπιχείρησις θά προβή είς μείωσιν τῆς παραγωγῆς, διότι οὔτω άποφεύγει τήν πραγματοποιήσιν ζημίας (έπομένως προσαυξάνει τό συνολικόν της κέρδος).

— Μόνον όταν $OK = OE$, ή έπιχείρησις εύρίσκεται είς κατάστασιν ίσορροπίας, διότι παράγει τό επίπεδον προϊόντος, τό όποιον τῆς έξασφαλίζει τό μέγιστον δυνατόν κέρδος. 'Απομάκρυνσις τῆς έπιχειρήσεως έν τοῦ επίπεδου τούτου προκαλεῖ μείωσιν τοῦ συνολικοῦ κέρδους αὐτῆς, καί οὔτω τίθενται είς κίνησιν δυνάμεις, αἱ όποιαί τείνουν νά έπαναφέρουν τήν έπιχείρησιν είς τό επίπεδον ίσορροπίας.

Είς τό άριθμητικόν παράδειγμα τοῦ πίνακος 16 τό επίπεδον ίσορροπίας τῆς έπιχειρήσεως είναι τό επίπεδον παραγωγῆς 7 μονάδων προϊόντος.

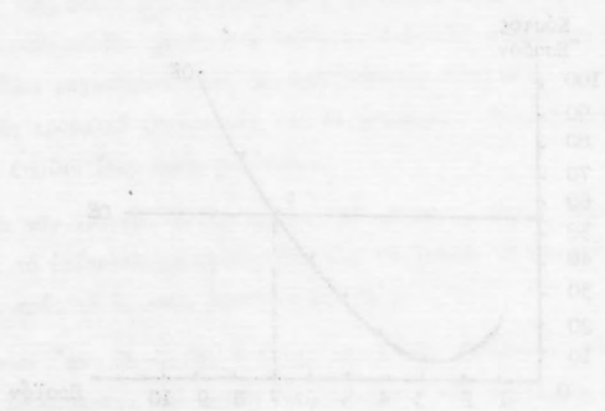

Ἡ ἐπιχείρησις παράγουσα ἑπτὰ μονάδας προϊόντος μεγιστοποιεῖ τὸ κέρδος αὐτῆς, διότι εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἑπτὰ μονάδων τὸ ὀριακὸν τῆς κόστος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ὀριακὸν τῆς ἔσοδον. Ἐκ τοῦ πίνακος 16 καὶ τοῦ διαγράμματος 90 παρατηροῦμεν ὅτι :

$$OK = 7\text{ης μονάδος} = 54 \text{ ν.μ.}$$

$$OE = 7\text{ης μονάδος} = 54 \text{ ν.μ.}$$

$$\text{ἦτοι } OK \text{ 7ης μονάδος} = OE \text{ 7ης μονάδος} = 54 \text{ ν.μ.}$$

The following table shows the values of the function $f(x)$ for various values of x .

x	$f(x)$
0	100
1	80
2	50
3	25
4	15
5	15
6	25
7	40
8	60

It is observed that the function $f(x)$ is symmetric about the vertical line $x = 5$. The minimum value of the function is 15, which occurs at $x = 5$.

The following table shows the values of the function $f(x)$ for various values of x .

x	$f(x)$
0	100
1	80
2	50
3	25
4	15
5	15
6	25
7	40
8	60

It is observed that the function $f(x)$ is symmetric about the vertical line $x = 5$. The minimum value of the function is 15, which occurs at $x = 5$.

Θ Ε Ω Ρ Η Τ Ι Κ Η Ο Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Κ Η

Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

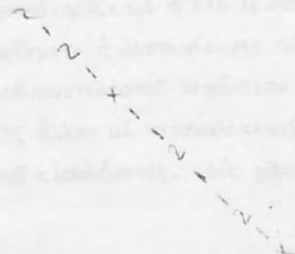
Θ Ε Ω Ρ Ι Α Δ Ι Α Ν Ο Μ Η Σ

(Θ Ε Ω Ρ Ι Α Τ Η Σ Ο Ρ Ι Α Κ Η Σ Π Α Ρ Α Γ Ω Γ Ι Κ Ο Τ Η Τ Ο Σ Τ Ω Ν Σ Υ Ν Τ Ε Λ Ε Σ Τ Ω Ν)

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ Κ Α Τ Α Τ Α Σ Π Α Ρ Α Δ Ο Σ Ε Ι Σ '

Α. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ-ΚΟΚΚΟΒΑ

ΑΘΗΝΑΙ 1967

RESEARCH CENTER

1968

RESEARCH CENTER

(RESEARCH CENTER FOR THE STUDY OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES)

RESEARCH CENTER FOR THE HISTORY OF THE UNITED STATES

RESEARCH CENTER FOR THE HISTORY OF THE UNITED STATES

1968

ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
(THEORY OF DISTRIBUTION)

Ἐντικείμενον τῆς θεωρίας τῆς διανομῆς εἶναι ἡ μελέτη τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἐθνικὸν προϊόν διανέμεται εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, οἱ ὅποιοι συναργάσθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν του.

Ἡ διερεύνησις τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων αὐτῆς παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλὰς πλευρᾶς.

1) Διὰ λόγους κοινωνικοῦς. Τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τοῦ συνολικοῦ ὕψους τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὅσον καὶ ἐκ τῆς διανομῆς αὐτοῦ. Χῶραι μὲ τὸ αὐτὸ συνολικὸν εἰσόδημα θὰ ἔχουν διάφορον βιοτικὸν ἐπίπεδον, ἂν ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος εἰς ταύτας εἶναι διάφορος. Ἐάν ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος εἰς μίαν χώραν Α παρουσιάζῃ μεγάλην ἀνισότητά, τὸ μέσον βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων τῆς θὰ εἶναι κατὰ κανόνα κατώτερον ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλην χώραν Β μὲ τὸ αὐτὸ συνολικὸν εἰσόδημα, κατανεμημένον ὁμοιόμορφως εἰς τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.

2) Διὰ λόγους δημοσιονομικοῦς. Ἡ γνῶσις τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἀσκήσεως ὀρθολογικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Οἱ φόροι ἐπιβάλλονται κατὰ κανόνα διὰ λόγους ταμειυτικοῦς. Ἐάν ἡ κατανομή παρουσιάζῃ μεγάλην ἀνισότητα, ἡ φορολογία θὰ εἶναι δικαιότερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα ἂν οἱ φορολογικοὶ συντελεσταὶ εἶναι ἐντόνως προοδευτικοί. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ θὰ εἶναι διάφορος ἂν τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ εἰσοδήματος περιέρχεται εἰς τὸν συντελεστὴν ἐργασία ἢ εἰς τὸν συντελεστὴν ἔδαφος, κ.ο.κ..

3) Διὰ λόγους ἀσκήσεως οἰκονομικῆς πολιτικῆς γενικώτερον. Ἡ διανομή τοῦ εἰσοδήματος εἶναι εἷς ἐκ τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Κατὰ συνέπειαν ἐκ τῆς διανομῆς ἐξαρτῶνται τὰ βασικὰ οἰκονομικὰ μεγέθη τῆς καταναλώσεως καὶ ἀποταμιεύσεως, ἐκ τῶν ὁποίων προσδιορίζεται ἡ ὅλη λειτουργία καὶ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας. Ἐπί παραδείγματι ἡ ἀποταμίευσις θὰ εἶναι κατὰ κανόνα μεγαλυτέρα ἂν τὸ μερίδιον τοῦ συντελεστοῦ κεφάλαιον εἰς τὸ συνολικὸν ἐθνικὸν προϊόν εἶναι ὑψηλόν. Ἐξ ἄλλου αἱ καταναλωτικαὶ συνήθειαι θὰ διαφέρουν ἀναλόγως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Δύο χῶραι μὲ τὸ αὐτὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα θὰ

Έχουν διάφορον ζήτησιν προϊόντων ανάλογως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Οὕτω ἂν ὀλίγα ἄτομα κατέχουν τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τῆς χώρας ἔχουν χαμηλὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, εἶναι προφανές ὅτι εἰς τὴν χώραν ταύτην τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζητήσεως θά εἶναι ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης (τρόφιμα, ἐνδύματα κλπ.). Ἐνῶ εἰς μίαν χώραν μέ τὸ αὐτὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα καὶ μέ ὁμοιομορφότεραν κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἢ ζητήσις θά περιλαμβάνη τὸσον ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης ὅσον καὶ ἀγαθὰ πολυτελείας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερά ἡ σημασία τῆς θεωρίας τῆς διανομῆς ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας.

+ +

Τὸ πρόβλημα τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος ἀνάγεται τελικῶς εἰς πρόβλημα καθορισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ὡς γνωστὸν οἱ βασικοὶ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι τρεῖς: ἡ ἐργασία, τὸ ἔδαφος, καὶ τὸ ὑλικὸν κεφάλαιον, αἱ τιμαὶ δὲ αὐτῶν εἶναι ὁ ἐργατικὸς μισθός, ἡ ἔγγειος πρόσσοδος καὶ ὁ τόκος ἀντιστοίχως. Ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τιμῶν αὐτῶν προσδιορίζεται ἡ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος. Διότι ἡ ποσότης τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια θά περιέλθουν εἰς τοὺς κατόχους τῶν συντελεστῶν "ἔδαφος", "ἐργασία" καὶ "ὑλικὸν κεφάλαιον" ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν συντελεστῶν τούτων. Ἀλλὰ τὸ εἰσόδημα ἐνός ἐκάστου ἐκ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς προσδιορίζεται ἀφ' ἐνός μὲν ἀπὸ τὰς προσφερομένας μονάδας (προσφορά) ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ συντελεστοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ :

Οὕτω :

$$\begin{bmatrix} \text{Εἰσόδημα} \\ \text{ἐργασίας} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{ἀριθμὸς} \\ \text{ἐργατῶν} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{ἐργατικὸς} \\ \text{μισθός} \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \text{Εἰσόδημα} \\ \text{ἐδάφους} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{ποσότης} \\ \text{συντελεστοῦ} \\ \text{ἐδάφους} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{ἔγγειος} \\ \text{πρόσσοδος} \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \text{Εἰσόδημα} \\ \text{κεφαλαίου} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{ποσότης} \\ \text{κεφαλαίου} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} \text{τόκος} \end{bmatrix}$$

Δεδομένου ὅτι αἱ ποσότητες τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἶναι σταθεραὶ (ἢ μεταβάλλονται ἐλάχιστα) βραχυχρονίως, εἶναι προφανές ὅτι τὸ μερίδιον ἐκάστου συντελεστοῦ εἰς τὸ συνολικὸν ἐθνικὸν προϊόν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς τιμῆς αὐτοῦ.

Είναι γνωστόν ὅτι $GNI = W + R + I$ ^{1/}

Ἔνθα: GNI = Ἀκαθάριστον Ἐθνικὸν Προϊόν.

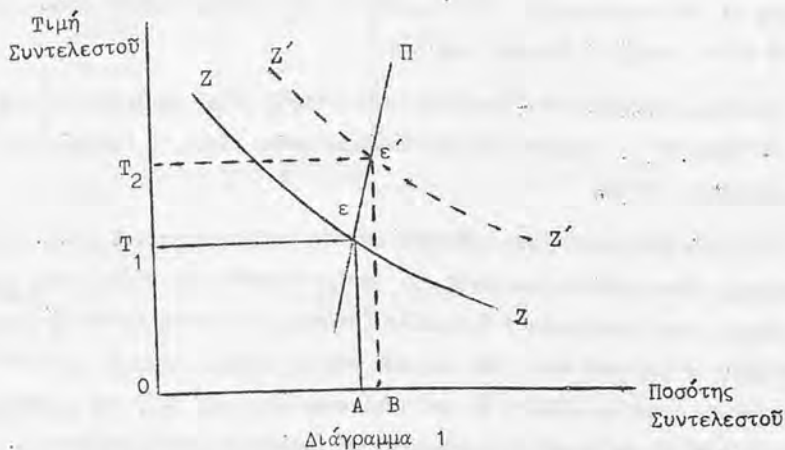
W = Εἰσόδημα ἐργασίας.

R = Εἰσόδημα ἐδάφους.

I = Εἰσόδημα ὕλικου κεφαλαίου.

Ἄν τὸ συνολικὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα εἶναι σταθερὸν, εἶναι προφανές ὅτι ὅσον ὑψηλότερα ἢ τιμὴ δοθέντος συντελεστοῦ, τόσο μεγαλύτερον τὸ μερίδιον τοῦ ἐν λόγω συντελεστοῦ εἰς τὸ συνολικὸν εἰσόδημα. Ἐν ἄλλοις λόγοις δεδομένου τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος, ἡ διανομὴ αὐτοῦ μεταβάλλεται ὅταν μεταβληθοῦν αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν. *

Ἐλέχθη ὅτι ἡ τιμὴ τῶν συντελεστῶν προσδιορίζει τὴν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Μεταβαλλομένης τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν μεταβάλλεται καὶ τὸ μερίδιον αὐτῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Ἡ τιμὴ τῶν συντελεστῶν διαμορφοῦται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς βάσει τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως αὐτῶν.

Ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς αὐτοῦ.^{2/} Αὐξανομένης

- 1/ Τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος περιλαμβάνεται εἰς τὸν ἐργατικὸν μισθόν, τῆς ἐπιχειρηματικῆς ἐργασίας θεωρουμένης ὡς μιᾶς εἰδικωτέρας μορφῆς ἐργασίας.
- 2/ Ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ δέν εἶναι βεβαίως ὁ μόνος προσδιοριστικὸς παράγων τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ. Οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς ἐξετάζονται εἰς ἕτερον σημεῖον τοῦ παρόντος.

τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ μειοῦται ἡ ζήτησις αὐτοῦ καί ἀντιστρόφως, μειο-
μένης τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ αὐξάνεται ἡ ζήτησις αὐτοῦ. Ἐν ἄλλοις λό-
γοις ὑφίσταται ἀρνητική συσχέτισις ζητουμένης ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ
καί τιμῆς αὐτοῦ.

Ἐξ ἄλλου ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ καί ἡ τιμὴ αὐτοῦ συνδέονται θετι-
κῶς, αὐξανομένης τῆς τιμῆς αὐξάνεται καί ἡ προσφορά καί ἀντιστρόφως μειου-
μένης τῆς τιμῆς μειοῦται καί ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ. Ἦτοι ὑφίσταται
θετική συσχέτισις προσφερομένης ποσότητος καί τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ.

Ἰπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ θά ἔχη
ἀρνητικήν κλίσιν, ἦτοι θά κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ
διαγράμματος τῶν συντεταγμένων, ἡ δὲ καμπύλη προσφορᾶς θά ἔχη θετικήν κλί-
σιν, ἦτοι θά ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Κατὰ συνέπειαν αἱ δύο
καμπύλαι Π καί Ζ θά τιμηθοῦν εἰς ἓν σημεῖον (ε), βάσει τοῦ ὁποῦ προσδιορί-
ζεται τόσον ἡ τιμὴ ὅσον καί ἡ ἀπασχόλησις τοῦ συντελεστοῦ.

Εἰς τὸ διάγραμμα 1 παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν τιμὴν T_1 ἀπασχολεῖται ΟΑ
ποσότης ἐκ τοῦ συντελεστοῦ. Κατὰ συνέπειαν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐν λόγω συντε-
λεστοῦ εἶναι, κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα:

Εἰσόδημα Συντελεστοῦ = (Ποσότης συντελεστοῦ) · (Τιμὴ συντελεστοῦ) = E_1 ,
ἢ $E_1 = (ΟΑ) \cdot (T_1)$. Γεωμετρικῶς τὸ εἰσόδημα τοῦτο εἶναι τὸ ἐμβαδόν τοῦ πα-
ραλληλογράμμου $ΟΤ_1ΕΑ$.

Ἄν δι' οἰονδήποτε λόγον αὐξηθῇ ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ (π.χ. λόγω
ἐφευρέσεως νέων μεθόδων παραγωγῆς, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς αὐξήσιν τῆς παρα-
γωγικότητος τοῦ συντελεστοῦ) ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ θά μετατο-
πισθῇ πρὸς τὰ ἄνω καί δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς. Οὕτω ἡ τιμὴ τοῦ
συντελεστοῦ, προσδιοριζομένη ἐκ τοῦ νέου σημείου τομῆς (ε') τῆς καμπύλης
ζητήσεως Ζ'Ζ' μέ τὴν καμπύλην προσφορᾶς, θά ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἐπίπεδον T_2 .
Εἶναι προφανές ὅτι τὸ συνολικόν εἰσόδημα τοῦ συντελεστοῦ θά αὐξηθῇ, κυ-
ρίως λόγω αὐξήσεως τῆς τιμῆς. Τὸ νέον ἐπίπεδον εἰσοδήματος θά εἶναι:

Εἰσόδημα Συντελεστοῦ = $E_2 = (ΟΒ) \cdot (T_2)$ = ἐμβαδόν παραλληλογράμμου $ΟΤ_2ΕΒ$

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως ἀποδεικνύεται ὅτι μεταβαλλομένης τῆς τιμῆς

1/ Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἐλέχθη ἡ προσφορά τῶν συντελεστῶν βραχυχρο-
νίως δὲν μεταβάλλεται οὐσιαστικῶς.

του συντελεστοῦ (τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενοντων ἀμεταβλήτων), μεταβάλλεται καί τό μερίδιον τοῦ συντελεστοῦ εἰς τό συνολικόν ἔθνικόν εἰσόδημα. "Αν χρησιμοποιήσωμεν τόν κάτωθι συμβολισμό :

Y = Συνολικόν Ἐθνικόν Εἰσόδημα

E = Εἰσόδημα τοῦ ὑπό ἐξέτασιν συντελεστοῦ

T = Τιμή συντελεστοῦ

P = Τιμαί λοιπῶν συντελεστῶν ,

θά ἔχωμεν :

$$\text{Ἀρχικόν μερίδιον συντελεστοῦ} = \frac{E_1}{Y}$$

Νέον μερίδιον συντελεστοῦ $= \frac{E_2}{Y}$. Εἶναι προφανές ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως ὅτι

$$\frac{E_2}{Y} > \frac{E_1}{Y} , \text{ διότι } \frac{T_2}{P} > \frac{T_1}{P} .$$

Πρός ἀποσφήνισιν τῶν ἀνωτέρω ἔστω τό κάτωθι ἀριθμητικόν παράδειγμα:

Συντελεσταί	Ποσότης	Τιμή	Εἰσόδημα Συντελεστοῦ
Ἔργασία	100	100	$W = 10\,000$
Ἐδαφος	200	10	$R = 2\,000$
Ἐλικόν Κεφάλαιον	300	10	$I = 3\,000$
ΣΥΝΟΛΙΚΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ			$W+R+I=15,000$

Τό σχετικόν μερίδιον τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας εἰς τό συνολικόν εἰσόδημα εἶναι

$$\frac{10,000}{15,000} = 0.66$$

"Αν αὐξηθῇ ἡ τιμή τῆς ἐργασίας ἔστω κατά 20 χρηματικὰς μονάδας, δηλ. ἀπό 100 εἰς 120 ν.μ., τότε $W = 100 \times 120 = 12,000$ καί ἐπομένως τό νέον μερίδιον (share) τῆς ἐργασίας εἰς τό συνολικόν ἔθνικόν εἰσόδημα θά εἶναι ἴσον πρὸς

$$\frac{12,000}{15,000} = 0.80.$$

* * *

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι τό βασικόν ἀντικείμενον τῆς θεωρίας τῆς διανομῆς εἶναι ὁ προσδιορισμός τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ὡς πᾶσα τιμὴ, καθορίζονται, ὡς καὶ ἄνωτέρω ἐλέχθη, ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν βάσει τῆς πρσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως αὐτῶν. Ἐκαστος συντελεστής παρουσιάζει ἰδιομορφίας τόσον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς προσφορᾶς ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ζητήσεως αὐτοῦ. Οὕτω δι' ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν συντελεστῶν ὑφίσταται κεχωρισμένη ἀγορά, ἐντὸς τῆς ὁποίας διαμορφοῦται ἡ τιμὴ του. Οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως διαφέρουν κατὰ συντελεστήν. Οὕτω εἰς τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν ἐξετάζεται κεχωρισμένως ὁ μηχανισμὸς διαμορφώσεως τῆς τιμῆς ἑνὸς ἑκάστου συντελεστοῦ.

α) Ἡ θεωρία τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ ἀσχολεῖται μὲ τοὺς προσδιοριστικούς παράγοντας τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐργασίας καὶ τὸν βάσει τῶν καμπυλῶν τούτων καθορισμὸν τοῦ ὕψους τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ.

β) Ἡ θεωρία τῆς ἐγγείου προσόδου περιλαμβάνει τὴν διερεύνησιν τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐδάφους καὶ τὸν καθορισμὸν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν παραγόντων τούτων, τῆς ἀμοιβῆς τοῦ συντελεστοῦ ἔδαφος.

γ) Ἡ θεωρία τοῦ τόκου ἀσχολεῖται μὲ τοὺς προσδιοριστικούς παράγοντας τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως κεφαλαίου καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς αὐτοῦ.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὡς ἄνω θεωριῶν (προσδιορισμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, τῆς ἐγγείου προσόδου καὶ τοῦ τόκου) προβαίνομεν εἰς διατύπωσιν γενικῆς θεωρίας καθορισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι γνωστὴ ὡς "θεωρία τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος", εἶναι δὲ γενικὴ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ εἰς γενικὰς γραμμάς τὸν μηχανισμὸν διαμορφώσεως τῆς τιμῆς ὄλων τῶν συντελεστῶν.

*

*

*

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΙΑΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΟΣ

Ἐλέχθη ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ προσδιορίζεται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς βάσει τῶν καμπυλῶν προσφορᾶς καὶ ζήτησεως. Οὕτω καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ ἀνάλυσις τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῶν καμπυλῶν τούτων.

* * *

A. Προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς Ζήτησεως τοῦ Συντελεστοῦ.

Ἡ ζήτησις τῶν συντελεστῶν εἶναι ζήτησις παράγωγος (derived demand), ἥτοι οἱ συντελεσταὶ ζητοῦνται ὄχι διότι οὗτοι δύνανται νὰ καλύψουν ἀνάγκας τῶν τελικῶν καταναλωτῶν, ἀλλὰ διότι ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν θὰ παραχθοῦν ἀγαθὰ διὰ τῶν ὁποίων θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων. Τὰ οἰκονομοῦντα ἄτομα ζητοῦν ἀγαθὰ καταναλώσεως ἢ ἐπενδύσεως. —> Διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν τούτων οἱ ἐπιχειρηματῆαι ζητοῦν παραγωγικοὺς συντελεστάς.—> Οὕτω ἡ ζήτησις συντελεστῶν παραγωγῆς εἶναι ἔμμεσος ζήτησις ἀγαθῶν (ἀντικατοπτρίζει τὴν ζήτησιν ἀγαθῶν).

Οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ζήτησεως δοθέντος συντελεστοῦ εἶναι:

1) Ἡ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη οἱ συντελεσταὶ ζητοῦνται διότι δι' αὐτῶν καθίσταται δυνατὴ ἡ παραγωγὴ ἀγαθῶν. Ὅσον περισσότερα ἀγαθὰ καταναλώσεως ἢ ἐπενδύσεως ζητοῦνται, τόσον μεγαλύτερα θὰ εἶναι καὶ ἡ ζήτησις τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν (ceteris paribus). Ἀντιθέτως ὅσον μικρότερα ἡ ζήτησις ἀγαθῶν, τόσον μικρότερα θὰ εἶναι καὶ ἡ ζήτησις παραγωγικῶν συντελεστῶν. Κατὰ συνέπειαν οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν ἀποτελοῦν ταυτοχρόνως καὶ προσδιοριστικοὺς παράγοντας τῆς ζήτησεως παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Ὡς γνωστὸν οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν εἶναι αἱ προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν, τὸ μέγεθος καὶ ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς κλπ. Μεταβαλλομένων τῶν παραγόντων τούτων, μεταβάλλεται καὶ ἡ ζήτησις ἀγαθῶν, ἐπομένως καὶ ἡ ζήτησις τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐργασία, ἔδαφος καὶ ὑλικὸν κεφάλαιον.

2) Ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ. Ὅσον μικρότερα ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ, τόσον μεγαλύτερα ἡ ζήτησις αὐτοῦ καὶ ἀντιστρόφως.

Ὅταν μειοῦται ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ: α) διευρύνονται τὰ περιθώρια

κέρδους τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἐφόσον ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ δέν μεταβάλλεται. Οἱ ἐπιχειρηματίαι, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους, θά ἐπεκτείνουν τὴν παραγωγὴν των, ἐπομένως θά αὐξήσουν τὴν ζήτησιν συντελεστῶν.

β) Οἱ ἐπιχειρηματίαι θά χρησιμοποιήσουν μεγαλύτερας ποσότητας ἐκ τοῦ ἐν λόγω συντελεστοῦ, ἀντικαθιστῶντες τοὺς λοιποὺς συντελεστῆς οἱ ὁποῖοι εἶναι σχετικῶς ἀκριβότεροι.

Ἀντιθέτως, ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ αὐξάνεται, ἡ ζήτησις αὐτοῦ μειοῦται: α) διότι αὐξάνεται τὸ κόστος τῶν ἀγαθῶν → ἀφροῦται ἡ τιμὴ τῶν ἀγαθῶν → μειοῦται ἡ ζήτησις ἀγαθῶν, ἐπομένως μειοῦται καὶ ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ, καὶ β) διότι γίνεται μερική τοῦλάχιστον ὑποκατάστασις τοῦ συντελεστοῦ τούτου ὑπὸ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ δέν μετεβλήθη.

3) Ἡ τιμὴ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν. Ὁ παράγων οὗτος ἐπηρεάζει τὴν ζήτησιν τοῦ συντελεστοῦ μόνον ἐφόσον εἶναι τεχνικῶς δυνατὴ ἡ ὑποκατάστασις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐφόσον ἡ ἐπιχείρησις εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς ζώνης ὑποκαταστάσεως τῶν συντελεστῶν ἐπὶ τῆς καμπύλης ἴσης παραγωγῆς, ^{1/} αὐξήσις τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν θά ὀδηγήσῃ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως αὐτῶν καὶ αὐξήσιν τῆς ζητήσεως τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν συντελεστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ παρέμεινε σταθερά. Ἀντιθέτως μείωσις τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν ὀδηγεῖ εἰς αὐξήσιν τῆς ζητήσεως αὐτῶν καὶ μείωσιν τῆς ζητήσεως τοῦ ἐρευνωμένου συντελεστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ παρέμεινε ἀμετάβλητος. "Ἄν ἡ ἐπιχείρησις εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν ζωνῶν συμπληρωματικότητας τῶν συντελεστῶν (ἧτοι ἂν οἱ συντελεσταὶ εἶναι αὐστηρῶς συμπληρωματικοί) ^{1/} δέν εἶναι δυνατὴ ὑποκατάστασις μεταξύ τῶν συντελεστῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου μεταβολαί τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν δέν ἐπηρεάζουν τὴν ζήτησιν τοῦ ἐρευνωμένου συντελεστοῦ.

4) Ἡ παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ. Ὅσον μεγαλύτερα ἡ παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ, τόσο μεγαλύτερα ἡ ζήτησις αὐτοῦ. Τοῦτο διότι ἡ παραγωγικότης εἶναι τὸ ἀντίστροφον τοῦ κόστους τοῦ προϊόντος. Οὕτω ὅταν αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ, μειοῦται τὸ κατὰ μονάδα κόστος παραγωγῆς, ἂν δέ ἡ τιμὴ τῶν ἀγαθῶν δέν μεταβληθῇ, ἡ μείωσις αὕτη τοῦ κόστους διευρύνει τὰ περιθώρια κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματιῶ. Οὗτος, ἐν τῇ ἐπιδιώξει ἐπιτεύξεως ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερου κέρδους, θά ἐπεκτείνῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ προϊόντος του, ἐπομένως θά αὐξήσῃ τὴν ζήτησιν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν

1/ Βλέπε Α. Λάζαρη. "Εἰσαγωγικὰ Μαθήματα Οἰκονομικῆς Ἀναλύσεως" 6-14.

έν γενεί. Π.χ. αν ή παραγωγικότης του έργατου είναι 20 μονάδες προϊόντος, τό κόστος εργασίας εκάστης μονάδος θά είναι $1/20$. "Αν αύξηθη ή παραγωγικότης έστω είν 30 μονάδας προϊόντος, τό κόστος τής μονάδος του προϊόντος ως πρός τόν συντελεστήν εργασία θά μειωθ ή είν $1/30$, διά τούς άνωτέρω δέ λόγους ή αύξησις αύτη τής παραγωγικότητος θά οδηγήση είν αύξησιν τής ζητήσεως του συντελεστού.

Ή παραγωγικότης τής εργασίας, ως θά δειχθ ή εκ τής κατωτέρω άναλύσεως, άποτελεϊ τόν βασικώτερον προσδιοριστικόν παράγοντα τής ζητήσεως του συντελεστού. 'Ως θά εΐδωμεν, ή καμπύλη του όριακού φυσικού προϊόντος του συντελεστού, πολλαπλασιαζομένη επί τήν τιμήν του παραγομένου άγαθοϋ, δίδει τήν καμπύλην ζητήσεως του συντελεστού. 'Εξ οϋ ή όλη θεωρία προσδιορισμού τής τιμής των συντελεστών καλεϊται θεωρία τής όριακής παραγωγικότητος των συντελεστών.

5) Δι προβλέψεις των επιχειρηματιών. Οί επιχειρηματίαι λαμβάνουν τάς αποφάσεις των περί του επιπέδου παραγωγής των όχι μόνον βάσει των κρατουσών είν δεδομένην στιγμήν οικονομικών συνθηκών έντός τής άγοράς (τιμαί άγαθών, τιμαί συντελεστών, επίπεδον τεχνικής κλπ.), αλλά κυρίως βάσει των προβλέψεων αυτών περί τής μελλοντικής διαμορφώσεως των συνθηκών τούτων. Π.χ. αν ό επιχειρηματίας προβλέπη μείωσιν τής τιμής του προϊόντος του, θά μειώση τό επίπεδον παραγωγής αυτού μέ συνέπειαν τήν μείωσιν τής ζητήσεως των παραγωγικών συντελεστών.

* *
*

B. Προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφοράς.

Τούς προσδιοριστικούς παράγοντας τής προσφοράς των συντελεστών διακρίνομεν είν γενικούς, οί όποιοι ισχύουν διά τήν προσφοράν όλων των συντελεστών καί είν είδικούς, οί όποιοι διαφέρουν κατά συντελεστήν. "Άλλοι είν οί είδικοί προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφοράς κεφαλαίου, ό όποιος είναι δευτερογενής συντελεστής τής παραγωγής, παραγόμενος έντός τής παραγωγικής διαδικασίας, άλλοι δέ είν οί είδικοί προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφοράς εργασίας ή εδάφους, οί όποιοι είναι πρωτογενείς συντελεσταί, υπό τήν έννοϊαν ότι δέν παράγονται έντός τής παραγωγικής διαδικασίας. Οί είδικοί προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφοράς εξετάζονται είν τά κεφα-

λαια περί έργατικού μισθοῦ, περί έγγείου προσόδου καί περί τόκου. Κατωτέρω έξετάζονται οί γενικοί προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφορῆς τῶν συντελεστών. Οὔτοι εἶναι :

1) Ἡ τιμή τοῦ συντελεστοῦ. Κατά κανόνα αύξανομένης τής τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ αύξάνεται καί ἡ προσφορά αὐτοῦ, μειουμένης δέ τιμῆς, μειούται καί ἡ προσφορά.

Βεβαίως ἡ έλαστικότητα προσφορῆς διαφέρει εἰς τούς επί μέρους συντελεστάς λόγω τής ιδιομορφίας αὐτῶν. Οἱ προσδιοριστικοί παράγοντες τής προσφορῆς τῶν συντελεστών έξετάζονται εἰς ἕτερον σημεῖον τοῦ παρόντος.

2) Τά έκάστοτε ὑπό τοῦ κράτους καθοριζόμενα νομικά πλαίσια. Ἡ προσφορά τῶν συντελεστών έπηρεάζεται ούσιωδῶς έκ τής έκάστοτε κειμένης νομοθεσίας. Π.χ. τά ὑπό τοῦ νόμου καθοριζόμενα κατώτατα καί άνώτατα ὄρια ἡλικίας τῶν έργαζομένων προσδιορίζουν άμέσως τό μέγεθος τοῦ έργατικού δυναμικοῦ. Οἱ νόμοι περί ιδιοκτησίας τοῦ εδάφους έπηρεάζουν τήν προσφοράν αὐτοῦ. Τά παρεχόμενα έκάστοτε διά νόμου εἰς τάς βιομηχανίας παραγωγῆς κεφαλαιουχικῶν αγαθῶν κίνητρα έπηρεάζουν τήν προσφοράν ὑλικοῦ κεφαλαίου κ.ο.κ..

3) Ἡ ὀργάνωσις (εἰς σωματεῖα, συνδέσμοις, κλπ) τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν συντελεστών. Π.χ. τά έργατικά σωματεῖα, έπιτυγχάνοντα κατοχύρωσιν έπαγγελμάτων, περιορίζουν τήν έλευθέραν εἴσοδον εἰς τόν κλάδον, οὕτω δέ έπηρεάζουν τήν προσφοράν εργασίας εἰς τούς διαφόρους κλάδους, κ.ο.κ..

4) Δί προβλέψεις τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν συντελεστών. Ἡ προσφορά τῶν συντελεστών προσδιορίζεται έκ τῶν προβλέψεων τῶν κατόχων αὐτῶν περί τής μελλοντικῆς εξέλιξεως τῶν τιμῶν των, τής ζητήσεως τῶν αγαθῶν καί τῶν λοιπῶν έν γενεῖ βασικῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν. Π.χ. ἄν προβλέπεται ὅτι εἰς τό μέλλον αἱ άποδοχαί τῶν μηχανικῶν θά εἶναι ὑψηλαί, θά ὑπάρξη τάσις στροφῆς τῶν νέων πρός τό έπάγγελμα τοῦτο, μέ συνέπειαν τόν έπηρεασμόν τής προσφορῆς εργασίας εἰς τά διάφορα έπαγγέλματα.

5) Τό επίπεδον τεχνικῆς. Ἡ τεχνολογική πρόοδος, πέραν τής αύξήσεως τής παραγωγικότητος τῶν συντελεστών, έπηρεάζει τήν συνολικήν προσφοράν τῶν συντελεστών. Π.χ. ἡ βελτίωσις τῶν μεθόδων έξορύξεως μεταλλευμάτων καθιστᾷ οἰκονομικῶς συμφέρουσαν τήν έκμετάλλευσιν πτωχῶν κοιτασμάτων μετάλλων, τά ὅποια προηγουμένως δέν ἦτο δυνατόν νά άξιοποιηθοῦν, κ.ο.κ.

* * *

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΜΠΥΛΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ

Ἡ συνολική ζήτησις δοθέντος συντελεστοῦ εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἀτομικῶν ζητήσεων τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεων διὰ τὸν ἐν λόγω συντελεστήν, ἦτοι:

$$Z = z_1 + z_2 + z_3 + \dots + z_n$$

ἐνθα: Z = συνολική ζήτησις συντελεστοῦ.

z_1 = ζήτησις συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς πρώτης ἐπιχειρήσεως.

z_2 = ζήτησις συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς δευτέρας ἐπιχειρήσεως.

z_n = ζήτησις συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς νιοστῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς συνολικῆς καμπύλης ζητήσεως δοθέντος συντελεστοῦ ἀπαιτεῖται ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀτομικῶν καμπυλῶν ζητήσεως τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεων. Μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἀσχολούμεθα εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

* * *

ΚΑΜΠΥΛΗ ΖΗΤΗΣΕΩΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀνάλυσις τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς παραγωγικῆς μονάδος (ἐπιχειρήσεως) βασίζεται ἐπὶ τῶν κάτωθι ὑποθέσεων.

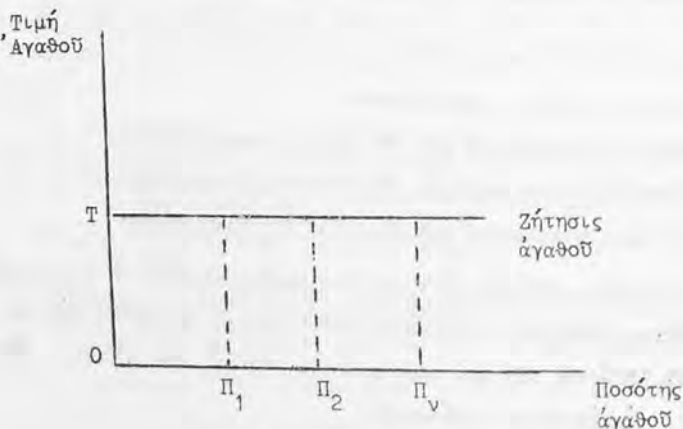
1) Ἡ ἐπιχείρησις θέτει ὡς στόχον τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ κέρδους τῆς.

θεωρεῖται ὅτι οἱ ἐπιχειρηματίαι ἐπιδιώκουν διὰ τῆς ἐπιχειρηματικῆς τῶν δρασεως τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους. Τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε ἀκριβές, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, πέραν τῆς ἐπιτεύξεως κερδῶν, τίθενται ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ ἕτεροι στόχοι, ὡς π.χ. ἡ κατάκτησις μεγαλυτέρου μέρους τῆς ἀγορᾶς, κοινωνικὴ προβολή κλπ. Παρά ταῦτα ἡ ὑπόθεσις τῆς μεγιστοποιήσεως τοῦ κέρδους (profit maximization) εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν διατύπωσιν γενικῆς θεωρίας, ἐρμηνευούσης τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἐν γένει.

2) Πλήρης ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ παραγομένου ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως προϊόντος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος εἶναι δεδομένη διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, ὁ δὲ ἐπιχειρηματίας δὲν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ

ταύτην διά τῆς μεταβολῆς τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένης ποσότητος ἀγαθοῦ.

Ὅττω ἡ καμπύλη ζήτησεως τοῦ προϊόντος τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποσοτήτων.

Διάγραμμα 2

Εἰς τὴν διαμορφωθείσαν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς T ἡ ἐπιχείρησις δύναται νὰ προσφέρῃ οἰανδήποτε ποσότητα ἀγαθοῦ ($\Pi_1, \Pi_2, \dots, \Pi_n$) χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ τιμὴ αὕτη, δεδομένου ὅτι ἡ προσφορά τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡσονδήποτε σημαντικὴ καθ' ἑαυτὴν, ἀποτελεῖ μικρὸν μέρος τῆς συνολικῆς πωλουμένης ποσότητος τοῦ ἀγαθοῦ ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων.

3) Πλήρης ἀνταγωνισμός εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν συντελεστῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ τιμὴ τῶν συντελεστῶν εἶναι δεδομένη καὶ σταθερὰ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς τὴν κρατούσαν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ἡ ἐπιχείρησις δύναται νὰ ζητήσῃ οἰανδήποτε ποσότητα ἐξ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ. Διότι ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ, ὡσονδήποτε μεγάλη καθ' ἑαυτὴν, ἀποτελεῖ μικρὸν μόνον μέρος τῆς συνολικῆς ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων.

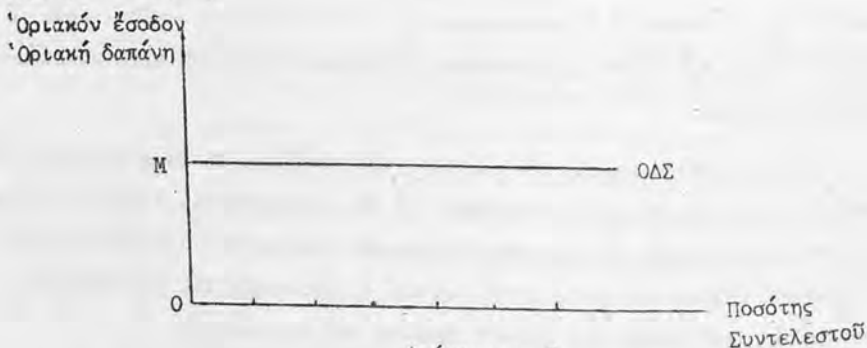
4) Ὁ συντελεστής, τοῦ ὁποῦ τὴν ζήτησιν ἐξετάζομεν, εἶναι ὁμοιογενής. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὅλαι αἱ μονάδες τοῦ συντελεστοῦ εἶναι τεχνικῶς ὁμοίομορφοι (π.χ. ὅλοι οἱ ἐργάται ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἱκανότητα. Ἡ ὅλαι αἱ μηχαναὶ εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς τύπου). Ὅττω ἡ φθίνουσα παραγωγικότης τοῦ συντελεστοῦ, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται πέραν ὀρισμένου ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως αὐτοῦ, ὀφείλεται, οὐχὶ εἰς ποιοτικὴν διαφορὰν τῶν ἐπὶ μέρους μονάδων τοῦ συν-

Ἡ ὀριακή δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ ὑπολογίζεται ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς συνολικῆς δαπάνης εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει ἡ ἐπιχείρησις διὰ τὸν συντελεστήν, τῆς προκαλουμένης ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ συντελεστοῦ κατὰ μίαν μονάδα. Π.χ. ἔστω ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἀπασχολεῖ 10 ἐργάτας εἰς τοὺς ὁποίους καταβάλλει συνολικῶς 1,000 νομισματικὰς μονάδας. Ἐκ τῆς προσλήψεως ἑνὸς προσθέτου ἐργάτου τὸ συνολικόν κόστος ἐργασίας ἀνέρχεται εἰς 1,100 ν.μ.. Οὕτω ἡ ὀριακή δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ ἐργασία διὰ τὴν ἐπιχείρησιν εἶναι $1,100 - 1,000 = 100$ ν.μ..

Δεδομένου ὅτι ἐξ ὑποθέσεως: α) ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ὠρισμένη καὶ σταθερά διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ β) ὅλαι αἱ μονάδες τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ὁμοιογενεῖς, ἐκάστη μονάδα συντελεστοῦ ἀπασχολουμένη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει κόστος ἴσον πρὸς τὴν τιμὴν ταύτην. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑπὸ τὰς τεθείσας ὡς ἄνω ὑποθέσεις πλήρους ἀνταγωνισμοῦ καὶ ὁμοιογενείας τοῦ συντελεστοῦ, ἡ ὀριακή δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ἴση πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ:

$$\text{Ὀριακὴ Δαπάνη Συντελεστοῦ} = \text{Τιμὴ Συντελεστοῦ}$$

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ εἶναι εὐθεῖα γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ.

Διάγραμμα 3

Ἐκ τοῦ διαγράμματος 3 εἶναι προφανές ὅτι ἡ ὀριακή δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ εἶναι σταθερά ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως⁽¹⁾: ἡ πρῶ-

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς: Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ὅλης θεωρίας τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ. Τὸ ἀνωτέρω λεχθέν, ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ εἶναι σταθερά διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐλάχιστοτε ἐντός

τη μονάς συντελεστοῦ κοστίζει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν Μ ν.μ., ἡ δευτέρα μονάς συντελεστοῦ κοστίζει ὡσαύτως Μ ν.μ., κ.ο.κ.

Ὁριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ (OBE marginal factor revenue).

Ὁριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ εἶναι τὸ ἔσοδον τὸ ὅποτον πραγματοποιεῖ ἡ ἐπιχείρησις ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος, τὸ ὅποτον παράγει ἡ ὀριακὴ μονάς τοῦ συντελεστοῦ (ἢτοι ἡ τελευταία ἐκάστοτε χρησιμοποιουμένη μονάς τοῦ συντελεστοῦ). Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου συνάγεται ὅτι τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τοῦ συντελεστοῦ. Οὕτω τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος αὐτοῦ (OBE) ἐπὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ.

Πρὸς ἀποσαφήνισιν τῶν ἀνωτέρω ἐννοιῶν ἔστω τὸ κάτωθι ἀριθμητικὸν παράδειγμα:

ΠΙΝΑΞ 1

Ὁριακὸν Ἔσοδον καὶ Ὁριακὴ Δαπάνη Συντελεστοῦ

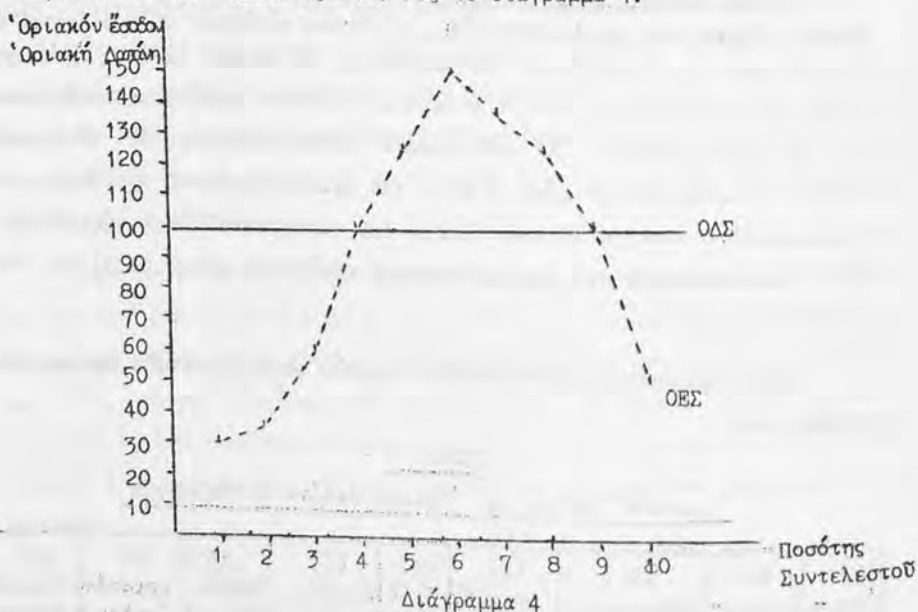
(1) Ἀριθμὸς ἀπα- σχολ. ἐργα- τῶν	(2) Συνολι- κὸν φυ- σικὸν προϊόν (μονά- δες ἀ- γαθοῦ)	(3) Μέσον φυ- σικὸν προ- ϊόν (κατὰ ἐρ- γάτην)	(4) Ὁριακὸν φυσικὸν προϊόν ἐργα- σίας (OBE)	(5) Τιμὴ ἀγα- θοῦ (μ.μ.)	(6) Συνολι- κὸν ἔσο- δον (ν.μ.)	(7) Μέσον ἔσο- δον (κατὰ ἐργά- την)	(8) Ὁριακὸν ἔσοδον ἐργα- σίας	(9) Ὁριακὴ δαπάνη συντε- λεστοῦ (ν.μ.)
1	6	6,0	6	5	30	30,0	30	100
2	13	6,5	7	5	65	32,5	35	100
3	25	8,3	12	5	125	41,6	60	100
4	45	11,2	20	5	225	56,2	100	100
5	70	14,0	25	5	350	70,0	125	100
6	100	16,6	30	5	500	83,3	150	100
7	127	18,1	27	5	635	90,7	135	100
8	152	19,0	25	5	760	95,0	125	100
9	170	18,8	18	5	850	94,4	100	100
10	180	18,0	10	5	900	90,0	50	100

Εἰς τὸν πίνακα 1 περιλαμβάνονται στοιχεῖα τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος, τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου καὶ τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ

(συνέχεια ὑποσημειώσεως (1), σελ. 14):

τῆς ἀγορᾶς ἰσχύουσα τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ, ἀπᾶς καὶ προσδιορισθῆ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, εἶναι δεδομένη διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, ἢτοι ἡ ἐπιχείρησις δέν δύναται νά τὴν ἐπηρεάσῃ. Τὸ ἐκάστοτε ἐπίπεδον τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ προσδιορίζεται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς τοῦ συντελεστοῦ, τὸν ὅποτον ἀναλύει ἡ θεωρία τῆς Ὁριακῆς Παραγωγικότητος.

(έργασιά). Ἐν τῶν στοιχείων τούτων δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν τὰς καμπύλας τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου καὶ τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ. Αἱ καμπύλαι αὗται ἀπεικονίζονται εἰς τὸ διάγραμμα 4.

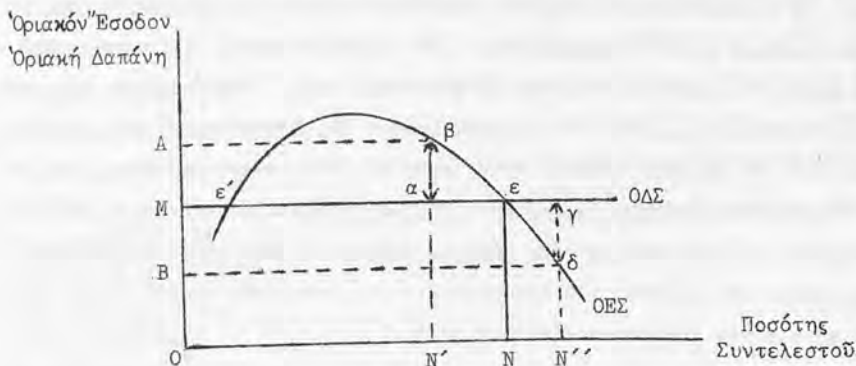
Εἰς τὸν ὀριζόντιον ἄξονα τοῦ συστήματος συντεταγμένων μετρεῖται ἡ ποσότης τοῦ συντελεστοῦ, εἰς τὸν κάθετον δέ ἄξονα μετρεῖται τὸ ὀριακόν ἔσοδον καὶ ἡ ὀριακὴ δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ. Δεδομένου ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ ἐλήφθη ἴση πρὸς 100 ν.μ., ἡ ὀριακὴ δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ θά εἶναι ὡσαύτως 100 ν.μ., ἡ δέ καμπύλη τῆς ὀριακῆς δαπάνης θά εἶναι ἡ γραμμὴ ΟΔΣ, ἡ ὁποία εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ.

Ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ (ΟΕΣ) εἰς τὰ ἀρχικὰ ἐπίπεδα ἀπασχολήσεως (μέχρι καὶ τοῦ βου ἐργάτου) ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Τοῦτο δεικνύει ὅτι τὸ ὀριακόν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ αὐξάνεται διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως. Πέραν ὠρισμένου ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως (ἀπὸ τοῦ 7ου ἐργάτου καὶ πέραν) ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ ἀρχίζει νά κατέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Τοῦτο δεικνύει μείωσιν τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου εἰς περαιτέρω αὐξῆσιν τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ συντελεστοῦ⁽¹⁾.

(1) Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου ἀπεικονίζει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τοῦ συντελεστοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νόμου τῆς φθινοῦσης ὀριακῆς παραγωγικότητος. Ὡς γνωστόν, συμφῶνως πρὸς τὸν

Ἡ ἀπασχόλησις τοῦ συντελεστοῦ προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ σημείου τομῆς (ϵ) τῶν καμπυλῶν τῆς ὀριακῆς δαπάνης καὶ τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο $ΟΔΣ = ΟΕΣ = 100$ ν.μ.. Οὕτω, ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι 100 ν.μ. ἡ ἐπιχείρησις θά ζητήσῃ πρὸς ἀπασχόλησιν 9 μονάδας συντελεστοῦ.

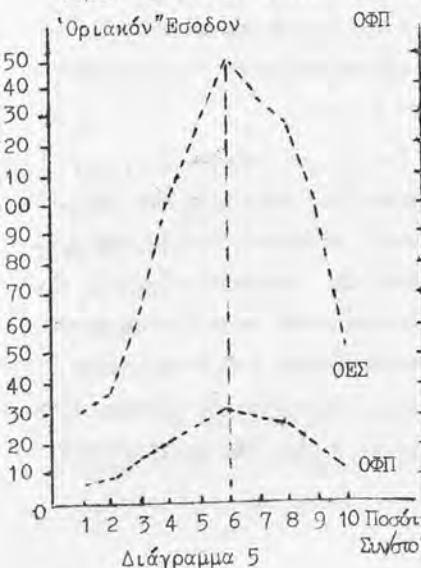
Εἰς τὸ διάγραμμα 6 γίνεται γενίκευσις τῆς ἀναλύσεως.

Διάγραμμα 6

Οὕτω ἂν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ εἶναι Μ καὶ ἡ ἐπιχείρησις ἔχῃ τὰς καμπύλας ὀριακῆς δαπάνης καὶ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ τὰς ἀπεικο-

(συνέχεια ὑποσημ. (1), σελ.)
νόμον τοῦτον τὸ προϊόν τῶν ἀρχικῶν μονάδων τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ

Διάγραμμα 5

αὐξάνεται συνεχῶς λόγω ὑποαπασχολήσεως τῶν λοιπῶν σταθερῶν συντελεστῶν, με τοὺς ὁποίους συνδυάζεται ὁ μεταβλητός οὗτος συντελεστής. Τὸ ὀριακόν προϊόν τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ λαμβάνει τὴν μεγίστην τιμὴν ὅταν ἐπιτευχθῇ ὁ ἄριστος συνδυασμός αὐτοῦ μετὰ τῶν σταθερῶν συντελεστῶν. Μετὰ τὸ ἐπίπεδον τοῦτο περαιτέρω αὐξήσις τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τοῦ ὀριακοῦ προϊόντος αὐτοῦ λόγω ὑπεραπασχολήσεως τῶν σταθερῶν συντελεστῶν. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἐμφανίζεται καὶ ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 1 (σὴν 4).

Ἄν πολλαπλασιάσωμεν τὸ ὀριακόν φυσικόν προϊόν ἐπὶ τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος λαμβάνομεν τὸ ὀριακόν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι σταθερά, ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ θά ἔχῃ τὴν αὐτὴν μορφήν μετὰ τὴν καμπύλην τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος, ἄλλὰ θά κείτῃ ἄνωθεν αὐτῆς (διάγραμμα 5).

νιζομένης εἰς τὸ ὡς ἄνω διάγραμμα, αὕτη θά ἀπασχολήσῃ ON ποσότητα ἐκ τοῦ συντελεστοῦ. Τὸ σημεῖον τομῆς (ε) τῶν δύο καμπυλῶν εἶναι σημεῖον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως, διότι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἐπιχείρησις ἐπιτυγχάνει τὸ μέγιστον δυνατόν κέρδος.

Ἀπόδειξις. Πράγματι εἰς πᾶν ἕτερον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως (μικρότερον ἢ μεγαλύτερον τοῦ ON), τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι μικρότερον. Π.χ. ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἀπασχολῇ μικροτέραν ποσότητα συντελεστοῦ (ἔστω ON'), παρατηροῦμεν ἐκ τοῦ διαγράμματος β' ὅτι ἡ ὀριακὴ μονάς τοῦ συντελεστοῦ (ἢ μονάδα N') κοστίζει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν M ν.μ., ἐνῶ ἀποφέρει εἰς ταύτην ἔσοδον A ν.μ., ἦτοι τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τῆς N' μονάδος εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ὀριακὴν δαπάνην αὐτῆς κατὰ αβ. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἀπασχολῇ μικρότερην τῆς ON ποσότητα συντελεστοῦ, δέν ἐπιτυγχάνει τὸ μέγιστον δυνατόν κέρδος, ἐφόσον διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ συντελεστοῦ προσαυξάνεται τὸ συνολικόν κέρδος αὐτῆς (κατὰ αβ εἰς τὴν ἀνωτέρω περίπτωσιν, κλπ.).

Ἐξ ἄλλου ἂν ἡ ἐπιχείρησις χρησιμοποιήσῃ ποσότητα συντελεστοῦ μεγαλύτεραν τῆς ON, τὸ συνολικόν κέρδος θά εἶναι μικρότερον. Διότι πᾶσα μονάδα συντελεστοῦ πέραν τῆς N ἀποφέρει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ζημίαν ἐφόσον τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τῆς ἐν λόγω μονάδος εἶναι μικρότερον τῆς ὀριακῆς τῆς δαπάνης. Ἡ ζημία αὕτη μειώνει τὸ ἐπίπεδον συνολικοῦ κέρδους, τὸ ὅποσον εἶχεν ἐπιτευχθῆ εἰς προηγούμενα ἐπίπεδα ἀπασχολήσεως. Π.χ. ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς μονάδος N'' ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ ζημίαν ἴσην πρὸς γδ, διότι ἡ ἐν λόγω μονάδα τοῦ συντελεστοῦ κοστίζει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν M ν.μ. καὶ ἀποφέρει ἔσοδον B ν.μ..

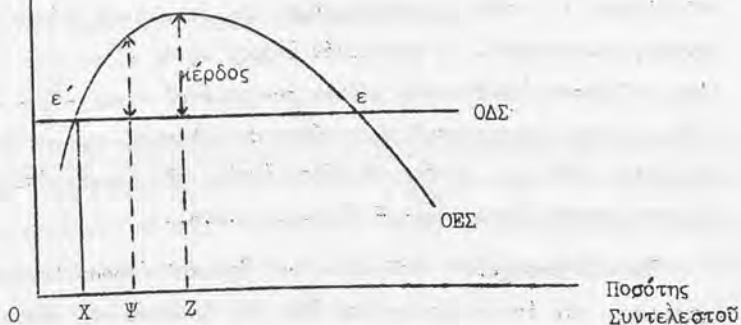
Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι εἰς τὸ σημεῖον (ε), εἰς τὸ ὅποσον τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ἴσον πρὸς τὴν ὀριακὴν δαπάνην αὐτοῦ, ἡ ἐπιχείρησις μεγιστοποιεῖ τὸ κέρδος τῆς ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὸ ἐπίπεδον ON: Δεδομένου ὅτι εἰς πᾶν ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως μικρότερον τοῦ ON ἐκάστη μονάδα συντελεστοῦ προσαυξάνει τὸ συνολικόν κέρδος, ἐνῶ εἰς πᾶν μεγαλύτερον τοῦ ON ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως ἐκάστη μονάδα συντελεστοῦ μειώνει τὸ συνολικόν κέρδος, συνάγεται ὅτι εἰς τὸ ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως ων τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι τὸ μέγιστον δυνατόν.

Τό σημείον (ε), εἰς τό ὄποιον ἡ ἐπιχείρησις μεγιστοποιεῖ τό κέρδος τῆς, καλεῖται σημείον ἰσορροπίας, διότι ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἀπομακρυνθῇ ἐκ τοῦ σημείου τούτου δι' οἰονδήποτε λόγον, μειοῦται τό συνολικόν κέρδος αὐτῆς καί οὕτω τίθενται εἰς κίνησιν δυνάμεις τείνουσαι νά ἐπαναφέρουν τήν ἐπιχείρησιν εἰς τό σημείον τοῦτο (ε).

Ἐκ τοῦ διαγράμματος 6 παρατηροῦμεν ὅτι αἱ καμπύλαι ΟΔΣ καί ΟΕΣ, ἐκτός τῆς τομῆς των εἰς τό σημείον ἰσορροπίας (ε), τέμνονται καί εἰς τό σημείον (ε'), εἰς τό ὄποιον ἰσχύει ὡσαύτως ἡ ἰσότης ΟΔΣ = ΟΕΣ. Παρά ταῦτα τό σημείον (ε') δέν εἶναι σημείον ἰσορροπίας διὰ τήν ἐπιχείρησιν, διότι πᾶσα ἀπομάκρυνσις ἐξ αὐτοῦ θέτει εἰς κίνησιν δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι τείνουσι νά ἀπομακρύνουν τήν ἐπιχείρησιν συνεχῶς ἐκ τοῦ σημείου τούτου.

Ἀπόδειξις. Εἰς τό σημείον (ε') ἡ ἀπασχόλησις τοῦ συντελεστοῦ εἶναι ΟΧ (διάγραμμα 7). Ἄν ἡ ἐπιχείρησις δι' οἰονδήποτε λόγον αὐξήσῃ

Ὅριον κέρδος
Ὅριακή δαπάνη

Διάγραμμα 7

τήν ἀπασχόλησιν τῆς (ἔστω εἰς τό ἐπίπεδον ΟΨ) θά προκύψῃ αὐξήσις τοῦ συνολικοῦ τῆς κέρδους, λόγω τοῦ ὅτι αἱ νέαι μονάδες τοῦ συντελεστοῦ προκαλοῦν δαπάνην μικροτέραν τοῦ ἐσόδου αὐτῶν. Οὕτω ἡ ἐπιχείρησις θά προβῇ εἰς περαιτέρω αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ συντελεστοῦ (ΟΖ κ.ο.κ.), ἀπομακρυνομένη ἔτι περαιτέρω ἐκ τοῦ σημείου ε'.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι διὰ τόν προσδιορισμόν τοῦ σημείου ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως, καί ἐντεῦθεν τοῦ ἐπίπεδου ἀπασχολήσεως τοῦ συντελεστοῦ, δέν ἀρκεῖ νά ἰσχύῃ ἡ σχέσις ΟΔΣ = ΟΕΣ. Ἀπαιτεῖται ὡσαύτως

ή καμπύλη του όριακού έσοδου νά τέμνει τήν καμπύλην τής όριακής δαπάνης έκ τών άνω κατερχομένη , ή άλλως, ή καμπύλη του όριακού έσοδου είς τό σημείον τομής της μέ τήν καμπύλην τής όριακής δαπάνης νά έχη άρνητική κλίσιν.

* * *

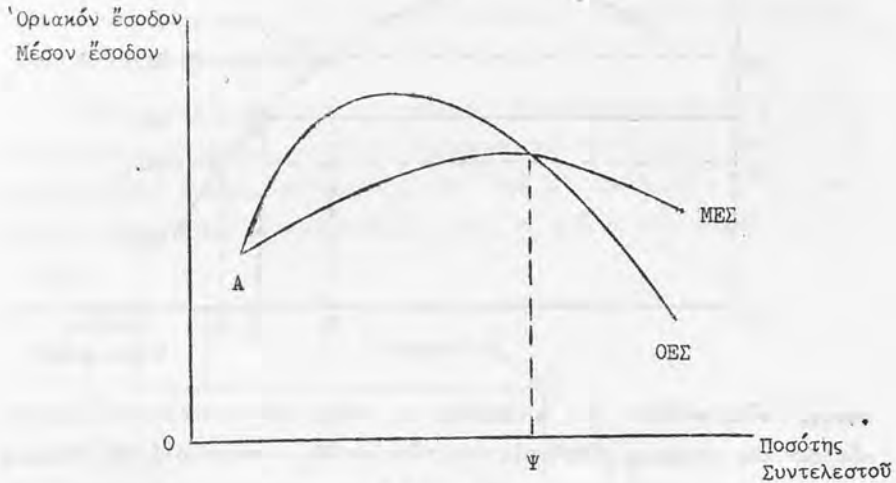
Σχέσις Μεταξύ Όριακού καί Μέσου Έσοδου του Συντελεστού.

Πρίν ή είσέλθωμεν είς τόν προσδιορισμόν τής καμπύλης ζητήσεως του συντελεστού υπό τής έπιχειρήσεως καθίσταται άναγκαία ή άνάλυσις τής έννοιας του μέσου έσοδου του συντελεστού καί ή διερεύνησις τής σχέσεως αύτου μέ τό όριακόν έσοδον του συντελεστού.

Μέσον Έσοδον του συντελεστού (ΜΕΣ) είναι τό έσοδον, τό όποιον πραγματοποιει ή έπιχειρήσις κατά μέσον όρον έξ έκάστης μονάδος χρησιμοποιουμένου συντελεστού. Ούτω τό μέσον έσοδον του συντελεστού εύρίσκεται έκ τής διαιρέσεως του συνολικού έσοδου διά του συνόλου τών μονάδων του συντελεστού, τάς όποιας άπασχολει ή έπιχειρήσις. Π.χ. έκ τών στοιχείων του Πίνακος 1 (στήλη 7) παρατηρούμεν ότι όταν ή έπιχειρήσις άπασχολή 4 μονάδας συντελεστού, τό συνολικόν έσοδον αύτης είναι 225 ν.μ. καί έπομένως τό μέσον έσοδον κατά μονάδα συντελεστού είναι $\frac{225}{4} \approx 56$ ν.μ. "Αν ή έπιχειρήσις χρησιμοποιή 10 μονάδας συντελεστού, πραγματοποιει συνολικόν έσοδον 900 ν.μ., όποτε τό μέσον έσοδον τής έπιχειρήσεως κατά μονάδα συντελεστού είναι $\frac{900}{10} = 90$ ν.μ., κ.ο.κ..

Έκ τών στοιχείων του μέσου καί όριακού έσοδου δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν τάς αντίστοιχους καμπύλας του όριακού καί μέσου έσοδου του συντελεστού (διάγραμμα 8).

Έκ του διαγράμματος 8 παρατηρούμεν ότι ή καμπύλη του μέσου έσοδου του συντελεστού εκκινει από τό αύτό σημείον μέ τήν καμπύλην του όριακού έσοδου του συντελεστού. Μέχρις ώρισμένου επιπέδου άπασχολήσεως (ΟΨ) ή καμπύλη του μέσου έσοδου κείται κάτω τής καμπύλης του όριακού έσοδου, μετά ταύτα δέ ή καμπύλη του μέσου έσοδου κείται άνω τής καμπύλης του όριακού έσοδου. Τό μέσον έσοδον καί τό όριακόν έσοδον του συντελεστού συνδέονται δι' άκριβοϋς μαθηματικής σχέσεως, έκ τής όποιας προκύπτει (ώς μαθηματική άναγκαιότητις) ότι ή καμπύλη του όριακού έσοδου του συντελεστού τέμνει έκ τών άνω, τήν καμπύλην του μέσου έσοδου του συν-

Διάγραμμα 8

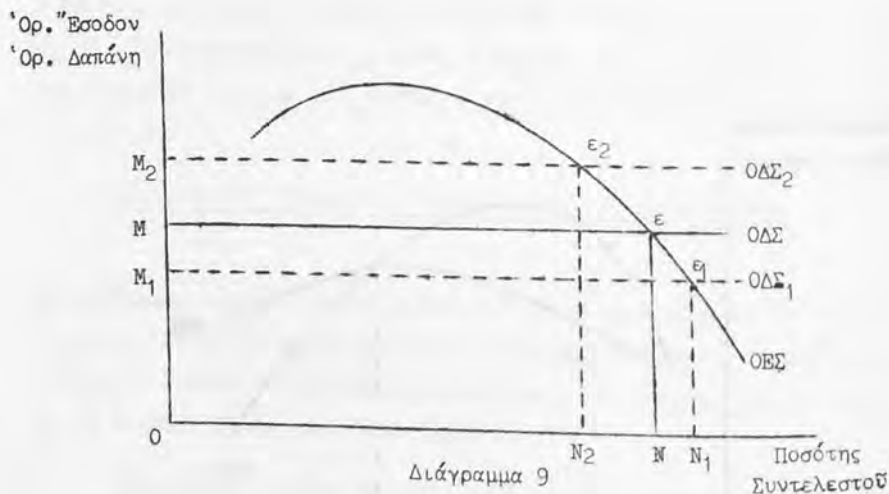
τελεστοῦ εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς τελευταίας.

*
* *

Σχέσις μεταξύ Καμπύλης 'Όριακοῦ 'Εσόδου καί Καμπύλης Ζητήσεως τοῦ Συντελεστοῦ. Ἀπεδείχθη ἀνωτέρω ὅτι, δοθείσης τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ, ἡ ἀπασχόλησις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ σημείου τομῆς τῶν καμπυλῶν ὀριακοῦ ἐσόδου καί ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ, ἤτοι ἐκ τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον $ΟΔΣ = ΟΕΣ$.

Εἶναι προφανές ὅτι ἂν μεταβληθῇ ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ (*ceteris paribus*), θά μεταβληθῇ καί ἡ ζητουμένη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ποσότης αὐτοῦ. Διότι διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ μετατοπίζεται πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ. Ἐπομένως μεταβάλλεται καί τὸ σημεῖον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος 9 παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν ἀρχικὴν τιμὴν M ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ON μονάδες συντελεστοῦ. Ἄν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ μειωθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον M_1 μετατοπίζεται ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὴν θέσιν $ΟΔΣ_1$. Συνεπῶς μεταβάλλεται τὸ σημεῖον ἰσορροπίας τῆς ἐπιχειρήσεως (e_1). Καθί-

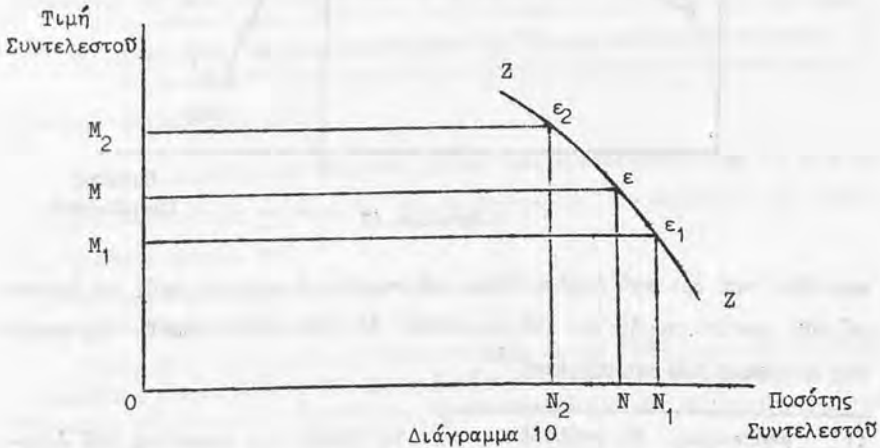

οταται οὕτω φανερόν, ὅτι ἡ μείωσις τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς ζήτησεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπίπεδον ON_1 . Διότι διὰ τῆς πτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ μειοῦται τὸ κόστος παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπομένως διευρύνεται τὸ κατά μονάδα κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου. Οὕτω ὁ ἐπιχειρηματίας, ἐν τῇ ἐπιδιώξει μεγαλυτέρου κέρδους, θά αὐξήσῃ τὴν ζήτησιν τοῦ συντελεστοῦ προκειμένου νά ἐπεκτείνῃ τὴν παραγωγὴν τοῦ προϊόντος του. Ἐξ ἄλλου διὰ τῆς πτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ, οὗτος καθίσταται εὐθηνότερος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιπούς συντελεστάς, τῶν ὁποίων δέν μετεβλήθη ἡ τιμὴ. Οὕτω ὁ ἐπιχειρηματίας θά αὐξήσῃ τὴν ζήτησιν τοῦ ἐν λόγῳ συντελεστοῦ διὰ νά ὑποκαταστήσῃ τοὺς λοιπούς συντελεστάς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι εἶναι τεχνικῶς δυνατὴ ἢ ἐν λόγῳ ὑποκατάστασις.

"Ἄν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ ὑψωθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον M_2 , ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς δαπάνης αὐτοῦ θά μετατοπισθῇ πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὴν θέσιν $OΔΣ_2$. Οὕτω τὸ σημεῖον ἰσορροπίας μετατοπίζεται εἰς τὴν θέσιν $(ε_2)$ καὶ ἡ ἀπασχόλησις τοῦ συντελεστοῦ μειοῦται εἰς τὸ ἐπίπεδον ON_2 . Διότι αὐξήσιν τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ συνεπάγεται αὐξήσιν τοῦ κόστους τοῦ ἀγαθοῦ καὶ περιορισμὸν τοῦ περιθωρίου κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου. Οὕτω ὁ ἐπιχειρηματίας θά μειώσῃ τὴν ζήτησιν τοῦ συντελεστοῦ καὶ θά ὑποκαταστήσῃ τοῦτον διὰ τῶν ἄλλων, σχετικῶς εὐθηνότερων, συντελεστῶν. Ἄν ἡ ὑποκατάστασις δέν εἶναι δυνατὴ, ὁ ἐπιχειρηματίας θά μειώσῃ τὴν παραγωγὴν του, ὁπότε καὶ πάλιν θά μειωθῇ ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ.

Βάσει τῶν σημείων ϵ , ϵ_1 , ϵ_2 κ.ο.κ., ἤτοι βάσει τῶν συνδυασμῶν τιμῶν τοῦ συντελεστοῦ καὶ ἀντιστοίχων ἐπιπέδων ἀπασχολήσεως αὐτοῦ, δύναμεθα νά κατασκευάσωμεν τὴν καμπύλην ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς (μεμονωμένης) ἐπιχειρήσεως.

Πρὸς τοῦτο λαμβάνομεν ἓν σύστημα συντεταγμένων, εἰς τὸν ὀριζόντιον ἄξονα τοῦ ὁποίου μετρεῖται ἡ ποσότης τοῦ συντελεστοῦ, καὶ εἰς τὸν κάθετον ἄξονα ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ. Ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου σημειοῦμεν τοὺς ἀνωτέρω συνδυασμούς ϵ , ϵ_1 , ϵ_2 κ.ο.κ. (διάγραμμα 10). Ἄν

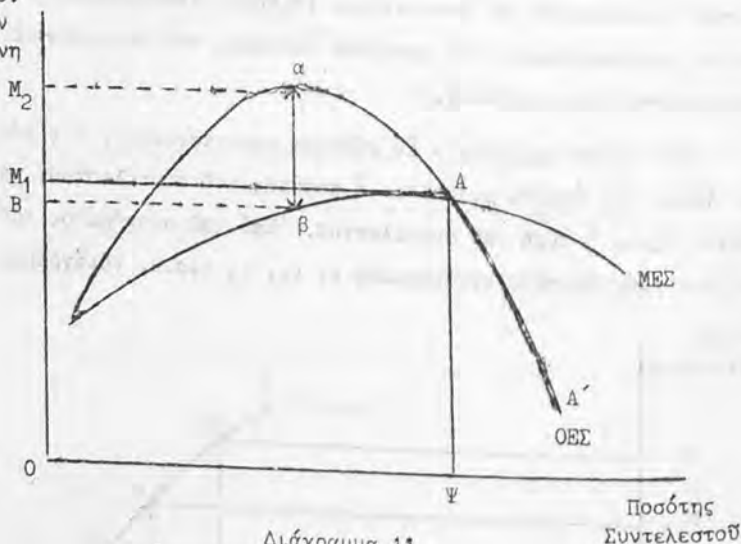
θεωρήσωμεν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ μεταβάλλεται συνεχῶς καὶ συνδέσωμεν διὰ γραμμῆς τοὺς σχετικούς συνδυασμούς τιμῶν καὶ ζητούμενων ποσοτήτων συντελεστοῦ, λαμβάνομεν τὴν καμπύλην ζητήσεως (Z) τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν διαγραμμάτων 9 καὶ 10 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ταυτίζεται μετὰ ὀρισμένον τμήμα τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ.

Ἐἰδικώτερον ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σημεῖον τομῆς τῶν καμπυλῶν μέσου ἐσόδου καὶ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ.

Εἰς τὸ διάγραμμα 11 τὸ τμήμα AA' τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου, τὸ ὁποῖον κεῖται κάτω τοῦ σημείου τομῆς τῶν δύο καμπυλῶν $OE\epsilon$ καὶ $ME\epsilon$, ἀποτελεῖ τὴν καμπύλην ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Τὰ λοιπὰ σημεῖα τῆς

‘Ορ. Έσοδον
 Μ. Έσοδον
 ‘Ορ. Δαπάνη

Διάγραμμα 11

καμπύλης του όριακού έσοδου (ήτοι τά σημεία τά κείμενα προς τά άριστερά του σημείου τομής των δύο καμπυλών) δέν άποτελοῦν σημεία της καμπύλης ζητήσεως του συντελεστοῦ⁽¹⁾.

(1) ‘Απόδειξις. Θα αποδείξωμεν ότι τά σημεία της καμπύλης του όριακού έσοδου του συντελεστοῦ, τά εύρισκόμενα προς τά άριστερά του σημείου τομής των δύο καμπυλών (ΟΕΣ καί ΜΕΣ) δέν άποτελοῦν σημεία της καμπύλης ζητήσεως του συντελεστοῦ. Έκ του διαγράμματος 11 παρατηροῦμεν ότι εἰς μέτρον τομής των καμπυλών μέσου έσοδου καί όριακού έσοδου του συντελεστοῦ, εκάστη μονάς συντελεστοῦ κατά μέσον όρον έχει διά την έπιχειρήσιν εισπράττει εκ του προϊόντος εκάστης μονάδος συντελεστοῦ. Οὔτω ή έπιχειρήσις δέν καλύπτει τό μέσον μεταβλητόν κόστος της (ήτοι τό κόστος του συντελεστοῦ επί του προκειμένου), καί επομένως παύει νά λειτουργή καθ’όλοκληρίαν. Οὔτω πρό του επιπέδου άπασχολήσεως ΟΨ δέν ύψλσταται ζήτησις συντελεστοῦ, διότι δέν λειτουργεῖ ή έπιχειρήσις. Τοῦτο δύναται νά διατυπωθῆ καί ως εξής: "Όταν ή όριακή δαπάνη του συντελεστοῦ (ήτοι ή τιμή αὐτοῦ) εἶναι μεγαλυτέρα του μέσου έσοδου αὐτοῦ, ή έπιχειρήσις παύει νά λειτουργοῦσα. Εἰς τό διάγραμμα 11 ή έπιχειρήσις λειτουργεῖ μόνον ἐφ’όσον ή άμοιβή της μονάδος του συντελεστοῦ εἶναι κατωτέρα του επιπέδου Μ₁. "Αν ή τιμή του συντελεστοῦ εἶναι άνωτέρα, έστω Μ₂, ή έπιχειρήσις παύει νά λειτουργή διότι ἐνῶ εκάστη μονάς συντελεστοῦ κοστίζει κατά γενικόν μέσον όρον εἰς αὐτήν Μ₂ ν.μ., άποφέρει εἰς ταύτην κατά μέσον όρον έσοδον Β, όποτε ή έπιχειρήσις πραγματοποιεῖ ζημιάν.

‘Αριθμητικόν παράδειγμα:

* * *

Άνακεφαλαίωσις

Ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναλύσεως συνάγονται τὰ ἀκόλουθα γενικά συμπεράσματα.

I. Ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως καθορίζεται ὑπὸ τοῦ σημείου τομῆς τῶν καμπυλῶν τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου καὶ τῆς ὀριακῆς δαπάνης τοῦ συντελεστοῦ, ἢτοι ὑπὸ τοῦ σημείου εἰς τὸ ὅποιον ἐξισοῦνται τὸ ὀριακὸν ἔσοδον καὶ ἡ ὀριακὴ δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ:

$$\text{Ὀριακὸν Ἔσοδον Συντελεστοῦ} = \text{Ὀριακὴ Δαπάνη Συντελεστοῦ}$$

ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι:

1) ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ δεόν νά ἔχη ἀρνητικὴν κλίσιν εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς τῆς μετὰ τὴν καμπύλην τῆς ὀριακῆς δαπάνης αὐτοῦ, καὶ

(συνέχεια ὑποσημ. (1), σελ. 24):

Ἐστω ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἔχει σταθερά ἔξοδα 1000 ν.μ. καὶ ἀπασχολεῖ 10 μονάδας συντελεστοῦ. Τὸ μέσον ἔσοδον ἐξ ἐκάστης μονάδος εἶναι 120 ν.μ. Ἐπομένως τὸ συνολικὸν ἔσοδον ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν 10 μονάδων συντελεστοῦ εἶναι

$$(10) \cdot (120) = 1,200 \text{ ν.μ.}$$

Ἄν ἡ ἀμοιβὴ τοῦ συντελεστοῦ εἶναι 100 ν.μ., τὸ σύνολον τοῦ μεταβλητοῦ κόστους τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢτοι τὸ συνολικὸν κόστος τῆς ἐργασίας, εἶναι

$$(10) \cdot (100) = 1,000 \text{ ν.μ.}$$

Κατὰ συνέπειαν ἡ ἐπιχείρησις ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῆς καλύπτει πλήρως τὸ μεταβλητὸν τῆς κόστος, (ἢτοι τὸ κόστος ἐργασίας ἐκ 1000 ν.μ.) καὶ τμῆμα τοῦ σταθεροῦ κόστους αὐτῆς (ἐκ τῶν συνολικῶν σταθερῶν τὰ ὅποια εἶναι 1000 ν.μ., ἡ ἐπιχείρησις καλύπτει 200 ν.μ.).

Οὕτω, καίτοι ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ ζημίαν 800 ν.μ. (συνολικὸν ἔσοδον-συνολικὸν κόστος = 1,200 - 2,000 = ζημία 800), ἐξακολουθεῖ νά λειτουργῇ, διότι ἂν παύσῃ λειτουργοῦσα θά ἔχη ζημίαν μεγαλυτέραν, ἴσην πρὸς τὸ συνολικὸν σταθερὸν κόστος τῶν 1000 ν.μ. (δοθέντος ὅτι αἱ σταθεραὶ δαπάναι πραγματοποιοῦνται ὁπωσδήποτε ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιπέδου παραγωγῆς).

Ἄν ὅμως ὁ ἐργατικὸς μισθὸς εἶναι 150 ν.μ. (δηλαδή μεγαλύτερος τοῦ μέσου ἐσόδου τῆς ἐργασίας) ἡ ἐπιχείρησις θά παύσῃ λειτουργοῦσα. Διότι τὸ συνολικὸν τῆς ἔσοδον ἐξακολουθεῖ νά εἶναι 1200 ν.μ., τὸ συνολικὸν κόστος ἐργασίας εἶναι 1500 ν.μ. (10 · 150), ὁπότε ἡ συνολικὴ ζημία τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι $[1,200 - (1,500 + 1,000)] = 1,300$ ν.μ., ἐνῶ ἂν ἡ ἐπιχείρησις παύσῃ λειτουργοῦσα, ἡ συνολικὴ τῆς ζημία θά εἶναι 1,000 ν.μ.. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ μέσου ἐσόδου αὐτοῦ, ἡ ἐπιχείρησις παύει λειτουργοῦσα καὶ ἐπομένως παύει ὑπάρχουσα ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως.

2) ἡ ὀριακὴ δαπάνη τοῦ συντελεστοῦ (ἦτοι ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ) εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς τῶν καμπυλῶν τοῦ ΟΒΣ καὶ ΟΔΣ δέον νὰ εἶναι μικροτέρα ἀπὸ (ἢ τὸ πολὺ ἴση πρὸς) τὸ μέσον ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ.

II. Ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ εἶναι τὸ τμήμα τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ τὸ εὐρισκόμενον πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάτω τοῦ σημείου τομῆς τῆς ἐν λόγῳ καμπύλης (τοῦ ΟΒΣ) μὲ τὴν καμπύλην τοῦ μέσου ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ (ΜΕΣ). Κατὰ συνέπειαν διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ, καθορίζεται ταυτοχρόνως καὶ ἡ καμπύλη τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἡ ὅλη θεωρία προσδιορισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν συντελεστῶν καλεῖται "θεωρία τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητας".

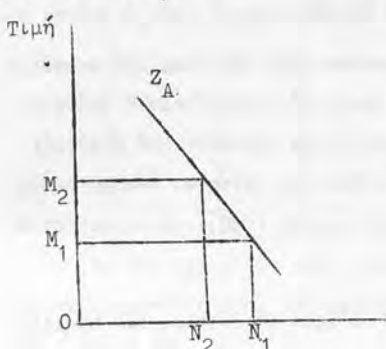
* *

*

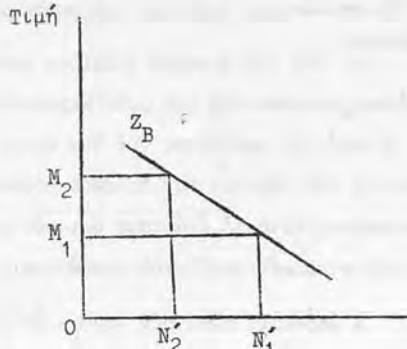
ΚΑΜΠΥΛΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ

Ἐλέχθη καί εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι ἡ συνολική καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ εἶναι τό ἄθροισμα τῶν ἀτομικῶν καμπυλῶν ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ὑπό τῶν ἐπί μέρους ἐπιχειρήσεων. Αἱ ἀτομικαί αὗται καμπύλαι διαφέρουν κατά ἐπιχείρησιν, ἐξαρτώμεναι ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τοῦ συντελεστοῦ εἰς ἐκάστην τούτων⁽¹⁾. Μετά τόν προσδιορισμόν, κατά τήν ἀνωτέρω διαδικασίαν, τῶν ἀτομικῶν καμπυλῶν ζητήσεως, δυνατόμεθα νά σχηματίσωμεν τήν συνολικήν καμπύλην ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ δι' ἄθροίσεως τῶν ἀτομικῶν καμπυλῶν.

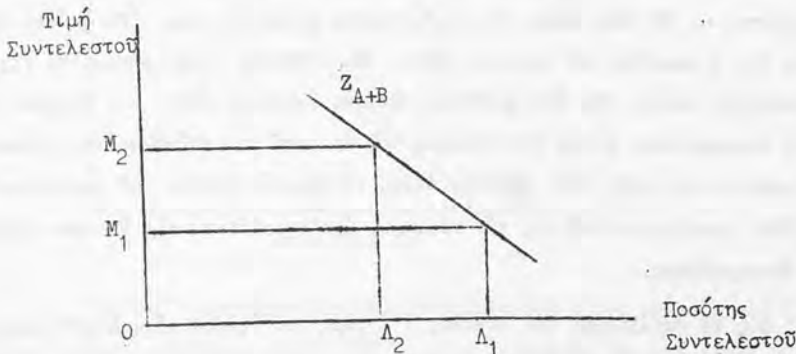
Ἐστῶσαν αἱ καμπύλαι ζητήσεως δοθέντος συντελεστοῦ ὑπό δύο ἐπιχειρήσεων Α καί Β.

Διάγραμμα 12
Ζήτησις συντελεστοῦ ὑπό
τῆς ἐπιχειρήσεως Α

Διάγραμμα 13
Ζήτησις συντελεστοῦ ὑπό
τῆς ἐπιχειρήσεως Β

Διάγραμμα 14
Συνολική Ζήτησις Συντελεστοῦ

(1) Ἡ ὀριακή παραγωγικότης τοῦ μεταβλητοῦ συντελεστοῦ εἰς ἐκάστην ἐπιχείρησιν ἐξαρτᾶται, ἐκ τῆς ποσότητος τῶν σταθερῶν ὀρυκτοῦ, ἐκ τοῦ ἐπιπέδου τεχνικῆς ἐκάστης ἐπιχειρήσεως, κ.ο.κ.

Ἡ συνολικὴ καμπύλη ζήτησεως Z_{A+B} προκύπτει εἰς ἐκάστην τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ἀθροίσωμεν τὰς ζητούμενας ὑπὸ ἐκάστης ἐπιχειρήσεως ποσότητες συντελεστοῦ. Π.χ. εἰς τὴν τιμὴν M_1 ἡ συνολικὴ ζήτησις συντελεστοῦ εἶναι $Z_{A+B} = ON_1 + ON'_1 = O\Lambda_1$. Εἰς τὴν τιμὴν M_2 ἡ συνολικῶς ζητούμενη ποσότης συντελεστῶν θὰ εἶναι $Z_{A+B} = ON_2 + ON'_2 = O\Lambda_2$ κ.ο.κ.

Ἐπὶ τῆς καμπύλης τῆς συνολικῆς ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

1) Ἡ συνολικὴ καμπύλη ζήτησεως ἔχει ἀρνητικὴν κλίσιν, ὡς καὶ αἱ ἀτομικαὶ καμπύλαι ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ.

β) Ἡ ἐλαστικότης ζήτησεως τῆς συνολικῆς καμπύλης ζήτησεως εἶναι διάφορος τῆς τῶν ἀτομικῶν καμπυλῶν ζήτησεως. Οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ἐλαστικότητος ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ ἐξετάζονται εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

γ) Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀνάλυσιν τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀτομικῆς καμπύλης ζήτησεως, συντελεστοῦ ὑπὸ μιᾶς μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως, ἐγένετο ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν εἶναι δεδομένη καὶ σταθερά. Οὕτω διὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως ἐπολλαπλασιάζετο τὸ ἐκάστοτε ὀριακὸν φυσικὸν προϊόν (ΟΠΙ) τοῦ συντελεστοῦ ἐπὶ τὴν σταθερὰν τιμὴν τοῦ προϊόντος.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ἰσχύει ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κλάδου, διότι ἡ τιμὴ ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς μεταβάλλεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀποφάσεων ὄλων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ὄλων τῶν ἀγοραστῶν. Ἡ ἐκάστοτε διαμορφουμένη τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι δεδομένη διὰ τὴν μεμονωμένην ἐπιχείρησιν. Τὸ ὕψος ὅμως τῆς τιμῆς ταύτης μεταβάλλεται. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τῶν ἀτομικῶν ἐπιχειρήσεων θὰ ἔχῃ μεγαλυτέραν κλίσιν τῆς ἤδη προσδιορισθείσης ἀνωτέρω, διότι εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως ἐντὸς τῆς πτώσεως τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος, ἔχομεν καὶ πτώσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, ὅποτε τὸ ὀριακὸν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ θὰ εἶναι μικρότερον τοῦ εἰς τὸν πίνακα 1 ὑπολογισθέντος εἰς ἕκαστον ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως.

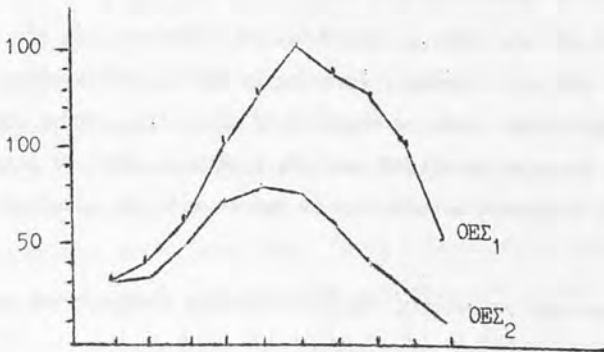
Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ πίνακος 1 ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ εἶχε ληφθῇ σταθερά, ἴση πρὸς 5 ν.μ. εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα παραγωγῆς. Ἄν ὅλοι αἱ ἐπιχειρήσεις αὐξήσουν ἢ μειώσουν τὴν παραγωγὴν των ταυτοχρόνως, εἶναι προφανές ὅτι ἡ

τιμή του αγαθού θά μειωθῆ. Κατά συνέπειαν καί τό ὀριακόν ἔσοδον τοῦ συντελεστοῦ τῆς μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως θά μεταβληθῆ. Ἔστω ὅτι τό ΟΕΣ διαμορφοῦται ὡς κατωτέρω (πίναξ 2).

ΠΙΝΑΞ 2

Ἀριθμός Ἐργατῶν	ΟΕΠ	Τιμή ἀγαθοῦ	Ὀριακόν ἔσοδον ἔργασίας
1	6	5,0	30
2	7	4,5	31
3	12	4,0	48
4	20	3,5	70
5	25	3,0	75
6	30	2,4	72
7	27	2,0	54
8	25	1,5	37
9	18	1,3	23
10	10	1,0	10

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 2 δυνάμεθα νά κατασκευάσωμεν τήν καμπύλην τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ.

Διάγραμμα 15

Ἐκ τοῦ διαγράμματος 15 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ νέα καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ (OES_2) κεῖται κάτω τῆς ἀρχικῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τοῦ συντελεστοῦ (OES_1).

Ἡ ὡς ἄνω διαμόρφωσις τοῦ ὀριακοῦ ἔσοδου τῶν ἐπί μέρους ἐπιχει-

ρήσεων επηρεάζει καί τήν κλίσιν τῆς καμπύλης τῆς συνολικῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ.

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ.

Ἐλέχθη ὅτι ἡ τιμή τοῦ συντελεστοῦ προσδιορίζεται εἰς τό σημεῖον τομῆς τῶν καμπυλῶν προσφοράς καί ζητήσεως αὐτοῦ.

Εἰς τήν προηγουμένην παράγραφον ἐγένετο ἀνάλυσις τῆς καμπύλης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ καμπύλη ζητήσεως ἔχει ἀρνητικήν κλίσιν. Εἶναι προφανές ὅτι τό ὕψος τῆς τιμῆς προσδιορίζεται ἐκ τῆς κλίσεως τῆς καμπύλης ζητήσεως (δοθείσης τῆς καμπύλης προσφοράς), ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Κατωτέρω ἀσχολούμεθα μέ τήν ἀνάλυσιν τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ.

Ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ὀρίζεται ὡς τό πηλίκον τῆς διαιρέσεως τῆς ποσοστιαίας μετὰ ὁλῆς τῆς ζητουμένης ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ διά τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ἥτοι

$$\eta_z = \frac{\% \text{ μεταβολή τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ}}{\% \text{ μεταβολή τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ}}$$

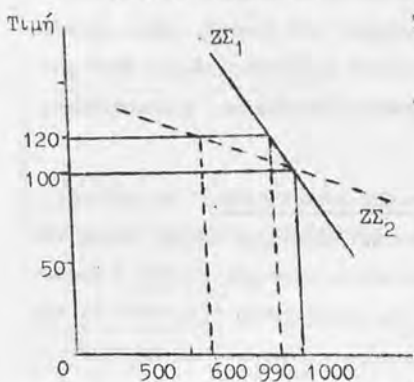
Π.χ. Ἄν εἰς τήν τιμήν τῶν 100 ν.μ. ζητοῦνται 1000 ἐργάται, εἰς τήν ὑψηλοτέραν δέ τιμήν τῶν 120 ν.μ. ἡ ζήτησις ἐργασίας μειωθῆ εἰς τό ἐπίπεδον τῶν 700 ἐργατῶν, ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως ἐργασίας θά εἶναι 1.5. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἂν ἡ τιμή τῆς ἐργασίας μεταβληθῆ κατά 1%, ἡ ζήτησις αὐτῆς θά μεταβληθῆ κατά 1.5% καί πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν ἐν σχέσει πρὸς τήν μεταβολήν τῆς τιμῆς.

Οἱ προσδιοριστικοί παράγοντες τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ εἶναι :

1) Ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν εἰς τήν παραγωγὴν τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται ὁ συντελεστής. Ὅταν ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν εἶναι μεγάλη, θά εἶναι ὡσαύτως μεγάλη καί ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Ἀντιθέτως, ὅταν ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν εἶναι μικρά, θά εἶναι ὡσαύτως μικρά καί ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Οὕτω:

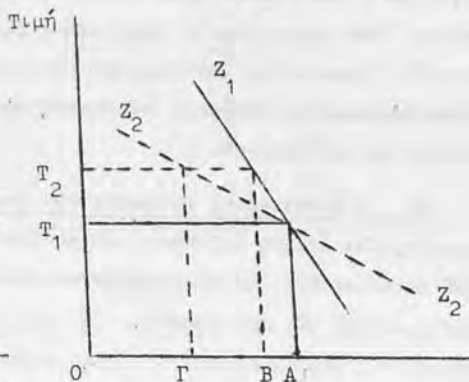
α) "Εστω ότι η ζήτηση του αγαθού x είναι άελαστική (καμπύλη ζήτησης Z_1 του διαγράμματος 17) και εις την αγοράν αυτού εις την τιμήν T_1 ζητείται ποσότης OA . 'Εξ άλλου εις την αγοράν του συντελεστού εις την τιμήν των 100 ν.μ. ζητούνται 1000 μονάδες συντελεστού. "Αν ύψωθῇ ἡ τιμή τοῦ συντελεστοῦ εις 120 ν.μ., αὐξάνεται τὸ κόστος παραγωγῆς τοῦ αγαθοῦ. → Ἡ αὐξησης τοῦ κόστους ὠθεῖ τὸν ἐπιχειρηματίαν εἰς ὑψωσιν τῆς τιμῆς τοῦ αγαθοῦ,^{1/}

ΑΓΟΡΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ

Διάγραμμα 16

ΑΓΟΡΑ ΑΓΑΘΟΥ

Διάγραμμα 17

Ἐστω εἰς τὴν τιμήν T_2 . → Δεδομένου ὅτι ἡ ζήτηση τοῦ αγαθοῦ εἶναι ἀνελαστική, ἡ αὐξησης τῆς τιμῆς αὐτοῦ προκαλεῖ μικράν μόνον μείωσιν τῆς ζήτησεως τοῦ αγαθοῦ (εἰς τὸ ἐπίπεδον OB). → Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ αγαθοῦ θά εἶναι μικρά, ἐπομένως ἡ ἐκ τῆς μειώσεως τῆς παραγωγῆς προκληθησομένη μείωσις τῆς ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ θά εἶναι μικρά (ἔστω ὅτι ἡ ζήτηση ἐργασίας εἶναι 990 ἐργάται εἰς τὴν τιμήν 120). Οὕτω ἡ αὐξησης τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ (κατὰ 20%) προκαλεῖ μικράν μείωσιν τῆς ζήτησεως αὐτοῦ (κατὰ 1%). "Ἦτοι ἡ ἐλαστικότης ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ εἶναι μικρά, ὡς καὶ ἡ ἐλαστικότης ζήτησεως τοῦ αγαθοῦ.

2) "Αν ἡ ζήτηση τοῦ αγαθοῦ εἶναι ἐλαστική (καμπύλη Z_2) ἡ αὐτὴ ὑψωσις τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον T_1 εἰς τὸ ἐπίπεδον T_2 , θά προκαλέσῃ σημαντικὴν μείωσιν τῆς ζητουμένης ποσότητος τοῦ αγαθοῦ (ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον OA εἰς τὸ ἐπίπεδον OG). → Κατὰ συνέπειαν ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ

1/ Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας δέν δέχεται συμπίεσιν τοῦ κέρδους του ἢ δέν ἔχει περιθώρια περαιτέρω συμπίεσεως αὐτοῦ.

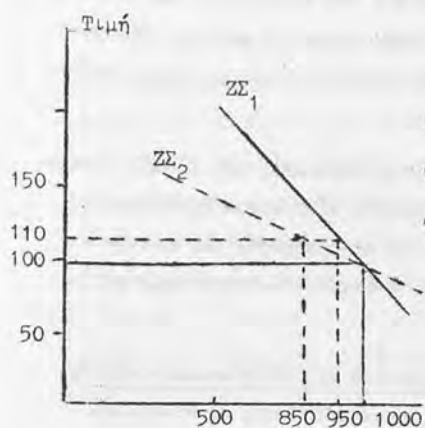
άγαθού θά είναι μεγάλη. → Επομένως καί ἡ μείωσις τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ θά είναι σημαντική (ἔστω ὅτι μειοῦται ἡ ζήτησις ἔργατων ἀπό 1000 εἰς 600 μονάδας). → Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ είναι μεγάλη (ἡ ὑψοῦς τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ κατά 20% προκαλεσε μείωσιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ κατά 40%), ὡς καί ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ ἄγαθου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ ἄγαθου καί ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ συνδέονται δι' εὐθείας σχέσεως: Ὅσον μεγαλύτερα ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ ἄγαθου, τόσο μεγαλύτερα καί ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ καί ἀντιστρόφως, ὅσον μικροτέρα ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ ἄγαθου, τόσο μικροτέρα καί ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ.

II. Ἡ ἐλαστικότητα προσφορᾶς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν. Ὡς καί εἰς ἕτερον σημεῖον ἐλέγχθη ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν, ὑπό τήν προϋπόθεσιν ὅτι εἶναι τεχνικῶς δυνατή ἡ ὑποκατάστασις μεταξύ τῶν συντελεστῶν. Ἡ τιμὴ τῶν συντελεστῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλαστικότητος προσφορᾶς αὐτῶν. Ὅσον μεγαλύτερα ἡ ἐλαστικότητα προσφορᾶς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν, τόσο μεγαλύτερα θά εἶναι καί ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ, τοῦ ὁποῦ τήν ζήτησιν ἐξετάζομεν. Ἀντιστρόφως δέ, ὅταν ἡ προσφορὰ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν ἔχη μικράν ἐλαστικότητα, καί ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ, μέ τόν ὁποῖον ἀσχολούμεθα, θά ἔχη ὡσαύτως μικράν ἐλαστικότητα. Π.χ. ἔστω ὅτι εἰς τήν ἀγοράν τοῦ συντελεστοῦ "B", τοῦ ὁποῦ τήν ζήτησιν ἐξετάζομεν, ἡ τιμὴ εἶναι 100 ν.μ. εἰς ταύτην δέ ζητοῦνται 1000 μονάδες συντελεστοῦ (διάγραμμα 18). Εἰς τήν ἀγοράν τῶν λοιπῶν συντελεστῶν ἡ τιμὴ εἶναι T_1 εἰς ταύτην δέ ζητοῦνται 0A μονάδες ἐξ αὐτῶν (διάγραμμα 19). Ἄν ὑψωθῇ ἡ τιμὴ τοῦ πρώτου συντελεστοῦ ἀπό 100 ν.μ. εἰς 110 ν.μ., οἱ ἐπιχειρηματίαι θά στραφοῦν πρὸς τοὺς λοιπούς συντελεστάς διὰ νά ὑποκαταστήσουν τὸν πρῶτον συντελεστήν, ὁ ὁποῖος κατέστη ἀκριβώτερος. Οὕτω εἰς τήν τιμὴν T_1 τῶν λοιπῶν συντελεστῶν προστίθεται νέα ζήτησις (ἴση πρὸς AB), γεγονός τό ὁποῖον σημαίνει ὅτι ὑλόκληρος ἡ καμπύλη τῆς ἀρχικῆς θέσεως τῶν λοιπῶν συντελεστῶν μετατοπίζεται πρὸς τὰ ἄνω καί δεξιὰ τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς, ἐκ τῆς θέσεως Z_1 εἰς τήν θέσιν Z_2 .

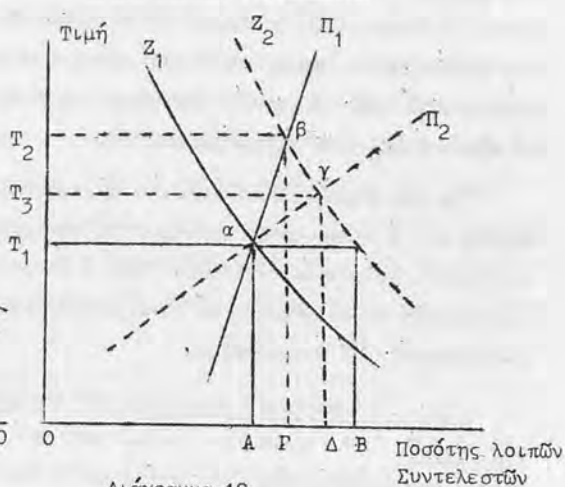
α) Ἄν ἡ προσφορὰ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν εἶναι ἀνελαστική (ὡς ἡ

ΑΓΟΡΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ Ε

Διάγραμμα 18

ΑΓΟΡΑ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ

Διάγραμμα 19

καμπύλη προσφοράς Π_1 του διαγράμματος 19) ή αύξησης της ζήτησης των λοιπών συντελεστών θά προκαλέσει μεγάλην ύψωση της τιμής αυτών (T_2). Δόγω της σημαντικής ταύτης αύξησης της τιμής των λοιπών συντελεστών, δέν θά καλυφθή ολόκληρος ή πρόσθετος ζήτησις αυτών, αλλά μέρος μόνον αυτής, ἴσον πρός ΑΓ. → Κατά συνέπειαν οἱ λοιποὶ συντελεσταί θά ὑποκαταστήσουν εἰς μικράν μόνον ἔκτασιν τόν πρῶτον συντελεστήν Ε (ἔστω ὅτι ἡ ποσότης ΑΓ των λοιπών συντελεστών θά ὑποκαταστήσῃ 50 μονάδας ἐκ τοῦ συντελεστοῦ Ε, ὅποτε ἡ νέα ζήτησις αὐτοῦ θά εἶναι 950 μονάδες).

Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὑψωση της τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ Ε (ἀπό 100 εἰς 110 ν.μ., ἢ κατὰ 10%) προκαλεῖ μικράν μόνον μείωσιν της ζήτησεως αὐτοῦ (κατὰ 50 μονάδας), ἀκριβῶς λόγω τοῦ ὅτι ἡ προσφορά των λοιπών συντελεστών εἶναι ἀνελαστική. Ἡ καμπύλη ζήτησεως τοῦ συντελεστοῦ Ε εἶναι $Z\Sigma_1$ του διαγράμματος 18.

β) Ἄν ἡ προσφορά των λοιπών συντελεστών εἶναι ἐλαστική (ὡς ἡ καμπύλη Π_2 του διαγράμματος 19) ἡ αύξησης της ζήτησεως των λοιπών συντελεστών θά προκαλέσει μικράν μόνον ὑψωση της τιμῆς αυτών (T_3). → Κατά συνέπειαν θά καταστή δυνατή ἡ ἱκανοποίησις τοῦ μεγαλύτερου τμήματος της ζήτησεως ηὐξημένης ζήτησεως των λοιπών συντελεστών (ἡ συνολική αύξησης/αὐτῶν εἶναι

AB, εκ ταύτης δέ καλύπτεται τό τμήμα AD). —> Ούτω ή μείωσις τής ζητήσεως του πρώτου συντελεστού B θά είναι σημαντική (έστω 150 μονάδες), λόγω του ότι ήτο εύχερης ή υποκατάστασις αύτου υπό των λοιπών συντελεστών. Έν άλλοις λόγοις ή έλαστικότης ζητήσεως του συντελεστού είναι τήν περίπτωσιν αύτήν είναι μεγάλη, διότι ύψωσις τής τιμής αύτου κατά 10%, προκαλεῖ μείωσιν τής ζητήσεως κατά 15%. Η καμπύλη ζητήσεως του συντελεστού υπό τās συνθήκας ταύτας θά είναι ή ΖΣ₂ (του διαγράμματος 18).

Έκ των άνωτέρω συνάγεται ότι ή έλαστικότης προσφοράς των λοιπών συντελεστών και ή έλαστικότης ζητήσεως του συντελεστού, τον όποιον εξετάζομεν, συνδέονται δι' εύθείας σχέσεως: Όταν ή έλαστικότης προσφοράς των λοιπών συντελεστών είναι μεγάλη, θά είναι μεγάλη και ή έλαστικότης ζητήσεως του συντελεστού, και άντιστρόφως.

III. Η ποσοστιαία συμμετοχή του συντελεστού είναι τό συνολικόν κόστος του άγαθοῦ. Όσον μικροτέρα ή συμμετοχή του συντελεστού είναι τό συνολικόν κόστος του άγαθοῦ, τόσο μικροτέρα και ή έλαστικότης ζητήσεως του συντελεστού, και άντιστρόφως, όσον μεγαλυτέρα ή συμμετοχή του συντελεστού είναι τό κόστος του άγαθοῦ, τόσο μεγαλυτέρα ή έλαστικότης ζητήσεως του συντελεστού.

α) "Αν ό συντελεστής συμμετέχη είναι μεγάλον ποσοστόν είναι τό συνολικόν κόστος του άγαθοῦ, αύξησις τής τιμής αύτου προκαλεῖ σημαντικήν αύξησιν του κόστους του άγαθοῦ, —> ή όποία καθιστά άναπόφευκτον σημαντικήν αύξησιν τής τιμής αύτου, —> μέ συνέπειαν νά προκληθῆ μεγάλη μείωσις τής ζητήσεως του άγαθοῦ. —> Ούτω θά μειωθῆ ή παραγωγή του άγαθοῦ και έντεῦθεν θά προκληθῆ σημαντική μείωσις τής ζητήσεως του συντελεστοῦ. Π.χ. Έστω ότι διά τήν παραγωγήν μιᾶς μονάδος άγαθοῦ x χρησιμοποιεῖται 1 μονάς εκ των συντελεστών A και B. Τό συνολικόν κόστος του άγαθοῦ x άνέρχεται είναι 10 ν.μ., εκ των οποίων 9 ν.μ. είναι τό κόστος του συντελεστοῦ A και 1 ν.μ. είναι τό κόστος του συντελεστοῦ B. Η ποσοστιαία συμμετοχή των δύο συντελεστών είναι τό συνολικόν κόστος είναι 90% διά τον συντελεστήν A και 10% διά τον συντελεστήν B. Υπό τās άνωτέρω συνθήκας ή τιμή του συντελεστοῦ A είναι 9 ν.μ. και του συντελεστοῦ B 1 ν.μ.

"Αν ή τιμή του συντελεστοῦ A ύψωθῆ είναι τό επίπεδον των 15 ν.μ., τό συνολικόν κόστος του άγαθοῦ θά άνέλθῃ είναι 16 ν.μ., ήτοι θά αύξηθῆ κατά 60%. Έκ τής αύξήσεως ταύτης του κόστους θά προκληθῆ μεγάλη αύξησις τής

τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ, \rightarrow μεγάλη μείωσις τῆς ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ, \rightarrow μεγάλη μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ, \rightarrow ἐπομένως μεγάλη μείωσις τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Ἄρα ὅταν ἡ συμμετοχὴ τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὸ κόστος τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι μεγάλη, ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως αὐτοῦ θά εἶναι μεγάλη.

β) Ἄν ἡ συμμετοχὴ τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὸ κόστος τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι μικρά (ὡς συμβαίνει εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα μέ τὸν συντελεστήν Β, ὁ ὁποῖος συμμετέχει εἰς τὸ κόστος τοῦ ἀγαθοῦ κατά 10%), ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ θά εἶναι ὡσαύτως μικρά. Εἰς τὸ ληφθὲν παράδειγμα, ἂν ἡ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ διπλασιασθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 2 ν.μ., τὸ συνολικόν κόστος τοῦ ἀγαθοῦ θά ἀνέλθῃ εἰς 11 ν.μ., ἥτοι θά αὔξηθῇ κατά 10%. Ἐκ τῆς αὔξεσως ταύτης δέν ἀναμένεται μεγάλη ὕψωσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Κατὰ συνέπειαν ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ δέν θά μειωθῇ οὐσιωδῶς. \rightarrow Οὕτω θά σημειωθῇ μικρά μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐντεῦθεν καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι ὅταν ἡ συμμετοχὴ τοῦ συντελεστοῦ εἰς τὸ συνολικόν κόστος παραγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι μικρά, καὶ ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ θά εἶναι μικρά (ὕψωσις τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ κατά 10% προκαλεῖ ἀσήμαντον μείωσιν τῆς ζητήσεως αὐτοῦ).

IV. Ἡ εὐχέρεια ὑποκαταστάσεως μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἄν ὁ συντελεστής, τοῦ ὁποῦοι ἀυξάνεται ἡ τιμὴ, δύναται εὐχερῶς νά ὑποκατασταθῇ ὑπὸ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν, ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως αὐτοῦ θά εἶναι μεγάλη. Ἀντιθέτως ἂν ἡ ὑποκατάστασις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν λοιπῶν συντελεστῶν εἶναι τεχνικῶς δυσχερής, ἡ ζήτησις τοῦ συντελεστοῦ θά ἔχῃ μικράν ἐλαστικότητα.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἂν οἱ συντελεσταὶ εἶναι αὐστηρῶς συμπληρωματικοί, ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως αὐτῶν θά εἶναι ἴση πρὸς τὸ μηδέν (ἢ ἄλλως, ἡ ζήτησις τῶν συντελεστῶν θά εἶναι πλήρως ἀνελαστικῆ).

V. Ὁ ρυθμὸς μειώσεως τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τοῦ συντελεστοῦ διὰ τῆς αὔξεσως τῆς ἀπασχολήσεως αὐτοῦ. Ἐλέχθη καὶ εἰς ἑτέραν θέσιν ὅτι ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι (ὑποτιθέμενον) τμήμα τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ. Ἀλλὰ ἡ καμπύλη τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος (ΟΦΠ) τοῦ συντελεστοῦ κατόπιν πολλαπλασιασμοῦ του μέ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ.

Ὅσον ταχύτερον μειοῦται τὸ ὀριακόν φυσικόν προϊόν τοῦ συντελεστοῦ

τόσον ταχύτερα θά είναι καί ἡ μείωσις τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου αὐτοῦ, καί κατὰ συνέπειαν τόσον μεγαλύτερα θά είναι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τοῦ συντελεστοῦ. Ἄλλά ἡ κλίσις τῆς καμπύλης τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου είναι ταυτοχρόνως κλίσις καί τῆς καμπύλης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ. Ἐξ ἄλλου ὅσον μεγαλύτερα ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως, τόσον μικροτέρα ἡ ἐλαστικότης αὐτῆς. Κατά συνέπειαν ὅταν ἡ μείωσις τοῦ ΟΦΠ τοῦ συντελεστοῦ είναι ἀπότομος (ταχεῖα), ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως αὐτοῦ θά είναι μικρά. Ἄν π.χ. ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας μειοῦται ταχέως, ἀπαιτεῖται μεγάλη μείωσις τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ διὰ νά αὐξηθῇ ἡ ἀπασχόλησις ἐργατῶν.

Πρὸς ἀποσαφήνισιν τῶν ἀνωτέρω, λαμβάνομεν παράδειγμα δύο συντελεστῶν Α καί Β, τῶν ὁποίων τὸ ὀριακὸν φυσικὸν προϊόν παρουσιάζει διάφορον ἐξέλιξιν. Ἡ ἀνάλυσις περιορίζεται μόνον εἰς τὸ κατερχόμενον τμήμα τῆς καμπύλης τοῦ ΟΦΠ τῶν συντελεστῶν, διότι μόνον τοῦτο παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως ζητήσεως τῶν συντελεστῶν.

Ἔστω ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὀριακοῦ φυσικοῦ προϊόντος τῶν συντελεστῶν Α καί Β είναι ἡ δεικνυομένη εἰς τὸν πίνακα 3.

ΠΙΝΑΚ 3

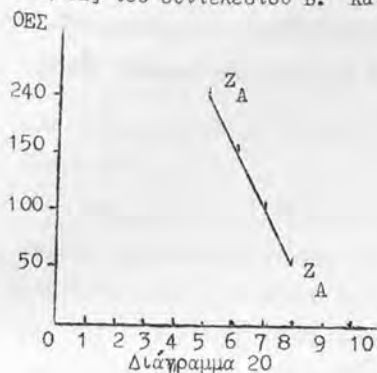
Ἀριθμὸς ἀπασχολ. μονάδων	ΟΦΠ συντελεστοῦ Α	ΟΦΠ συντελεστοῦ Β	Τιμὴ ἀγαθοῦ	Ὄριακὸν Ἔσοδον Συντελεστοῦ Α	Ὄριακὸν Ἔσοδον Συντελεστοῦ Β
5η μονάς	20	20	10 ν.μ.	200 ν.μ.	200 ν.μ.
6η "	15	18	"	150 "	180 "
7η "	10	16	"	100 "	160 "
8η "	5	15	"	50 "	150 "
9η "	0	13	"	0 "	130 "

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 3 συνάγεται ὅτι τὸ ΟΦΠ τοῦ συντελεστοῦ Α μειοῦται ταχύτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ΟΦΠ τοῦ συντελεστοῦ Β, τὸ αὐτὸ δέ ἰσχύει καί μέ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τῶν δύο συντελεστῶν.

Αἱ καμπύλαι τοῦ ὀριακοῦ ἐσόδου τῶν συντελεστῶν Α καί Β, αἱ ὁποῖαι είναι καί αἱ καμπύλαι ζητήσεως αὐτῶν, ἀπεικονίζονται εἰς τὰ διαγράμματα 20 καί 21.

Ἐκ τῶν διαγραμμάτων τούτων είναι προφανές ὅτι ἡ κλίσις τῆς καμπύλης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ Α είναι μεγαλύτερα τῆς κλίσεως τῆς καμπύλης ζη-

τήσεως του συντελεστού Β. Κατά συνέπειαν ή ζήτησις του συντελεστού Α,

του όποιου τό ΟΒΠ μειούται μέ ταχύτερον ρυθμόν, έχει μικροτέραν έλαστικότητα, έν συγκρίσει πρός τήν ζήτησιν του συντελεστού Β, του όποιου τό ΟΒΠ μειούται μέ βραδύτερον ρυθμόν.

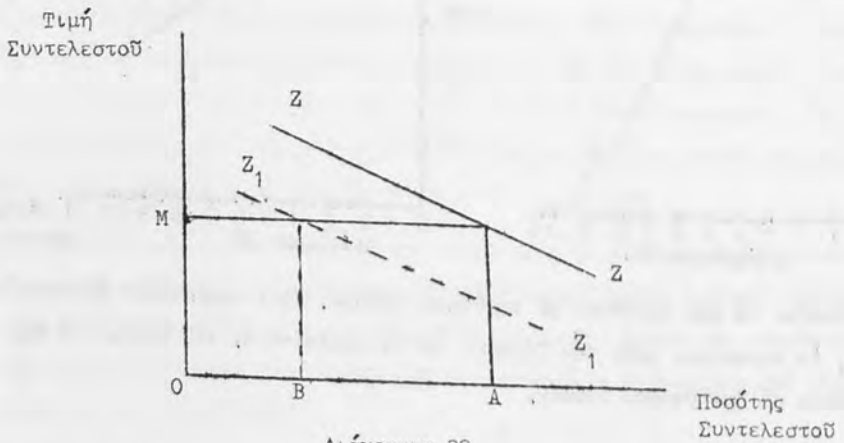
*
* *

Κίνησις επί τής Καμπύλης Ζητήσεως του Συντελεστού
καί Μετατόπισις όλοκληρου τής καμπύλης Ζητήσεως.

Είς τās προηγουμένας παραγράφους άνελύθη ή καμπύλη ζητήσεως του συντελεστού. Διά τήν κατασκευήν τής καμπύλης ζητήσεως έγένετο ή ύπόθεσις ότι μεταβάλλεται μόνον ή τιμή του συντελεστού, ένώ οι λοιποί προσδιοριστικοί παράγοντες τής ζητήσεως αύτου παραμένουν άμετάβλητοι. Έκ τούτου συνάγεται ότι άν μεταβληθ ή τιμή του συντελεστού, μετατοπιζόμεθα είς έτερον σημειον επί τής αύτης καμπύλης ζητήσεως. "Αν μεταβληθ είς έν των λοιπών προσδιοριστικων παραγόντων τής ζητήσεως του συντελεστού (ήτοι : ή ζήτησις των άγαθων, αι τιμαί των λοιπων συντελεστων, τό επίπεδον τής τεχνικής, αι προβλέψεις των έπιχειρηματιων), μετατοπίζεται όλοκληρος ή καμπύλη ζητήσεως του συντελεστού προς τά άνω ή προς τά κάτω τής άρχικης θέσεως αύτης.

Π.χ. "Εστω ότι μειούται ή ζήτησις του άγαθου x (βαμβακερόν ύφασμα) λόγω έμφανίσεως έτέρου καλλιτέρας ποιότητος ύποκαταστάτου άγαθου (π.χ. συνθετικων ύφασμάτων). Τουτο έχει ως συνέπειαν τήν μείωσιν τής ζητήσεως του συντελεστού, ό όποτος χρησιμοποιείται είς τήν παραγωγήν του άγαθου x, παρά τό γεγονός ότι ή τιμή του συντελεστού δέν μετεβλήθη. Έν άλλοις

λόγους εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ζητεῖται μικροτέρα ποσότης ἐξ αὐτοῦ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁλόκληρος ἡ καμπύλη ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ μετατοπίζεται εἰς νέαν θέσιν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά τῆς ἀρχικῆς θέσεως αὐτῆς (διάγραμμα 22).

Διάγραμμα 22

Ἡ νέα καμπύλη Z_1 ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ δεικνύει ὅτι, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν, εἰς ἐκάστην τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ζητεῖται μικροτέρα ποσότης ἐξ αὐτοῦ. Π.χ. εἰς τὴν τιμὴν M ἐνῶ ἀρχικῶς ἐζητεῖτο ποσότης OA ἐκ τοῦ συντελεστοῦ, μετὰ τὴν μεταβολὴν εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν, ζητεῖται μικροτέρα ποσότης συντελεστοῦ OB , κ.ο.κ..

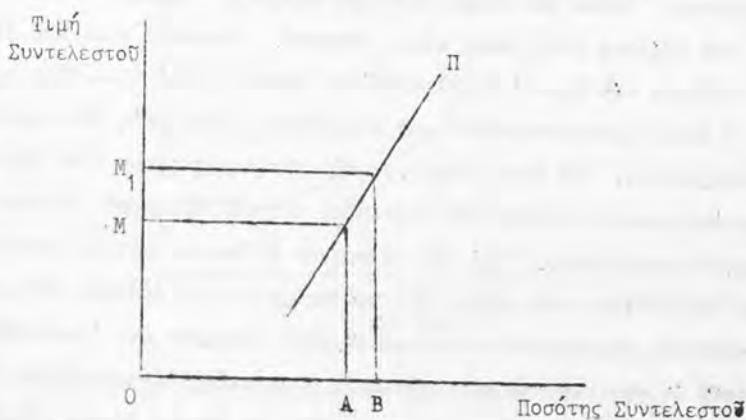
Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω συλλογισμοῦ δύναται νὰ δειχθῆ ὅτι μεταβολὴ οἴου-δήποτε τῶν λοιπῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ προκαλεῖ μετατόπισιν ὁλοκλήρου τῆς καμπύλης ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ εἰς νέαν θέσιν.

* * *

Η ΚΑΜΠΥΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ

Διά τόν προσδιορισμόν τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ, ἐκτός τῆς καμπύλης ζήτησεως, ἀπαιτεῖται καί ὁ καθορισμός τῆς καμπύλης προσφορᾶς τοῦ συντελεστοῦ.

Ἐλέχθη καί εἰς ἕτερον σημεῖον ὅτι ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ συνδέεται διά θετικῆς σχέσεως μέ τήν τιμήν αὐτοῦ. Αὐξανομένης τῆς τιμῆς, ἀύξάνεται καί ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ, μειουμένης δέ τῆς τιμῆς μειοῦται καί ἡ προσφορά αὐτοῦ (*ceteris paribus*). Οὕτω ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἔχει θετικὴν κλίσιν, ἥτοι ἀνέρχεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν ὀρθογωνίων συντεταγμένων (διάγραμμα 23).

Διάγραμμα 23

Αἱ μεταβολαί τῆς προσφορᾶς τοῦ συντελεστοῦ λόγω μεταβολῆς τῆς τιμῆς αὐτοῦ μετροῦνται διά τοῦ συντελεστοῦ ἐλαστικότητος τῆς προσφορᾶς. Οὕτω ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς ἀποτελεῖ τό μέτρον τῶν ἀντιδράσεων τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς τὰς ἀύξομειώσεις τῆς τιμῆς αὐτῶν.

Ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς ὀρίζεται ὡς ὁ λόγος τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς προσφερομένης ποσότητος τοῦ συντελεστοῦ διά τῆς ποσοστιαίας μεταβολῆς τῆς τιμῆς αὐτοῦ.

Ἦτοι:

$$\eta_s = \frac{\% \text{ μεταβολή τῆς προσφορᾶς τοῦ συντελεστοῦ}}{\% \text{ μεταβολή τῆς τιμῆς τοῦ συντελεστοῦ}}$$

Ἡ ἐλαστικότητα προσφορᾶς εἶναι διάφορος διὰ τοὺς διαφόρους συντελεσ-
τάς τῆς παραγωγῆς, διότι οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ἐλαστικότη-
τος εἶναι διάφοροι διὰ τοὺς τρεῖς βασικοὺς συντελεστάς τῆς παραγωγῆς,
ἐργασία, ἔδαφος, ὀλικόν κεφάλαιον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ἰδιομορφίας
ἐκάστου τῶν συντελεστῶν τούτων.

* *

Α) Ἐλαστικότης προσφορᾶς ἐδάφους.

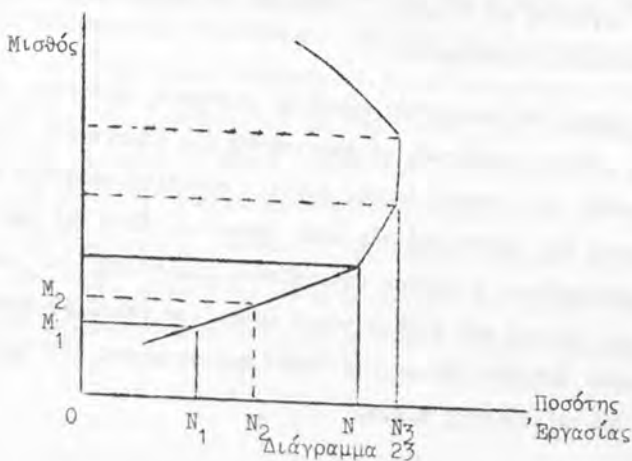
Συνήθως ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ "ἔδαφος" λαμβάνεται ὡς ἀπολύτως
σταθερά ἀνεξαρτήτως τοῦ ὕψους τῆς ἐγγείου προσόδου. Τοῦτο σημαίνει ὅτι
ἡ καμπύλη προσφορᾶς ἐδάφους θεωρεῖται ὅτι εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ ἄξονος
τῶν ποσοτήτων. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβές. Βεβαίως ἡ συνολικὴ
ἔκτασις τοῦ ἐδάφους μιᾶς χώρας εἶναι σταθερά. Σημασίαν ὅμως ἀπὸ οἰκο-
νομικῆς ἀπόψεως δὲν ἔχει ἡ συνολικὴ αὕτη ἔκτασις, ἀλλὰ ἡ ποσότης τοῦ ἐ-
δάφους, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται καθ' οἴονδῃποτε τρόπον εἰς τὴν παραγω-
γικὴν διαδικασίαν. Τὰ ἄγωνα ὄρη π.χ., δὲν περιλαμβάνονται (ὑπὸ τὰς πα-
ρούσας τούλάχιστον συνθήκας τῆς τεχνικῆς) εἰς τὴν προσφορὰν ἐδάφους ὡς
παραγωγικοῦ συντελεστοῦ. Ὑπὸ τὴν γενομένην διάκρισιν μεταξύ συνολικῆς
ἐκτάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας, καὶ τοῦ τμήματος τοῦ ἐδάφους τοῦ χρησι-
μοποιουμένου ὡς παραγωγικοῦ συντελεστοῦ, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ προσφορά
τοῦ ἐδάφους ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς παρουσιάζει ἐλαστικότητα τι-
μῆς, ἔστω καὶ μικράν (κυρίως βραχυχρονίως). Ἐν ἄλλοις λόγοις ἂν αὐξη-
θῇ ἡ τιμὴ τῆς ἐγγείου προσόδου, αὐξάνεται καὶ ἡ προσφορά ἐδάφους. Διό-
τι ὑψηλότερα ἔγγειος πρῶτος οἰκονομικῶς συμφέρουσαν τὴν χρη-
σιμοποίησιν ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα προηγουμένως δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν
παραγωγικὴν διαδικασίαν. Π.χ. ἂν ἡ τιμὴ ἑνὸς μεταλλεύματος εἶναι ἔστω
10 ν.μ., δὲν συμφέρει ἡ ἐκμετάλλευσις κοιτασμάτων πτωχῶν εἰς περιεκτι-
κότητα μεταλλεύματος. Ἐν ὅμως ἡ τιμὴ τοῦ μεταλλεύματος διπλασιασθῇ, θά
καταστῇ συμφέρουσα καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν κοιτασμάτων τούτων. Ἡ αὐ-
ξησις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ ὀδηγεῖ βεβαίως αὐξησιν τῆς τιμῆς τοῦ ἐδά-
φους (τῆς ἐγγείου προσόδου), συνεπεία τῆς ὁποίας προκαλεῖται αὐξησις, τῆς
προσφορᾶς αὐτοῦ. Βραχυχρονίως βεβαίως ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς ἐδάφους
εἶναι μικρά, ἀλλὰ ἐν πᾶσι περιπτώσει ἡ προσφορά τοῦ συντελεστοῦ "ἔδα-
φος" δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πλήρως ἀνελαστικὴ.

* *

B) 'Ελαστικότητας Προσφοράς Έργασίας

Αυτή θα εξετασθῆ ἀναλυτικώτερον εἰς τό κεφάλαιον περί ἐργατικοῦ μισθοῦ. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν τά ἑξῆς:

Εἰς χαμηλά ἐπίπεδα ἀπασχολήσεως ἡ ἐλαστικότης προσφοράς ἐργασίας ἀναμένεται νά εἶναι μεγάλη. Ὅσον αὐξάνεται ἡ ἀπασχολήσις, μειοῦται ἡ ἐλαστικότης προσφοράς ἐργασίας. Πέραν δέ ὠρισμένου ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως ἡ προσφορά ἐργασίας ἀποκτᾷ ἀντίστροφον ἐλαστικότητα ⁽¹⁾. Οὕτω ἡ καμπύλη προσφοράς ἐργασίας παρουσιάζει τήν μορφήν τοῦ διαγράμματος 23.

Ἐπί τοῦ ὡς ἄνω διαγράμματος παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τά ἀρχικά ἐπίπεδα ἀπασχολήσεως (μέχρι τοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως ON) ἡ ἐλαστικότης προσφοράς ἐργασίας εἶναι μεγάλη, διότι μικρά αὐξήσεις τοῦ μισθοῦ (π.χ. ἀπό M_1 εἰς M_2) προκαλεῖ μεγάλην αὐξήσιν τῆς προσφοράς ἐργασίας (ἀπό ON_1 εἰς ON_2). Μετά τό ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως ON ἡ ἐλαστικότης προσφοράς μειοῦται, πέραν δέ τοῦ ἐπιπέδου ON_3 πᾶσα αὐξήσις τοῦ μισθοῦ δέν αὐξάνει τήν προσφοράν, ἢ προκαλεῖ μείωσιν τῆς προσφοράς ἐργασίας.

Τό σχῆμα τοῦτο παρουσιάζει ὁποσδήποτε ἡ ἀτομική καμπύλη προσφοράς ἐργασίας (ὑπό ἑνός ἀτόμου). Ἐρμηνεύεται δέ ἐκ λόγων ψυχολογικῶν καί βιολογικῶν. Οὕτω τό ἄτομον αἰσθάνεται ἱκανοποίησιν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, διότι ἐκ ταύτης λαμβάνει εἰσόδημα, διά τοῦ ὁποίου καλύπτει τάς ἀνάγκας του.

(1) Ἡ ἔννοια τῆς ἀντίστροφου ἐλαστικότητος τῆς προσφοράς εἶναι ὅτι αὐξανόμενου τοῦ μισθοῦ, μειοῦται ἡ προσφερομένη ποσότης ἐργασίας.

Ἄλλὰ πέραν ὀρισμένου χρόνου ἀπασχολήσεως ἡ ἱκανοποίησις αὐτῆ δέν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς δυσαρεσκείας τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται ὁ ἐργαζόμενος καὶ λόγῳ τῆς φυσικῆς κοπῶσεως ἐκ τῆς μεγαλυτέρας χρονικῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας καὶ λόγῳ τῆς μειώσεως τοῦ χρόνου, τὸν ὁποῖον οὐ-
τος δύναται νὰ διαθέσῃ δι' ἀνάπαυσιν, διασκέδασιν κλπ.. Οὕτω ἔν τῷ ἄτο-
μον ἐξασφαλίσῃ ἱκανοποιητικὸν ἐπίπεδον εἰσοδήματος, περαιτέρω αὔξησις
τοῦ ὀρομισθίου δέν ἀναμένεται νὰ ὠθήσῃ τὸν ἐργαζόμενον εἰς αὔξησιν τῶν
ὤρων ἐργασίας αὐτοῦ. Πιθανόν μάλιστα ἡ αὔξησις τοῦ ὀρομισθίου νὰ ὠθή-
σῃ τὸ ἄτομον εἰς μείωσιν τῶν ὤρων ἐργασίας, δεδομένου ὅτι καὶ μέ ὀλιγω-
τέρας ὥρας ἐργασίας τὸ ἄτομον δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ αὐτὸ ὡς καὶ
πρότερον ἐπίπεδον εἰσοδήματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνολικὴν καμπύλην προσφορᾶς ἐργασίας, ἀντίστροφος
ἐλαστικότης αὐτῆς ἀναμένεται νὰ παρατηρηθῇ εἰς σημαντικῶς μεγαλύτερον
ἐπίπεδον μισθοῦ καὶ ἀπασχολήσεως, διότι ἡ συνολικὴ προσφορά ἐργασίας
προσδιορίζεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ὥρας ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἀρι-
θμὸν τῶν ἐργαζομένων, ὁ ὁποῖος ἐπηρεάζεται σημαντικῶς ὑπὸ τοῦ ὕψους τοῦ
μισθοῦ. Π.χ. ὕψωσις τοῦ μισθοῦ πέραν ὀρισμένου ἐπιπέδου προσελκύει
εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας ἄτομα, τὰ ὁποῖα προηγουμένως δέν ἤργάζοντο, π.χ.
οἰκοκυράς, συνταξιούχους, κ.ο.κ.

* *
*

Γ) Ἐλαστικότης Προσφορᾶς Κεφαλαίου.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ τόκου ἐπὶ τῆς προσφορᾶς κεφαλαίου εἶναι ἔν ἀπὸ
τὰ πλέον ἀμφισβητούμενα θέματα τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας. Ἡ σχέσις τό-
κου καὶ προσφορᾶς κεφαλαίου θά ἐξετασθῇ ἀναλυτικώτερον εἰς τὸ κεφάλαιον
περὶ τόκου. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς:

Παρά τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ὕλικόν κεφάλαιον εἶναι δευτερογενῆς συντε-
λεστής τῆς παραγωγῆς, (ἥτοι δύναται νὰ παραχθῇ ἐντὸς τῆς παραγωγικῆς
διαδικασίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πρωτογενεῖς συντελεστάς, ἔδαφος καὶ
ἐργασία, οἱ ὁποῖοι δέν "παράγονται" ἐντὸς τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας),
ἡ ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν τιμὴν του (τὸν
τόκον) εἶναι κατὰ κανόνα μικρά. Διότι ἡ προσφορὰ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν
ἐπηρεάζεται σημαντικῶς ἀπὸ ψυχολογικοὺς καθαρῶς παράγοντας, ἥτοι ἀπὸ τὰς

προβλέψεις των επιχειρηματιών. Πέραν τούτου ή προσφορά αγαθών ύλικού κεφαλαίου (ήτοι αγαθών επενδύσεως) κατά μέγαλον τμήμα προέρχεται υπό του δημοσίου τομέως της οίκονομίας. Τό κράτος αποφασίζει τήν διενέργειαν επενδύσεων βάσει γενικωτέρων κριτηρίων, έν τῷ πλαίσίῳ τῆς οίκονομικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ. Τό ὕφος τοῦ τόκου δέν ἐπηρεάζει κατά κανόνα τās κρατικῆς ἐπενδύσεις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ή ἐλαστικότης προσφορᾶς κεφαλαίου ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς, ὅσον καί ἐκ τῶν γενικωτέρων οίκονομικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουσι τās ἀποφάσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν περί διενεργείας επενδύσεων. Ἡ ἰδιόρρυθμος συμπεριφορά τῶν ἐπιχειρηματιῶν κατά τήν λήψιν ἀποφάσεων διά τήν προσαύξησιν τοῦ κεφαλαίου τῶν ἐξοπλισμοῦ, ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς μακρᾶς ζωῆς τῶν αγαθῶν ύλικού κεφαλαίου. Ἡ παραγωγή τοιοῦτων αγαθῶν ἀπαιτεῖ δεύσμευσιν σημαντικῶν κεφαλαίων, τά ὁποῖα θά ἀποδεδευσθεῶν εἰς μέγαλον χρονικόν διάστημα, κατά τό ὅποῖον αἱ οίκονομικαί συνθηκαί εἶναι σχεδόν βέβαιον ὅτι θά ἔχουν μεταβληθῆ. Οὕτω ὅσον μακροτέρα ή διάρκεια ζωῆς τῶν αγαθῶν ύλικού κεφαλαίου, τόσον μικροτέρα ή ἐπίδρασις τοῦ τόκου ἐπί τῆς προσφορᾶς αὐτῶν.

* *
*

Τό γενικόν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως εἶναι ὅτι ή καμπύλη προσφορᾶς τῶν συντελεστῶν ἔχει θετικὴν κλίσιν.

Ἄν κατασκευάσωμεν τās καμπύλας συνολικῆς ζητήσεως τοῦ συντελεστοῦ καί προσφορᾶς αὐτοῦ ἐπί ἐνός διαγράμματος, αὗται θά τμηθοῦν εἰς ἓν σημεῖον.

